

FINNUGOR FÜZETEK.

ADALÉKOK A FINNUGOR NYELVEK ISMERETÉHEZ ÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSÁHOZ.

15. SZÁM.

ÉSZAKI-OSZTJÁK NYELVTANULMÁNYOK

I.

KÖZLI

PÁPAY JÓZSEF

A M. T. AKADÉMIA L. TAGJA.

KÜLÖNNYOMAT A NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEKBŐL.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1910.

Ára 3 kor.

FINNUGOR FÜZETEK.

ADALÉKOK A FINNUGOR NYELVEK ISMERETÉHEZ ÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSÁHOZ.

15. SZÁM.

ÉSZAKI-OSZTJÁK NYELVTANULMÁNYOK

I.

KÖZLI

PÁPAY JÓZSEF

A M. T. AKADÉMIA L. TAGJA.

KÜLÖNNYOMAT A NYELVTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEKBŐL.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1910.

FINNUGOR TÖRTÉNET

ALAPJEGYZÉK

BEVEZETŐ
I. FEJEZET

II. FEJEZET

III. FEJEZET

IV. FEJEZET

V. FEJEZET

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

ELŐSZÓ.

A finnugorság legtávolabbi csoportjának, az osztják népnek a népköltési termékeiből közlök itt mutatványokat. Az anyaggyűjtésre az 1898. és 1899. években nyílt alkalmam, a mikor is, mint a ZICHY-expediczió nyelvésze, egész esztendő tölthettem az északi osztjakok között. Utazásomnak főcélja tulajdonképpen a hatalmas REGULY-féle gyűjtemény megfejtése volt. A helyszínén azonban csakhamar meggyőződtem róla, hogy az osztják népköltésnek ilyenmű termékei ma már kiveszőfélben vannak. Annál nagyobb buzgósággal fogtam az értékes gyűjtemény megfejtésének munkájához. A minden magyarázó jegyzet nélkül maradt szövegek értelmezéséhez azonban elkerülhetetlenül szükséges volt előbb egy jó csomó eredeti, legnagyobbbrészt folklorisztikai szöveget (meséket, hősi énekeket, a medvekultuszra vonatkozó énekeket és istenidéző igéket) gyűjtenem. Az így nyert anyag segítségével aztán lassanként sikerült behatolnom a REGULY-féle énekek rejtelmeibe is. Hogy ez miképpen történt, arról a M. Tud. Akadémia elé terjesztett jelentésemben*) bővebben szóltam. Egyébként azóta már a REGULY-féle szövegek egyharmadát megfejtve is közzétettem.**)

Az északi osztjakok a tobolszki kormányzóság északi részében az óriási kiterjedésű (647,467 □ km.) berjozovi kerületben laknak. A hatalmas Ob folyam mentén húzódnak észak felé, elfoglalják ennek nagyobb és kisebb mellékfolyóit is. Nyu-

*) Nyelvészeti tanulmányútam az éjszaki osztjakok földjén. Budapesti Szemle 1905. évf. 345. sz. 354—395. l.

**) Osztják népköltési gyűjtemény. Sammlung ostjakischer Volksdichtung. (Zichy Jenő gróf harmadik ázsiai utazása V. kötet.) Budapest, Leipzig 1905.

gatról a vogulokkal szomszédosak, észak és kelet felé pedig a nomád szamojédekkel határosak. Az itt lakó másfajú népek (inorodci) között, ú. m. a vogulok, szamojédek és a zürjének között (az utóbbiak Berjozovban, Muzsiban és Obdorszkban laknak) számra nézve az osztjákok foglalják el az első helyet, sőt majdnem az összes lakosságnak a felét teszik, a számuk 9100 körül van. Főfoglalkozásuk a vadászaton kívül a halászat és a rénszarvastyenyésztés. Szigorúan ragaszkodnak ősi hitükhöz (a pogánysághoz), jóllehet nagy részük meg van keresztelve.

Az északi osztjákság területén már AHLQVIST is (Über die Sprache der Nord-Ostjaken. Helsingfors, 1880.) három nyelvjárásterületet különböztetett meg. Ezek a következők: 1. a kondinszki nyelvjárásterület Szamarovo és Berjozov között; 2. a berjozovi nyelvjárás, mely az Ob mellett Muzsiig terjed, s magában foglalja a Kazym, Vogulka és Szinja folyók vidékeit is, és 3. az obdorszki nyelvjárás, mely az Ob és mellékfolyói mellékén Muzsitól északra a sarki részekig húzódik.

Az így megjelölt nyelvjárásvidékek bár sokszor nehezen, de mégis csak közlekedhetnek egymással, csupán a legtávolabbi pontok, ú. m. a kondinszki és az obdorszki nyelvjárás tesznek e tekintetben kivételt. Egyébként pedig, ha a nyelvi eltéréseket tekintjük, még helyesebben megtehetnénk az osztályozást az egyes folyóvidékek szerint. Az egyes folyók mellékén ugyanis összetartozó (rokon) nemzetségek laknak, ezek a legtöbbször még nyelvi tekintetben is különválnak a szomszédos törzsektől. Sőt úgy vettem észre, hogy idővel még az egyes nemzetségek nyelvjárása is változik, más-más módon alakul ki, mert az osztjákok rendszeren idegen törzsből házasodnak. Az asszonyok nyelvjárásának hatása következtében az ifjabb nemzedék nyelve már kisebb-nagyobb változást mutat (ez annál könnyebben lehetséges, mert egy-egy faluban sokszor csak három-négy család lakik). Ezt a jelenséget leginkább észlelhetjük az obdorszki osztjákoknál, a kik akárhányszor szamojéd nőt vesznek feleségül és a Vogulka folyó vidékén, a hol igen gyakran vogul nőkkel házasodnak össze.

A három északi nyelvjárás közül tüzetesen csak kettőt, ú. m. az obdorszkit és a berjozovit tanulmányoztam. Az a nyelvi anyag, a melyet itt nyújtok, az obdorszki nyelvjárásterületről való. A szövegek megválasztásánál különös tekintettel voltam

arra, hogy azok mennél hívebb képet adjanak a köznyelvről. Az úgynevezett hősi énekek és istenidéző igék nyelve nagyban eltér ettől. Később azonban (a 2. részben) ilyeneket is fölveszek a szövegek közé, hogy az osztják népköltés termékeiről lehetőleg teljes képet nyújthassak.

A szövegek olvasását és helyes megértését nagyban megkönnyíti majd a készülőfélben levő osztják szójegyzék, mely nemsokára szintén sajtó alá kerül. Az itt közlötteleket addig is az érdeklődők szíves figyelmébe ajánlom.

Debreczenben, 1911. január 15.

PÁPAY JÓZSEF.

Hangjelölés. Átírásomban alkalmazkodtam a Finnisch-ugrische Forschungen hangjelöléséhez, mely már ismeretes a nyelvészeti irodalmunkban. Ettől csak annyiban térek el, hogy a berjozovi nyelvjárásban előforduló zöngétlen spirans *l*-hang jelölésére a SZINNYEI ajánlotta *ɹ*-t használom, a melyet KARJALAINEN is elfogadott.*) A tökéletlenül képzett hangok labializását KARJALAINEN után *ʙ*, *ɖ* és *ɟ* jegyekkel jelöltem meg. Ugyancsak KARJALAINEN után *ʃ* és *ʒ*-vel jelölöm az *s*-, *z*-hangok palatalizált alakjait, a mikor a nyelv elejének erős domborításával vannak képezve.

A ' jel mássalhangzók között zöngétlen átmenetet jelöl, a zöngés mássalhangzó előtt vagy után = zöngétlen elő- vagy utórész. Az időmértéket háromféleképpen tüntettem föl: a rövid hangzót rendszeren jel nélkül, a félhosszút ` jellel, a hosszút pedig - jellel.

A főhangsúly az északi osztjákban rendszeren az első szótagon van, a mellékhangsúly pedig a harmadikon. Az igező elenyészteti az alapszó hangsúlyát, úgyszintén a tagadó és tiltó szócskák is az utánuk következő igéét vagy igeszerű névszóét. E tekintetben a kazymi nyelvjárásban jelentékeny eltérések vannak. (L. KARJALAINEN nagybecsű hangtörténeti munkáját 270—274. l.)

*) Zur ostjakischen lautgeschichte. I. Über den vokalismus der ersten silbe. Helsingfors, 1904.

I. Szövegek.

a) Obdorszk vidékéről.

1. *lòŋ ɣər sut ɲèrl.*

sāuər pām līl pāmpai ɣoʒa. pām līdal sɲət uɲləl ɲaʒsa, nāuərliɲda pidəs, tut ɣoʒa joxtəs, tut pèlā lauəl: «si pāmpai noɣ-luɲ!» — «pāmpai mola ādām ɲèrəs?» — «pāmpaina uɲlām ɲaʒsa.» — nɲɲ liɲmən tɲàina āt ɲaʒla (uɲlən)! — «sasā tut, seda òlā!»

sāuər iəŋ'k-silna nāuərməs. «iəŋ'k, tām tut ɣōrdɲ!» iəŋ'k lauəl: «tut mola ādām ɲèrəs?» — «tut pāmpai an' līl.» — «pāmpai mola ādām ɲèrəs?» — «pāmpaina uɲlām ɲaʒsa.» — nɲɲ liɲmən tɲàina uɲlən āt ɲaʒla!»

sāuər nāuərəs iəŋ'kuès ɣoʒa. «iəŋ'kuès tām iəŋ'k ièhɲɲ!» iəŋ'kuès lauəl: «iəŋ'k mola ādām ɲèrəs?» — «iəŋ'k tut an' ɣōratl.» — «tut mola ādām ɲèrəs?» — «tut pāmpai an' līl.» — «pāmpai

1. Az egér törvényt tesz.

A nyúl füvet eszik a fűrakásnál. Fűevése közben a száját megvágta (tk. a szája megvágatott), ugrálni kezdett, a tűzhöz érkezett, a tűznek szól: «Ezt a fűrakást fald föl!» — «A fűrakás micsoda rosszat tett?» — «A fűrakás a szájamat megvágta.» — «Te ettél (tk. a te evésed helyén), hadd vágja!» — «Várj csak tűz, itt légy!»

A nyúl a víz szélére ugrott. «Víz, ezt a tüzet oltsd ki!» A víz szól: «A tűz micsoda rosszat tett?» — «A tűz nem eszi meg a fűrakást.» — «A fűrakás micsoda rosszat tett?» — «A fűrakás a szájamat megvágta.» — «Te ettél (tk. evésed helyén), a te szádat hadd vágja meg!»

A nyúl a víziszörnyeteghez ugrott. «Víziszörnyeteg, ezt a vizet idd ki!» A víziszörnyeteg szól: «A víz micsoda rosszat tett?» — «A víz a tüzet nem oltja ki.» — «A tűz micsoda rosszat tett?» — «A tűz nem eszi meg a fűrakást.» — «A fűrakás

mola ādam űērās?» — «pāmpai űoža liumēm tṽṽaina uylēm űaśsa.» — «nṽṽ liumēm tṽṽaina nṽṽ uylēm āt űaśla!»

sāuēr nāuērās, ioutliṽṽi kāt űui òžās. «űuiṽṽen, si iṽṽ'kuēs ioudālēm!» — «si iṽṽ'kuēs mola ādam űērās?» — «iṽṽ'kuēs iṽṽ'k an' iēšl.» — «iṽṽ'k mola ādam űērās?» — «iṽṽ'k tut an' űōrētl.» — «tut mola ādam űērās?» — «tut pāmpai an' līl.» — «pāmpai mola ādam űērās?» — «pāmpaina uylēm űaśsa.» — «nṽṽ liumēm tṽṽaina uylēm āt űaśla.» — «sasà, ioutliṽṽi űuiṽṽen òlātēm-sà!»

sāuēr nāuērās. kāt niṽ iāndēsłēṽen. «niṽen, iōṽṽliēndēt űos-ēuētlṽṽālēm!» niṽen laulēṽen: «űuiṽṽen mola ādam űēr'sēṽen?» — «űuiṽṽen űēs an' ioutlēṽen.» — «űēs mola ādam űērās?» — «űēs iṽṽ'k iēšti an' līl.» — «iṽṽ'k mola ādam űērās?» — «tut an' űōrētl.» — «tut mola ādam űērās?» — «tut pāmpai ant kusmal.» — «pāmpai mola ādam űērās!» — «pāmpaina uylēm űaśsa.» — «nṽṽ liumēm tṽṽaina uylēm āt űaśla!» — «niṽen sasà, òlātēm-sà, mà ninēm lēžātłēlēm.»

micsoda rosszat tett?» — «A fűrakásnál évésem alkalmával (tk. helyén) a szájam megsértődött.» — «Te ettél, a te nyelved hadd sérüljön meg!»

A nyúl [tovább] ugrott, két lövő embert talált. «Emberek [dual.], ezt a víziszörnyeteget löjjétek meg!» — «Ez a víziszörnyeteg micsoda rosszat tett?» — «A víziszörnyeteg a vizet nem iszsza.» — «A víz micsoda rosszat tett?» — «A víz a tüzet nem oltja.» — «A tűz micsoda rosszat tett?» — «A tűz a fűrakást nem eszi.» — «A fűrakás micsoda rosszat tett?» — «A fűrakás a szájamat megvágta.» — «Te ettél, a te szádat hadd vágja!» — «Ej, ej! lövő emberek várjatok csak!»

A nyúl [tovább] ugrott. Két asszony varrogatott. «Asszonyok [dual.], az íj-idegeket vágjátok el!» Az asszonyok szólnak: «Az emberek micsoda rosszat tettek?» — «Az emberek a víziszörnyeteget nem lövik meg.» — «A víziszörnyeteg micsoda rosszat tett?» — «A víziszörnyeteg vizet inni nem akar.» — «A víz micsoda rosszat tett?» — «A tüzet nem oltja.» — «A tűz micsoda rosszat tett?» — «A tűz a fűrakást nem égette el.» — «A fűrakás micsoda rosszat tett?» — «A fűrakás a szájamat megvágta.» — «Te ettél, a te szádat hadd vágja meg!» — «Asszonyok várjatok csak, majd elbánok veletek!»

sāuər nāuərəs, lōŋrər d́əs. lōŋrər sīāləmal-kəmnd oŋ'gəlna lŋəs. «lōŋrər malai zāhādīlən?» sāuər lauəl: «lōŋrər, niŋən mosāiət ārətəlna ēuətlilə!» lōŋrər lauəl: «niŋən xoza mā uər an' twiləm.» — «uər-kī an' twilən, am'boŋpōzēŋna ouəl lŋp-tōŋrəlēm.» — «andām! — lōŋrər lauəl — mā manlēm niŋən xoza.»

niŋən lauəlŋən: «ŋuiŋən iōŋŋliəndət min ēuətlēmən.» — ŋuiŋən lauəlŋən: «iōŋŋliəndēmən əl ēuətlīələn! min uəs ioutlēmən.» uəs lauəl: «manēm əl ioudələn! mā iəŋ'k iēsłēm.» — iəŋ'k lauəl: «manēm əl iēnē! mā tut xōrətlēm.» tut lauəl: «manēm əl xōrdī! mā pāmpai līlēm.» pāmpai tutna kuzəm'sa, mola ārət pām ōs, ārətəlna kuzəm'sa. lōŋrər sut uərəs.

2. svrt.

āsūi sōzilīidal svrət iōŋanna svrt ŋūləs. «nŋŋ, lauəl, uərūē uoləŋ ŋui ōsən! ittām ŋandi nēŋxo uəlŋəslədi pvrāiəl, ŋandi nēŋxoīna sīāləlāiən-gi, put-kōrdī nālna ioutlāiən, sēda i ŋullən.»

A nyúl [tovább] ugrott, egeret talált. Az egér a mint meglátta, bement a lyukba. «Egér, miért bújsz el?» A nyúl szól: «Egér, az asszonyok holmiait mind valamennyit rágd el! (tk. vágd el.)» Az egér mondja: «Az asszonyokhoz semmi közöm (tk. dolgom) sincs.» — «Ha nincs közöd, a lyuk száját (tk. ajtaját) ebfejjel zárom le.» — «Nem a'! — mondja az egér — megyek az asszonyokhoz.»

Az asszonyok szólnak: «Az emberek ijidegeit mi elvágjuk.» Az emberek szólnak: «A mi ijidegeinket ne vágjátok el! mi a víziszörnyeteget meglőjük.» A víziszörnyeteg szól: «Engem ne lőjjetek meg! a vizet megiszom.» A víz szól: «Engem ne igyál meg! a tüzet kioltom.» A tűz szól: «Engemet ne olts ki! a fűrakást megeszem.» A fűrakás a tüztől elhamvasztatott, a mennyi fű csak volt, mindvalamennyi elhamvadt. Az egér törvényt tett.

2. A csuka.

A medve lépegetése közben a folyóban a csuka fölvetődött. «Te, mondja, valóban derék ember vagy! Itt van az osztják ember vadászati ideje, ha az osztják ember meglát, . . . vasnyíllal lő rád és itt halsz meg.» A medve kétfelé nézeget: «Itt, úgy-

àsñi kātis ùandùil. «χοι — lauðl — seda mà kinžem palem nēηχοι pōdər'ł?» svrt lauðl: «nvη palēmən χada trōlən?» àsñi puiał elti am'səs, ùandùil: nēməza ùanlta an' litl. svrt lauðl: «selta-gi ioutlāien, si aməstən tv-àina iəra al-kōrilən.» àsñi lauðl: «nvη χada pōdər'lən?» — «mà tàdà tàm ōsəm!» selta ùantseli, ioγàn kudəβna iəna' pà aməsl. svrt lauðl: «nēηχοina ùellāien, lēlāien, χundsi-χarti an' iilβālələn.» àsñi lauðl: «nvη ùellāien, pà an' iilβālələn.» — «mà, lauðl, svrməm-ki andàm, χandi nēηχοina ùèrlī iux χurina ponlāiem; χandi χοi manəm èuətlūida iil, selta mà ligāsləm, χuri pozina ùàraskələm, ùèrlī iux χurəl pēlək-tāχnəm'ł, mà si-kēmna ùèritləm. nvη, lauðl, pilγà-kēmna ollən, sidi pà χolna ittam ivrāslən.» ittam àsñi ligāzəs, ligāsman orna nāuərməs, nāuərmal svrət jelta-kurna tuy'k-soχ pēlγət iəη'kna ālēm'sàiet. svrt lauðl: «uolāη χοi χolna ligāzəs. ligāzà! tōrēm nvη and ōsən!» àsñi manəs, svrt pà manəs, χolaś man'sot, χοina ošla.

àsñi sōzibūidal svrət iəη'k-silna svrt siilās. «mà nvηèn lēžātłēm», lauðl. àsñi selta nāuərməs, ittam svrt kutpəl èuəlt

mond, nálam erősebb ember kicsoda beszél?» A csuka szól: «Hozzád fogható erős hol lenne?» A medve a fenekére leült, nézeget: semmi sem akar közeledni. A csuka mondja: «Aztán ha meglőnek, ültő helyedben oldalra esel.» A medve szól: «Te hol beszélsz?» — «Én itt volnék, la!» Aztán látta, a folyó közepén ül valóban. A csuka csak mondogatja: «Az osztják ember meglő, megesznek, sohase támadsz föl.» A medve mondja: «Ha téged meglőnek, te sem támadsz föl.» — «Én, úgymond, ha nincs itt a halálom [ideje], kikészítetlen fateknőbe tesznek, az osztják ember engem elmetélni jön, aztán megharagszom, a teknőt a farkammal megcsapom, a kikészítetlen fateknő kettéreped, én ilyenre is képes vagyok.» — «Te, úgymond, olyan vagy mint a szunyog és még nagyra vagy.» Erre a medve megharagudott, haragosan az erdőbe ugrott, ugrása közben a hátsó lábával egész mohrakást emelt a vízbe. A csuka mondja: «A derék ember még megharagudott. Csak haragudj, nem vagy te isten!» A medve ment, a csuka is ment, hova mentek, ki tudja.

A medve lépegetése közben a víz szélén csukát pillantott meg. «Majd elbánok veled», mondja. Aztán a medve [oda]ugrott

mouna lpskəslì, pozəl èuəlt kätllsəlì, ʒoidì iux ʒoʒa oʒəl si sɛŋk-səlì, toʒoʃik pon'səlì. tamotta lausən: «mà iilβələləm» — ittam sɛmlàntɛləna kim-pàksət.» svrt pèlè àsnì ʒantman làiɪl, ʒada ol. «an' iilβələlən vndi» — àsnì laɪəl.

svrt àsnìna āləm'sa. «mà nvɣèn kanzəm mouna tūləm.» àsnìna tusa, iux-lər ilbina pon'sa. «mosa pvràina lɪdət and ošləm, si pvràina mà nvɣèn lɪləm.» àsnì manəs, sòzilɪɪl. ʒou iɪvɣ'əs, ʒàn iɪvɣ'əs.

«mà lɪdət tɪsəm vndi, tàm ʒvɪl mà lɪdət moʒətməm andəm.» — àsnì svr'al pèlè manəs, svr'al ʒoʒa ioxtas, svr'al uisli, oʒəl male iɪŋktəda pidəm. «mà ittam nvɣèn tūləm, ʒvɪl iəʒəlt lɪda məsl, iəŋ'k-sil ləpsik mà svɣà nvɣèn lɪləm, nvɣèn lɪdɪ iɪubina iəŋ'k iəʒləm, iəŋ'k seda ʒànnə āt ol!» loɪ svr'al tūsli, iəŋ'k-silna pon'səlì, svr'l pèlè ʒantl: «matta lausən: «mà iilβələləm» — pādəm ʒul-idi ʒundi pàtsàien, ʒundi iilβələlən.» svrt pozəl selta ʒarəskəlì, ittam àsnì nāɪərməs, svrt kätllta luttəsli,

és a csukát a derekánál (tk. a közepénél) fogva a földre kiha-jítja, a farkánál fogva megragadta, egy ledöntött (tk. nyugvó) fához verdesi a fejét, egy kissé odább letette. «A multkor azt mondtad: 'én föltámadok', — íme mind a két szemed kifordult.» A medve a csuka felé nézve áll, hol van. «Talán mégse támadsz föl» — mondja a medve.

A csukát a medve fölemelte. «Én tégedet száraz földre visz-lek.» A medve elvitte, a fa gyökere alá tette. «Majd ha ennivalót nem találok, akkor megeszlek.» A medve ment, lépeget. Hosszú ideig ment, rövid ideig ment.

«Mintha volna nekem ennivalóm, ma ennivalót nem szereztem.» A medve a csukája felé ment, a csukájához érkezett, a csukáját vette, a feje már nyüvesedni kezdett. «Most már visz-lek tégedet, a nap felé fordulva (a nappal szemközt) kell enni, a víz széléhez közel eszlek majd meg, miután megettelek, vizet iszom, a víz hadd legyen közel ide!» A csukáját vitte, a víz-szélére tette, a csukája felé néz: «A multkor [azt] mondtad: 'én föltámadok' — fagyott hal módjára megfagytál, mikor támadsz föl.» A csuka egyet csapott a farkával, a medve [utána] ugrott, a csukát nem tudta megfogni, a csuka ment egyfolytában és a vízbe

svrt manmal itna iəŋ'kna il-lvŋəs. àsñi kuš-χatśa uandiiil, sɛmna an' nɪla. lār kudeβ ɛuəlt svrt noχ-χūləs, sidi lauəl: «àsñi malai an' tɪsɛn manɛm?» — àsñi top al-uantl. «mà mattəlna lausəm, svrməm-gi andəm, lida an' uèrəm'lɛn.»

àsñi manəs. sidi sòziliŋdal svrət pilvəŋə iis, pvmmi iis. àsñi lauəl: «mà-sà iɛʒa iəŋ'kna oɟəlləm.» àsñi ioɟanna, iəŋ'kna ɔχləs. àsñi ielta kət kurəl kətllsa, iəŋ'k ilbina vu iəʒəlt ilis taldə pitsa, àsñi noɟos uurətl, uurətl, azət an' šitl. àsñi lauəl: «χoina kətllsaiəm tādà?» àsñi uŋəl-uəs ɛuəlt, iɪvl-uəs ɛuəlt iəŋ'k. lvŋda pidəs. àsñi si-kuš uurətl noɟos, ielta kət kurəl i-kɛmna kətllsaiŋən, nɛmətti kurəl an' šitl, àsñi azət si χɔlda uutsɪiis. liləl aiŋi iis, si-kɛmna àsñi ɛsləm'sa.

àsñi uurəina uədi ioχtəs, iəŋ'gəl pɜrgəttə an' uèridəs. àsñi uədi, mouna ioχtəs, iəŋ'k pɛlə uantman al-āməsl. ioɟən kudeβ ɛuəlt svrt noχ-χūləs, sidi lauəl: «àsñi χodi al-puŋəlda pitsən?» àsñi nɛməza pōdər'ta an' litl. «àsñi χələndà! mà matta lau-

alámerült. A medve bármerre nézdegél is, szemmel nem látható [t. i. a csuka]. A tó (v. áradvány) közepén a csuka fölmerült, így szól: «Medve, miért nem ettél [hát] meg?» A medve csak néz. «A multkor megmondtam, hogy ha nincs itt a halálom ideje, nem tudsz megenni.»

A medve ment. A mint így lépdél, szunyogosra, hőségre vált [az idő]. A medve mondja: «Már csak belemegyek egy kissé a vízbe.» A medve a folyóba, a vízbe belement. A medvének a két hátulsó lábát valami elkapta, a víz alatt a folyással szemben lefelé kezdi húzni, a medve erőlködik fölfelé, erőlködik, mind hiába! A medve szól: «Ki fogott meg engem itt?» A medvének az orrán-száján keresztül kezdett a víz bemenni. A medve bármennyire erőlködik is fölfelé, a két hátulsó lába egyformán meg van fogva, az egyik lábát sem bírja kiszabadítani. A medve már-már egészen meg akart halni, a lélekzete elszorult (tk. kicsinynyé lett), ekkor a medvét eleresztették.

A medve csak erőlködve jutott a partra, még a vizet se tudta magáról lerázni. A medve a partra, a földre kijutott, a víz felé tekintve csak ül. A folyó közepe táján a csuka fölvetődött, így szól: «Medve, hogyan kezdteél lélekzeni?» A medve

səm: «*nyɔ mola uul lil twilən?*» mà *nyɛn* mundi il-ki təl'səm lɔln, *nyɔ* xolna i xptl-sis an' uèritsən. mà matta tīlɛs-kēm xoi-səm, àsɛ̀, *nyɔ* tīlɛs-kēm-ki xoisən lɔln, *noɟàian* ārātèlna níŋkta-sàiat lɔln, *soɟən-tèlna* lɔln lɔis».

3. *nàluàltɛ́sám-xoi.*

i purɛs ìmi ādɛl ol, katra ppràina lɔu xil twis. xilɛl xpl-mal, xilɛl èuɛlt top uɛrɛɲ *nàluàltɛ́sámɛt*, uɛrɛɲ òtlɛɟɛt xásɛt. xilɛl nàl uermal svɛ̀t iàsl èuɛdɛs, òtlɛɟɛt uɛrrì ùsɛt, uàltɛ́sámɛt uɛrrì ùsɛt. ìmi si xil-uɛrɛt sàùisɛ̀lì, *nàluàltɛ́sámɛt*, òtlɛɟɛt *naurèm-idi* òndɛɟna pon'sɛ̀lì, lābɛt xptl *noɟɛltɛ̀lì*, lābɛt āt *noɟɛltɛ̀lì*. sidi *noɟɛltal* èuɛlt xàl'lada pidɛs, ìmi nɔmɛsl: «*tōrām* manɛm mosa si pàrdɛs». tutl vlɛs, *naurèmɛl* kiltɛda pidɛs, sàsna uɛslì, l'ogotsɛ̀lì, uantsɛ̀lì: xui-*naurèm*. «*xɔlda* uutsimɛm tɔɟà èuɛlt *tōrām* manɛm *naurèm* pàrdɛs, xui-*naurèm*.»

si *naurèm* sidi ènmɛltal èuɛlt *noɟɛmdidi* lɔuàttì iis, siski,

semmit sem akar beszélni. «Medve, hallgass ide! Én a multkor mondtam: „Neked talán valami nagy lelked van?” — Ha az elébb lehúztalak volna [a víz alá], te még egy napig se birtad volna ki. Én a multkor egy hónapig feküdtem, te medve, ha te egy hónapig feküdtél volna, a húsod egészen megnyüvesedett volna, a bőröd [is] egészen elrothadt volna.»

3. A nyílforgács-férfi.

Egy öreg asszony egyedül van, régente volt neki unokája. Az unokája meghalt, az unokája után csak véres nyílforgácsok és véres gyalúforgácsok maradtak. Az unokája nyílcsinálás közben a kezét elvágta, a finom gyalúforgácsok véressé lettek, a nagyobb forgácsok véressé lettek. Az asszony ím unokája vérét megőrizte, a nyílforgácsokat, a finom forgácsokat gyermek gyanánt bölcsőbe tette, hét nap ringatta, hét éjjel ringatta. A mint így ringatja, egyszer csak sírni kezdett. Az asszony gondolja: «Az Isten nekem ím valamit rendelt.» Tüzet gyújtott, gyermekét kelteni kezdte, a térdére vette, megmosta, látta: fiúgyermek. «Immár halni készültem, mikor az isten nekem gyermeket adott, fiúgyermeket.»

Miközben ezt a gyermeket így növeli, az lőtő-futóvá lett,

u_{ai}-ɣul u_èldi louàttì iis. sidi oldal èuəlt ittam ìmi iəŋ'k tuda and
 ētl, iuɣ tuda and ētl. ɲaurəməlna iuɣəl sɛuərɫa i iəŋ'gəl tɔtlɪɪla.
 ɲoɣəs-, uai_kur èuətti louàttì iis. ɣàdàɪəl ìmi top lɪl pà ɣòɪɪl. ɣà-
 dàɪəl ìmi ɣulɪl uai-ɲoɣàina lābətɫəlì. ìmi lauəl: «ɣilɪɪè, ittam
 nɛŋɣoɪ ìsən, mà nɲɛn nɛmna ponlɛm, mà pondi nɛmən ādɛm
 āt ol, iɛm āt ol, sidi twi: «ɲàluàltsam ɣoɪ». numpayən (nɲɛ
 numbən) uul ɣoɪna «ɲàluàltsam» nɛmən sidi āt lauɫa».

ìmi iastal: «ɛnəmdi ɣoɪ ɔsən, mǎzəŋ mola mouna an'
 iorətlən, ɣilɪɪè, nɛŋɣoɪ iǎzəŋna əl èuəɫà!» tàm ɣoləm pàɪərt pa-
 lātna ɣàdɛn ɣoɫa mola ləillən, tàm twɪɪən èuəlt niŋ manəm
 niŋisuy kanzà!» — «niŋ manəm niŋisuy iosɫ ɣoləs manəm, mà
 ɣundi uantsəm?» — «lajà, mà nɲɛn maləm!» nɛm ilbi èuəlt
 kanzəndəs, nɛŋɣo-ɔɣpōzɛɣ louət soɣəmpuy ēlts. «tàm soɣəmpuyən
 kim-ēlɫalɛn, əɫɛl èuəlt kətlɪ! ɲàluàltsam ɣoɪ iorən mola-kəm,
 soɣəmpuyən si-kəmna laŋgəl uldi lɔskɪ, soɣəmpuyən ɣoləs lārɪɪl,
 sɪs manà! soɣəmpuyən ɣada uolɪɪl, svə səda ɣandɪɪ!»

madár-, erdei vad- és halfogó nagyságnnyira növekedett (tk. jött).
 A mint így van, az asszony már vizet hozni nem megy, fát
 hozni nem megy, a gyermeke fát vág, vizet hoz. Nyúsz-, erdei
 állat lábát elvágó nagyságnnyira nőtt. A nénikéje (?) csak eszik
 és nyugszik. A nénikéjét tiszta vadhússal táplálja. Az asszony
 szól: «Kis unokám, íme emberré lettél, én neked nevet adok,
 az én adtam név rossz legyen vagy jó legyen, ez: «nyílforgács-
 férfi». Náladnál idősebb ember «nyílforgács» nevedet mondja
 majd.»

Az asszony mondja: «Növekedő férfi vagy, talán valamely
 földre nem jutsz el, fiacskám, emberi beszédnek ne higyj! Ezen
 három oszlop magasságnnyira [épített] házádban mire vársz, ezen
 helyedről nő járta nős vidéket keress!» — «A nő járta nős vidék
 útja merre van megjárva, én mikor láttam?» — «Várj csak, én
 neked adok [valamit].» A vánkos alatt keresgélt, férfifej nagy-
 ságú czérna gombolyagot vett elő. «Ezt a czérnagombolyagodat
 kiereszted, a végénél fogd meg! nyílforgácsférfi erőd a mekkora,
 a czérnagombolyagodat a tetőn keresztül olyan erővel hajítsd,
 a hova a czérnagombolyagod gurul, oda menj! a czérnagombo-
 lyagod a hol megáll, aztán oda nézz!»

lou kim-ēdas, soṛāmpuṇəl laṅgəl uldi lvs-kəsli, sidi nōṛāltal
 ēuəlt soṛāmpuṇəl uolimal. āṅgəl ēuəlt kātllseli, laṅgəl uldi pà lvs-
 kəsli, soṛāmpuṇəl mandal ēuəlt lou ielta sidi nōṛālləl. soṛāmpuṇəl
 ḡāt ḡoṛa toṛo iōṛātmal, uantləl: ḡōlām pàṛiart. il-lvṇmal, ḡōlām
 pàṛiart noṛos nīla. ḡātsuṇ ēuəlt siməs-lamba iuḡ lāṇl, triəl ḡada
 ol-kēba, an' nīla. lou ḡātna iōṛo-lvṇəs, katra pvrāina nēṅḡo seda
 olmal. uandūil: ḡāt uḡdātna, ḡātsuṇ ēuəlt ḡāṅdēḡ.

si ḡāṅdēḡ ḡouāt noṛos ḡōṇ'ti pidəs. lou mundi lauəl: «mà
 ḡāt laṅgəlma kim-ētlām.» nōmər tvṛāiəl ēuəlt sidi ḡōṇ'əl, sidi
 ḡōṇ'tal ēuəlt mētta pidəs, uēilī iis. ī-mosaina nāuī tōrāmna ēdas,
 kātis uandūil: ḡātsa-ḡarti nēṅḡo andām.

soṛāmpuṇəl lōḡāḡtəsli, selta iāuḡlməsli, soṛāmpuṇəl ḡolas
 lārīis, sūis si manəs. soṛāmpuṇəl sidi nōṛāmdal ēuəlt ḡātna toṛo-
 ēləs, ḡātna iōṛtəs: kōrdi ḡāt, oḡ ḡāt, ouəl os andām, isīəl os
 andām. soṛāmpuṇəl uīslī pà iāuḡlməsli: soṛāmpuṇəl toṛo iṇḡəs,
 iōṛo pà kērləs. «tām soṛāmpuṇ ḡou moṇ iuṇmām ēuəlt iōṛo an'

Ő kiment, a czérnagombolyagját a tetőn keresztül dobta,
 a mint így követi, a czérnagombolyagja megállapodik. A véginél
 fogva megragadta, a tetőn keresztül megint átdobta, a czérna-
 gombolyag a mint megy, ő hátulról követi. A czérnagombolyagja
 [egy] házhoz érkezik oda, nézi: három oszlop. Bemegy, a há-
 rom oszlop fölfelé látszik. A házsöglet felől olyanforma fa áll,
 [melynek] a teteje hogy hol van, nem látszik. A házba bement,
 régente itt ember volt. Nézegeti: a ház szélességében, a ház-
 szöglete felől lépcső [van].

Ezen lépcső hosszában kezdett kúszni fölfelé. Előbb mondja:
 «én kimegyek a ház tetejére.» A kerek helyről így kúszik [föl-
 felé], kúszása közben fáradni kezdett, erőtlenné lett. Egyszer
 csak kijutott a fehér égre, kétfelé nézeget: semerre sincs ember.

A czérnagombolyagját elővette, aztán elhajította, a czérna-
 gombolyagja a merre gurult, arra ment. A czérnagombolyagját
 a mint így követi, visszament a házba, a házba érkezett (jutott):
 vasház, ezüstház, az ajtaját nem találja, az ablakát nem találja.
 A czérnagombolyagját fogta, megint elhajította: a czérnagombo-
 lyagja oda ment meg visszatért. «Ez a czérnagombolyag hosszú
 földről jövéssem közben vissza nem fordult.» A czérnagombolyag-

kērlūis.» soṛāmpuṇal kātllsālī, pà ioutsālī: soṛāmpuṇ toṛo iṇṇ'as, iṛo pà kērlas. «iāsam ēuēlt ḡos-luttilēm tanṇà.» soṛāmpuṇal uīsli, mola-kēm ior twīs, si-kēm iorēlna ioutsālī, soṛāmpuṇal toṛośik manilūis, ittam ḡarti toṛo neḡ al an' manas. «tām soṛāmpuṇ mola uantl?» soṛāmpuṇal uīsli, ḡēḡna pon'sālī.

si kōrdī ḡāt, oḡ ḡāt kēratlālī: ouēl os andām, ḡonēl os andām, isīēl os andām. «tām ḡātna isī nēḡḡo ol tanṇà?» «nēḡḡo-ki ol, ouēl āt punḡāntl!» ou pēlēk-punḡāndas, lou iṛo-lṇas. iṛo-lṇas, nēḡḡo andām. tom iēlēl-suḡna ḡādām: «nāl-uāltām ḡoi!» lou uandūil, nēmāza nēḡḡo andām. pōdər'tal ḡātli: «nāl-uāltām-ḡoi, nṇṇ iṛḡtām ḡādēnn nēḡḡo uantta litlən?» — «nṇṇ tām moyēnna ḡaḡāḡiṇman oldi nēḡḡoi olmən!» — «nāl-uāltām-ḡoi ḡodi līda litlən tanṇà?» — «līda litmēmna mola siḡālēlēm, uantidēm andām.»

pṇzān elti liṇḡasət iṛḡātsət, tōrām-puḡət sāt liṇḡas! (pṇzān tēlūi os.) līs, iēḡḡas. nāl-uāltām ḡoi tādā āmēstalna nēmāza vndi uantl. «kim-ēdā! seda laḡasidi svḡ ol, sit uīḡā! ou siḡna

ját megragadta, megint eldobta: a czérnagombolyag oda ment, meg visszafordult. «A kezemből eleresztem talán.» A czérnagombolyagját vette, a milyen ereje [csak] volt, olyan erővel dobta el; a czérnagombolyagja egy kissé odább mendegelt, aztán semerre se ment. «Ez a czérnagombolyag mit lát?» A czérnagombolyagját fogta, zsebbe tette.

A vasházat, ezüstházat megkerüli: ajtaját nem látja, tetőnyílását nem látja, ablakját nem látja. «Ebben a házban szintén ember van talán?» — «Ha ember van, nyissa ki az ajtaját!» Az ajtó kinyílt, ő belépett. Belépett, ember nincs. A nők részére föntartott szögletben hallszik: «Nyílforgácsférfi!» Ő nézegeti, senki sincs ott. Beszélgetése hallszik: «Nyílforgácsférfi, a te érkezted házban akarsz látni embert?» — «Te ezen a földeden rejtőzködve élő ember vagy!» — «Nyílforgácsférfi, ugy-e, enni talán akarsz?» — «Ha akarnék is enni, a mit nézek, nem látom.»

Az asztalra ételek jöttek, isteni sok étel! (Az asztal teli volt.) Evett, ivott. A Nyílforgácsférfi itt ültében semmit se lát még. «Menj ki! ott öltőruházat van, vedd el! Az ajtó szélén

χὰνδῆβ, χὰνδῆβ σίλνα σὲ χανῆμὰ! — mosa-ki quantlən, sit nvv
 uèrən, an'-ki quantlən, mà xožəm ādəm àl uèrà! mola quantlən,
 top kātlll! kātllta an'-ki uèritlən, ma xožəm ādəm àl uèrà!
 svχna nvvən iəmas laηəsì! kurlàn alt nìlàiət, iàslàn alt nìlàiət!
 iàsηəm ārət si!»

nàlyuàltsam-χoì ἔdəs, louèl svχna laηəssəlì. àlməl ioxtas, χvš
 uviam'sa, χòlləlì: nηηχoìət itel šàil. χòləm nηηχo šàtlət. lou ìlta-
 svrət quantman tvìləlì: χòləm èyi. — «kòžəniηmən kudəβna àt
 ol!» — χὰνδῆβ elti noχ-χòη'ta pitsət. «təm svχ malai kim-
 ləskəsa?» — lou xožηl èuəlt iuvəm èyi nàlyuàltsam-χoìna kātllsa
 (vagy: nàlyuàltsam-χoì kātllsəlì), χundi ἔslləlì. ittam kàt èyi iογo-
 lηsəηən. lou kātlləm èuəl pilna pà iογo-lηsəηən. iογo-lηsəηən,
 nèməza nηηχo andəm. «nàlyuàltsam-χoì seda mìl, si mìl sòmδà!
 muγilu uēlìs uandìlà!» lou mìl sòmδəs. mìl sòmətmal èuəlt toməl
 and ἔslləlì. mìl sòmδəs: χàt tēlì murna. lou tàmət uandəs, èuəl
 ἔsllsəlì.

lūmel, ièsmèl iètsəs. līdel svrət it pōdər'ta pidəs. «iln pi-

lépcső [van], a lépcső szélén ott rejtőzködjél el! Ha látsz vala-
 mit, az a te dolgod, ha nem látsz, nekem rosszat ne tégy!
 A mit látsz, csak fogd meg! Ha nem tudod megfogni, nekem
 rosszat ne tégy! A ruhába jól öltözz föl, a két lábad ne
 lássék ki, a két kezed ne lássék ki. A beszédem mind-
 össze ez!»

A Nyílforgácsférfi kiment, fölöltözködött. Álma jött, majd-
 nem elaludt, hallja: emberek jövése hallszik. Három ember hal-
 latszik. Ő alulról figyeli: három leány. «Az úrnőnk középen
 hadd legyen!» A lépcsőn kezdtek fölmászni. «Ez a ruha miért
 van kidobva?» A köztük jövő leányt a Nyílforgácsférfi elkapta,
 semmiért se ereszti el. A két leány ím bement [a házba], a
 megfogott leánynyal együtt ő is belépett. Beléptek, senki sincs
 [ott]. «Nyílforgácsférfi itt van egy sapka, ezt a sapkát tedd föl,
 minket azonnal meglátsz!» A sapkát föltette. Miközben a sapkát
 fölteszi, azt [t. i. a leányt] nem ereszti el. A sapkát föltette: a
 ház tele van néppel. Azokat meglátta, a leányt eleresztette.

Az évéssel, ivással elkészültek. Évés közben egy [ember]
 beszélni kezdett: «A leesett fű-e a sok, vagy a fönnálló fű-e a

dəm pàm ār, mola nōmən laidi pàm ār? ʔantləmən!» nàluàl-tsəm-xoi lauəl: «nɔŋ kuš ʔandilə, mà ʔantta an' ʔàšləm.»

tomi manəs. i purəs imi lauəl: «mouən kut ʔou, ieža ʔoià!» tomi manəm iubina lou ʔòis, sit iʔxti èuəlt lou ʔòis.

ālməl iètsəs, lou top noʔ-kiləs, logodiɰman iètsəs, toməl iɔɔo-lvɔs. «nàluàl-tsəm — lauəl — ʔodi, nōmən laidi pàm ār, mola iln ʔoiədi pàm ār? — «andəm! iln ʔoiədi pàm ār.»

«nàluàl-tsəm-xoi manləmən!» — «mà ʔundsi-ʔarti iʔxta an' ʔàšləm. toməl lauəl: «nàluàl-tsəm xoi, iəŋ'k-ʔul ār, mola toʔləŋ vai ār?» «nɔŋ manə! kuš ʔandilə!» tom ʔuiəl manəs. purəs imi lauəl: «nàluàl-tsəm-xoi, nɔŋ pà il-ʔoià, mouən kut ʔou!» lou ʔòis, ālməl iètsəs, kiləs. lou top noʔ-kiləs, tomi iɔxtəs. «nàluàl-tsəm-xoi, lauəl, mola ʔantsən?» — «mà ʔantsəm, iəŋ'k-ʔuləl ār, toʔləŋ vai siməl.»

«nàluàl-tsəm xoi, manləmən!» imi laudal ʔətl: «manə, manə! mouə ʔandiə!» nàluàl-tsəm xoi pilna man'səŋən.

ʔàn-kəba ʔàn manləŋən, ʔou-kəba ʔou manləŋən. sidi man-

sok? — Nézzük meg ketten!» A Nyílforgácsférfi szól: «Csak nézd meg te, én nem tudom megnézni.»

Amaz elment. Egy öreg asszony szól: «A földed köze hosszú (= messze földről jöttél), egy kissé pihenj!» A mint amaz elment, ő lefeküdt, a míg az odajárt, feküdt.

Álmával elkészült, alighogy fölkelt, megmosdott, amaz bejött. «Nyílforgácsférfi — mondja — úgy-e, a fönnálló fű a több, vagy a lennfekvő fű a több?» — «Nem a'! a lennfekvő fű a több.»

«Nyílforgácsférfi menjünk!» — «Én semerre se tudok menni.» Amaz szól: «Nyílforgácsférfi, a vízi hal-e a több, vagy a szárnyas állat-e a több?» — «Menj, nézd csak meg!» Amaz ment. Az öreg asszony mondja: «Nyílforgácsférfi te meg feküdjél le, a földed köze hosszú.» Lefeküdt, álmodott, fölkelt. Alighogy fölkelt, amaz megjött. «Nyílforgácsférfi, úgymond, mit lát-tál?» — «Láttam, vízi hal sok van, szárnyas állat kevés.»

«Nyílforgácsférfi menjünk!» Az asszony beszéde hallszik. «Menj, menj! földeket láss!» A nyílforgácsférfival együtt mentek.

Rövidnek rövid ideig mennek, hosszúnak hosszú ideig mennek. A mint így mennek, a tengerre jutnak. A Nyílforgács-

dən əuəlt şārəsna ioyətsəyən. nàluəltšam-çoi nvməsl: «mà-ki tàm mās-padəl tàm šārəsiəy'kna uaijadi-kəmna, uaiəli-kəmna il and ət ləyləm!» šārəsiəy'kna sidi manləyən, šārəs tom-pələkna pitsəyən. key olmal. tom çuiəl key nox-ələm'səli; si key ilbina sārən oy'gi put. «nàluəltšam-çoi, tàm uandī-sà!» nàluəltšam-çoi selta uantsəli, sārən oy'gi put loy svəttəl kəuərł: i kur-pələk ətl, i iəs-pələk ətl, i ox-pōzəy ətl. nàluəltšam-çoi lauəl: «sit moləiət?» — «çodi and ošlən? nəy isi kəuərłən seda.» i çuiəlna key ləp-tōyər'sa (mundi nox-ələməliəm key) i manləyən.

ieža man'səyən, seda pə key olmal. «nàluəltšam-çoi, tàm key əlmī!» nàluəltšam-çoi lauəl: «mosa tvilən-gi, key nəy əlmī!» i çuiəlna key ələm'sa, ilis-tvə uantləyən: iln mur. lələsti çoi lələst, kədərmədi çoi kədərməl, uələsələlət, koləy-təs səuələt, iəy'k-çul uəllət, or-uai uəllət. mur uələsələsələt uantlət. çada ləuət-lət, ləu kudəlna ləuədəsələt tōrəm çəzə çolna ləuət-lət. «mola uantsən?» nàluəltšam-çoi lauəl: «uantsəm, ləuət-lət, kədərmələt. mə uandəmədəm si. «nàluəltšam-çoi manləmən!»

férfi gondolkozik: «Ez a mese vége, ha én ebbe a vízbe a botosom talpával, a botosom szárával(?) bele nem mennék!» A tenger vizén így mennek, a tenger túlsó felére jutottak. [Ott] egy kő volt. Amaz a követ fölemelte; ez alatt a kő alatt egy nagy (tk. zürjén) szurkos fazék [van]. «Nyílforgácsférfi, nézd csak meg ezt!» A Nyílforgácsférfi erre meglátta, a zürjén szurkos fazék magától forr: egy félláb látszik, egy félkéz látszik, egy fej tűnik elő. A nyílforgácsférfi szól: «Ezek mik?» — «Hogyan, te nem tudod? te is fölsz itten.» A társa a követ lecsukta (az elébb fölemelt követ) és mennek.

Egy kicsinyég mentek, itt megint kő van. «Nyílforgácsférfi, ezt a követ emeld föl!» A Nyílforgácsférfi mondja: «Ha valamid van [ottan], a követ emeld föl te!» Társa a követ fölemelte, lefelé néznek, ott lenn nép [van]. A hadakozó férfi hadakozik, a birkózó férfi birkózik, munkálkodnak, rénszarvas csordát őriznek, vízi halat fognak, erdei vadat vadásznak. A nép munkálkodását nézik. A hol káromkodnak, káromkodásukat még az istenhez is káromkodják. «Mit láttál?» A Nyílforgácsférfi mondja: «Láttam, káromkodnak, veszekednek. Én ennyit láttam.» — «Nyílforgácsférfi menjünk!»

uàn manləyən, zoü manləyən, törəm-tut zoəa iorətsəyən. si tut mou əuəlt ləl, xəltə ləl, lin and oşləyən. «nəluəltəsam-xoi manləmən!» i xuiəl manəs, nəluəltəsam-xoi lauəl: «nvy man'sən, mə pə ələm.» i xuiəl lauəl: «xodi kətni man'səmən, sidi i kətna manda pitləmən! nvy manəm əl ioxtə, mə nvyən ant xviləm.» luyən ləbat əuəlt, tvlən ləbat əuəlt moxilən uantman tailələn, ivyə an' iorətləyən. nəluəltəsam-xoi lauəl: «xol-mosa sōsləmən?»

luyən ləbat, tvlən ləbat tvrməs, lin ioxos-kərləyən, matta oləm kōrdi xətna iorətsəyən. ioxo-lnyəyən, törəm-pugat ar pvozən azət uer'səiət. xodi ivnyəm iəsyən törəm-pugat sət liyəs liden kutna pōdər'ləyən. purəs imi lauəl: «nəluəltəsam xiliə, ittam uer nvy and armətsən, ittam niyən pilna manəten! xada oldi tvyə-ki oşləten.»

luyem, iəsmel iətsəs, man'səyən. i iursu manləyən, ittam niyəl lauəl: «xol-mosa sōsləmən, xoida məsl. nvy — lauəl — xui osən, xət ləxədə!» xui uvşyəlna sarñi-ox lōiət tvimal, sarñi-ox lōiət lōgəştəsl (nəluəltəsam-xoina lōgəştəsa), uşəlna uisli, uşəlna si

Rövid ideig mennek, hosszú ideig mennek, az isten-tüzéhez (= északi fény) érkeztek. Ez a tűz a földről táplálkozik-e, vagy honnét, ők azt nem tudják. «Nyilforgácsférfi menjünk!» A társa ment, a Nyilforgácsférfi mondja: «Te elementél, majd én is megyek [utánad].» A társa így szól: «A hogyan kétfelé mentünk, úgy kétfelé menjünk tovább is! te engem ne érj el, én téged nem hagyjak el.» Hét nyár óta, hét tél óta látják egymást, de össze nem jutnak. A Nyilforgácsférfi szól: «Meddig megyünk (tk. lépünk)?»

Hét nyár, hét tél múlt el, ők visszatértek, az előbbi vásházhoz jutottak. Beléptek; isteni ételekkel megrakott sok asztal van [ott] elkészítve. Hogy merre jártak, beszédjüket isteni sok étel evésük közben beszélik el. Az öreg asszony szól: «Nyilforgács unokácskám, im te nem értetted meg a dolgot, asszonyoddal együtt menjete, ha valahol lakó helyet találtok.»

Az evéssel, ivással elkészültek, mentek. Egy kis ideig mennek, im az asszonya szól: «Meddig lépünk (megyünk)? nyugodni kell. Te, úgymond, férfi vagy, készíts házat!» Az embernek a kis ujján aranygyűrű volt, az aranygyűrűt elővette, szájába vette,

twisəli, twisəli, sidi laʊəl: «təm məʃ padəl-mosa-ki tüləm, kòrdi xətti, oʒ xətti iel āt iil!» kim-laksəsli, kòrdi xətti, oʒ xətti iis. nàluəltšam-xoi laʊəl: «xədəiəm imi əñəsti uèrəm olmal.» nàluəltšam-xoi niyəl pələ laʊəl: «xažà! mà i iāzəy iorəməməm, mà-sà ioro-kērluyləm.»

xədəiəl imi xoža ioxtas. «xədəiəm imi! iltə mox-xarina isi xədəiəm imi əs.» purəʃ imi iəstal: xədəiən imi əl nòm! xədəiən imi iltə mox-xarina kəm-oʒ tēlan xətnə, ʃəʃ-oʒ tēlan xətnə ol, səməl an' uəzla, ələl ant pətla. tōrəm-əngi iugənnə ol.»

si iāzəy xoləs. xədəiəl imi laʊəl: «nàluəltšam-xoi, i āt xoilən, i xvtl xoilən, killən, talta manlən (xədənnə manlən). oldən xou nōbat əuəlt si oʒ xətnə oldi niyən tələl-ki ʃvrəs tvl əuəlt iorəllən, iorəllən, an' iorətlən, iəsəm si.» «ioro ant-ki iisən ləln, iorotsən ləln.» sit dərənnə tōrəm-əngina kətni pərtsaiyən, sit dərənnə kəmən ʃvrəs tvl olləyən, ivrə an' iorətləyən.

a szájában [így] tartotta, tartotta, így szól: «Ezt a regét ha végéig viszem, vasház, ezüstház legyen hát!» Kiköpte: vasház, ezüstház lett. A Nyilforgácsférfi szól: «A nénikémet meg kell kérdeznem.» A Nyilforgácsférfi az asszonynak mondja: «Maradj! én egy szót elfelejtettem, már mint én [mindjárt] visszafordulok.»

A nénikéjéhez érkezett. «Asszonynéném! lenn a földön szintén volt egy nénémasszonyom.» Az öreg asszony mondja: «A nénédasszonyodat ne említsd! a nénédasszonyod lenn a földön silány ezüsttel teli házban, hánecs [vékonyságú] ezüsttel teli házban van, nem éhes (= a szíve nem kíván semmit), a teste nem fázik, istenanya gyanánt van.»

Ez a szó véget ért. A nénikéje szól: «Nyilforgácsférfi, egy éjjel fekszel, egy nap fekszel, fölkelysz, innét elmegy (a házadhoz mégy). Hosszú ideig éltedben az ezüstházban levő asszonyodat, a tele ezer télen át nyomozod, nyomozod, nem éred el. A beszédem ez. Ha vissza nem jöttél volna, elérted volna.» Ezért az istenanya kétfelé rendelte őket, ezért [aztán] a mennyi ezer telet élnek, össze nem találkoznak (= jutnak).

4. ìmi-χìlì mà ð.

ìmi-χìlì ol, χàdàìjèl loyèl aì-tèl'na ènmèltsèlì. ìmi azàt uèl-βèslèl, soga, mosa-pugèt vai azàt uèllèlì, top às'íí uèl'da an' uèritl i ièuèr uèl'da an' uèritl. ìmi uèlβèslèl, ìmi-χìlì i'oln ol'liil, ìmi-χìlì uèr'vè vtšàm!

ì-mosai'na pàtta pidəs, pàtsa. ìmi-χìlì χàt èuèlt kim-ēdəs, ièža to'roš'ik sòzəs, or-ku'lay kàldəm ózəs, íō'χàlta pitsèlì, χàtəl tombina íō'χàltsèlì. ièža uantman tvilèlì, or-ku'lay χirəsl. or-ku'lay si'jələslì, iō'ro-iis. iō'ro-iō'ztes. ìmi pèlè layəl: «manəm iō'χəl mi'jà!» ìmi layəl: «mola si'jələsən?» «mà, layəl, or-ku'lay si'jələsəm.» ìmi v'zəm-pat èuèlt kanžànta pidəs, iō'χəl ózəs. ìmi-χìlì iō'χəl'na masa, nàl'na masa. ìmi-χìlì iō'χəl u'isèlì, nàləl u'isèlì pà manəs. or-ku'lay ielta íō'χəllèlì. or-ku'lay χo'zà uànàməs, or-ku'lay o'χəl no'χ-āl'm'sèlì, i manda pidəs. ìmi-χìlì ioutsèlì, χai'sa. or-ku'lay il-kòriis, or-ku'lay èuèlt nàl m'v'χì-lō'χnəmdəs. lou or-ku'lay χo'zà

4. «Az asszony-unokája» regéje.

Asszony-unokája el, asszonynénje kis korától fogva nevelte. Az asszony mindent fog, a foglyot [vagy] bármiféle állatot mind megfogja, csak medvét nem tud ölni, és farkast nem tud ölni. Az asszony megy a dolga után (t. i. vadászik), az Asszony-unokája mindig csak benn van a házban. Az Asszony-unokája igazán esztelen!

Egyszer fagyni kezdett, megfagyott. Az Asszony-unokája a házból kiment, egy kissé tovább lépdelt, erdei rénszarvasnyomot talált, követni kezdte, a ház mögé követte. Egy kissé nézegeti, az erdei rénszarvas kapar. Az erdei rénszarvast meglátta, visszajött. Visszajött, az asszonynak szól: «Nekem adj [egy] íjat!» Az asszony szól: «Mit láttál?» — «Én, úgymond, erdei rénszarvast láttam.» Az asszony a párnaaljban keresgélni kezdett, íjat talált. Az Asszony-unokájának íjat adott, nyilat adott. Az Asszony-unokája az íját vette, a nyilat vette és ment. Az erdei rénszarvast hátulról üldözi. Az erdei rénszarvashoz közeledett, az erdei rénszarvas a fejét fölemelte és menni kezdett. Az asszony-unokája meglátta, találva van. Az erdei rénszarvas elesett, az

ioxtəs, ləl xarti andəm (male xolmal). or-kvləŋ uisli, kət aŋət' èuəlt kätllsəli, laŋgərna pon'səli i ioŋo-tälləli. ɔŋəl-idi tälləli, ioŋo-ioxtəstəsli. «imi xori or-kvləŋ!» — imi kim-ədəs. «xiləm, nvməsli, or-kvləŋ uəldi xoi iuymal.»

or-kvləŋ imina xorda pitsa. or-kvləŋ azət si-mər't uoiəŋ, sorli uoi! imi xor'səli, uoiäl ädəl püitsəli. ondər-uoiäl i libina pon'səli. noŋäiəl èuətlüman iətsəs. noŋäiəl lwbasna svməltəsli. sitəlna imi ioŋo-lvəs. ioŋo-lvəs, xiləl xoiül. imi si mundü uoiət käuərta pitsəli. or-kvləŋ-ox rät-silna läiül. imi si or-kvləŋ uoiət käuərli, imi-xili nox-kiləs. «imi-lengi mui uərlən?» «mä iiləb-təlna uoi käuərlem.»

imi-xili uələm or-kvləŋ-ox xoəŋna sli əm'səs. imi-xili si xər-ox pələ lauiəl: «manəm malai poləŋna ləklən?» imi lauiəl: «pədəm ox uərl pətsa, ləldəl svət uərl pəziül. uətna òlä! uərna pəziüən.» lox xolna tut silna əməsl. «təm or-kvləŋ-ox manəm malai poləŋna ləkləli?» imi lauiül: «nəŋ uətna òlä!»

az erdei rénszarvason a nyíl keresztül csúszott. Ő az erdei rénszarvashoz ért, nem is lélekzik (már meghalt). Az erdei rénszarvast fogta, a két szarvánál fogva megragadta, a vállára tette és haza húzza. Szán gyanánt húzza, haza juttatta. «Asszony, az erdei rénszarvast nyúzd meg!» Az asszony kiment. «Az unokám, gondolja, erdei rénszarvas ölé férfitá lett.»

Az erdei rénszarvast az asszony nyúzni kezdte. Az erdei rénszarvas egészen olyannyira zsíros, tiszta zsír! Az asszony nyúzta, a faggyút külön tette, a gyomor faggyút egy tálba tette. A húsa eldarabolásával elkészült. A húsát az éléskamrában elásta. Aztán az asszony bement [a házba]. Bement, az unokája fekszik. Az asszony az előbbi faggyúkat főzni kezdte. Az erdei rénszarvasfej a tűzhely szélén áll. Az asszony az erdei rénszarvas faggyúkat főzi, az Asszony-unokája fölkel. «Asszonykám, mit csinálsz?» — «Én azon frissiben a faggyút kifőzöm.»

Az Asszony-unokája a megölt erdei rénszarvasfej mellé oda ült. Az Asszony-unokája a rénszarvasfejhez szól: «Engem miért köpködsz le?» Az asszony szól: «A fagyott fej vére megfagyott, olvadás közben a vére szivárog. Menj odébb! a vér rád szivárog.» Ő [még] mindig a tűz szélén ül. «Ez az erdei rénszarvas-

imi uoi kãuêrl. imi-çili ligãzas, lãiam ñvrêmãs, ittam çãr-ox
lãiamna sêuarta pitseli. imi uêdişik manãs. imi-çili çãr-ox lãiamna
sêuardal svrãt sidi lauêl: «manêm polzãyna pã lãgê!» çãr-ox tut
pêlã kôriiis, ittam uoi put tut elta çvmbêlãs. ittam uoi tutl noç-
kumãs, çãt tutna lvp-kuzãm'sa. imi-çili uurãina kim-uayçta
uêridãs. imi çãt libina tut çoêa seda i çãéas. iêza ôs, çãtl tudi-
têlna il-rvçnãmdãs. kãmêlta lou lãşna çor'ta an' uêridãs. lou
sirêlna êuãs i çãl'lãs.

si çãt tutna lidi êuêlt tal çişşê kêrlãs. louêl nêmaza çããm
andãm. çãtl tut luyãm iubina nêmaza and ôêas. i-mosaina i
pôdãli ôêas, mui pôdãli, oşl andãm. lou uandêslî, uandêslî, ârdã-
lêlî: çãdãjêl imi svs-pôdãli. sidi uantsêlî, uantsêlî, çãl'lãs. «çol
tüllî?» nêmaza nvãmãs oşta kurdãs. selta manãs si tvrãjêl êuêlt.
iêza sôzilîiis, lnbas ôêas. si lnbas ouêl pêlêk-sugãtseli: sômatti
svç-ñir ueruyê âr. ârdãlêlî: «mã mosailãm.» selta uantsêlî: uai-

fej engem miért köpdös le?» Az asszony mondogatja: «Menj odébb!» Az asszony főzi a faggyút. Az Asszony-unokája megharagudott, fejszét ragadt, ím a rén[szarvas]bikafejet fejszével vágni kezdte. Az asszony egy kissé odébb ment. Az Asszony-unokája miközben a rénbikafejet fejszével vagdalja, így szól: «Engem köpdöss le megint!» A rénbikafej a tűz felé esett, ím a faggyús fazék a tűzre lefordult. A fagygyú a tüzet lángra lobbantotta, a házat a tűz meggyújtotta. Az Asszony-unokája csak nehezen tudott kimászni. Az asszony a házban a tűz mellett, ott is maradt. Egy kis idő múlva (tk. keveset volt), a ház a tűzzel együtt összeomlott. Kivülről ő nem győzte hóval oltani. Egymagában (tk. a maga módján) ordított és sírt.

A ház, miután a tűz megemésztette, puszta hamuvá lett. Neki semmi sem maradt. A mint a házat a tűz megemésztette, semmit sem talált. Egyszer csak egy csontdarabot talált, milyen darab, azt nem lehet tudni. Ő nézte, nézte, vizsgálgatja: asszony-nénje gerinczcsontja. Így nézte, nézte, sírt. «Hová viszi?» Semmi okosat (tk. gondolatot) se tudott kitalálni. Aztán elment erről a helyéről. Egy kissé lépegetett, a kamrát megtalálta. A kamrának az ajtaját feltörte: fölvenni való öltözet ugyancsak sok van. Vizsgálgatja: «Az én holmiaim.» Aztán nézte: élelem (vad,

zul uèrriè ar, oxsarət, lolmayət uèrriè arət! i nàwì héplu-svχ uis, sitəlna manəs, tutna lūəm χət pèlā manəs. ittam mundì tut lūəm svχ-pòdālì uisli, svχ libina iwuər'səli, vndəβna iər'səli. svχ elti oxsamna pon'səli. isi lələy nēyχoi-idi lēžātsəli. si svχəl aī ōrəl elti āmətsəli, isi nēyχoi-idi āmətsəli. kolna χōssəli, loy langər-kol lēžādəs, selta taldā pitsəli, sidi tälləli. χōs-pèlā manl, loy and osl χolna. sidi taldal ēuəlt uantləli, uas ēdəs. iēža ila-pèlā oldi pidəs, patlədi-mosa laildi pitsəli, uas and āt nīla. loy ōrləl uisli, iəm-loyāt keu ōrəlna lēldəs, pā tälləli. sidi taldal ēuəlt uas ilbina ioxtəs.

ittam ōrləl òmləβ silna āmətsəli, matti nēyχoiina nōxtəla-ki, òmləβna mvyti kōriiul. sitəlna loy uas-χādət pèlū sōsta pidəs. «χoi uas?» (imi-χili ənžəsli) «uəzəy òr't igi uas» (uas sàuidi χoi si). uəzəy òr't igi χātna toyo sōsta pidəs. uəzəy òr't igi nāu-rēmət iintlət, pōdər'lat: «imi-χili ioxtəs.» uəzəy òr't igi lauəl: «āt iul!» nəy šāttən tvrāina an' iul, mà šāttəm tvrāina iis.»

hal) ugyancsak sok van, róka, rozsomák ugyancsak sok van! Egy fehér rénborjubörből készített subát fogott, aztán ment. A tűz emésztette ház felé ment. Ím az elébb megégett gerinczcsontot vette, a subába göngyölgette, övet kötött rá. A suba fölé fejkendőt tett. Úgy elkészítette, mintha élő ember volna. Ezt a subát egy kis szánra ültette, szintén ember gyanánt ültette, kötéllal megkötötte. Vállkötelet készített, aztán húzni kezdte, így húzza. Merre megy, még nem tudja. Miközben húzza, látja, város tűnt elő. Kissé esteledni kezdett, besötétedésig kezdett várni, hogy a város ne lássék. A szánját fogta, jó nagy követ tett a szánjára, megint [csak] húzza. A mint így húzza, a város alá érkezett.

Most a szánját egy lék szélére állította, ha valamely ember megmozdítja, rögtön a lékbe esik. Aztán ő a városi házak felé kezdett lépni. «Kinek a városa [ez]?» (Az Asszony-unokája kérdezi.) «A Városi fejedelem-öreg városa.» (Ez a városörző ember.) A Városi fejedelem-öreg házához oda kezdett lépegetni. A Városi fejedelem-öreg gyermekei játszanak, beszélnek: «Az Asszony-unokája érkezett meg.» A Városi fejedelem-öreg szól: «Hadd jöjjön! A ti hallásotokra nem jön, az én hallásomra jött.»

«imi-xili ioro-lvəà!» — «mà xodi lvələm? xadàiem-imi mundi svə'kməsa, iplxədiil òmləβ silna.» uàzəy òr't igi èuèyəlàn pèlè nòxməs: «xadàien imi tì tuàlən!»

kàt èui nòrəlman man'səyən, xadàiel imi xoəa iorətsəyən. imi uərdi oxsam ponmal, ittam imi kàtllta uutsəsləyən, imi nòrələs, òrləltèlna òmləβ-uəs xouàt il-lvəyəs. èuèyən svmlàn manmal, oxsam kunžəməsəyən, tal oxsam kàtllman xəssəyən. ittam èuèyən ioro-mandi isi-louàt šòkkì ol, paldəməsəyən. «uèrna pitsəmən.» — èuèyən lauləyən. «min mundi aijlta kàtllta uèrmən òs, purəš imi pòknəs, svməl manəs.» ioro-manda pitsəyən. imi-xili làiləsli. «tàmì èuèyən iəna' xou šitləyən.» mosa-prəàina èuèyən iorətsəyən, uàzəy òr't igi lauəl: «iəna' xou iəy'satən!» imi-xili lauəl: «xadàiem tùslàn?» èuèyən azàt šidəməyən. uàzəy òr't igi lauəl: «xodi ištən?» «àzi, lauləyən, min uèr uèr'səmən, imi min èuəltəmən pòknəs i òmləβ-uəsna lvəyəs. kuš kunžəməsə-

(=Ti hogyan hallanátok meg a jövetelét? én hallom csak.)
«Asszony-unokája gyere be!» — «Hogyan menjek be? A néném-asszony az imént megizzadt, a lék szélén hűtözik.» A Városi fejedelem-öreg a két leányához szólott: «Asszonynénéteket hozzatok ide!»

A két leány futva ment, asszonynénjükhöz érkeztek. Az asszony vörös kendőt öltött, most az asszonyt el akarják kapni, az asszony megmozdult, szánostul együtt a lék nyílása hosszában lement. A két leány egészen oda lett, a fejkendőt megragadták, az üres fejkendőt fogva maradtak. A leányoknak visszamenni egyformán nehéz volt, megijedtek. «Bűnbe estünk» — mondják a leányok. «Nekünk az előbb csak lassan kellett volna megfognunk, az öreg asszony megijedt, esztét vesztette (tk. a szíve ment).» Visszafelé kezdtek menni. Az Asszony-unokája várta őket. «Ezek a leányok ugyancsak soká végeznek.» A leányok egyszer csak megérkeztek. A Városi fejedelem-öreg szól: «Ugyancsak sokáig jártatok!» Az Asszony-unokája szól: «Az asszonynénemet elhoztátok?» A két leány egészen megnémult. A Városi fejedelem-öreg szól: «Mi van veletek?» — «Atyus, mondják, mi bünt követünk el, az asszony mi tőlünk megijedt és a léknyílásba belement, jöllehet utánna kaptunk, a fejkendője maradt a kezünk-

man, oxsaməl iàsmanna xazəs.» uàzəy òr't igi lauəl: «xodi, nin svyna iistən!» imi-xili nox-làiməds. «mà nəyilan elti uas ant xviləm, nəyxo ant xviləm, arətəlna nəyilan òmləβ-uəs xouət i-sidi lüğətləlləm, tam uas tutna ponləm, xadāim imi xodi uəl'səllən, nəyilan i-sidi uəlləlləm. mà ior-nəyxo əuəlt an' palləm.» uàzəy òr't igi lauəl: «imi-xili, tázəm i-pəlgəl nvhən maləm, niyna ləzətləm, xoləm əui tviləm, madi əui nvmsən' pitl, si əuəl uiiā!» — «manəm əl euləβtuū! imi-xili xoliðy xazəxna an' uəramla.» uàzəy òr't igi lauəl: «si-louət iəm uəra, si rāmāmā! imi-xili lauəl: selta-ki ligəsləm, xoliðy xoi ant xviləm, uàzəy òr't igi ant xviləm.» uàzəy òr't igi lauəl: «lugəsl! uoliā! nvhən maləm ai əuəm, ədəl xatna oldi əuəm amətləm.»

imi-xili rāmāmədi pidəs. ittam əui uiiəm niy! uas lida uul pəri uər'sət, mur əgəm'sət, ivntti xoi ivntl, aridi xoi ariiul. sidi ivnttal əuəlt kmən lābət manəs. uàzəy òr't igi uul iijəl lauəl:

ben.» A Városi fejedelem-öreg szól: «Hogyan, ti megbolondultatok!» Az Asszony-unokája fölállott. «Én nektek nem hagyom meg a várost, embert nem hagyok, mindvalamennyiteket ugyan-csak a léknyilásba fojtalak, ezt a várost fölégetem, a hogyan az asszony-nénemet megöltétek, titeket ugyanúgy öllek meg. Én erős embertől nem félek.» A Városi fejedelem-öreg szól: «Asszony-unokája a vagyonom egyik felét neked adom, asszonyt készíték föl, három leányom van, a melyik leány neked tetszik, azt a leányt vedd el!» — «Engem ne csalj meg! az Asszony-unokájával harmincz kozák sem bír.» A Városi fejedelem-öreg szól: «Tedd meg azt a szivességet, csillapodjál le!» Az Asszony-unokája szól: «Aztán ha megharagszom, harmincz embert nem hagyok, a Városi fejedelem-öreget sem hagyom meg.» A Városi fejedelem-öreg szól: «Hagyján! Csillapodjál le! Neked adom a legfiatalabb leányomat, a külön házban lakó leányomat adom oda.»

Erre az Asszony-unokája kezdett elcsendesedni. A leány feleség (= vett nő). Város evő nagy lakomát csaptak, a nép összegyülekezett, a játszó férfi játszik, az énekes férfi énekel. A mint így játszanak, néhány hét eltelt. A Városi fejedelem-öreg idősebbik fia szól: «Hogy is van [mitevők legyünk], a nőtestvé-

«xodaš oldi, iëuam tinli uisli, ali (orosz: или) nálemna?» lou (imi-xili) si iázəy xòl'səli.

íaurəmət ívntlət, ívntti íaurəmət xoza manəs. uázəy òr't igi uul iijəl iij-íaurəm tɔimal. ívntti íaurəmət kut èuəlt si íaurəm iəza ādəl tɔrəina uəysəli, íaurəm pələ lauəl: «nālmən kim-ēltti!» íaurəm nālməl kim-ēltəsli, íaurəm ai-nālm imi-xilina xos-èuətsa. sitəlna íaurəm nóγəmdəs, lou ioxo-manəs.

uázəy òr't igi èuəlt iázəy ioxtəs: «íaurəm uəlli pidəs, nēzəsla, íaurəm səmləl al-lārīlət. sitəlna lauəl: «íaurəm uəlli pidəs.» xələuət xòtləs, uázəy òr't igi lauəl: «səbən kašta məsl, səbən-nəyxoī!» mur pōdər'lət: «tādə uānna səbən-nəyxoī andəm. ī imi lauulla, si imi íaurəmləl ārət, ilamba íaurəmləlna and əslla. lou, si imi, xolīdōy iijəl èuəlt al-ueidam nəyxoīna tī tūda an' uəritla, ləy xošīləl an' ioxətl. «xoīdeu kitlu?» mur nóγməsət. «xoī kitladi? top imi-xilina tūda uəritla.» imi-xili uázəy òr't igina pərtsa. iōy əm'βna kīrsa. əm'βət kīrəm xētsəs, imi-xili manəs.

remet dij nélkül vette vagy csak szóval (tk. nyelvvel)?» Ő (az Asszony-unokája) ezt a szót hallotta.

A gyermekek játszanak, a játszó gyermekekhez ment. A Városi fejedelem-öreg idősebbik fiának figyermeke volt. A játszó gyermekek közül ezt a gyermeket egy kissé félre (külön helyre) hívta, a gyermekhez [így] szól: «Öltsd ki a nyelvedet!» A gyermek a nyelvét kiöltötte, a gyermek kis nyelvét az Asszony-unokája levágta. Aztán a gyermek megfutamodott, ő vissza ment [be a házba].

A Városi fejedelem-öregtől izenet jött: a gyermek megnémult, [ha] kérdik, csak a szemei forognak. Aztán mondják: «A gyermek megnémult.» Másnap virradt, a Városi fejedelem-öreg szól: «Samánt kell keresni, samánembert!» A nép beszél: «Itt a közelben samánember ninesen, egy asszonyról mondják [hogy az], ennek az asszonynak sok a gyermeke, lehetséges, hogy a gyermekei nem is eresztik. Őt, az asszonyt, harmincz fiától közönséges erejű ember ide hozni nem bírja, velük nem mérkőzhetik meg (tk. hozzájuk nem ér).» — «Kit küldjünk (tk. kicsodánkat küldjük)?» mondja a nép. «Kit küldenétek? csak az Asszony-unokája bírja elhozni.» A Városi fejedelem-öreg az

uàn manəs, ɣou manəs, ɣoliðŋ ɣoi ɣàtna toɣo-ɣoɣtəs. ɣoliðŋ ɣoi poŋɣrəs-idi làlilat, sidi laulət: «mola tàk uèrna ñsən?» «àngən tùda ñsəm sèbàn uèrdi. ɣoliðŋ ɣoi laulət (sic!): «mun-ki ligàslu, nnyèn ɣərsəllu, pà àm'β-ɔɣlənna taltə ɣoɣo-kitlu.» imi-ɣili laulət: «mà uèrəmna ɣun tüləm!» ɣoliðŋ ɣoi laulət: «mosa uèr-ki uèrlən, nny ant sɔɣənlən, mosa uèr-ki ɛtl, uàzəŋ ɔr't igi uasl azət tutna lābətlu.» ɣoliðŋ ɣoi nōɣməs, àŋgəl pelà laulət: «lɪtlən-ki, manà, ant-ki lɪtlən, nny uèrən!» àŋgəl laulət: «uàɣ-sàɣəm, ɣvɣ'ləm.» ittam imi sōmatlɪɪs, sōmatlɪɪman ɣətsəs, imi-ɣili pilna kim-ɛtsəŋən, ɪðŋ àm'βnə lɛl'səŋən, sidi si tulaɪŋən.

ɣoliðŋ ɣoi ɣàdel ɣoɣə lāɪman ɣəssət. lɪn uàzəŋ ɔr't igi uasna ɣoɣətsəŋən. uàzəŋ ɔr't igi ɣàtna ittam imi ɣəsna àləmɪtɪ-idi ɣoɣo-lwəltsa (ɣəsna àləm'sa ɣoɣo). imi laulət: «ittam puršəm-sàɣəm, malai manəm tällɪɪlən?» uàzəŋ ɔr't igi laulət: «katra pɔ-ràɣətna sèbàn uèrdi ɣəssən, naurəməm uɣəllɪ pɪdəs, nny ɣodəs

Asszony-unokájának meghagyta. Tíz ebet befogtak neki, az ebek befogásával elkészültek, az Asszony-unokája ment.

Rövid ideig ment, hosszú ideig ment, a harmincz ember házához odaérkezett. A harmincz ember úgy áll, mint a bogánckóró. Így szólnak: «Micsoda sürgős dologban jársz?» — «Azért jöttem, hogy anyátokat vigyem samanizálni.» A harmincz ember mondja: «Ha mi megharagszunk, megkötözünk téged és az ebszánodon innen visszaküldünk.» Az Asszony-unokája szól: «Az én dolgomban mikor vinném!» A harmincz ember szól: «Ha valami rosszat csinálsz, nem szabadulsz meg, ha valami történi, a Városi fejedelem-öreg városát tüzzel pusztítjuk el.» A harmincz ember megszólal, anyjához szól: «Ha akarsz, menj! ha nem akarsz, a te dolgozod.» Az anyjuk szól: «Hívnak, megyek.» Erre az asszony fölöltözködött, az öltözéssel elkészült, az Asszony-unokájával együtt kimentek, a tíz ebre fölültek, így vitetnek.

A harmincz ember a házuk mellett állva maradt. Ők ketten a Városi fejedelem-öreg városába érkeztek. A Városi fejedelem-öreg házába az asszonyt bevitték (kézen fogva emelték be). Az asszony szól: «Már megöregedtem, miért hoztok [ide] engem?» A Városi fejedelem-öreg szól: «Hajdanában varázsolni tudtál, a gyermekem megnémult, te hogyan hoztad volna helyre, ezért

lèžàtsèn loln, sit òrəyña ma nvyèn uàxsèm.» ìmi lauāl: «ilbi sirəmna lèžàtsèm loln, ittam purşəməsàiem, xundi sàra možàtlèm mà sit!»

uàzəy òr't igi tut vlda pàrdəs. tut vl'sa. uul put, kàuərdi put, mur lidi put teliu kàuər'sa. put kàuərdal svrət ìmi tut silna kòil, sèbàn uèrl. ìmi-xili koidi svrət kim-ēdəs, uantlèli: naurèmət ivntlèt. ìmi-xili naurèmət xušlèli, sidi pòdər'l: «ìmi koiməda pitla, nəy naurèmət buadi, lauadi: «lal' iil!» naurèmət laulat: «muy svrə bulu.»

ìmi-xili sèbàn uèrdi xàtna ioɣo-lvəs. ioɣo-lvymal iubina put kàuərl. ìmi tut silna əməsl, kòil, koidol svrət mola-puget əuəlt azət purisəli, tōrəm əuəlt purisəli, kul' əuəlt purisəli, nəməza kul' uərəm uèr and ol, tōrəm uərəm uèr and ol, ìmi-xili xoza xais: ìmi-xilina uərəm uèr! si-kəmna kimis' xolən'let, naurèmət buđel šatl: «lal' iil! lal' iil!» oŋ pələk-lvskəsa, arətèlna kim-nāuərməlet, ìmi xolna kòil. ìmi-xili kim-nāuərmal svrət kàuəram

hivtalak téged.» Az asszony szól: «Ezelőtt (tk. a régi módom szerint) helyrehoztam volna, most már megöregedtem, mikor tudom én ezt hamar meggyógyítani!»

A Városi fejedelem-öreg tüzet gyújtatott. A tüzet meggyújtották. A nagy fazekat, a főző fazekat, a népevő-fazekat tele-rakták (tk. főzték). Miközben a fazék forr, az asszony a tűz szélén varázsol, samanizál. Az Asszony-unokája varázslás közben kiment, látja: a gyermekek játszanak. Az Asszony-unokája a gyermekeket fölbiztatja, így beszél: «Az asszony mihelyt varázsolni kezd, ti gyerekek üvöltsetek, mondjátok: «Jön az ellenség!» A gyermekek mondják: «Mi majd aztán üvöltünk.»

Az Asszony-unokája a varázsló házba belépett. Miután bement, a fazék forr. Az asszony a tűz szélén ül, varázsol, varázslása közben minden féletől kutatta, az isten felől kutatta, az ördög felől kutatta, semmiféle ördög okozta (tk. csinálta) dolog nem, isten okozta dolog nem, az Asszony-unokájához csapódott: az Asszony-unokája okozta dolog! Ezenközben kifelé figyelnek (hallgatnak), a gyermekek üvöltése hallszik: «Jön az ellenség! jön az ellenség!» Az ajtó kicsapódott, mindnyájan kiugranak, az asszony még varázsol. Az Asszony-unokája kiugrása közben

put toʒo potkəsli, imi elti sǝzəmǝsli. kāmən mur mou-lòkki ʔan-diŋs; nəmǝza laʔ andəm.

ittam ʔoʒo-lɒpsət. koʔdi imi sǝmləl-tǝlna kāmərəm ʔəŋʔkna azət liumət, sǝlləl-tǝlna kim-ǝtta pitmel. ʔǝzəŋ ǝrʔt igi laʔǝl: «təm ʔolǝdŋ ʔoʔi ǝŋgəl ʔvǝs ittam! muŋ ittam i-sidi ʔvǝlda pitlu. ʔolǝdŋ ʔoʔi tǝ-kǝ ʔoʔǝtlǝt, təm ʔǝzu azət tutna ponla, muŋ ʔǝllǝi. ʔǝnaʔ ʔǝrna pitsu!» ʔǝzəŋ ǝrʔt igi laʔǝl: «si imi ʔol-mosa ʔoʔida pitl? matti ʔǝǝna ʔoʒo ǝt tǝla!» matti nǝŋmǝs: «pǝ ǝt!» pǝot laʔǝl: «mǝ sǝmǝm nǝdi ʔoltʔ ʔoʔǝ ʔodi-svǝt manlǝm? muŋ, laʔǝl, tǝda anʔ ʔǝrǝmlu.» ʔǝzəŋ ǝrʔt igi tuŋən nǝmǝsli pidǝs. «nǝmǝza-sirna ant raʔəl tǝdǝ tǝida! imi-ʔili nǝŋ tǝuǝ!» — «mǝ lǝlǝm anʔ mǝsl?» imi-ʔili laʔǝl: «mǝ anʔ ʔǝritlǝm.» sidi pǝdǝrtel ǝuǝlt nǝŋʔo oʔta kurtsət.

mosa-pvrǝina ʔǝzəŋ ǝrʔt igi laʔǝl: «imi-ʔili, tǝzǝm, ʔǝl-βǝsǝm nǝŋən malǝm, manǝm top lǝβti, ʔǝǝaltǝ, lǝkna manǝm ǝl

a fölförft fazekat odébb lökte, az asszonyra döntötte. Künn a nép a föld minden irányában (tk. körös körül) tekintgetett; semmiféle ellenség sincs.

Erre bementek [a házba]. A varázsló asszony szemeit a forró víz egészen kiette, a belei [is] kifordultak. A Városi fejedelem-öreg szól: «Ez a harmincz ember anyja ím meghalt.» Mi ugyan-csak meg fogunk halni. Ha a harmincz ember ide érkezik, ezt a városunkat fölgýújtják egészen, minket megölnék (mi megöletünk). Bizony bajba estünk!» A Városi fejedelem-öreg szól: «Ez az asszony hol (hová) fog feküdni? Valamely emberek hadd vigyék vissza!» Valaki megszólalt: «Az ám (tk. bizony hadd)!» A másik szól: «Én szemem látó biztos halálhoz hogyan menjek? mi, úgymond, elvinni nem bírjuk.» A Városi fejedelem-öregnek egyenesen megállott az esze (tk. gondolat nélkülivé lett). «Sehogyse lehet itt tartani! Asszony-unokája te vidd [haza]!» — «Az én életem (tk. lelkem) nem szükséges?» Az Asszony-unokája szól: «Én nem bírom [t. i. hazavinni]». Míg így beszélnek, embert hiába kerestek.

Egyszer [csak] a Városi fejedelem-öreg szól: «Asszony-unokája, a vagyonom, mindenem neked adom, engem csak táplálj, itass, ne haragíts meg! Téged fiam gyanánt foglak tartani, ezt

ēdī! nnyēn iij iugānna nōmda pitlēm. tām imi talta tūi! nny nymsey-ki, māzēy lilēn an' uēlla.» imi-χilī si iāzēy χōlās, iōy am'p' kīrās, kīrman iētsās, ittām imi am'β-ōγāl elti lēltsēlī, pā manda pidās.

uān manās, χoy manās, uantman trīlālī: χolīōy χoiāl χādēt sē ētsēt. am'β-ōγāl uīslī, χvmdā lvsksēlī, am'β-ōγāl padī ilb(i) ēuēlt loy pā lnyās. am'βēt χol nāuērlēt, sē nāuērlēt, loy vūāl: «sē χvl'su! sē χvl'su!» iosl uēriūē iuxēy. loy māl'sānēl uīslī, pēlak-vritsēlī, rāuūi vritsēlī, imi lās elti χvmdā χōiūl, ōγāl χōsman ol, loy ōγāl-pārt ilb(i) ēuēlt ī-sidi χvmdā χōiūl. χoiidal kutna am'βlāl χuślālī, ī-χvlda nāuērlēt, iōy am'p' χol vūāl, sē vūāl. «χolīōy χoi, am'βlu kātālēn (imi-χilī vūāl), sē χvl'su, sē χvl'su!»

χolīōy χoi kim-nauēr'sēt. kim-ēdel ēuēlt am'β-ōγāl sē lāiās. χolīōy χoi uantlālī: am'β-ōγāl χvmdā χōiūl, χvmdā χoidī am'β-ōγāl iosl azāt uār! χolīōy χoiina am'β-ōγāl noχ-āmtsā, am'β-ōγāl

az asszonyt innen vidd el! Ha okos vagy, talán a lelkedet nem ölik meg [értsd: életedet nem veszik].» Az Asszony-unokája ezt a beszédet hallotta, tíz ebet befogott, a befogással elkészült, ekkor az asszonyt az ebszánra tette és menni kezdett.

Rövid ideig ment, hosszú ideig ment, meglátja: a harmincz ember házai idelátszanak (előtűnnek). Az ebszánját vette, fölfordította, az ebszán feneke alá maga is odabújt (tk. bement). Az ebek a merre ugornak, arra ugornak, ő üvölt: «Végünk van! végünk van! (tk. itt halunk! itt halunk!)» Az út igazán fás. Ő a subáját fogta, ketté szakította, apró darabokra tépte. Az asszony a havon arcczal lefelé fekszik, a szánhoz van kötve. Ő a szándeszkája alatt szintén arcczal lefelé fekszik. Miközben [így] fekszik (tk. fekvése közben), az ebeit uszította, [azok] egy halálíg iramodnak. A tíz eb a merre üvölt, arra üvölt. «Harmincz ember, az ebeinket fogjátok meg (az Asszony-unokája kiabál), végünk van! végünk van!»

A harmincz ember kiugrott. A mint kimentek, az ebszán ott állott. A harmincz ember látja: az ebszán föl van fordulva, a fölfordított szán útja csupa vér! A harmincz ember a szánt fölállította, az ebszán alól ő (az Asszony-unokája) csak nehezen

duelt lou (imi-çili) nuràina nox-kilas. tam xolìdñ xoi ànggel nox-àmatsat, nox-àmətmelna ànggel ox-pōžxəl tārənməl, ànggel sòlət male xvsta pitmel. imi-çili èləl iəža uəri iuyəmal. xolìdñ xoi al-uantlat. «àγγèu xodì³uèl'sèn?» — «mà and ošlèm. tòdà ioràn uədi kildì tɔɔàina àm'βət nāuərməsət, ɔɔəl xəmbəlas, mà pà ligam'səm ɔɔəl ilbina. tì-mosa si-kuš vusəm, nəɣ xožaiən nèməttitlən (?) səiəl andəm. min àm'β-ɔɔəlmənnə uèl'saimən. si-kiñža toltə tumdəgan iuyəndiisəmən, iidəmən svɔt tam ioràn vuna svrəmna si pitsəmən.»

lou imi-çili iəxləl pèlə pōdər'l, tal mɪləl tɔɔil, məl'sən andəm. xolìdñ xoi laɔl: «iəna' ol, pà àm'p' ox-kol an' tɔɔil, iðñ àm'p' iorəl ār, nəɣxoina kətlitə an' uèrəmləiət.» — «manəm mosa ədəm məl'sən-svɔ mɪiədi! pətsəim.» iəxləlna masa. xpləiəl nvrəm elti isni puləɣ nox-àmatsəl, paldənsik ət ol, àm'βətnə əl lila. sitəlna iorə-ləvsət. «muy xolìdñ xoi mola sirna oldə uèritlu, uəilu, məl'səɣlu xoina ləžəttə pitləiət?»

kelt föl. Ennek a harmincz embernek az anyját fölültették, a mint fölültetik (tk. fölültetésük közben) az anyjuk feje szétszakadt, az anyjuk belei már feketedni (?) kezdtek. Az Asszony-unokájának teste egy kissé lett véres. A harmincz ember csak néz. «Az anyánkat hogyan ölted meg?» — «Én nem tudom. Ott a folyó partjára kelésünk helyén az ebek megugrottak, a szán fölborult, én meg a szán alá estem. Idáig üvöltöttem bár, nálatok egyikötöknek sincs semmi nesze se. Mi ketten az ebszántól megölettünk. Egyébként onnét egészségesen indultunk el, jövésünk közben e folyó torkolatánál halálba estünk im!»

Ő, az Asszony-unokája az emberekhez beszél, pusztán sapkája van, subája nincs. A harmincz ember mondja: «Biz' úgy van! és az ebnek fejkötele sincs, tíz ebnek az ereje nagy, ember nem bírja megtartani.» — «Nekem valami rossz subát adtak, fázom.» Az emberek adtak neki. A halottjukat egy állványra az ablakkal szemközt fölültették, kissé magasan hadd legyen, az ebek meg ne egyék. Aztán bementek a házba. «Mi harmincz ember mi módon birunk megenni, a botosainkat, subáinkat kicsoda hozza majd rendbe?»

ila-pèlâ iis, ìmi-χilî pōdēr'ta pidās: «χèrîχè iski! kāmān uotās. ittam χadu kāmārām, mà χodî ñvzàχ-kurdî, ñvzàχ-lōmaldî χoilēm.» χolîdñ χoî lauāl: «mun si-kut isna ñvzàχ kurdî, ñvzàχ-lōmaldî χoilîχîlu.»

lūmel iētsās, kim-ētlîñsət. iàχlâl iubina ìmi-χilî kim-ēdās. χvlâ èuəlt kol iəras, pūləβ-uəs èuəlt kol àlən il-ēsllsəli. si χvlâ isñî pulən ol. χolîdñ χoî iəro-lvñsət, χoîsət.

ìmi-χilî χoîman χòl'ləli: uotās palem. pà iàχlâl unîəm'sàiet, pà iàχlâl uèrdî ollat. azàt ñvzàχ-lōmaldî χoilət. sitalna pūləβ-uəs èuəlt kol selta uisli, ittam χvlâ selta ñvrēməsli. χvlâ toltà χat-məs, isñî-libi χoîat iəro-lvñs. selta χolîdñ χoî nāuərməsət, ñvzàχ-lōmaldî χol-pèlâ man'sət ant pà uantsəli. lou pà nāuərməs kim vñ-sorna: «iunàt! iunàt! mà si uèllàiem!» nēməttit səiəl andām. selta unîəm'sa, noχ-uèrləs. χolîdñ χoî î χoî sî iəχtəm andām.

lou kim-ēdās, uantləli: ñvzàχ-kurdî χada manəmat, sî man-mal. î kàldəm nōχ-əltəli, uantləli: iux-pui ilbina lvñmal. seda

Esteledett (tk. estefelé jött), az Asszony-unokája beszélni kezdett: «Bizony hideg van! künn zivatar. A házunk igen meleg (tk. forró), már mint én mezítláb és levetkőzve fekszem.» A harmincz ember mondja: «Mi néha [szintén] mezítláb és levetkőzve szoktunk feküdni.»

Az evéssel, ivással elkészültek, kimentek. Az emberek után az Asszony-unokája is kiment. A halottra kötelek kötött, a kéménynyiláson át a kötél végét leeresztette. A halott az ablakkal szemben van. A harmincz ember bement a házba, lefeküdtek.

Az Asszony-unokája feküvén figyeli: a zivatar erős. Némelyek elaludtak, mások [még] fönn vannak, minden levetkőzve fekszenek. Aztán a kéménynyiláson át [lebocsátott] kötelek megfogta, ezzel a halottat megragadta. A halott megindult, az ablaknyílás hosszában bejött a házba. A harmincz ember fölugrott, s levetkőzve hogy merre mentek, nem is látta. Ő is kiugrott nagy kiabálással: «Gyertek! gyertek! Mindjárt megöletem!» Semmi féle nesz sincs. Aztán elaludt, fölkelt, a harmincz ember közül egy sem jött vissza.

Ő kiment, nézi: mezítláb merre mentek, arra ment. Egy nyomot követett, látja: a fa tövének belsejébe megy be, ott fek-

χολι. «kilà! (imi-χili iàstal) nèməza səjal andàm. loy nvməsl: male χolmal, sidi uandhidal euəlt χoliðy χoi neʒ i χoi liləy andàm, ārətəlna χolmət.

ioyo-manəs, χulà-imi χoʒa ioxtəs, χatna ioyo təl'səli, sòmmi əmətsəli, uəʃl sorli azət uər. sitəlna loy iðy əm'p' kərəs, lələs i manəs. uəzəy òr't igi uas ilbina uədi ioxtəs. mur si nōzməs: «tamotta lausadi, imi-χili uəl'sa, χolna liləy. ittam ioxtəs.»

uəzəy òr't igina ənʒəsla: «χoliðy χoi χodi lauəlt?» «χoliðy χoi mǝ-ki ant uəritsəm, manəm uəl'sət loln, mǝ ittam liləm si ioxtəʃtəsəm.» «ittam χoliðy χoi selta-ki lall'i ŋlət, mǝ tām moyna olda an' uəritləm.» sitəlna uəzəy òr't igi lauəl: «nvy-ki manlən, mun sitna ārətəlna χollu.»

matta lausu, uas lidi vul pǝ'ri uərəs, uəl'is uərəs, lidel, iəstəl kutna imi-χili lauəl: uəzəy òr't igi, χoliðy χoiən iʃl-ki χou iʃ, nōʃtəl-ki χou nōbat əl laiɫilə! mǝ ittam nvy murən χoʒa olda an' uəritləm.» uəzəy òr't igi lauəl: «χoi nənχo nvy χoʒən

szik. «Kelj föl!» (Az Asszony-unokája mondja.) Semmiféle nesz sincs. Ő gondolja, már talán meg van halva. A mint megnézi, a harmincz ember közül csak egy sem élő, mindnyájan meghaltak.

Visszament, a halott asszonyhoz érkezett, bevitte a házba, fölültette: az arcza csupa vér. Aztán tiz ebet befogott, fölült [a szánra] és ment. A Városi fejedelem-öreg városa végén a partra érkezett. A nép megszólalt: «A multkor azt mondtátok, hogy az Asszony-unokája meg van ölvé, még él, im megérkezett!»

A Városi fejedelem-öreg kérdezi tőle: «A harmincz ember hogyan beszél?» — «Ha a harmincz embert én nem győztem volna le, engemet megöltek volna. Az életemet most im megmentettem (tk. a lelkemet most ide visszahoztam). Most már aztán ha a harmincz ember ellenségül jön, én ezen a földön meg nem maradhatok.» Aztán a Városi fejedelem-öreg szól: «Ha te mégy, mi aztán mindnyájan meghalunk.»

Azelőtt mondtuk, város evő nagy lakomát csinált, most is (tk. rögtön) csinált. Evés, ivás közben az Asszony-unokája szól: «Városi fejedelem-öreg, a harmincz emberedet ideje hosszú időn, kora hosszú koron át ne várd! Én most a te népednél nem tudok megleenni.» A Városi fejedelem-öreg szól: «Ha

ādəm iāzəŋ-ki laŋəl, manəm laŋà! — «madàlən nəŋxo iāzəŋ pōdər'ta ior iorətl (hálmidi xoĩ kəmən iōŋ iāzəŋ ɛltal), si ādəm nəŋxo vndasna mà ŋərna pitləm. mà moŋamna manləm.» ŋàzəŋ òr't igi laŋəl: «nŋŋən kàllta an' ŋèritlēm.»

tàs pilna èŋəl lēžàtsəlì, ìmi-ŋilì manda pidəs. ŋàzəŋ òr't igi èŋəl pèlà laŋəl: «ŋuŋən pilna iəmas' òlātən!» si iāzəŋ tŋiəs, ìmi-ŋilì ìməl pilna manda pidəs. kŋlən-tàs, mäs-tàs ŋvstəsə.

ìmi-ŋilì ioros' ŋantl: mur azàt sì iidel ñila. «mŋ ŋàzəŋ òr't igi xoža olda an' ŋèritlu, ìmi-ŋilì xoža ollu-ki, lal' an' iorətl.» ìmi-ŋilì mīləl lōgəŋtsəlì, langər uldi ioros' lŋskəsli: «mīl tām̄bina pittì mur āt iil, mīl tombi pèlà pidəm mur iorŋo āt kēr-ləlet!» mīl tombi pèlà pidəm mur ŋàl'ləman ŋəssət, mīl tām̄bi pèlà pidəm mur āmətman iisət. tomət iorŋo-kērləsət, loŋ mur pilna moŋəlna iorŋəs (iorətsət). lŋbas ŋèrdi xo lŋbas ŋèrl, ŋàt ŋèrdi xo ŋàt ŋèrl, tàs sàŋidi xo tàs sàŋiñl, ìmi-ŋilì si sirəlna ādəl ŋas āmdəs, ittām ŋolna ol tanŋà.

valaki te hozzád rossz szót szól, nekem mondd meg!» — «Némely embert elfog a beszélő kedv (tk. szót beszélni ereje jó), [a hazug ember hány tíz szót mond] ezen rossz ember miatt bajba kerülök (tk. esek). A magam földjére megyek.» A Városi fejedelem-öreg szól: «Téged visszatartani nem birlak.»

A leányát vagyonnal (marhával) fölkészítette [az útra], az Asszony-unokája menni kezdett. A Városi fejedelem-öreg a leányához így szól: «Az embereddel jól legyetek!» Ezt a szót mondta s az Asszony-unokája az asszonyával együtt menni kezdett. A rénszarvasnyáját, a tehéncsordát elhajtották.

Az Asszony-unokája visszanéz: az egész nép mind jön (tk. jövése látszik). «Mi a Városi fejedelem-öregnél nem birunk meglenni, ha az Asszony-unokájánál vagyunk, ellenség nem jön.» Az Asszony-unokája fogta a sapkáját és a vállán keresztül visszadobta. «A sapkán innen eső (tk. esett) nép hadd jöjjön, a sapkán túl eső (tk. esett) nép hadd forduljon vissza!» A sapkán túl esett nép sirva maradt [ott], a sapkán innen esett nép örveendezve jött. Ő a népével együtt a földjére érkezett. Az éléskamra csináló férfi éléskamrát csinál, a ház csináló férfi házat csinál, a nyájörző ember nyáját őriz. Az Asszony-unokája ily módon külön várost alapított, még talán most is él.

5. *şoralt naurēmən.*

ī xui ol, kāt şoralt naurēm tviṭl. iaiəl naurēmən, ādəl xātna olləən. loṭ, si xui ī-mosaina tuma uërəs: «mà tām şoralt naurēmən xviləlām, kuş āt xvləən, kuş liləən āt olləən.» naurēmən xoidi èuəlt iaiəl xātł pāitsəli, ànəsləl kərəs, attē xondəs. naurēmən lın xādənnə nox-uërəşən, itl vbəl, itl apsəl, apsəl top şorəmdiiḏi-louət.

iəmaş năuiṭṭ iis, vbəl kim-ēdəs. «ī xādu andām vndi.» ioro-lvəş, apsəl xāl'ləl. tutł vləs, apsəl lābətsəli. «apsiṭē manləmən, iaiənnə xviməmə!» apsəl ōṛəl-sokna lētsəli, apsəl tälliṭṭiman iṇṇ'al, nēməza ant siṭələş, nēṇxoi uantman andām. loṭ sitəlnə èui ioro-manəs, şəḡrəl mṛəṭ'ta manəs.

şəḡrəl mṛəṭ'səli, nēməza and ōžəs. top ī iēuər uēləm kvləṇ-ox-pōžəx ōžəs, ioro-tūslṭ. apsəl täll, kvləṇ-ox täll, ioro-iōxtəs. apsəl lvrbətsəli, tutna vl'səli, lābətta pitsəli. iši-mṛ't vbəl şida-

5. A két árva.

Egy ember él, két árva gyermek van nála. Bátyjának a két gyermeke, külön házban vannak. Ő, ez az ember, egyszer elhatározta: «én ezt a két árva gyermeket elhagyom, akár haljanak, akár életben maradjanak». Miközben a gyermekek feküsznek, a bátya a sátrát (tk. házát) fölszedte, a szánjait befogta, éjjel elillant. A gyermekek a házukban fölébredtek: az egyik a nénje, a másik az öcsce, az öcsce alighogy lőtő-futó nagyságnyi.

Jól kivilágosodott (tk. világossá lett), a nénje kiment. «A mi házunk mintha nem volna.» Bement a házba, az öcsce sír. Tüzet gyújtott, az öcscsét megetette. «Öcsike, menjünk! a bátyánk elhagyott bennünket!» Az öcscsét egy kis szánra fölültette, az öcscsét húzva jár. Semmit sem látott, embert nem látott. Ő aztán, a leány, erre visszament, a legelőt megkerülni ment.

A legelőt megkerülte, semmit sem talált. Csak egy farkas megölte rénszarvasfejet talált, haza vitte. Az öcscsét húzza, a rénszarvasfejet húzza, hazaérkezett. Az öcscsét kipólyázta, tüzet gyújtott neki, etetni kezdte. A nénje mindegyre hallgatagon

man xàl'əl. «min mola lilmən? matta tàzu ār ōs, kàt-xōlām kplāy uèl'su, si pvràina lisu. ittam muḡ and oślu, xvilàiu.»

āt xoisəḡən, āləḡ-svḡàt kilsəḡən. apsəl pèlù lauəl: «apsiḡè manlēmən soga uèlda!» soga-uèlβəs āmatləḡən. lin mola-kēmna āmatləḡən, iḡoś-tvḡà mḡxti pitlāḡət. lidən-kēm uèl'səḡən, iḡo-man'səḡən. si soga uèlden èuəlt soga ārdən uèl'səḡən. lidən-kinḡa ār. sidi uèlβəsləḡən, tōrēm tvuiḡà iis. nēḡxo lin xoḡaiən an' iḡətl. sitəlna sogāḡət man'sət.

sogāḡət manəm iḡbina pà-mou èuəlt uai-xul iḡxtiliḡida pidəs. èui manəs, siməs lār-oy'ḡət òzəs. lār-oy'ḡət xoḡa manəs, ləl-kēm pòn-sòβ runḡatliḡiman āmdəs. xaləuət manəs, si āmdəm xālβəl tū-xulna azàt tēliḡi xaiəm. sitlāl uīs, apsəl iḡoāmduiḡ, xullən lēlt-səllən. apsəl tàll, xulləl tàll. iḡo-iḡətsəḡən, lilyən mola uèrləḡən. si xullən uèlden èuəlt andàmà iis, sidi olləḡən, uàzət, molāḡət iḡətsət. lār-oy'ḡət xoḡa uàzət uèruiḡè ārət. loy (vbəl) runḡatliḡiman uàs-lis āmetta pidəs. xaləuət manəs, lisləlna uàs uèlməl azàt uèruiḡè ār. sidi oldal èuəlt uàs-pōzəḡ àḡət. uàs-pōzəḡ liḡuman ollə-

sírdogál. «Mit eszünk mink? Ezelőtt marhánk sok volt, két-három rénszarvast levágtak, akkor aztán ettünk. Most ime, mi nem is tudjuk (miért), el vagyunk hagyatva.»

Éjjel nyugodtak, reggel fölkeltek. Az öcscséhez szól: «Öcsike, menjünk foglyot fogni!» Fogolyhurkot állítanak, annyit, amennyit állítanak, mindjárt vissza is mennek. A mennyit megesznek, annyit fogtak, hát visszamentek. Miközben így foglyot fognak, sok foglyot fogtak, evésükhöz mérten sokat. Az idő tavaszra vált. Ember ő hozzájuk nem érkezik. Aztán a foglyok elmentek.

A foglyok távozása után a más vidékről vad-hal kezdett jöddögélni. A leány ment, valamelyes áradványgödörket talált. Az áradványgödörkhöz ment, a vízben gázolva öles hálót állított oda. Másnap [oda] ment, állított hálója tele van kárászszal. Ezeket kivette, az öcsese utána lótfut, a halaikat fölrakták [t. i. a szánra]. Az öcsesét húzza, a halakat húzza. Hazaérkeztek, esznek vagy mit csinálnak. A halfogásuk egyszer csak megszűnt, így vannak. Réczék vagy mik jöttek. Az áradványgödörknél igazán sok récze van. Ő (a nénje) a vízben gázolva réczefogót kezdett állítani (tk. ültetni). Másnap odament, a fogóktól megölt récze bizony igen sok. A mint éldegélnek, réczetojást gyűjt.

դո. Ի-մօսա՜յնա լս-քօշլալ andամի լիստ, իւթսլալ չոխստ. Իշլ-
դոն, Իշլադոն, նեմօշա and օճադոն.

apsəl lauəl: «vbiñ, lida litlām.» mosajna tayjā lābətsəli.
sidi oldən ėuəlt nēməza ant možətləyən. apsəl xəl'əl: «lida
litlājəm!» apsəl elti sozəm lənət (kvləy-lənət) kəuərdəs. ėuñə
xəl'əl. lənət kəuər'səyən, apsəl lābətsəli, ləu mola lauəndiul,
mola andəm.

sidi ollh̄yən, ap̄səl laṁḁl: «lida litlāyem.» — «mola lābātlem
nnyən?» ap̄səl ḡāl'ləl. katra lūem soḡa-loṁḁt k̄āuərdi pitsəli, ḡāzi
(ḡāzəm) iəṁ'k iēssəyən i ḡoisəyən.

āləŋ-svɹət̪ti̯ iis, apsəl loʔtas-keu̯ u̯is, k̪èz̪i loʔət̪ta pidəs.
k̪ezəl loʔətsət̪i, nvr̪i-ox-sil̪na m̪etsəs̪ti̯ i ʔo̯isəŋən. ʔələuət̪ ələn-
svɹət̪ti̯ iis, vbəl noʔ-u̯èr̪əməs, apsəl andəm. «ʔod̪i — laul̪ —
apsəm ʔol manəs?» naur̪əm kāmən ol, m̪əl̪šəŋ-pānl̪ əlməs, ʔv̪l̪
iəʔəlt̪ u̯əʔənl̪. loʔ u̯antman̪ tv̪il̪əli̯: i̯ kvl̪əŋ si̯ i̯idal̪ n̪ila, kvl̪əŋəl
il̪bəl̪na si̯ i̯oʔtəs. si̯-k̪əmna vbəl ʔət̪ èu̯əlt̪ kim-arətl̪. vbəl ou̯ ʔo-
r̪əmmal̪ svɹət̪ ittam̪ kvl̪əŋ t̪òd̪à n̪āu̯ərməs. m̪und̪i ʔats̪a iis, s̪i̯s̪

Récetozójást even vannak. Egyszer csak a récetozásaik is elfogytak, a táplálékuk elfogyott. Járnak-kelnek, semmit sem találnak.

Az öcsese mondja: «Nénike, éhes vagyok» (tk. enni akarok). Valamivel talán megetette. A mint így vannak, semmit sem tudtak szerezni. Az öcsese sír: «Éhes vagyok!» Az öcsésének megszáradt inakat (rénszarvas-inakat) főzött. A szegény kis leány sír. Az inak megfőttek, az öcsését megetette, ő eszik is, meg nem is.

Így élnek-éldegélnek, az öcsce mondja: «Éhes vagyok?» — «Mivel etesselek meg?» Az öcsce sír. A régebben megevett fogolycsontokat főzni kezdte, levest ettek (tk. ittak) és lefeküdtek.

Reggeledett (tk. reggel felé jött az idő), az öcsse köszörülköt fogott, a kését köszörülni kezdte, a padka fejéhez oda-szúrta és lefeküdtek. Másnap reggeledett, a nénye fölébredt, az öcsse nincs [t. i. a házban]. «Hogyan, úgymond, az öcsém hová ment?» A gyermek künn van, a subája szórét fölemelte, a nappal szemközt fordulva hívogat. Ő megfigyeli: egy rénszarvas jövése látszik. A rénszarvasa ím oda jött eléje. Ekkor a nénye a házból kirohan. Miközben a nénye az ajtót megcsikordította,

manəs. ittam náurēm χādəl pèlā vngərməs: vbəl kim-ētmal. vbəl pèlā laušl: «malai kim-ētsən? tōrēm pàrdl̄l̄isli, mà lida an' χàssəm, nvv paldəftəsən.» sittəlna vbəl pèlā χāl'əman sòsl.

vbəl ioγo-lvγəs, vbəl pèlā laušl: «manəm l̄idət miü!» vbəl azàt al-l̄īl̄. «mola malēm nvγèn? nēməza ant tv̄lēm.» — «svməm šeyk ūayla, vndigì mà nvγèn l̄ilēm!» apsəl ūədi nāuərməs, kèzəl n̄vrēməsli, vbəl χāl'əda pidəs. «χodi ūerla? mà ādēm ōsəm.» ittam χūi-naurēm χāl'ədal sv̄àt kèzəl il-luttəsli s̄ayəl χoza. vbəl sittəlna tutl vləs, tamotta k̄auərəm soga-louət soχ-χ̄irna pon'səli, sit ūisli, vbəlna pēlək-mv̄nzisa, soga-louət pilna k̄auər'səli. put k̄auərəs. k̄auərəs. lida pitsəγən, l̄uman īetsəs, si pvrà-kèmmi iis, χv̄š at-pvràina k̄īar pitta pidəs.

vbəlna l̄eltsa, sidi si tòtl̄īula. sidi tòtl̄īudi èuəlt nēməza and osləγən. ioγo-ioγətsəγən, χoisəγən.

χalēuət āləγ-sv̄àt̄i iis, náurēm kim-ēdəs, χv̄tl top ētmal, māl'səγ-p̄n̄l ālməs i ūərəntta pidəs. sidi ūərəntl. ūərənttal sv̄àt

a rénszarvas elugrott, a honnét az imént jött, arra ment. Erre a gyermek a ház felé tekintett: a nénje már kiment. A nénjéhez szól: «Miért jöttél ki? Az isten adta, ennivalóm nem volt (tk. enni nem tudtam), te elijesztetted.» Aztán sírva lépdel a nénje felé.

A nénje bement a házba, a nénjéhez szól: «Adj nekem [valami] ennivalót!» A nénje csak áll. «Mit adjak neked? semmim sincs.» — «Pedig ennem kell (tk. a szivem igen kívánja), ha tégedet eszlek is meg!» Az öcsese beljebb ugrik a padkához, a kését megragadta, a nénje elkezdett sírni. «Mit csináljunk? én voltam a rossz.» Sírása közben a fiúgyermek a kését leejtette a deszkához. A nénje erre tüzet gyújtott, a régebben megfőzött fogolyesontokat tokhal bőréből készült zacskóba tette, ezt elővette, ketté hasította, a fogolyesontokkal együtt megfőzte. A fazék főtt, főtt. Enni kezdtek, az evéssel elkészültek. Olyanforma idő lett, éjnek idején alig hogy kezdett esni a dara.

A nénje fölülteti (t. i. a szánra), így huzogatja. Miközben így huzogatja, semmit sem találnak. Hazaérkeztek, lefeküdtek.

Másnap reggeledett, a gyermek kiment, a nap éppen hogy csak feljött. A subája szórét fölemelte és hívogatni kezdett. Így

kolàngna tàllhàla. vbəl ioxtas, kàt nènɣoina kàtllsəllən. ittam kolàng kolna iərsəllən. sùuɣuəl àngəl ɣozəɣna ioxəmdùl. vbəl lauəl: «ittam àngəl iərman àt ol! min sùuɣuəl lilmən!» ittam sùu kàt nènɣoina àngəl ɣozəɣna kàtllsa, ɣor'səllən i lisən.

uul kolàngən katra ɔɣəl ɣoza iərman làl. lábət èuəlt iərman làl, i kolàng ɣoza ɣolìdɣ-kəm kolàng ioxətmal. sidi oldən èuəlt iərman oləm kolàngən əsləllən, selta pà uəntləllən, tamotta ɣolìdɣ-kəm ɔs, ittam uètiɣ-kəmmi iis. sidi oldən èuəlt sàt-kəmmi sidi iis. ɣatsa iidi kolàngət lin and osləngən, tōrəm pàrdəm kolàngət tanɣà!

lin sittəlna uəntləln, nli-nli kolàngət ioxtìlìlèt. vbəl lauəl: «apsəlagè, ɔɣəl ləžətti məsl!» apsəl ɔɣəl ləžətti an' uèritl, iorəl siməl. vbəl ɔɣəl-pat-iux èuətl, tulli i uəng'ələl. sidi oldən èuəlt sàgrən ant uandìlìlən.

i-mosajina kaslta pitsəngən. ələɣ-svɣət man'səngən, ɣuñll andəm. ɣuñll ɣorladi-mosa sàgàr i iər ɣoza uuràina ioxətsə-

rénszarvas húzza magával. A nénje odajött, ketten (tk. két ember) megfogták, a rénszarvast kötéllel megkötötték. A borjú az anyja mellett futkos. A nénje mondja: «Az anyja legyen csak megkötve! a borjút együk meg!» Most a borjút ketten az anyja mellett megfogták, megnyúzták és ettek.

Az öreg rénszarvas a régi szán mellett áll. Egy hétig megkötve áll, az egy rénszarvashoz valami harmincz rénszarvas jött. A mint így vannak, a megkötve volt rénszarvasukat szabadon bocsátották, aztán megint látják, az elebb még harmincz volt, most már ötvenre szaporodott. A mint így vannak, százra is fölszaporodott. Hogy honnét származó rénszarvasok, ők nem tudják, az isten rendelte rénszarvasok talán!

Egyszersmind látják: más-más rénszarvasok jödögélnek. A nénje szól: «Öcsike, szánt kell készíteni!» Az öcsce szánt készíteni nem tud, az ereje kevés. A nénje szántalpát vág, hazaviszi és megfaragja. A mint így vannak, a legelőt nem nézik (tk. nézegetik).

Egyszer költözködni kezdtek. Reggel elmentek, még szürkület előtt (tk. szürkület nincs). Az [esti] szürkület kialakásáig alig jutottak a legelő egyik oldalához, a rénszarvas annyi lett. A nénje házat

ḡan, kvlāḡ si-āràttì iuḡmal. vbəl ḡàt ḡèrəs. apsəl pèlā lauəl: «iuḡ sēuərə nḡ!» apsəl iuḡ sēuərəs. ī-mosaiḡa ī oḡlāḡ ḡoi iḡtəs. oḡlāḡ ḡoi lauəl: «nin ḡoidaḡḡan ḡstən?» — «mīn — lauəl — ḡolāḡ nēḡḡoiḡan and ḡsmən. mola moḡ nēḡḡoi ī-sidi ròtl ol, nḡ — lauəl (ḡaurēm ḡḡəsł tomi pèlā) mola moḡ nēḡḡoi ḡsən?» — «mā — lauəl — tāus ḡsəm.» ḡaurēm lauəl: «mā ròtəm mandu, mā si ròt-nēḡḡo ḡsəm.» — «ḡodi-sḡàt lī iḡḡàtsən tām moḡna?» ḡaurēm lauəl: «ḡaiḡm ḡs, ḡaiḡm ḡòlḡəs twiḡs, manēm ḡvlda ḡviḡsli, mā tòrēmna si twḡaiḡa ḡvlda ant pàrtməm, tòrēmna iilḡatsaiḡm.» oḡlāḡ ḡoi lauəl: «muḡ ḡoḡeu ī vḡḡəm mandu ol, muḡ moḡna loḡ iḡḡtmal ḡalləm tvl-kēmā iis, ḡòlāmləm tvl-kēmḡi iis.» ḡaurēm lauəl: «mā and ḡlēm.»

ḡaurēmna lāḡtsa, kvlāḡna kīrsa i manəs. sit (tāus) manəm iḡbina ī ḡàtən pàitsəḡan pà man'səḡan. ḡvtl-ḡoḡàt moḡ man'səḡan, kvlāḡlān ī ierna top iḡḡàtsəḡan. mola-kēm tòrēm pàrdiḡiḡs, si-kēməl ol tanḡà, kvlāḡət līlāḡət ali ḡvləmət and ḡlāḡan.

csinált, az öcseséhez [így] szól: «Vágj fát!» Az öcsese fát vágott. Egyszer egy szános ember érkezett. A szános ember szól: «Ti kicsodák vagytok?» — «Mi, úgymond, csak ilyen-amolyan emberek nem vagyunk. Bármely vidékre való embernek szintén van nemzetsége, te, úgymond (a gyermek kérdi amazt), milyen földre való ember vagy?» — «Én, úgymond, tunguz vagyok.» A gyermek mondja: «Az én nemzetségem mandu [= jenisszei osztják], én ilyen nemzetségbeli ember vagyok.» — «Hogyan jutottál erre a vidékre?» A gyermek mondja: «Volt [egy] bátyám, a bátyámnak volt vagyona, engem veszendőbe (tk. halni) itt hagyott, én azonban az istentől halásra nem voltam rendelve, az isten megsegített.» A szános ember mondja: «Nálunk egy bolond mandu van. Hogy a mi vidékünkre érkezett, annak már három vagy négy éve is van.» A gyermek mondja: «Én nem ismerem.»

A gyermek enni adott neki, rénszarvast fogott be neki és ment. A mint ez [t. i. a tunguz] elment, a sátrukat [tk. házukat] fölszedték és [tovább] mentek. Egy napi járóföldet mentek, a rénszarvasaik egyik oldalához csak éppen odaértek. A mennyit az isten adott, annyi van talán, a rénszarvasok élők-e, avagy döglöttek, ők nem tudják.

ai mandu sàgrəl mvrəl'ta manəs. lābət xvtl iyy'əs, lābət āt iyy'əs, xolna ī pēlgəl ant ioxtilyīrsli. ioro-ioxtas, vbəl pēlā lauḡl: «kvlānāmən uantta iyy'səm, mola-kēm oldal ant ārdāləsēm.» līsən, iēssən pā man'səən. iēnas tvr-āina kaslsəən. si kaslman tvr-āina talān xvtl man'səən. tōrēm patlās, xāt uērdā pitsəən. xāt uērdən ēuəlt mur āgəttā pitsəən. xoi ioxətl lin xozāien, sē olmətl. mur sidi ioxəttal ēuəlt iōnām-kēm xāt ākməs. ai mandu mitāylāl pēlā lauḡl: «mā oldəmna tās ant sauliyīlēm, kasladi tvr-āina sàgār ālānna ioxətladi-gi, sit pā iēm. ēlsyx-ñir twiadi, tās-kvlān twiadi, iuxəy iəy'gən twiadi, liuadi, iēñzadi! nəy liu-mən tōrēm pārdəm tās an' xoləl.»

sidi oldal ēuəlt tāus ioro-ioxtas. ioro-lyəs, lābatsa. liymal iētsəs, kim-ēdəs, manda pidəs. tāus lauḡl: «mā kiñzəm tázən uul, xalēyat tázən ī-pēlāk mā tūda yutšilēm.» mandu lauḡl: «mā nəy xozāien ār'n an' twiləm, nəy ēuəltən lālməmət an' twiləm. tōrēm mola-kēm pārdəs, si-kēm twiləm.»

A kis mandu a legelőt megkerülni ment. Hét napig járt, hét éjjel járt, még az egyik felét sem érte el. Hazaérkezett, a nénjéhez szól: «A rénszarvasainkat megnézni jártam, hogy mennyi van, nem becsültem föl.» Ettek, ittak és mentek. Más helyre költözködtek. E költözködő helyükre egész nap mentek. Az ég sötétedett (alkonyodott), házat kezdtek csinálni. Miközben házat csinálnak (é. sátrat ütnek), népet kezdtek gyűjteni. A ki hozzájuk jön, ott marad. A nép érkezésével valami tíz ház gyűlt össze. A kis mandu a fölfogadott embereihez így szól: «Mióta csak vagyok, marhát nem őrzök. Költözködés alkalmával, ha a legelő végére odaértek, az is elég (tk. jó). Testi ruhátok legyen! rénszarvas nyájakok legyen! fás vizetek legyen! egyetek, igyatok! Ha esztek is, az isten adta nyáj nem fogy el.»

A mint így van, a tunguz visszajött. Bement a házba, enni kapott. Az evéssel elkészült, kiment, menni kezdett. A tunguz mondja: «Az enyémnél nagyobb nyájad van, holnap a nyájad egyik felét elvinni szándékozom.» A mandu mondja: «Nálad adósságom nincs, tőled lopott marhám sincs, az isten a mennyit adott, annyim van.»

çaləuəttə iis, tåus lauəl: «nəvən uəlda məsləm!» — «manəm əl uəl, törəmna an' uəl'səim.» tåus si iāzəy xələs. «nəməsman ələ! mə si törəm and oşləm.» ət xoisət. vbel pələ lauəl: «xontləmən!» vbel lauəl: «xol xontləmən? min xodi xontləmən? təsmən xol tüləmən?» — «tåus, törəm loxəl pərdəm təs-ki, ət tüllə!» mur xoidi əuəlt vbel pilna xontsəyən. mur kil'sət. «kəzəyəlu andəmyən!» tåus ioxtəs, mur pilna lələstə iis. «kəzəyəlu, muş and oşlu, xos-man'səyən. tåus təs uəstəda pitsəli, murəl pilna ləbət ədəyxtl uəstəllə. tåus uələm-kəmət uəl'səli, lələy-kəmət lələyət. mōsa pərrəitna aḡ mandu xət ələm tərāina ioxtəs. təs andəm, mur andəm. uələm-kəm nəyxoḡ uələm. vbel pələ lauəl: «təm təzəm törəm pərtsəli i tåusna ioxo-uisa. tåus, uandə, törəm əuəlt uul olmal.» vbel pələ lauəl: «mə manləm.» aḡ mandu manəs, vbel xətəvlna xəzəs.

aḡ mandu tåus xətəna manəs. mur ər. tåus lauəl: «xoḡdəy

Másnap lett, a tunguz mondja: «Téged meg kell ölnöm!» — «Engem ne ölj meg! az istentől nem ölettem meg.» A tunguz ezt a szót hallotta. «Gondold meg, én azt az istent nem ismerem.» Éjjel lefeküdtek. A nényéhez szól: «Meneküljünk!» A nénye mondja: «Hová meneküljünk? mi hogyan meneküljünk el? a nyájunkat hová vigyük?» — «A tunguz, ha istentől neki rendelt nyáj, hadd vigye!» Miközben a nép fekszik, a nényével együtt elmenekültek. A nép fölkel. «A gazdáink nincsenek!» A tunguz megérkezett, a néppel hadakozni jött. «A gazdáink, mi nem tudjuk, elmentek.» A tunguz a nyájat hajtani kezdte, a népével együtt hét nap, hét éjjel hajtja. A tunguz, a hány [embert] meg lehetett ölni, megölte, a mennyi annyi életben maradt.

Egyszer valamikor (tk. valamely időben) a kis mandu, hol elébb a háza volt, odaérkezett. Nyáj nincs, nép nincs. A mennyi embert csak meg lehetett ölni, meg van ölve. A nényéhez szól: «Ezt a nyájamat az isten adta, a tunguz visszavette. A tunguz, lásd, az istennél is nagyobb.» A nényéhez szól: «Én megyek.» A kis mandu ment, a nénye a házhelyen maradt.

A kis mandu a tunguz házába ment. A nép sok. A tunguz [így] szól: «Ki jön?» Azok mondják: «A kis mandu jövése lát-

ĩil?» moɣət laulat: «*aĩ mandu ĩidal ĩila.*» — «*nəŋ aĩ mandu
 uələlən!*» — «*muŋ ɣodi-sɣət uəlleu?*» — «*nəŋ səlittalən?*» *aĩ
 mandu mur ɣoza ĩoɣtəs.* «*mandu malai ĩisən?*» — «*təzəm ɣol
 tūsən? törəm nvŋən pərdəm təsl and ős!*» *tāus kūs ɛŋəs.* — «*aĩ
 mandu ĩoɣo-lvŋə!*» *aĩ mandu ĩoɣo-lvŋəs, ĩ-pələk pələ am'səs.*
tāus aĩltaĩ ĩoɣəl uıs, aĩ mandu tut uldi sım puləŋ ĩoutsəl.
tāus ĩələl loŋ ɣoza an' ĩoɣtəs. — «*nvŋ ɣodi ĩisən? an'-ki ləbat-
 sən, uək' and at ləbatsən! manəm uəlda törəm mosanəm pərtsa.*»
tıs, ĩəhəs. *liymal, ĩəşmal ĩubina sidi laul:* «*tāus, təzəm tüləm.*
nvŋ ĩ sũuən an' ĩil.» *kim-ədəs, pəŋ'k-ɣol elti kuzidəs.* *aĩ mandu
 kuzidəs, ittam təs matta mola moyna ősət, si moŋ pələ ārətəlna
 man'sət.* *tāus mur pōdər'ət:* «*ĩ vtşəm sũu tom təs pələ neŋ an'
 manəs.*» *tāus laul:* «*mandu ɣəriman ɔlə! mə nvŋən ɣodaş-kəba
 uəlləm!*» *mandu manəs, ĩoɣoş-vyğərməs:* *nəuĩ əsũ ĩidal ĩila.*
təm əsũ selta tĩ ĩoɣətl. *mandu nvməsl:* «*manəm si uəlləl.*»
mandu ĩ kurl ĩlb(i) ɛuəlt, ĩ ĩəsl ĩlb(i) ɛuəlt lvŋəs ĩ ədəs: *nəuĩ*

szik.» — «A kis mandut öljétek meg!» — «Mi hogyan öljük
 meg?» — «Sajnáljátok?» A kis mandu a néphez érkezett. «Mandu,
 miért jöttél?» — «A nyájamat hová tetted, az nem volt az istentől
 neked rendelt nyáj!» A tunguz a felső subát levettette: «Kis mandu
 gyere be!» A kis mandu bement, az egyik félre leült. A tunguz-
 zal szemben ültek a két oldalsó padkán. A tunguz szép csön-
 desen íjat fogott, a kis mandut a tűzön keresztül a szíve irá-
 nyában meglötte. A tunguz nyila ő hozzá nem jutott el. «Mi
 van veled? Ha nem tápláltál volna, hát örökre nem tápláltál
 volna! Az isten, lehetséges, az én haláloamat még nem rendelte
 el.» Evett, ivott. Miután evett, ivott, így szól: «Tunguz, a nyá-
 jamat elviszem, a te egy borjad nem jön csak.» Kiment, a fog-
 nyilásán keresztül fütyöntett. A kis mandu fütyöntett, erre a
 nyáj, a mely földön azelőtt voltak, mindvalamennyi arra ment.
 A tunguz nép beszél: «Egy bolondos borjú nem ment csak a
 nyájhoz.» A tunguz szól: «Mandu rettegj! én tégedet valahogyan
 [mégis] megöllek!» A mandu ment, visszatekintett: Egy fehér
 medve jövőse látszik. Ez a medve onnét idejön. A mandu gon-
 dolja: «Engem ím megöl.» A mandu az egyik lába alá, az egyik
 keze alá ereszkedett és ment: fehér jegesmedve formává lett.

իոյ'գասնի չօրասի իս. փտտ կատ իոյ'գասնի իւրա-կսդերմոմո քիտսոյոն
 Ի նեմոտտոն առ' ղեղոյոն. կոթոտ չոտլ ղեղտ, կոթոտ առ ղեղտ կսդեր-
 մոսոյոն, կատ տրոյնո կօրիտոյոն, կատիտ կօրիտոյոն, առ-չոյլոյոն. ալ
 մոնո ղոտլոլ: տոս քոմի ասնի չօրասի իս. կոյ քո քոմի ասնի
 չօրասի իս. քո իւրա-կսդերմոմո քիտսոյոն կոտնի կօրիտոյոն. տոս, սիմ
 ղոտմոն տոլոլ, իեւոյ չօրասի իս. ալ մոնո քո իեւոյ չօրասի
 իս. սի կօչեմոսոյոն, առ-եւոլի քիտսոյոն. տոս ուոչմոս: «ալ մոնո
 մոտրոյոյ ոլմոն!» — «մո չոմո ուլեմ մոտրո? տօրեմ-աւեմոն
 մոտո չոլմո առ քոտրոյեմ.»

տոս ուոչմոս: «ալ մոնո, մո կոլեմ: ուոյ ղոմո քոսի, մո
 ոլեմ իոլ! կոտմոնո քո առ սոմոլեմոն, քո առ կոսոլեմոն! տոմ
 տոմոն, տոմ ուոլթեմոն. ի-կեմոն ուոյ կօչոմո ղոմո! Ի մո կօչո
 ոլեմ! քոսոյոն(?) մո չոս-քեղոլ մոնեմ, ուոյ քո իոյոմ! ուոյ-կի
 մոնեմ, մո քո իլեմ. աւեմոն, մոյլեմոն առ կոլեմոն! մո
 չոլեւոտ մո մորեմ քոտլեմ, ուոյ մորեմ քոնո ի-իւրոմ առ կոսլեմ!»

կատ տոս ի-իւրոմ կոսլեմ. մոնո չոտնո մոր իոչեմ: ղեղոյ-կեմ
 չոտնի իս. մոր քոնո մոտո չոնեմ մոնո, կոյ իոլեմ սի իոչեմ, ալ
 մոնո տոս չոչո.

Most a két jegesmedve birkózni kezdett és nem tudja egymást
 megölni. Hét nap, hét éjjel birkóztak, két helyen estek el, két-
 felé estek, csak feküsznek. A kis mandu látja: a tunguz barna
 (tk. fekete) medvévé lett. Ő is barna medvévé lett. Megint elkezd-
 tek birkózni, kétfelé estek el. A tunguzt így megfigyeli, farkas
 formává lett. A kis mandu is farkas formává lett. Így erőlköd-
 tek, erőtlenné lettek. A tunguz megszólal: «Kis mandu forté-
 lyos vagy!» — «Én honnét tudnék fortélyt? az égi atyámtól
 az elébb meghalni nem rendeltettem.»

A tunguz megszólal: «Kis mandu, én azt mondom: te légy
 az öccs, én leszek a bátya! Magunk között nem veszekedünk,
 nem czivódunk. Ez a nyájunk, ez a vagyunk. Egyformán te
 is légy a gazda, én is leszek a gazda. Mint két egy-testvér, ha
 én valamerre megyek, te is jöjj! Ha te mégy, én is megyek
 utánad. Egyikünk a másikat nem küldi. Én holnap a népem-
 nek meghagyom, [hog]y a te népeddel együvé költözködjének.»

A két nyáj együvé költözködött. A mandu házába nép
 jött: valami ötven ház lett. A néppel együtt az egykor elillant
 mandu, az ő bátyja is odajött a kis mandu nyájához.

tâus ioxtas, aï manduval pilna ioxatsəŋən. lida pitsət, uètiðŋ xət xoza i-puləŋ uètiðŋ koləŋ uèlla. ittam uul mandu mur kutna pōdər'l, (sidi) lauəl: «apsəm.» aï mandu xələntl, vbəl pələ lauəl: «sit xoidən ōs?» vbəl lauəl: «nvy xodi and oslən?» — «mà, lauəl, ant xəsləm.» vbəl lauəl: «nvyən uèlda xviəm iaiən.» «mà, lauəl, iai twiməm vndi. iai-ki twisəm loln, tâus iaii an' twisəm loln.»

lida, ièšta pitsət. aï mandu lauəl: «uul mandu, nvy xada ləşkəm moŋ ol, sï manà! mà tādà tàm təzəm tōrəm pərdəm tàs, nəŋxoina luman ant xoləl, tōrəmna uèlla-gi, i at siməl!» uul mandu azət sidəm iis.

tâus iōxməs: «apsi, ittam lòn'dət èlləda pitsət. lòn'dət kəldəmna moŋ uantta manləmən!» mandu lauəl: «mà an' uèritləm!» — «malai an' uèritlən, mutràŋŋ ōsən?» — «mà mutrà xətsə osləm!» tuma uèr'səŋən i lòn'dət lətti twàina xədat uèr'səŋən. lòn't-xət xoza lvyəŋən. ləbət xvtl xoisəŋən. ləbət xvtl euəlt ār

A tunguz megérkezett, a kis manduval együtt jöttek. Enni kezdtek, az ötven háznak egyenlően ötven rénszarvast vágnak le. Most az öreg mandu a nép között beszél, azt mondja «Öcsém.» A kis mandu meghallja, a nénjéhez szól: «Kicsoda ez? (tk. Ez kicsodád?). A nénje mondja: «A téged veszendőbe (tk. megölni) hagyott bátyád.» — «Nekem, úgymond, hát bátyám is van. Ha bátyám lett volna, a tunguzt nem tartottam volna bátyám gyanánt.»

Enni, inni kezdtek. A kis mandu mondja: «Öreg mandu, te, a merre tágas föld van, menj oda! Ez a nyájam istentől rendelt nyáj, embertől megevén nem fogy el, ha az isten megöli, egy éjjel is kevés.» Az öreg mandu egészen elnémult.

A tunguz megszólal: «Öccse, ím a ludak szállni kezdtek, a ludak nyomában (é. a ludakkal együtt) menjünk világot látni!» A mandu mondja: «Én nem tudok!» — «Mért nem tudnál, [hisz] fortélyos vagy?» — «Honnét tudnék én fortélyt?» Tanácskoztak és a ludak vedlő helyére házat csináltak. A lúdházba bementek. Hét nap feküdtek. Hét nap alatt sok lúd érkezik, odaszáll hozzájuk. Az a földnyelvük lúdtól egészen tele van

lòn' iorətl, lín xoən lətl. si mou-nələn lòn'tna azət təlūi lətsa. (mouəl aiūi iis). tāus vudiūl: «mandu, mà lòn't xòràssì iisəm!»

mandu laūšl: «mà lòn't xòràssì xolna anda iūləm.» tāus mosa pprəina vudəs: «mà lòn't-punna ētsàjəm.» mandu laūšl: «mà isi lòn't xòràssì iisəm.» sidi oldən èuəlt kāmən sòziliūda pitsəjən, tojəllən ənəmđi pitsət. lòn'di-pugət pilna iŋŋ'ta pitsəjən. sidi iŋŋ'tən èuəlt pòrləsəjən. lòn'-pugət pilna manlət.

tōrəm patləda pidəs. lòn'dət kòžà laūšl: «tām tvjəina xoilu, naurəmət mētsət!» lida pitsət, lòn'dət kòžà i sēməl uantl, i sēməl xòjūl. top nàiūi iis, ppskən arəməs, kət-xòləm-kəm seda xəžəs. lòn'dət kòžà laūšl: «tōrəmna sidi pàrtsəiū, si nējxo iəln naurəm tvidi nējxo tayjə, iəŋ'k-xul uēlda loj māžəj an' xəšl, lojəl tōrəm mola-kəm pàrdəs, si-kəm xəžəs.»

seltta pòrləsət. uən-kəba uən manlət, xoj-kəba xoj man'sət. i xptl manəm tvjəjəl nəməsna an' nòmla. lòn'dət kòžà laūšl: «uəžəj kej ilbina il-lətl!» uəžəj kej ilbina lətsət. tōrəm mola-

szállva (a föld kicsinyinyé lett). A tunguz kiabál: «Mandu, én lúdformává lettem!»

A mandu mondja: «Én még nem válok (tk. jövök) lúdformává.» A tunguz később (t. i. más időben) kiáltott: «Énnem lúdpihém jött ki.» A mandu mondja: «Én szintén lúdformává váltam.» A mint így vannak, künn lépegetni kezdtek, a tollaik nőni kezdtek. A lúdfalkával kezdtek járn-kelni. A mint így járnak, elröpültek. A lúdfalkával mennek.

Az ég sötétedni kezdett (= alkonyodott). A ludak gazdája szól: «E helyen pihenjünk, a gyerekek elfáradtak!» Enni kezdtek. A ludak gazdájának az egyik szeme vigyáz (tk. néz), a másik pihen. Alighogy világosodott, puska durrant, valami kettő-három [t. i. lúd] ott maradt. A ludak gazdája mondja: «Az isten így rendelt bennünket, az az ember ott lenn, gyermekes ember talán, vízi halat talán nem tud fogni, a mennyit az isten rendelt neki, annyi maradt ott.»

Innét elröpültek. Rövidnek rövid ideig mennek, hosszúnak hosszú ideig mennek. Egy napig ment útjukat, [tk. helyüket] nem tartják emlékezetben. A ludak gazdája szól: «A lyukas köszikla alá szálljunk le!» A lyukas köszikla alá szálltak. Az isten

ārāt uai pàrdəs, azūt s̄i àgəmmel. lòn'dət kòžà lauəl: «haurèmət žòlənitàdi! nèməttit alt v̄uəl, patlam tɔɾàina sòsta pitlu. lābət žv̄tl sòslu, mattit-ki v̄uəl, āradūna žv̄llu.» lābət žv̄tl sòssət, lābət-mət žv̄tlna nāūi tōrəm pèlā ētsət, v̄ūda pitsət. nāūi tōrəmnā iōɾətsət, žol māsł, s̄iis man'sət, žada tɔɾàijəl òs, s̄iis man'sət.

sidi iɔɾ'tal èuəlt lòn'dət kòžà lauəl: «tām mouna siməs žorbi mou ol, puskàn an' tɔɾlət, top iōɾəl tɔɾlət. nōmaltā-gi man-lən, mɔɾti uèllāijən, iln-gi āməslən, mɔɾti uèllāijən. tām mouna žanādujman' ollu!»

sidi oldel èuəlt pittī tɔɾà kašta pitsət. «ār mur žoža an' pitlēmən!» tāus lauəl: «muj tām mouna uèlβəsłədeyna isi ār uai kašlu, tām mou-ijəž ī-sidi ār uai kašlet (vagy: tāmət māzəɲ ī-siməsət tɔɾà!).»

ai mandu-tāusɲən sidi mandən èuəlt lòn'dət àkməsmel. tāus lauəl: «lòn'dət àkməsmel, tādà i pitlēmən!» ai mandu lauəl: «ādəlēmən tɔɾàina òsmən-ki, iəm òs loln!» ār lòn'dət žoža pitsə-

a mennyi állatot (t. i. madarat) csak rendelt, mindnyájan ott vannak összegyülekezve. A ludak gazdája mondja: «Gyerekek, ide hallgassatok! Egyitek se gágogjon (tk. üvölsön), sötét helyen kezdünk lépni. Hét napig lépünk, ha valamelyitek gágog, mind-
valamennyien elveszünk (tk. meghalunk).» Hét napig léptek, a hetedik napon a világos ég felé értek ki, gágogni kezdtek. A világos égbe jutottak, a hová kell, arra mentek, a hol a helyük volt, oda mentek.

A mint így vándorolnak, a ludak gazdája mondja: «Ezen a vidéken olyan föld van, puskájuk nincs, csak íjuk van. Ha fönt mégy, mindjárt megöletel, ha alant ülsz, rögtön megölnek. Ezen a vidéken rejtőzködve legyünk!»

A mint így vannak, vedlő helyet kezdtek keresni. «Sok néphez ne szálljunk mi ketten le (t. i. vedleni)!» A tunguz mondja: «Mink is, mikor ezen a vidéken vadászunk, a sok vadat keressük, az idevalók szintén a sok vadat keresik (Ezek is ugyanolyanok talán).»

Miközben a mandu és a tunguz így mennek, a ludak összegyülekeztek. A tunguz szól: «A ludak összegyültek, itt lohosodjunk mi is!» A mandu mondja: «Ha külön helyen volnánk, jobb

ɲən. sitl ɲoʔàn-li, pòsl-li, ɲəŋ'gəl azàt an' nìla: sorlì lòn't. aì mandu laùl: «mola ɲantsən?» tãus laùl: «mà ɲantèmədəm andàm.» aì mandu laùl: «lòn't uèldi ɲoʔi i sèməl ɲantsèm.» tãus laùl: «tànglì nàlmìlən!» mandu àlɲis (lòn'dət àləɲna) manda pidəs. tãus pà manda pidəs. ɲoʔos-vɲgərməsɲən: ɲada nàuərdət, seda nàuərdət. lòn't uèldi ɲoʔiɲən pòdər'ləɲən: «kàt lir lòn'tɲən olləɲən, sitɲən àləɲna uèlda mäsłət.»

lin (mandu-tãusɲən) ɲəŋ'g ilbina lɲsəɲən, ɲəŋ'g ilb(i) èuəlt sidi manləɲən. taləŋ pòsl-ɲor manləɲən, tãus laùl: «mà male putsəm!» mandu manəs, 'kòrdì pòn ɲoʔa toʔo-ɲaìs. si ɲəŋ'k ɲoʔa ilta-sɲàt mandì tɲà kəsłəɲən and ossəɲən. i ɲui laùl: «moɲna killəmən!» mandu kiləs, tãus kiləs. toʔos pòn tombì pèlà mandal sɲàt tãus ielta (kurəl èuəlt) àm'βna tòɲməsa. tãus èudəs: «mandu, àm'βna si lisàim!» mandu ɲoʔo-vɲgərməl, àm'β-oɲna margəl ɲattəsəlì, marək iətl sòppì tàɲnəmdəs. tãus àm'βna ɲos-luttəsa, ɲəŋ'kna pà mɲɲtì kòrəβtɲis-ɲən. sidi man'səɲən, lãrna ètsəɲən, ɲəŋ'g ilb(i) èuəlt top

volna.» A sok lúdhoz szálltak. Hogy ez folyó-e, folyóág-e, a vize éppen nem látszik: csupa lúd. A kis mandu szól: «Mit láttál?» A tunguz mondja: «Én semmit sem látok.» A kis mandu mondja: «A lúdölő ember egyik szemét láttam.» A tunguz mondogatja: «Hiába hazudsz!» A mandu előre (a ludak elejéhez) kezdett menni. A tunguz is menni kezdett. Visszatekintettek: ott a békák, itt a békák. A lúdölő férfiak beszélnek: «Két ismeretes lúd van, ezeket kell előbb megölni.»

Ők (a mandu és a tunguz) a víz alá buktak, a víz alatt így mennek. Egész folyóágvonalat mennek, a tunguz mondogatja: «Én már fulladok.» A mandu ment, drót (tk. vas) czégebe ütközött. A vízhez alant járó utat keresnek, nem találnak. Az egyik ember mondja: «Menjünk ki a földre!» A mandu kiment, a tunguz [is] kiment (tk. kelt). Miközben odamennek a czége tulsó felére, a tunguzt hátulról (a lábánál) egy kutya megharapta. A tunguz kiáltott: «Mandu, az eb mindjárt megesz engem!» A mandu visszatekintett, az eb fejét a szárnyával megcsapkodta, a szárnya izülete ketté törött. A tunguzt az eb eleresztette, a vízben rögtön lebuktak, így mentek. Egy árad-

inot-tvılən nox-êlttııılən. lâr-kudəβ-kəmna iorətsəyən, wantman tvılələn: kât xui xàβna ləlman iıdən nıla. sommı laıman lăuəlt-ləyən, lın lâr i-pələkna kil'səyən. siməs kərməs kutna ləyşəyən, xolna nənxo sòsta an' uèritl. lâr-sil kēratman sidi lăuəlttııılən. toməyən uollı taβşəyən.

sidi oldən euəlt ai mandu iəsl ləııs, tăus əm'p' porəməm kurəl iəmmə iıs. tăus toɽəl-sòβləl ətsət, mandu toɽəlləl xolna and ətlət. tăus lăuəl mandu pələ: «mà si mandəm-lamba.» — «xodi, nəy manəm malai xvilən? mà ədəl xasləm, xol manləm? iəsəm iəmə iıdı kurdəs.» tăus lăuəl: «mà manləm tülizət pilna.» ai mandu lăuəl: «manəm uəldi ərəyna nēman' tı tuymən! matta lăusən: «xos-pələ-ki manlən, mà nəyən ant xviləm». ittam si iəsəyən iorəməsən?» — «tollı si iıs, xundi manləmən!» tăus pərləs i manəs. ləy si tvəina seda i xazəs. tăus tülizi-xəràsna pərləs. ai mandu iəsl iəmmı iıs, toɽəlləl ətsət. moı kiərrı iıuən-duıda pidəs, ətl pıl, xvtlna lələl. ai mandu toɽəlləl toxləyı iıs

ványba jutottak. A víz alól csak a csőrük (tk. orruk) hegyét dugják ki: két ember csónakon jön, látszik. Egyenesen állva eveznek. Ők (t. i. a mandu és a tunguz) az áradvány egyik oldalán partra keltek. Olyan fűzesbe mentek bele, hol az ember nem tud lépni. Az áradvány szélét kerülván igény eveznek. Azok (t. i. a mandu és a tunguz) teljesen eltűntek.

A mint így vannak, a mandu keze genyedésbe jött, a tunguznak az ebtől megharapott lába jobban lett. A tunguz tollai (tk. tollvégei) kinőttek, a mandu tollai még nem nőnek ki. A tunguz a mandunak mondja: «Én mintha mennék!» — «Hogyan, te engem miért hagysz el? Egyedül maradok, hova megyek? A kezem még nem tudott meggyógyulni.» A tunguz mondja: «Én megyek a libuczokkal.» A kis mandu mondja: «Engem csak elveszteni hoztál ide! A multkor azt mondtad: «Bármerre mégy is, én nem hagylak el tégedet», most ezt az ígéretedet (szódat) elfelejtetted?» — «Már télre vált az idő, mikor megyünk!» A tunguz felröpült és ment. Ő azon a helyen ott is maradt. A tunguz libuczformában repült. A kis mandu keze javulni kezdett. A mint így van, a kis mandu keze megjavult, a tollai kinőttek. A föld deressé kezdett jödögelni, éjjel esik, nappal ol-

(sic!). toxləŋi juumal iubina inŋ'ta pidəs. ioŋo-xažəm lòn'dət pilna pòrləs.

uàn-kèba uàn manlèt, xoŋ-kèba xoŋ manlèt, matta uəzəŋ keŋ xoža ioŋətsət. lòn'dət kòžə lauəl: «svà patlam iošna sòslu, nèmatti naurəm alt vət! mattit-ki vət, arəduna xollu.» uəzəŋ keŋ xoža lətsət, kurna sòsta pitsət. ləbət xptl sòssət, ləbətmət xptləlna nàui tōrəm xoža ētsət. ētmel iubina nàui tōrəm pèlā lòn'dət àgəmmel, moxəl an' nīla.

lou tāusl uantmal andəm. uaiət èuəlt vūžəsəli: «si xorbì nənŋo uantsədi, mola andəm?» uaiət lauəl: «tùlizət pilna manmal-lamba.» lou si tvəina lòn'dət pilna pòrləs, manda pidəs. i uas ilb(i) èuəlt manlèt, si uas ilbina tùlizi-pugət vèrjè ar. uantman tviləli: uas ilbina pan-nvl olmal. si pan-nvl xoža tùlizət si lətmel nīla. tùlizət lətsət, lòn'dət nōmən səjilət. uantman tviləli: lou i xuiəl tùlizi-lisna xaisa. nəl-vèt-kəm tùlizi-lisna xaisəiət. lou i xuiəl nāuərljil līs xoža. lou (mandu) nōməltə vət! «tāus malai sē tararləsən? sàra manda vutšisən, ittam malai sē tarar-

vad. A kis mandu tollai tollasodtak. Miután megtollasodott, jární kezdett. A visszamaradt ludakkal elröpült.

Rövidnek rövid ideig mennek, hosszúnak hosszú ideig mennek, az előbbi lyukas kősziklához jutottak. A ludak gazdája mondja: «Ezután sötét úton lépünk, egyik gyerek se gágogjon! ha valamelyik gágog, mindnyájan elveszünk.» A lyukas kősziklához szálltak, gyalog kezdtek lépni. Hét nap lépnek, a hetedik napon a világos égre kiértek. A mint kijutottak, a világos ég felé összegyülekeztek, a földje nem látszik.

Ő a tunguzt nem látta. A madaraktól (tk. az állatoktól) kérdezte: «Ilyenforma embert láttatok-e, vagy nem?» A madarak mondják: «Alighanem a libuczokkal ment.» Ő ezen a helyen a ludakkal együtt elröpült, menni kezdett. Egy város aljánál mennek, a város alján a libuczfalka ugyancsak sok. Megfigyeli: a város alján fővenyfok van. E fővenyfokhoz szálltak a libuczok, [úgy] látszik. A libuczok leszálltak, a ludak fönn keringenek. Észreveszi: az ő pajtása (t. i. a tunguz) libuczhurokba ütközött. Valami négy vagy öt libuczhurokra került. Ő felülről elkiáltja magát: «Tunguz, miért akadtál ott meg? Hamarább akar-

lāsən?» tāus noʁos̄ v̄uətl̄ lòn'dət pèlā: «mandu, manəm̄ īlβədà!» mandu lauəl: «mà an' uèritlēm. nvȳ tōrēmna āt̄ īlβət̄lāiən! nvȳ matta manəm̄ īsī x̄vlda x̄v̄isən.»

mandu ʁantman̄ tviləli: ʁas̄ èuəlt̄ ī ruś̄ igī īoʁəmdal̄ n̄ila, t̄ulizət̄ ʁoʁā īoxtəs. — tāus̄ sī k̄ātlēm̄ n̄ila. tāus̄ s̄ābəl-louəl̄ īoʁrā sī p̄erēmāsa. ruś̄ igī uèt̄ t̄ulizī ūeləs. «tōrēm̄ p̄ərdəs, iməm̄ p̄ilna t̄ilēm!» ittām̄ mandū sidī ī manəs. lòn'dət̄ k̄ōʒā lauəl: «ī x̄uiən sī ūel'sa!» mandu lauəl: «tōrēm̄ p̄ərdəm̄ s̄ərməl̄ īoxtəs.»

sit̄lna man'sət. lòn'dət̄ k̄ōʒā lauəl: «n̄aʁrēmət, ʁallu! ʁoū moʁ̄ īisu.» l̄ātsət̄ il. il-l̄ātmel̄ īubinā t̄isət, īēssət̄ ī ʁoisət̄. āləŋ-sv̄rət̄ k̄il'sət. lòn'dət̄ k̄ōʒā lauəl: «moʁ̄ ʁolnā ʁoū, k̄ilādi!» p̄ərləsət̄, sidī manl̄ət. lòn'dət̄ k̄ōʒā p̄ilnā ī īrsū manl̄əŋən. sī-kēmnā ilta-sv̄rət̄ p̄vskān̄ sī arēmās. k̄āt̄ lòn't̄ il-k̄ōrisəŋən, ʁais̄īŋən. lòn'dət̄ k̄ōʒā lauəl: «sī n̄əŋʁo, lauəl, molā l̄uuman̄ ol, tōrēmnā sidī p̄ərts̄īu. muʁ̄ īoʁət̄teū īsnā ūelβəs̄l̄əda-gī ʁāsl̄, ʁonəl̄ lill̄i.»

tál menni, most miért akadtál ott meg?» A tunguz fölfelé üvölt a ludak felé: «Mandu, ments meg engemet!» A mandu mondja: «Én nem tudlak [t. i. megmenteni]. Mentsen meg az isten! Te engemet nem régen szintén veszendőbe (tk. halni) hagytál.»

A mandu megfigyeli: a város felől egy orosz öreg ember lohol, látszik. A libuczokhoz érkezett. — A tunguz ím meg van fogva. A tunguz nyakacsigolyáját (tk. nyakacsontját) az orosz öreg ember kicsavarta. Az orosz öreg ember öt libuczot fogott (tk. ölt). «Az isten adta, az asszonyommal együtt majd megeszem.» Erre a mandu is ment [tovább]. A ludak gazdája mondja: «A pajtásod ím megöletett.» A mandu mondja: «Az isten rendelte halála jött el.»

Aztán mentek. A ludak gazdája szól: «Gyerekek, háljunk meg! messzi földről jöttünk.» Szálltak le. Miután leszálltak, ettek, ittak és lefeküdtek. Reggel fölkeltek. A ludak gazdája mondja: «A földünk még messzire van, keljeteek föl!» Felröpültek, így mennek. A ludak gazdájával egy kis ideig mennek (t. i. a mandu). Ekkor alulról puska durrant. Két lúd leesett, találva lettek. A ludak gazdája mondja: «Ez az ember, úgymond, mit even van? Az istentől így rendeltettünk, a mi megérkezésünkkel ha vadászni tud, a gyomra éhes.»

uàn-kèba uàn manlèt, xou-kèba xou manlèt, matta ləu xatša iisət, si mouna iorətsət. sɿ iorətmelna ləʃ top lolda pitmal. təus xətl uətna vridəm, lou xətl xolna taləŋ. lən't-xorəsna uantsəli: təs uul. matta lən'tti iuəm xədəlna manəs. xədəlna ioro-lɔŋəs. ləbət xətl i tɔrəina əməsl, lən'-punləl, lən'-toɾəlləl ərətəlna xos-lōŋən'sət. sidi əməstal ɛuəlt iəsləl xandi nənɣo iəsə iisət; oɾəlna, səməlna nənɣoiɿi iis. i-mosaina xəlləl: nənɣoiəɾ iorətmel ʃətl. aiɿlta kimiş uəntl: xələm xandi xoi. «kəʒəilu xolna andəmət. təus xət uətna vridəm, ai mandu xət xolna taləŋ olmal; ai mandu ilamba liləŋ, təus ilamba xɔləs, xətl sugəlləmal.»

ai mandu buda pidəs, tomət paldəməsət, mundi xatša iisət, ittam pə xolna manlèt. ai mandu xəzəs. tomət ioro-iorətsət, laɿlət (moɾət xoza pəɾə'lat): «kulna xɔʃ kətllsəiu!» uul jəx laɿlət: «vʃəmət olmən, xada oldi kul seda?» mur man'sət, toɾo-iorətsət. ai mandu səziliɿl. «manəm tvidi kɔləŋ tusti?» «andəm.» i xui manəs kɔləŋ tuda. kɔləŋna ioxtəʃtəsə. «nəŋ svɔrə manədi! kɔləŋləm tādə ət laɿlət!» ai mandu mur ɛuəlt xoɾənʃik ləɿl.

Rövidnek rövid ideig mennek, hosszúnak hosszú ideig mennek, a honnét azelőtt jöttek, arra a földre érkeztek. A mikor odaérkeztek, a hó éppen csak kezdett olvadni. A tunguz házáat a szél szétszaggatta, az ő háza még egész. Lúdképében látta: a nyáj nagy. Abba a házba ment, a hol azelőtt lúddá változott. A házába belépett. Hét nap egy helyen ül, lúdpihéi, lúdtollai mindvalamennyi levált. A mint így ül, a kezei osztják ember kezévé váltak; fejre, szemre emberformává lett. Egyszer csak hallja: emberek érkezte hallszik. Csöndesen kifelé néz: három osztják ember. «A gazdáink még nincsenek. A tunguz házáat a szél szétszaggatta, a kis mandu háza még egész; a kis mandu talán még él, a tunguz talán meghalt, a háza össze van törve.»

A kis mandu kiabálni kezdett, azok megijedtek, a honnét az imént jöttek, még most is mennek. A kis mandu [ott] maradt. Azok visszaérkeztek, mondják (a többiekhez beszélnek): «Az ördög majdnem megfogott bennünket!» Az öreg emberek mondják: «Bolondok vagytok, hol van itt ördög?» A nép ment, odaérkezett. A kis mandu sétál. «A nekem való rénszarvast hoztatok?» — «Nem a'!» — Egy ember ment rénszarvast hozni. Rén-

mur manəm iubina uoşlay-soxta iorà-tvǵərtsełi: tǵus mola xorbì òs, si xorbini uer'salı. sitalna kvlǵlǵl kǵrəs i manəs. tom xǵatna ioxtas, mur kǵmən lǵil. mur pǵdər'tel şǵtl: «tǵrəm pǵr-dəs, koşǵıu ioxtas, tǵus sıǵıl xolna andəm.» — «tǵus tǵm tvl ǵl lǵılǵlən!» (mandu. pǵdər'l). xǵtlıb(i) ǵuǵlt ǵı mandu vbəl kim-ēdəs. «ııuǵa, lǵıl, iski pǵdəm uenǵən xǵsmǵldǵ!»

lou top ioro-lvǵəs, tǵus ımǵl ioxtas. «ǵı mandu, lǵıl, nvǵ xodı ioxǵtmən?» — «ı xuiǵm tǵlızi xǵrǵsna ııumal tvǵǵına tǵlızi-lǵsna pitsa i uel'sa.» — «nǵməza andəm! ı xuiǵn nvǵ mou-kutna xvisən.» — «mǵ-kı xvisəm, ioxǵtl.» tǵus ımı xǵl'lǵman ioro-manəs. nǵxoi kidəs. «matta tǵdǵ olǵm xǵt, lǵn't-xǵrǵsna manəm xǵt, si xǵtl uandǵlən!» ı xui manəs, uantlǵl: «tǵus xǵt xǵşǵına nǵxoi lǵil. si asnal ioxtas, uantlǵl: nǵxoi and ol; mola keı, mola ııı, si oş andəm. si oxlǵı xoi ioro-ıis: «nǵxoi mola kul!» tǵus ımǵl mur pǵ kidəs. toǵo-ioxǵtsat: ııı and ol, keı ııumal (tamotta ǵı mandu uoşlay ǵuǵlt tvǵərtsełi), nǵmər

szarvast hoztak oda neki. «Ti aztán menjetek! a rénszarvasaim itt hadd álljanak!» A kis mandu a néptől egy kissé távolabb áll.

Miután a nép elment, agyagsárt gyúrt össze: a tunguz a milyen forma volt, olyan formává csinálta. Aztán a rénszarvasait befogta és ment. A másik házába érkezett, a nép künn áll. A nép beszélgetése hallszik: «Az isten [úgy] rendelte, a gazdánk megérkezett, a tunguznak [még] semmi nesze sincs.» — «A tunguzt ebben az esztendőben (tk. e télen) ne várjátok!» (A mandu beszél.) A ház belsejéből a kis mandu nénje kijött: «Gyere, úgymond, a hidegtől fagyott arcodat melegítsd meg!»

Ő alighogy belépett, a tunguz felesége jött. «Kis mandu, te hogyan jöttél meg?» — «A társam, mikor libuczformává lett, libuczhurokba esett és megöletett.» — «Nem igaz, az emberedet te útban (tk. föld közben) hagytad.» — «Ha [ott] hagytam, [hát] megérkezik.» A tunguz felesége sírva visszament. Embert küldött: «Azt a régi házat (tk. azt az elébb ott volt házat), a hol lúdformává lett, azt a házat nézzétek meg!» Egy ember ment, látja: a tunguz háza mellett ember áll. Közelebb jött, látja: nem ember; kő-e vagy fa, nem lehet tudni. Ez a szános ember visszajött. «Ember vagy ördög!» A tunguz felesége megint népet küldött. Odaérkeztek: nem fa, kővé lett (az elébb a kis

keuà iuūmal, isi nèŋxo ɣorbi. mur toɣo-man'sət tāus imi ɣoʒa.
 «keuà iuūmal. igən mola ɣòràspi òs, keu si ɣòràspi.» imi lauðl:
 «tāus tōrēm ɣoʒa šeyk māsas, tōrēmna sit òrəŋna sidi i pàrtsa,
 keuà iida.» si kiń́ža tāus imi si keu pèlā ɣɔtl pvińksəl, ātl
 pvińksəl.

6. oχsātpi-ťibərlos.

ādal loŋ'k'-iàχ āuətna, ādal kalt-iàχ āuətna ɣōlēm ɣui ollət.
 tōrēm èuəlt pitsət, ali mou èuəlt tiuəsət, ləu and oślət. uàn-kèba
 uàn ollivlət, ɣou-kèba ɣou ollivlət. sidi oldal èuəlt noɣəs-, uai-
 kur èuətlət, on't-uai-kur èuətlət. mèt ai apsel nèməl oχsātpi-
 ťibərlos. iaiŋəlālna kōžà iugànna nòmla.

«ɣōlēm nōbat èuəlt uēlēm tàžu, uēlēm uaiiu ɣos-pèlā māsł
 tinida!» — «iaiŋən mà èuəltəm uulyən òstən, ɣada uànna uas ol?»
 iaiŋəlāl lauəŋən: «lābat ɣɔtl-kēmna uas ol (lābat ɣɔtl ɣouə̀t

mandu agyagból gyúrta), kerek kövé lett, olyanforma mint az
 ember. A nép odament a tunguz asszonyhoz. «Kövé vált az
 urad, a milyen forma volt, a kö olyan forma.» Az asszony
 mondja: «A tunguz az istennek igen kellett, az istentől azért
 rendeltetett úgy, hogy kövé váljék.» Ettől fogva a tunguz fele-
 sége ehhez a köhöz nappal könyörög, éjjel könyörög.

6. A rézhüvelyes Tyiberlosz.

A magánosan [álló] bálvány-nép folyófokán, a magánosan
 [álló] kalt-nép folyófokán három ember van. Az égből estek vagy
 a földből születtek, ők nem tudják. Rövidnek rövid ideig élde-
 gélnek, hosszúnak hosszú ideig éldegélnek. A mint így vannak,
 nyuszt-, vadlábat, erdei vadlábat vágnak [é. vadásznak]. A legkisebb
 öcscsüknek a neve: Rézhüvelyes Tyiberlosz. A bátyjai gazda
 gyanánt tekintik.

«A három nemzedék óta ölt portékánkat, ölt vadunkat vala-
 merre el kell adni!» — «Bátyáim [dualis], nálamnál öregebbek
 vagytok, hol van [itt] a közelben város?» — A bátyjai mondják:
 «Hét napnyira van a város (hét nap hosszatt kell menni)» —

manda màsl)». — «iaɪŋən, nin ɔɣəl uèrātən!» iaɪŋələl ɔɣəl uèr'sə-
ŋən, tàs lèlta pitsəŋən, uai-ɣul lèlta pitsəŋən. kim-ēsət, iaɪŋələl
kàt langər-kol lèžàtsəŋən. ɔxsətpi-tiberlos ɔɣəl elti lèləs. iaɪŋələl
təlləŋən; tàs-uīs təlləŋən i louəl təlləŋən.

uàn-kèba uàn manlèt, ɣou-kèba ɣou manlèt. sidi mandel
ɛuəlt tōrəm patləs. iux sēuər'sət, lēbəs mārītsət, lisət, mola an'
lisət, iāzəŋ andəm.

āləŋ-svɣəttì iis, kil'sət. kil'sət i pà man'sət. uàn-kèba uàn
manlèt, ɣou-kèba ɣou manlèt. ɔxsətpi-tiberlos ɔɣəl elti āməsl,
àlɣəl pèlā uantl: uas ēdəs. uasna lɔŋsət. ɣundi-kèba mur ōs,
uasl portəm, nēɣɔi-kàldəm andəm. uas sɛiitsəl, lɔŋdì uèšpi iəm
ɣàt olmal, si ɣàtna lɔŋsət. ɣou pvràtətna nēɣɔiɲa tɔɪsa tanɣà,
ràt-ɣiʃl andəm.

«iaɪŋən, tàm ɣàtna tādà i ɣoɪlu! iux mola lèžàdātən! mà
uas sɛiitta manlēm.» ɔxsətpi-tiberlos uas sɛiitsəl: nēɣɔi-kàldəm
andəm, lōŋɣər-kàldəm andəm. tōrəm ɣodì lās paidilɪɲmal, sidi
portəm uas (uas lāsna azàt portəsə).

«Bátyáim, ti csináljatok szánt!» A bátyjai szánt csináltak. A por-
tékát kezdték fölrakni [a szánra], a vadat-halat kezdték fölrakni.
Kimentek. A bátyjai két vállkötelet készítettek, a rézhüvelyes
Tyiberlosz fölült a szánra. A két bátyja húzza; a portékát-mit
húzzák, őt is húzzák.

Rövidnek rövid ideig mennek, hosszúnak hosszú ideig
mennek. A mint így mennek, az ég sötétedett [é. esteledett].
Fát vágta, galyat törtek, ettek vagy nem ettek, [arról] nincs szó.

Reggel felé jött [az idő], fölkeltek. Fölkeltek és megint
mentek. A rézhüvelyes Tyiberlosz a szánon ül, előre felé néz:
város tűnt elő. A városba bementek. Valamikor csak volt [itt]
nép, a város hóval van borítva, embernyom nincs. A várost
megkerülték. Bemenésre való formájú jó ház volt [egy helyen],
ebbe a házba bementek. Réges régen (hosszú idővel ezelőtt)
ember lakta talán, a tűzhelyének hamuja sincs.

«Bátyáim, ebben a házban itt le is fekügyünk! Fát-mit
készítsetek, én a várost megkerülni megyek.» A rézhüvelyes
Tyiberlosz a várost megkerülte: embernyom nincs, egérnyom
nincs. Az isten a mint többször is havat bocsátott alá, ily mó-
don a várost egészen behordta a hó.

χρηηλὰλ χοῦα ιοχτῶς. «οχσᾶτπι-τίβερλος ἀψυῖε μοι ἡντῶς» — «ἡντῶμαδῶν νῆμαζα ἀνδᾶν». tut vl'sət si χᾶtna, lḡmel-molaḡmel ἰῆtsəs. «iaḡḡən, nin māzəḡ ὑνῖḡmlaḡdən! āt mᾶ lᾶḡllḡm». nin χoiātən ἰvlna χᾶtna!»

οχσᾶτπι-τίβερλος kim-ēdəs, kət lḡbasḡḡən kutna noχ-χḡḡ'əs. nḡmən āməsl: tḡlḡḡ-nᾶḡḡ ὑῆrḡḡ olmal. ḡantman tḡlḡlḡ: ḡas num-ālḡ ἑḡḡlt kḡrdḡ sᾶḡḡ nᾶḡḡrdal ḡḡla. ḡas-χᾶdət kut ἑḡḡlt sidi si nᾶḡḡrlḡḡḡ. οχσᾶτπι-τίβερλος lᾶḡllḡlḡ, lḡḡ pulᾶḡḡl ιοχτῶς. nḡmḡlta selta nᾶḡḡrmḡs, sᾶḡḡ elti toḡo i pidəs. sᾶḡḡ kət pḡl ἑḡḡlt kᾶtlḡsḡlḡ, οχσᾶtpḡḡ kḡzḡl lḡḡḡḡtsḡlḡ, sḡsna sᾶḡḡ χḡrda pitsḡlḡ. sᾶḡḡ χḡl ḡḡḡl, sḡ ḡḡḡl.

«tᾶm ḡas katra pḡrᾶḡna nḡḡχḡḡna tḡḡsa, tᾶm ḡas lḡḡmḡt tḡ tḡḡ!» sᾶḡḡ seḡ'tal ἑḡḡlt ḡᾶrlḡl ἑtsət, sᾶḡḡ ḡḡdal ἑḡḡlt turḡl pidəs. sᾶḡḡ ἑslḡm'sa. ittam χḡlna manl ḡḡ-sorna.

ittam sᾶḡḡ mundḡ χᾶltsᾶ ἰis, sḡḡs manḡs. ἰsi lḡbasḡḡlḡl kutna noχ-χḡḡ'əs, ḡantman tḡlḡlḡ: num-keḡ-ālḡ ἑḡḡlt nᾶḡḡ palḡḡ

Az embereihez visszajött. «Rézhüvelyes Tyiberlosz öcsike mit láttál?» — «Látni, bizony, semmit sem láttam.» Tüzet rak-tak, az evéssel-miükkal elkészültek. «Bátyáim, ti talán alugya-tok! az éjjel én örködöm. Ti fekügetek le benn a házban!»

A rézhüvelyes Tyiberlosz kiment, a két éléskamra közé föl-kúszott. Fönn ül: szép holdvilág volt. Észreveszi, [hogy] a város felvégéről [egy] vas nyúl ugrálása látszik. A városi házak között ugrál így [erre felé]. A rézhüvelyes Tyiberlosz bevárja, éppen az ő irányában jött. Erre aztán fölről leugrott, a nyúlra oda is esett. A nyulat a két fülénél fogva megragadta, rézhüvelyes kését elővette [kihúzta a tokjából], a kés hátával a nyulat nyúzni kezdte. A nyúl arra üvölt, erre üvölt.

«Ez a város régi időben embertől lakva volt, a ki ezt a várost fölfalta (tk. megette), [azt] hozd ide!» A mint a nyulat veri, a vére folyt. A nyúl üvöltés közben [egészen] elrekedt. A nyulat eleresztette, még most is megy nagy ordítással.

Most a nyúl arra ment, a honnét az imént jött. A két éléskamrája közé megint föl-kúszott. Észreveszi, [hogy] dél-nyugat felől (tk. az Uralhegység felső vidéke felől) fehér felhő tart erre felé, látszik. Ez a fehér felhő [mindegyre] közeledik,

χονάμμαλ νίλα. σι νάυι παλῆγ ἰidal νίλα. σὲμ ὑανττί χουάtna ἰoxtas: νάυι λαυῆγ χοῖ ὑas numb(i) ἐυῶlt ἰil.

«làngg-pèŋ'gi kàrəm sól, sól, sól,
uaj-pèŋ'gi kàrəm sól, sól, sól!
oxsātpi-tiberlosna àlt χòllàìem!»

lou top ἰuam λαυῆγ χοῖ il-pidas, oxsātpi-tiberlos nōmelta sv-àt il-nāuerməs. «oxsātpi-tiberlos kassèn-gi, χουῆν χundi ol?» — «oxsātpi-tiberlos, mà al-ἰvγàdḡiləm, àl ligazà!» selta ὑantlèlì: kàt oxpi mèn'k' olmal. oxsātpi-tiberlos lauəl: «tām ὑas nvy tḡm-mèn?» kàt oxpi mèn'k' ἰem ἰāsŋəl andām, ādəm ἰāsŋəl andām. mèn'k' lauəl: «kàt χuῖ ἰvntti-louàt kòrdì χar lèžàdà!» lou lauəl: «lèžàtlèn-gi, nvy lèžàtlèn, nvy mutràìŋ ὀsən».

mèn'k' lauəl: «toxlῆγ tōrēm numbì χuῖ ἰsən, kurῆγ tōrēm numbì χuῖ ἰsən, nvy lèžàdà!» oxsātpi-tiberlos ἰem-pèlak ἰāslna tvìem lōidat ὑḡl-ḡsna lvskslì, kìm-tàksəsì: kàt χuῖ ἰvntti-louàt kòrdì χarì ἰis. χolas laìdì kòr'-sunggəl sḡs lànl, χolas laìdì pvrìl sḡs lànl.

[úgy] látszik. Szemmel látható távolságnyira jött: fehér lovas ember jön a város felvége irányában.

«Evetfogú sól, sól, sól,
állatfogú sól, sól sól!

A rézhüvelyes Tyiberlosz meg ne hallja!»

A most érkezett lovas ember leereszkedett (tk. leesett), a rézhüvelyes Tyiberlosz fölülről leugrott. «Ha a rézhüvelyes Tyiberloszt keresed, hogyan volna messze?» — «Rézhüvelyes Tyiberlosz, én csak tréfálok, ne haragudjál!» A rézhüvelyes Tyiberlosz látja: kétfejű erdei manó az. A rézhüvelyes Tyiberlosz [így] szól: «Ezt a várost te etted meg?» A kétfejű erdei manónak jó szava sincs [rá], rossz szava sincs [rá]. Az erdei manó szól: «Két embernek való birkózó teret készíts!» A rézhüvelyes Tyiberlosz mondja: «Ha készítesz, te készítesz, te fortélyos vagy.»

Az erdei manó [így] szól: «Szárnyas istennél nagyobb emberré lettél, lábas istennél nagyobb emberré lettél, te készíts!» A rézhüvelyes Tyiberlosz a jobb kezén levő gyűrűt a szája nyílásába hajította, kiköpte: két embernek való birkózó térré lett. A hol a vasszögnek kell állni, [az] ott áll, a hol a jégtörő vasnak kell állni, [az] ott áll.

kàt oxpi mèn'k' nòxmàs: «oxsàtpi-tíbarlos toxlən tórəm numbi xuii iuuman, kurən tórəm numbi xuii iuuman!» oxsàtpi-tíbarlos mèn'gəl pilna svlántta ivrà xvn'səən. xvtl ēdam-mosa svlántsaən, ātl patləm-mosa svlántsaən. oxsàtpi-tíbarlos ī uər-səməl pōsmàs, kàt oxpi mèn'k'-igi kàt tustl tàxnəs. mèn'k'-igi oxsàtpi-tíbarlos uər-səm nòrətləil. oxsàtpi-tíbarlosna lvskəsa. noɾoš-laidi kòrdətna tàxnəs. xol tàxəs, sē tàxəs. ittam mèn'k'-igi tōrməl-gi švrəs-kossē ī-puš xvləs. mèn'k'-igi lau uislī, lau-xàtna tōɾə'səlī, ioro-ioxtəs. xuiələl kiltsəlī.

«xuiəən xodi, iəna' xou xoilatən! muɾəu lidət-ki iorətl, ārə-təlna lilaīu kulna.» sittəlna lou il-xòis. il-xoimal iubina tórəm patləs. xuiələl lauləən: «oxsàtpi-tíbarlos apsəmən lou āt xòil, tām āt min lūilləmən!»

oxsàtpi-tíbarlos ī mosaina nox-uərəs. male patlmal. oxsàtpi-tíbarlos sōmətlis, i kim-ēdəs. xuiələl ləbəy-ou kàt pələkna āməsləən.

A kétfejű erdei manó megszólalt: «Rézhüvelyes Tyiberlosz szárnyas istennél nagyobb emberré lettél, lábas istennél nagyobb emberré lettél!» A rézhüvelyes Tyiberlosz az erdei manóval birokra kapott. Mig az éj sötét volt, birkóztak, nap fölkelteig birkóztak. A rézhüvelyes Tyiberlosznak egy vércsöppje lecsöppent, a kétfejű erdei manó-öregnek két szakállszőre szakadt ki. Az erdei manó-öreg a rézhüvelyes Tyiberlosz vércsöppjének a nyomát követi. A rézhüvelyes Tyiberlosz [az erdei manót] meglódította, a fölfelé álló vasakba akadt [az]. A hova hajította, oda hajította. Erre az erdei szellem-öreg az ég ezer koráig egyszerre meghalt. Az erdei manó-öreg lovát fogta, az istállóba zárta, vissza jött. Az embereit fölkelte.

«Emberek hogyan, bizony sokáig feküsztek! Ha minket valami megevő jönne, mindnyájunkat fölfalna az ördög!» Erre aztán ő lefeküdt. Lefekvése után az ég sötétedett [é. esteledett]. Az emberei mondják: A rézhüvelyes Tyiberlosz öcsénk hadd nyugodjék, ma éjjel mi ketten örködjünk!»

A rézhüvelyes Tyiberlosz egyszer csak fölébredt, már besötétedett. «A rézhüvelyes Tyiberlosz fölöltözött és kiment. Az emberei az előház ajtajának a két oldalán ülnek.

«iaigəŋ malai ləiŋlələn?» — «min, lauləŋən, āt ləiŋlāda ŋutši-mən.» — «nin xoiātən, xoiātən, ninən ŋər andəm!» iaigəŋləl ioŋo-ləŋsəŋən, il-xoišəŋən. loŋ manəs. tamotta ləbasŋəŋləl kətnn kutna nox-xəŋ'əs. sidi āməsl. ŋas num-ələŋ əuəlt səuər nəuərdal ŋila. səuər nəuərl, loŋ pələl si ŋidal ŋila, nōməŋta selta si nəuərməs, səuər elti pidəs. oxsətpəŋ kəzəl ləŋəŋtəsli, səuər kət pələl əuəlt kətllsəli, mola tŋə əsl, kəzi-səŋsna xorləli. sidi xordal əuəlt səuər tural aŋi ŋis. səuərl nərləl-təlna ətsət. pərəiəl ioxtəs: əslsəli. səuər mündi xaltša ŋis, sŋis manəs. səuərl manəm ŋubina ləbasŋən kutna nox-xəŋ'əs. sidi āməsl. āməstal svət ŋantman tŋələli: num-keu-ələŋ əuəlt xanžəŋ paləŋ xŋnəmmal ŋila, toŋta svət tŋi ŋidal ŋila. sēm ŋantti xouətna ioxtəs: xanžəŋ laŋəŋ xoi. ŋas-numbi əuəlt sidi si ŋil. sidi ŋidal svət loŋ puŋəŋəl sŋi ioxtəs. laŋəŋ xoi mouna pidəs.

«ləŋgə-pəŋ'gi kərəm sol, sol, sol,

ŋai-pəŋ'gi kərəm sol, sol, sol!

oxsətpi-tiberlos əlt xələntli (mə il-pittəm)!»

«Bátyám, miért örködtök?» — «Mi, mondják [azok], az éjet akarjuk átvirrasztani.» — «Ti [csak] fekügyetek, fekügyetek! nektek [más] dolgotok nincsenek.» A bátyjai bementek, lefeküdtek. Ő ment. A tegnapi két éléskamrája közé föl-kúszott. Igyn ül. A város felső vége felől [egy] nyúl ugrálása látszik. A nyúl ugrál, ím feléje jön, [úgy] látszik. Aztán fölülről leugrott, a nyúlra esett. A rézhüvelyes kését elővette, a nyulat a két fülénél fogva megragadta, a mely helyen találja, a kés hátával nyúzza. A mint így nyúzza, a nyúl [az ordításban] egészen elrekedt (tk. a torka kicsinyinyé lett). A nyúlnak minden vére kifolyott (tk. kiment). Az ideje elérkezett: eleresztette. A nyúl a honnét az imént jött, oda ment. Miután a nyúl elment, a két éléskamrája közé föl-kúszott. Igyn ül. Miközben ül, észreveszi: dél-nyugat felől (tk. az Uralhegység felső végéről) tarka felhő tart erre felé, látszik. Szemmel látható távolságnyra jutott: tarka lovas ember. A város felső vége felől igyn jön. A mint így jön, az ő irányába érkezett. A lovas ember a földre ereszkedett (tk. esett).

«Evetfogú sol, sol, sol,

állatfogú sol, sol, sol!

A rézhüvelyes Tyiberlosz ne hallja meg (az én esésemet)!»

«iǵilap, aslap! oxsātpi-tibarlos xouan xund' ol, tādà tām ōsām!» — «oxsātpi-tibarlos àl ligàzà, al-nvǵadūisām.» — «tām ūas lūām xōlām oxpi mēḡ'k' nvḡ olman?» xōlām oxpi mēḡ'k' lauāl: «oxsātpi-tibarlos, kāt xui iṇntti kōrdi xar lēžādà!» — «nvḡ, lauāl, oḡan xōlām oḡ, lēžātlen-gi, nvḡ lēžādà!» — «oxsātpi-tibarlos, mā lēžādām kōrdi xarām nēmaza-xōs-pēla ant rayəl!» oxsātpi-tibarlos iām-pēlāk iāslna tviām oḡ-lōidəl uḡlālna uisli, kim-lāksəsli: kāt xui iṇntti-louāt kōrdi xarri iis. «oxsātpi-tibarlos toxlən tōrām numbi xui iuuman, kurəḡ tōrām numbi xui iuuman!»

oxsātpi-tibarlos pilna iṇǵà si kūdarməda pitsəḡan. si ātna kūdarməsəḡan, top xōtlām-kēmna oxsātpi-tibarlos kāt ūār-səməl pōsməs ūvləl euəlt. xōlām oxpi mēḡ'k'-igi xōlām tust tāxnas. xōlām oxpi mēḡ'k'-igi oxsātpi-tibarlosna lōrdi xarna lvskala: aḡ louəl aiṇi sugələs, ūul louəl ūulli sugələs. oxsātpi-tibarlos xanžəḡ lau uisli, lau-xātna tōǵār'səli.

«Apátlan, anyátlan! [káromkodó szó]. A rézhüvelyes Tyiberlosz hogyan volna messze, én itt vagyok la!» — «Rézhüvelyes Tyiberlosz ne haragudjál, csak tréfáltam.» — «Hát te vagy az a háromfejű erdei manó, a ki ezt a várost fölfalta?» A háromfejű erdei manó szól: «Rézhüvelyes Tyiberlosz, két embernek való birkózó teret készíts!» — «Te, úgy mond, a fejed három fej, ha készítesz, [hát] te készíts!» — «Rézhüvelyes Tyiberlosz, az én készítettem vas tér semmire sem jó.» A rézhüvelyes Tyiberlosz a jobb kezén levő rézgyűrűjét a szájába vette, kiköpte: két embernek való vasból [készített] birkózó térré lett. «Rézhüvelyes Tyiberlosz, szárnyas istennél nagyobb emberré lettél, lábas istennél nagyobb emberré lettél!»

A rézhüvelyes Tyiberloszszal együtt im birkózni kezdtek. Ezen az éjen át birkóztak, csak reggeli szürkületkor (a mikor nappalodni kezdett) csöppent ki két vércsöpp a rézhüvelyes Tyiberlosznak az orrából. A háromfejű erdei manónak három szakállszőre szakadt ki. A háromfejű erdei manót a rézhüvelyes Tyiberlosz a vas térre dobja, a kis csontja kicsinyre törött, a nagy csontja nagyra törött. A rézhüvelyes Tyiberlosz a tarka lovat fogta, az istállóba zárta.

χαιηλὰλ χοῶα manəs, χαιηλὰλ kiltəsli. iaiηləl kil'sət, līsət, iēšsət. oxsātpi-tibərləs il-χōiis. sidi χoidal ēuəlt tōrēm patləs. noχ-uərləs, sōmətliiman iētsəs, kim-ēdəs. χαιηλὰλ lēbēy-ou kət pēlgis āməsləyən. oxsātpi-tibərləs lauəl: «iaiηən, mǝ pǝ āt lǝiɫlēm tām āt!»

oxsātpi-tibərləs sitəlna pǝ manəs āt lǝiɫlǝi tɔɣǝina. lɔbas-ηləl kutna noχ-χōη'əs. χuɫɫ' χolna lǝiɫl. uas num-ələy ēuəlt kōrdi sāuər nāuərdal nīla. si kōrdi sāuər sidi lǝiɫlɔdal ēuəlt uant-man tɔiələi, χōriiɫl. loy puləyəl si ioytəs. kōrdi sāuər χοῶα selta nāuərməs, kōrdi sāuər elti pidəs. kət poləl ēuəlt kǝtɫsəli i χorda pitsəli, oxsātpəy kēzi-spsna χaltśa χaila, kōrdi pēləkləl χos-təχlət. kōrdi sāuər χol vūəl, sǝ vūəl. oxsātpi-tibərləs lauəl: tām uas lūəmət tǝ tūiɫl!» oxsātpi-tibərləs ittam sāuərl sidi sēη'tal ēuəlt lil top lǝl'l. selta ēsɫsəli, mundǝ χaltśa iis, sǝis manəs. sāuər vū-sorna mandal ēuəlt vū sǝiəl pilna sidi i χorləs. sidi uantman tɔiələi: num-keu-ələy soχnəm tɔɣǝ ēuəlt puɫi paləy χɔnəmɫal

Az embereihez ment, az embereit fölkeltette. A bátyjai fölkelte, ettek, ittak. A rézhüvelyes Tyiberlosz lefeküdt. A mint így fekszik, az ég sötétedett [é. esteledett]. Fölébredt, az öltözködéssel elkészült, kiment. Az emberei az előház ajtajában két felől ülnek. A rézhüvelyes Tyiberlosz [így] szól: «Bátyáim, én hadd örködjem ma éjjel [is]!»

A rézhüvelyes Tyiberlosz erre aztán ment az éjjeli örködő helyére. A két éléskamrája közé fölkúszott. Még alkonyat van. A város felső vége felől egy vas nyúl ugrálása látszik. Ezt a vas nyulat miközben így várja, észreveszi, [az] fél. Az ő irányába ím odaérkezett. Aztán a vas nyúlhoz odaugrott, a vas nyúlra ráesett. A két fülénél fogva megragadta és nyúzni kezdte. A rézhüvelyes késének a háta a hol találja, a vas oldalai [mind] leválnak. A vas nyúl arra üvölt, erre üvölt. A rézhüvelyes Tyiberlosz [így] szól: «A ki ezt a várost fölfalta, [azt] hozd ide!» Miközben a rézhüvelyes Tyiberlosz veri a nyulat, alig lélekzik [az]. Aztán eleresztette. A honnét az imént jött, arra ment [t. i. a nyúl]. A nyúl nagy sívalkodással menván, a visítás zajával együtt ígyen eltűnt [a szem elől]. Így észreveszi: délnyugat felől (tk. a hol az Uralhegység felső vége végződik), fekete felhő tart erre felé. A fekete felhő jön, [úgy] látszik. Látható távol-

níla. pudì paləŋ ʔidal níla. ʔanttal-ʔouàtna ʔoxtəs : pudì lauəŋ
 ʔoʔi. lauəl ʔivl-ʔəs ʔuəlt mazək-pəʔəl-louət lauəm-sòʔət tut-sorna
 ʔtət. lou puləŋəl ʔànəməs, moʔna ʔolna anda pitl.

«làngə-pèŋ'gi kàruəm sól, sól, sól,

ʔaɪ-pèŋ'gi kàruəm sól, sól, sól!

oʔsətpi-tibərləsna àlt ʔòtsàŋəm loln!»

lābət oʔpi mēŋ'k olmal. moʔna pitmal-kəmna sidi lauəl :
 «malaiəl kəšlən oʔsətpi-tibərləs? mà tàdà tám ōsəm. oʔsətpi-
 tibərləs, ʔandī-sa, ʔilīŋē, àl līgàzà! al-ʔvʔàdīŋləm. oʔsətpi-tibərləs,
 toʔləŋ tōrəm numbi ʔuʔi ʔuʔmən, kurəŋ tōrəm numbi ʔuʔi ʔuʔmən!
 oʔsətpi-tibərləs ʔilīŋē, ʔvntti ʔar lēʔàdà!» — «nəŋ malai manəm
 pàr'lèn? uèrlèn-gi, nəŋ si uèrlèn, oʔən lābət oʔ.»

oʔsətpi-tibərləs ʔəslna tviəm oʔ-lōʔdəl lōgəʔtəsli, uŋləlna
 ʔiʔli; si lōʔəl'səli, lōʔəl'səli, selta ləksəsli: nál ʔuʔi ʔvntti-louət
 kòrdi ʔarì ʔis. lābət oʔpi mēŋ'k-igi pilna ʔvʔà kūdərmaða pitsə-
 ŋən. si àtna sidi kūdərmaŋən, tōrməl si ʔòtləs. tōrməl ʔòtləm

ságnýira jutott: fekete lovas ember. A lovának az orra lyukából
 ököl-nagyságú parázsdarabok jönnek ki azon tüzesen. Egyenesen
 feléje közeledett, a földre még nem ereszkedik (tk. esik) le.

«Menyétfogú . . . sól, sól, sól,

állatfogú . . . sól, sól, sól!

A rézhüvelyes Tyiberlosz csak ne hallotta volna meg!»

Hétfejű erdei manó volt. A mint a földre ereszkedett, [így]
 szól: «Miért keresel, rézhüvelyes Tyiberlosz? én itt vagyok la!
 nézd csak! Kis öcsém ne haragudjál! csak tréfálok. Rézhüvelyes
 Tyiberlosz, szárnyas istennél nagyobb emberré lettél, lábas is-
 tennél nagyobb emberré lettél! Rézhüvelyes Tyiberlosz öcsikém,
 birkózó teret készíts!» — «Miért bizod rám (tk. miért parancsolod
 azt nekem)? Ha elkészíted, [hát] elkészíted te, a fejed hét fej.»

A rézhüvelyes Tyiberlosz a kezén levő rézgyűrűjét lehúzta,
 a szájába vette. Rágta, rágta, aztán kiköpte: négy embernek
 való vasból készített térré lett [az]. A hétfejű erdei manóval
 birkózni kezdtek. Ezen az éjen át így birkóztak, [már] vilá-
 gosodott. A mint kivilágosodott, a rézhüvelyes Tyiberlosznak

iubina oxsātpi-tibərlos xōlēm űr-sēməl ētməs, űnl-űs ěuəlt il-pōsməs. lābat oxpi mēű'k'-igi űt tust-lērəl tāxnəs.

si xōlēm űr-sēm nōűātlūndal ěuəlt lābat oxpi mēű'k'-igi oxsātpi-tibərlosna il-iuűtsa. aī louəl aī űaina lisa, űul nōűāiəl űul űaina lisa. lābat oxpi mēű'k'-igi tūləl-ki sāt tūl ī-puś xūləs, oxsātpi-tibərlos tōiđəl iūslna mētsəsli, lauəl űislī, lau-xātna tōűōr'səli.

sittēlna iōűo-lűűəs. xūiűələl pēlā lauəl: «kildī pvrāiűn xolna andām?» xūiűələl si iāzəű xōl'səűn, nōx-nāűərməsűn. lisət, iēssət. xūiűələl pēlā lauəl: «manda māsł!» — «oxsātpi-tibərlos nűű xol manlən, min sī iilmən.» kim-ētsət. kim-ētmelna oxsātpəű kēzəl űōűəl-űs xōza xaiśəli. oxsātpəű kēzəl xaimal ěuəlt xūiűələl and ośləűn. «oxsātpi-tibərlos apsi, moűən kut xōű, mola űān? ila pēlā iuűmal, xűtl-sōβna kurna sōsman xol iōűētlū?» — «iāiűn, lauəl, sit mē űērəm.» kim-ētsət, lau-xāt pēlā sōsməs. «oxsātpi-tibərlos, űűlən xāzəs, min nűűn űűlűna tāllēmən.» loű lauəl: «ōűəl an' māsł.» lau-xātna iōűētsət, lau-xāt puśsəli, nāűi lau ēltəsli, űul

három vércsöppje eredt el, az orra lyukából lecsöppent. A hétfejú erdei manó-öregnek öt szakállszőre szakadt ki tövestül.

A hétfejú erdei manót, miközben az ezt a három vércsöppet nyomon követi, a rézhüvelyes Tyiberlosz a földhöz vágta. A kis csontját kis állat ette meg, a nagy husát nagy állat ette meg. A hétfejú erdei manó az éve száz év (tk. tél), egyszerre meghalt. A rézhüvelyes Tyiberlosz a gyűrűjét fölhúzta a kezére, a lovat fogta, az istállóba zárta.

Erre aztán bement [a házba]. Az embereihez [így] szól: «Még most se akartok fölkelni (tk. fölkelő időtök még nincs)?» Az emberei ezt a szót hallották, fölugrottak. Ettek, ittak. Az embereinek mondja: «Menni kell!» — «Rézhüvelyes Tyiberlosz öcsénk, messze megyünk-e vagy közel (tk. a földel köze hosszú-e vagy rövid)? Már beesteledett (tk. este felé jött), a rövid ideig tartó napon gyalog járván hova jutunk?» — «Bátyáim, úgy mond, az az én dolgom.» Kimentek, az istálló felé lépegetett. Rézhüvelyes Tyiberlosz, a szánod elmaradt, mi ketten tégedet szánnon húzunk.» Ő mondja: «A szán nem szükséges.» A istállóhoz értek, az istállót fölnyitotta, a fehér lovat kivezette, az öregeb-bik bátyjának adta. A tarka lovat kivezette, az ifjabbik (tk. kö-

iajəl elti masli. xanzəy laŭ ēltəsli, kudəβ iajəl elti masli. pudī laŭ ēltəsli. — «mà laŭəm tàm.»

laŭ-sənz elti ləl'sət. iəl-pidəm svx-kimlel, iəl-pidəm lidel pudərdel əuəlt pà moŭ āməsla naŭi moŭ, pā moŭ āməsla ər'di moŭ i man'sət. pàtla iəŋ'kpi šārəs silna iorətsət, iŋrə-ləisət. «iaj-ŋən, laŭəl, xələndātən, mà nəxlətna pitsəm, iaiŋən, moləm put-sis, xvnəm ān-sis iŋŋ'ləm, tàm laŭ laiman tvrə əuəlt tī an' noŋātən, toŋo an' noŋātən! xodi laisatən, sidi laiātən. laŭəl ŋāraskəsli, kərəməsli, laŭəl kərəmmal svrət pà xui āməsla ŋərsi moŭ, pà xui āməsla pəmi moŭ lədiŋdəs. tamotta oləm xətlna iorəs, ŋantləli: tut al-lila, pəzəŋ ētl. «tàm xətlna mà i iŋŋ'əm sisəmna xoidət iorətlet?» aiiltəli pələβ-ŋəsna nox-xəŋ'əs. rət-sil kət pələkna xələm mən'k'-əŋi āməslət. pədr'ət: «tàm xələm xui ləŋiləl xada moŋəttə rəxlat?» oxsətpi-tibərləs pələβ-ŋəsna xələntli, kət oxpi mən'k'-igi əŋi laŭəl: «mà ŋul xuiəl vəzəŋ ər't-igi ŋasna seda i lilem.» kudəβ-

zépső) bátyjának adta. A fekete lovat [is] kivezette: «Az én lovam ez.»

Lóhátra ültek. Az előre csúszott (tk. esett) ruhájuk alját, az előre csúszott ruhájuk ujját maguk alá gyűrven, idegen föld lakta nős vidékre, idegen föld lakta uras vidékre mentek. A be nem fagyó vizű tenger szélére értek, együvé álltak. «Bátyáim halljátok! én kárt vallottam. Bátyáim, míg egy föltett fazék megfőhet, míg egy hosszukás fatálat telemernek, [annyi ideig] járok, erről a ló állta helyről se ide, se oda ne mozduljatok! A hogyan megálltatok, úgy álljatok!» A lovát megcsapta, megfordította. Miközben a lova megfordult, idegen ember lakta vesszős földön, idegen ember lakta füves földön termett(?). A tegnapi házhoz érkezett, látja: a tűz csak úgy ég, a füst megy ki. «Ebbe a házba, a míg én egyet jártam, kicsodák érkeznek?» Csöndesen fölkúszott a kéménynyíláshoz. A tűzhely két oldalán három erdei manó-leány ül. Beszélnek: «Ezzel a három emberrel hol lehet [majd] elbánnunk?» A rézhüvelyes Tyiberlosz a kéménynyílásnál hallgatózik. A kétfejű erdei manó-leány szól: «Én a legöregebbiket a városi fejedelem öreg városában eszem majd meg.» A középső nőhöz [igy] szól: «A három közül a

nijəl pèlù lauəl: «χὼλῆμ χυῖ kudəβ χυῖəl χὰδα μοζàtlèn?» kudəβ mèn'k'-èuì lauəl: «tandal-igi uasna μοζàtlèm kudəβ χυῖəl.»

oxsətpi-tibərlos si iāsɣət azàt χὼl'səlì. si iāzəɣ χὼlmal-kəmna oxsətpəɣ kèzəl pàìart-àləɣ χοζα uàraskəlì; χὼlῆμ mèn'k'-èuì χὼlῆμ χàt-suɣ sɣàt χanèməsət. χàt-suɣna χὼlῆμ mèn'k'-èuì top sèmlàl al-làrìlèt. lau-svsna lèləmdəs, oxsətpəɣ kèzəl uīs, ittam pà χolna manl.

χυῖɣələl χοζα ioxtəs. pàtla iəɣ'kpi šārəs soppì-ussəl, iəɣ'kna an' taylorlɣisət, nəmaza an' taylorlɣisət, pàtla iəɣ'kpi šārəs tom-pəlɣis ioxətsət, — uas aməsl. uāzəɣ òr't-igi uas olmal. uāzəɣ òr't-igi naurəmət vùlèt: «χaltša iuuəm seuəɣ òr'dət, χaltša iuuəm uēzəɣ òr'dət!» uāzəɣ òr't igi lauəl: «nəɣ šàttən tɔɣàina an' iisət, mà šàttəm tɔɣàina iisət.»

uāzəɣ òr't igi χàt ilbina lauəl si ləìətsələl. uāzəɣ òr't igi nōɣməs: «təm oxsətpi-tibərlos lauət ioxo-tōɣrələn lau-χàtna!» leu uāzəɣ òr't igina ioxo-uāxsàìət (maìlèda). tōrəm-puɣət àr liuβəs

középsővel te hol bántsz majd el?» A középső erdei manó-leány mondja: «A Tandal-öreg városában bántok el a középsővel.»

A rézhüvelyes Tyiberlosz e szókat mind hallotta. A mint ezt a szót meghallotta, rézhüvelyes kését az oszlop végéhez csapja, a három erdei manó-leány a ház három szögletében elbújt. A házszogletben a három manó-leánynak csak a szemei forognak. Lóhátra ült, a rézhüvelyes kését vette, még most is megy [talán].

Az embereihez érkezett. A be nem fagyó vizü tengert át-úszták, a vízben nem akadtak meg, semmit sem akadtak meg. A be nem fagyó vizü tenger túlsó felére jutottak — [ott] város van (tk. ül). A városi fejedelem-öreg városa volt [az]. A városi fejedelem-öreg gyermekei üvöltenek: «Honnét jött hajfonatos fejedelemhősök, honnét jött szépséges fejedelemhősök!» A városi fejedelem-öreg szól: «A ti hallásotokra nem jöttek, az én hallásomra jöttek.»

A városi fejedelem-öreg háza előtt a lovaikat ím megállították. A városi fejedelem-öreg megszólal: «Ennek a rézhüvelyes Tyiberlosznak a lovait zárjátok be az istállóba!» Ők a városi fejedelem-öregtől behivattak (vendégeskedni). Égi (v.

lisət, mou-pugət ər liuβəs lisət. uul iaial taxtina lērəmtsa, xanzən
 xər-sox, uul iaial kim-ēliiis, ioro pà lwyəs. aməsta uutsiis.
 oxsātpi-fiberlos iaial taxti nox-ālēməslī, taxti iyrà-ivvār'səlī, ittam
 lāiəm uis, ai suxlī sēuər'səlī: xət xarəl uərrī iis. uəzəy ər't-igi
 nēməza an' pōdər'l. taxti sēuərdal svət xət xarəl azət uərrī iis.
 oxsātpi-fiberlos nōxməs: «nny sābəl-louən tām taxti-idi ī-sidi
 sēuərmələm. xundi-gi lābətta an'-ki litsən, muḡilu malai uəxslən?»
 uəzəy ər't-igi ioroš-tvə oχ ponda pidəs. «tām taxti elti uul iaial
 xōiis-ki loln, xaləuət kil'su, mā iaial male xvlmal. mā iaial
 xaltša uisəm? iaial uēldi ərəyna lērəmdəm xanzən xər-soxən.» —
 «oxsātpi-fiberlos əl ligəzə! ədəl xədəy ɛuəm kuzar-xədəy ɛuəm
 iaial elti lēžətlēm.»

oxsātpi-fiberlos rāməməs, xoisət. ələy-svət kil'sət. uəzəy
 ər't-igi ədəl xədəy ɛuəl lēžətsəlī. uas lidi uul pəri uər'sət, kōr't
 lidi uul pəri uər'sət.

isteni) sok ételt ettek, földi sok ételt ettek. Az öregebbik bátyjá-
 nak rénszarvasbört terítették le, tarka rénszarvasbört. Az öre-
 gebbik bátyja kiment egy kicsinyég, megint bement [a házba],
 le akart ülni. A rézhüvelyes Tyiberlosz a bátyja szarvasbörét
 fölemelte, a szarvasbört összegöngyölgette, aztán fejszét fogott
 s apró darabokra vagdalta: a szoba padlója véressé lett. A városi
 fejedelem-öreg semmit sem szól. Miközben a rénszarvasbört
 vagdalja, a szobapadló csupa vér lett. A rézhüvelyes Tyiberlosz
 megszólal: «A te nyakad csigolyáját [is] úgy [szét]vagdalom,
 mint ezt a rénszarvasbört! Ha nem akartál enni adni, minket
 miért hívtál be?» A városi fejedelem-öreg hátra [fordulva] kezdte
 a fejét hajtogatni. «Ha az öregebbik bátyám erre a rénszarvas-
 börre lefeküdt volna, holnap [mire] fölkeltünk volna, az én bá-
 tyám már halott lett volna. Az én bátyámat honnét vettem? Az
 én bátyám megölésére lett a tarka rénszarvasböröd leterítve.» —
 «Rézhüvelyes Tyiberlosz, ne haragudjál! A külön házban levő
 leányomat, a repülő evet (sciurus striatus)-bőrös házban levő
 leányomat a bátyádnak fölkészítem.»

A rézhüvelyes Tyiberlosz lecsendesedett, lefeküdtek. Reggel
 felé fölkeltek. A városi fejedelem-öreg a külön házban lakó leá-
 nyát fölkészítette. Város evő nagy lakodalmat csaptak, falu evő
 nagy lakodalmat csaptak (tk. csináltak).

pàri uèrmal iètsəs, oxsätpi-tiberlos uul iaiəl pèlù lauəl: «tàm moyänna ioyèttam-mosa manèm tàdà làiüllèn. χοη iyy'läm, uàn iyy'läm, tàdà làiüllè!» kudəß iaiəl pèlù lauəl: «lauəl kim-èlttiüllà!» kudəß iaiəl lauəl kim-èlttəsli. uza-pämət (память) uèr'səyən. uul iaiəl elti kèzi mas. «kèzən pordà-pələk uärna-ki ètl, mà si pvràina xvl'səm, kèzən iəm-pələk nàuii-ki iil, mà si pvràina liləy.» si iāzəy twiəs, kim-ədəs.

lau-səs elti lèl'səyən, ittam pà xolna manləyən. ièl-pidəm kimlən, ièl-pidəm litən pudərdən euəlt pà-xui əməsla uərsi moy, pà-xui əməsla naii moy, pà-xui əməsla òr'di moy lin ioyətsəyən.

kudəß iaiəl lauəl: «oxsätpi-tiberlos sit xoidau uas?» — «sit tandal-igi uas (tandal = kul euəlt iuyəm nəyxo, sit òrəyina tandal-igi). tandal-igi uasna ioyətsəyən. tandal-igi naurəmət kāmən būlət: «xaltsa iuyəm seuəy òr'tyən, xaltsa iuyəm uēžəy òr'tyən!» tandal-igi lauəl: «nəy şättən tvràina an' iisəyən, mà şättəm tvràina iisəyən.» naurəmət pèlù lauəl: «lauəl lāßtälən, iēştälən! nin ioyə-luyātən maiłəda!»

A mint a lakomának vége volt, a rézhüvelyes Tyiberlosz az öregebbik bátyjához [igy] szól: «E földedre érkeztemig itt vársz [majd] engem. Hosszú ideig járok [vagy] rövid ideig járok, itt várj!» A középső bátyjának mondja: «A lovakat vezesd ki!» A középső bátyja a lovakat kivezette. Szerencsét kívántak, búcsút vettek. Az öregebbik bátyjának [egy] kést adott. «Ha a késed bal oldalán vér jön ki, akkor meghaltam, ha a késed jobb oldala fehér, akkor még élek.» Ezt a szót mondta, kiment.

Lóhátra ültek, még [talán] most is mennek. Előre csúszott ruhájuk alját, előre csúszott ruhájuk ujját maguk alá gyűrven, idegen ember lakta vesszős földre, idegen ember lakta nős vidékre, idegen ember lakta uras vidékre jutottak.

A középső bátyja szól: «Rézhüvelyes Tyiberlosz, kinek a városa ez?» «Ez a Tandal-öreg városa.» (Tandal = ördögtől származott ember, azért Tandal-öreg). A Tandal-öreg városába megérkeztek. A Tandal-öreg gyerekei künn üvöltének: «Honnét jött hajfonatos fejedelemhősök, honnét jött szépséges fejedelemhősök!» A Tandal-öreg [igy] szól: «A ti hallásotokra nem jöttök, az én hallásomra jöttök.» A gyermekeihez [igy] szól: «A lovaikat etesétek, itassátok! — Ti pedig gyertek be vendégeskedni!»

tandal-igi xàtna ioró-lwysəyən. put uèrda pitsa. uul svrt kàwər'sa, àn xvn'sa. uul svrt-ox iaiəl pèlā pon'sa. oxsätpi-tibərlos iaiəl pilna i ànna àməsləyən: tom àn-àləy pèlā oxsätpi-tibərlos, tām àn-àləy pèlā iaiəl. oxsätpi-tibərlos nox-lāiməds. «minəmən uèlā òrəyña put kàwərman!» lāim uvrēməs, iēməy xul-ox xulləl-tèlna xos-səwər'səli. xət xarəl louàtəlna uərrì iis. tandal-igi svməl manəs, al-uantl. «mola siməs uərrət ētsət? tandal-igi, tām lāimna nny sàbəl-loyən pà sēuərməda məsl!» tandal-igi iorós-tvγà ox ponda pidəs. «mā, lauəl, and ošlēm, molaïna kàwər'saiət.» si sēuəram xulləl kut euəlt nēyxoï nōγà nox-ēltəsli. «sit mola? manēm lādi kul xoyən lēžətmèn tām xādənnā!» tandal-igi lauəl: «oxsätpi-tibərlos xòlèndā! iaiən elti kužar-xàtna oldi euəm, ādəl xàtna oldi euəm lēžətlēm.» oxsätpi-tibərlos tēuənłədi lār-xul-idi sī si tēuənłəs. «si rāmāmā! ādəl xàtna oldi šəmžār-xàtna oldi euəm lēžətlēm.» (šəmžār-xādəy èui = mèt ai èui.)

A Tandal-öreg házába bementek. Üstöt kezdtek főzni. [Egy] nagy csukát főztek, táliba tették. A nagy csukafejet a bátyja elé helyezték. A rézhüvelyes Tyiberlosz a bátyjával együtt ketten egy tálnál ülnek: a tálnak amaz végén a rézhüvelyes Tyiberlosz, a tálnak emez végén a bátyja. A rézhüvelyes Tyiberlosz hirtelen fölállott. «A mi megölésünkre van az üst főzve!» Fejszét fogott s a csukafejet a halakkal együtt összevagdalta. A szobapadló egész nagyságában véres lett. A Tandal-öreg megijedt, csak néz. «Micsoda vér ez (tk. miféle vérek jöttek ki)? Tandal-öreg, ezzel a fejszével a te nyakad csigolyáját is el kellene vágni!» A Tandal-öreg hátrafelé [fordulva] fejet kezdett hajtani. «Én, úgy mond, nem tudom, mit főztek.» [A rézhüvelyes Ty.] az összevágott halak közül emberhúst vett föl. «Ez micsoda? — Az engemet megevő ördögöt régóta tartogatod ebben a házadban!» A Tandal-öreg [így] szól: «Rézhüvelyes Tyiberlosz, hallgass meg! A bátyádnak a repülő-evet-bőrös házban levő leányomat, a külön házban levő leányomat készítem föl.» A rézhüvelyes Tyiberlosz csendesedő tavi hal módjára lecsendesedett im. «Csillapodjál! A külön házban levő, a buvármadár-bőrös házban levő leányomat készítem föl.» (A buvármadár-bőrös házban lakó leány = a legkisebb leány).

oʻsātpi-libərlos si tēuənłəs. līsət, iēssət, ʁoīsət. ʁalēuət āłəy-svʁət kil'sət, tandal-igi ʁas-təl mur āktəs, kòr't-təl mur āktəs. ʁas līdi ʁul pəri ʁər'sət, kòr't līdi ʁul pəri ʁər'sət. pəri ʁərml iētsəs, ʁul iaiɟəl pələ lauɟəl: «nɔɣ tām moʁənnə ʁaʒə, mə ʁən sizəm, mə ʁou sizəm tādà i laili!» tandal-igi pələ lauɟəl: «manəm ʁōlām libəɣ tuiɟət miɟà!» — «mola-ʁorbi tuiɟət məsl, si-ʁorbi tuiɟətna āt malāiən!»

iaiɟəl pələ lauɟəl: «ʁōlām lauəm ʁōlām tuiɟətna kirilà!» lauɟət kirdi pitsaiɟət. loʁ kim-ēdəs, iaiɟəl pələ pōdər'l: «matta ōlām moʁna mə iɔɔo-kērliɟsəm. kērliɟiməm pəràina mə ōlām ʁādəmna ʁōlām mēɣ'k'-ēʁi iɔɟətmel, ʁōlām mēɣ'k'-ēʁi pōdər'lat: tām manəm ʁōlām ʁui ʁada moʒātləlu? si pəràina ʁul mēɣ'k'-ēʁi pōdər'lat: mə ʁul ʁuiɟəl ʁəzəɣ òr't-igi ʁasna ʁər-soɣ-punət kutna svʁà si līlēm.» ʁul iaiɟəl līda ʁutšiɟəm mēɣ'k'-ēʁi mə seda lāiɟəmna sēʁər'səm, seda i ʁoləs. tām ittam tandal-igi ʁasna kudəɟ mēɣ'k'-

A rézhüvelyes Tyiberlosz ím lecsendesedett. Ettek, ittak, lefeküdtek. Másnap reggel felé fölkeltek, a Tandal-öreg az egész város népét összehívta (tk. összegyűjtötte), az egész falu népét összehívta. Város evő nagy lakodalmat csaptak, falu evő nagy lakodalmat csaptak. A lakomának vége volt, a bátyjához [így] szól: «Te maradj itt ezen a földeden, az én rövid időmet [é. a míg távol lesz], az én hosszú időmet itt várd meg!» A Tandal-öreghez [így] szól: «Nekem három fenekes szánt adj!» — «A milyen formájú szán kell, olyan formájú szánt adjanak neked!»

A hátyjának mondja: «A három lovamat fogd be a három szánba!» A lovakat kezdték befogni. Ő kiment, a bátyjához [így] szól: «A hol a multkor voltunk, én arra a vidékre visszatértem. Visszatértem alkalmával abba a házba, a hol [azelőtt] voltam, három erdei manó-leány érkezett volt. A három erdei manó-leány beszél: „Ezzel az imént eltávozott (tk. ment) három emberrel hol bányunk el?” Akkor (tk. abban az időben) az öregebbik erdei manó-leány beszél: „Én az öregebbik férfiút a városi fejedelem-öreg városában rénbikabőr szőre között eszem majd meg.” Az öregebbik bátyámat megenni akaró (tk. akart) manó-leányt én ott fejszével összevagdaltam, meg is halt ott [nyomban]. Most meg a Tandal-öreg városában a középső erdei

èyi iēməŋ ɣul (svrt)-ox xoʒa toɾo i ɣanēməs. mà si svrt-ox sitna sēuər'səm. si iāzəŋ matta pvràina mà ɣòl'səm, iaiəm ɣòlèndà! mèt aɿ mèn'k'-èyi manəm mola mouna uèlləlì, sit ant ɣòl'səm.»

iaizəl pèlā lauəl: «tām iàs-kàrəm uɿià! mà-ki ɣolləm, tām iàs-kàrən ləlbiɿi iɿl, mà-ki lələŋ ōsəm, tām iàs-kàrən katra pvràina mola ɣorbi ōs, iɿi ɣorbi oll.»

si iāsɣəl twiɿs, ɣòləm lauəl iŋɾà-iər'səllì i manəs. sidi mandal èuəlt pòtləŋ iəŋkpi ɣārəsna ioxtəs. ɣārəs-ləɣna il-òɣləs. lauəl iəŋ'kna il-loɣnəmdəs, lɿu uantləlì: si ləɣəl mola ɣouàt ōs, si-louàtna sorlì ɣul ɣolmal. matta ēβtəm iəŋ'kna seda tùsəiət, kanzəm twɾàina ɣàsət. si ɣulətna tuiətləl ɣòləm lau tələstì-kəmna lètsəlì i manəs.

uàn-kèba uàn manəs, ɣou-kèba ɣou manəs. sidi mandal èuəlt tōrəm twiɿi iis. àlɣəl pèlā uantləlì, mola uai-pèlì kōrətlɿiɿl, il-kōriɿiɿl, noɣ-killiɿiɿl. si uai xoʒa ioxtəs, uantləlì: sàs. sàs lau-ɣon ɣouàt noɣ-uurətl. «sàs, nəŋ molaɿən ɣodì iis?» — «mà, lauəl, lida

manó-leány a csukafejben rejtőzködött el. Én azt a csukafejet azért vagdaltam össze. Ezt a beszédet én akkor meghallottam, bátyám figyelj [ide]! hogy a legkisebb erdei manó-leány engem micsoda földön öl meg, azt nem hallottam.»

A bátyjához [igy] szól: «Vedd ezt a kézsuklóvédőmet! Ha én meghalok ez a kézsuklóvédő ólommá válik, ha életben vagyok, ez a kézsuklóvédő a milyen forma régebben volt, olyan [is] marad.»

Ezt a szót mondta (tk. tartotta), a három lovat összekötötte és ment. A mint így megy, a be nem fagyó vizű tengerhez érkezett. A tengernek hosszan benyúló keskeny öblére leszállott. A lova a jégbe leszakadt, ő látja: ez az öböl a milyen hosszú [csak] volt, olyan nagyságban csupa döglött hal van. Régebben az ár oda vitte őket [és] száraz helyen maradtak. Ezekből a halakból, a mennyit a három ló el tudott húzni, a szánjait megrakta és ment [tovább].

Rövidnek rövid ideig ment, hosszúnak hosszú ideig ment. A mint így megy [mendegél], az idő tavaszra vált. Előre felé látja: valami állat-forma gyakran elesik; elesik, [meg] fölkel. Az állathoz odaérkezett, látja: menyét. A menyét a ló hasa hosszában erőlködik [fölfelé]. «Menyét, te veled mi van?» —

litlâiëm!» — «lauḷàm xoža àl lidà! mà lidetna malèm.» mnxšəḡna, uḡna lvsksəḷi. sàs lauḷ: «mosa šàrtna-ki pitlən, mosa oy'kna-ki pitlən, mà isi iḷḷəḷəttə uèritləm. (mà nvḡnèn i-sidi iḷḷəḷətləm, uèritləm-gi).

lou manəs, sàs lūman xažəs. àḷḡəl pèlā uantləlì: i uai ḡila. sḷ ioxtas: oxsar. lauḷ tur xoža lil. «oxsar, lauəm xoža àl lidà! mà nvḡnèn lidetna xaiḷèm.» oxsar lauḷ: manèm lidetna xaisən-ki, mosa šàrtna-ki pitlən, mosa oy'kna-ki pitlən, mà nvḡnèn vndəs uèrləm.»

lou pà àḷḡis manəs, oxsar lidetna xaisəḷḷi pà manəs. uàn-kəba uàn manəs, xoḡ-kəba xoḡ manəs, lolmax òzəs. lolmax nox-killḡil, il-kòriḡil. «lolmax, molaiḡən xodḷ iis?» — «lillì lant-xol'tna uintsaiḡəm!» — «lauəm xoža àl lidà! mà nvḡnèn lidetna xaiḷèm.» lolmax lauḷ: «mosa šàrtna pitlən, mosa oy'kna pitlən, mà nvḡnèn māzəḡ vndəs uèrləm.» lolmax mosa-kəm lidetna iḡuḷ'səlì i manəs.

uàn manl, xoḡ manl, àḷḡəl pèlā uantləlì: i uai ḡila. toḡo-

«Én úgy mond, éhes vagyok (tk. enni akarok).» — «A lovaimhoz ne nyulj! én neked ennivalót adok.» Mukszun-halat és lazacot dobott neki. A menyét [így] szól: «Ha valami bajba kerülsz, ha valami gödörbe esel, én neked szintén segíthetek majd (vagy: én neked szintén segítek, ha tudok).»

Ő ment [tovább], a menyét even [ott] maradt. Előre felé látja: egy állat látszik. Odaérkezett: róka. A ló torkához kapkod. «Róka, a lovamhoz ne kapkodj! én neked ennivalót vetek.» A róka mondja: «Most, hogy nekem ennivalót vetettél, ha valami bajba kerülsz, ha valami gödörbe esel, én neked segítséget nyújtok.»

Ő megint tovább ment. A rókának ennivalót vetett és ment. Rövidnek rövid ideig ment, hosszúnak hosszú ideig ment, egy rozsomákot talált. A rozsomák föl-fölkel meg elesik. «Rozsomák, mi van veled?» — «Étlenül, éhinségben elpusztulok!» «A lovamhoz ne nyulj! én neked ennivalót vetek.» A rozsomák [így] szól: «Ha valami bajba kerülsz, ha valami gödörbe esel, talán én [is] segítségedre leszek!» A rozsomáknak valamelyes ennivalót dobott és ment [tovább].

Rövid ideig megy, hosszú ideig megy, előre felé meglátja:

ioxtəs: iēuər. lauəl xoža azət litl. «iēuər, mà lauəm xoža àl lidà! mà nvğèn lidətna maləm.» xulna mosa-kəmna ivuəl'səli. iēuər lauəl: mosa šartna-ki pitlən, mosa oy'kna-ki pitlən, mà nvğèn, tàm toɣà ɛuəlt iilβələləm-gi, vndəs uərləm.»

uən-kəba uən manl, xoɣ-kəba xoɣ manl, əsnì ɔzəs. əsnì nox-ləiləiɪl, il-kòriɪl. lou ior-uai oldal ɔrəɣna lillì šagəs, nəməza lidə-mosa and ošl. «əsnì, nvğ lauəm xoža àl lidà! mà nvğèn lidətna xaiɪləm.» əsnì elti lidət xaiɪs, mola kəm uəridəs, si-kəm xaiɪs. əsnì lauəl: «tàm toɣà ɛuəlt iilβələləm-gi, nvğ mosa šartna pitlən-gi, mà isi vndəs uərləm iezə, mola-kəm uəritləm.» əsnì zažəs, lou manəs.

uən manəs, xoɣ manəs, i uai pòrliɪl, il-kòriɪl. toɣo ioxtəs: xōləx. «xōləx, molaɪən xodi iis?» xōləx lauəl: «lillì, lant-xol'tna uin'tsəim!» — «lauəm xoža àl lidà! mà nvğèn lidətna maləm.» lidətna masa. xōləx lauəl: «mosa šartna-ki pitlən, māzəɣ vndəs uərləm, mola-kəm uəritləm.» xōləx zažəs, lou manəs.

egy állat látszik. Odaérkezik: farkas. A lovához kapkod mind-egyre. «Farkas, az én lovamhoz ne nyulj! én neked ennivalót adok.» Valamelyes halat dobott neki. A farkas [így] szól: «Ha valami bajba kerülsz, ha valami gödörbe esel, én neked, ha ebből az állapotból (tk. helyről) megszabadulok, segítségedre leszek.»

Rövidnek rövid ideig megy, hosszúnak hosszú ideig megy, medvét talált. A medve föláll, elesik. Jóllehet erős állat, étlenül roskadt össze, [mert] semmi ennivalót sem talál. «Medve, a lovamhoz ne nyulj! én neked ennivalót vetek.» A medvének enni-valót vetett, a mennyit [csak] tudott, annyit vetett. A medve [így] szól: «Ha én ebből az állapotból megszabadulok, ha te valami bajba kerülsz, én szintén segítségedre leszek egy kissé, a mennyire tudok.» A medve [ott] maradt, ő ment [tovább].

Rövid ideig ment, hosszú ideig ment. Egy madár (állat) fölroppen, leesik. Odaérkezik: holló. «Holló, mi van veled?» A holló [így] szól: «Étlenül, éhinségben elpusztulok!» — «A lovamhoz ne nyulj! én neked ennivalót adok.» Ennivalót adott neki. A holló [így] szól: «Ha valami bajba kerülsz, ha valami gödörbe esel, talán segíthetek, a mennyire tudok.» A holló [ott] maradt, ő ment [tovább].

uàn manəs, ɣou manəs, siuəs òzəs. nox-pòrlɪɪl, il-kòriɪl, lauəl ɣoza uuràt. «siuəs lauəm ɣoza àl lidà! mà nnyèn lidatna ɣaɪlèm.» siuəs ɣulna ɣaisəlli. mola-kèm uèridəs, si-kèmna ɣaisəlli. siuəs lauəl: «mola sàrtna-ki pitlən, mola-kèm uèritləm, si-kèm vndàs uèrləm.»

uàn-kèba uàn manl, ɣou-kèba ɣou manəs. sidi mandal èuəlt uantləti: ɪ uai nox-pòrlɪɪl, il-kòriɪl. toɣo-ɲoxtəs: kārəs. kārəs pèlè lauəl: «nyɲ molaɲən ɣodi ɲis?» kārəs lauəl: «lilli lant-ɣol'na ɲintsàɲəm!» — «siməs-lamba ɲor-uai ōsən, ɲòŋ'k ɣoza an' tajarɲɪlən, ɲòŋ'k ɲugàtman manɲɪɪl.» kārəs lidatna ɣaisəlli, mola-kèm uèridəs. kārəs lauəl: mosa sàrtna-ki pitlən, mà ɲsi vndàs uèrləm.»

uàn-kèba uàn manl, ɣou-kèba ɣou manl, uārəs òzəs. uārəs nox-pòrlɪɪl, il-kòriɪl. «uārəs ɣodi ɲisən?» — «mou kēratman ɲny'səm, lilli lant-ɣol'na ɲintsàɲəm.» — «lauəm ɣoza àl lidà! mà nnyèn lidatna ɣaɪlèm.» uārəs lauəl: mosa sàrtna-ki pitlən, mosa oy'kna-ki pitlən, mola-kèm uèritləm, si-kèm vndàs uèrləm.»

Rövid ideig ment, hosszú ideig ment, [egy] halász-sast talált. Fölröppen, leesik, a lovához kapkod. «Sas, a lovamhoz ne nyulj! én neked ennivalót vetek.» A sasnak halat vetett. A mennyit tudott, annyit vetett [neki]. A sas [így] szól: «Ha valami bajba kerülsz, a mennyire [csak] tudok, annyira segítségdre leszek.»

Rövidnek rövid ideig megy, hosszúnak hosszú ideig megy. A mint így megy [mendégél], meglátja, hogy egy madár fölröppenik, leesik. Odaér: hát kerecsen-sólyom. A kerecsen-sólyomhoz [így] szól: «Hát te veled mi van?» A kerecsen-sólyom mondja: «Étlenül, éhinségben elpusztulok!» — «Olyan erős állat vagy, [hogy még] a jégben sem akadsz meg, a jég eltörve megy [félre az utadból].» A kerecsen-sólyomnak ennivalót vetett, a mennyit [csak] tudott. A kerecsen-sólyom [így] szól: «Ha valami bajba kerülsz, majd én is segítségdre leszek.»

Rövidnek rövid ideig megy, hosszúnak hosszú ideig megy, [egy] vércsét talált. A vércse fölröppenik, [meg] leesik. «Vércse, mi van veled?» — «A földet megkerülván jártam, étlenül, éhinségben pusztulok el.» — «A lovamhoz ne nyulj! én neked ennivalót vetek.» A vércse [így] szól: «Ha valami bajba kerülsz, ha valami

uàn-kèba uàn manəs, xou-kèba xou manəs. mola-kəm xul
tuɲis, arətəlna lokkì-ivəɬ'səllì. sidi mandal èuəlt pà xui āməsla
uārsi mou, pà xui āməsla naii mou, pà xui āməsla pàmi mouna
ioxtəs.

əɲəɬ pələ uantləli: uas-kèba uas ɛdəs, kòr't-kèba kòr't
ɛdəs. uas uətpina ioxtəs, xōlām laɲəl tuiətləl xos-pàɲtsəli, xōlām
laɲəl xāmxiina vərəskəsli: tōrām pərdəm keɲ-màniɲi iṁsət, tuiətləl
tal-mou-uṛrì (mou-pāyəlli) iṁsət.

oxsətpi-fibarlos uas pələ sòsl kurna. sidi sòstal èuəlt uas
xoza ioxtəs. xplàɲət xoza ioxtəs. xōlām rus èui xplà-xvm-iuɲ uèrlət,
xanžəni uèrlələl. lou toɣo-iuɲəs. «nəɲ malai uèrdi xvm-iuɲlàn?» —
«muy tām xvm-iuɲ uèrman uàn sidiliɲli, laɲəndiɲli.» — «si
uèrdi xvm-iuɲlàn xoɲina lətləɲət?» — «nəɲ kəzəslən-gi, nəɲ pà
lətlən, pà xui kəzəsl-gi, pà lətl.» lou si xvm-iuɲət xoza uəndiɲdi
pidəs. «tām xvm-iuɲna mà xodi an' ləβləm.» i xvm-iuɲ pà ɛiltəsə.

gödörbe esel, a mennyire [csak] tudok, annyira segítségedre
leszek.»

Rövidnek rövid ideig ment, hosszúnak hosszú ideig ment.
A mennyi hala [csak] volt, mind valamennyit széjjel dobálta.
A mint így megy [mendégél], idegen ember lakta lombos (v.
galyas) földre, idegen ember lakta nős (v. napos) vidékre, idegen
ember lakta füves vidékre jutott.

Előre felé látja: városnak város tűnt elő, falunak falu tűnt
elő. A városnak a folyópart felé eső végéhez érkezett. A három
lovát a szánjaiból kifogta, a három lovát ostorral megcsapkodta:
isten rendelte köszikla görbületévé váltak, a szánjai [meg] ko-
pár dombháttá lettek.

A rézhüvelyes Tyiberlosz a város felé gyalog megy (tk. lép).
A mint így lépked, a városba érkezett. A halottakhoz (é. temetőhöz)
érkezett. Három orosz leány koporsót csinál, ékessé csinálják.
Ő odaérkezett [hozzájuk]. «[Hát] ti miért csináljátok a koporsói-
tokat?» — «Mi így koporsócsinálással keresünk kenyeret, [ebből]
élünk.» — «A csinált koporsóitokat ki veszi meg?» — «Ha neked
[úgy] tetszik, te is veszel, ha más ember akar, az is vesz.» Ő a
koporsókat nézegetni kezdte. «Ebbe a koporsóba én ugyan nem
férek bele.» Egy koporsót megint elővettek (előhúztak). «Ebbe

«tàm xpm-iux xoza lëstëm-lamba.» xpm-iux mvdälëda pitseli, xpm-iux libina luyəs. xpm-iux libina xondžà xòil. xpm-iux ləngəl lou xoza lvp-ləngilijula; xöləm èui laulət: «uèñžən an' xaiil?» «andəm! uèñžəm an' xaiil.» ittam xpm-iux kät əlɣəl kòr' luy'kna lvp-xattšasa, ittam oxsätpi-tibarlos xpm-iuxəlna iɣə-tɔɣərtti šätł. xöləm èui pələ lauəl: xpm-iuxən punžälən!» xöləm èui laudal šätł, i èui pödər'tal šätł: «oxsätpi-tibarlos, toxləy törəm numbina pidilijəsən, kurəy törəm numbina pidilijəsən. nuy vbəɣələm uəlləs-lən, əžilu uəlləs-lən (!). ittam mə nuyən možətsəm!»

oxsätpi-tibarlos mola-kəm ior tɔɣəs, si-kuš noɣəs, nəməza ant sidəs. xöləm èui pödər'tal šätł: «xol tuda rayəl? muy louəl tüləu, šārəs-iəɣ'kna əslləu, seda ət xòil!» šārəs-iəɣ'kna tusa, šārəsna i əsllsa. sittələna šārəs-iəɣ'kna xòil. oxsätpi-tibarlos lou məšəl, lou ərəl xoina xol tula? tündi nəɣxo andəm.

mosa pvrəjetna səs šertta pidəs. səs šer'l, šer'l: «muyəu

a koporsóba talán beleferek (v. mintha beleférnék).» A koporsót méregetni kezdte, a koporsóba belement. A koporsóban hanyatt fekszik. A koporsó födelét [lassanként] ráteszik (tk. lefödik). A három leány [így] szól: «Az arczodat nem éri?» — «Nem, az arczomat nem éri.» Most a koporsó két végét vasszöggel bevették, erre a rézhüvelyes Tyiberlosz a koporsójában [mintha] összenyomódnék, [úgy] hallszik. A három leányhoz [így] szól: «A koporsót nyissátok föl!» A három leány beszéde hallszik, egy leány beszél: «Rézhüvelyes Tyiberlosz szárnyas istennél nagyobbra nőttél (tk. duzzadtál), lábas istennél nagyobbra nőttél. Te a két nénémet megölted, az atyáinkat megölted. Most íme én [is] elbántam veled!»

A rézhüvelyes Tyiberlosznak a mennyi ereje csak volt, jóllehet mozgatta [a koporsót], semmire sem ment vele. A három leány beszél, [úgy] hallszik: «Hova lehet vinni? Mi őt vigyük, a tenger vizébe ereszsük, ott hadd fekügyék!» A tenger vizéhez vitték, a tengerbe is eresztették. Ettől fogva a tenger vizében fekszik (nyugszik). A rézhüvelyes Tyiberlosz regéjét, énekét [ugyan] kicsoda viszi és hová? [Ének] vivő ember nincsen.

Egyszer valamikor a (tk. valamely időben) a menyét varázsolni kezdett. A menyét varázsol, varázsol: «A minket meg-

ĩilβədəm oxsātpi-tiberlos xvlmal-matti!» sās sitelna nāuərda pidəs, oxsar ɔzəs. «nvv xodi tādà sòziliĩlən? nvvèn ĩilβədəm kòžàĩen xvlmal šàtl.»

oxsar lolmax xoža manəs, lolmax pèlā lauəl: «nvv xolna tādà sòziliĩlən? nvvèn ĩilβədəm kòžàĩen xvlmal-matti.» — «ĩena' siməs uər ol, mà ādəm uələm uər'səm.» lolmax oxsar pilna ī-paiĩ mənlnən. ĩēuər xoža ioğətsənən. ĩēuər sidi ligəzəs, oxsarən-lolnaxən kət tɔɔàina nāuər'sənən. oxsar xoš-pèlā nāuəras, lou and ošl. (svməl manəs.) lolmax ĩēuər pèlā xolna sòsl, ĩēuər pèlā lauəl: «mola ligəzən? nvv mēuəltəm nēməza an' uĩlən. muvəu ĩilβədəm kòžàĩu xvlmal-matti.» ĩēuər hōxməs: «nvv lolmax, ī (= ādəl) manà, lou xada ol, kanzi muv ioğətteu-mosa!»

si-kəmna uārəs siĩləs. «uārəs, ləià-sa, tì iuà-sa!» ĩēuər lauəl. uārəs tì iis. «mola iāzəy?» — «oxsātpi-tiberlos xvlmal. nvv toxləy-sir uaiən ārədəlna àktilà!» uārəs lauəl: «mà àgətlələm.»

mentett rézhüvelyes Tyiberlosz mintha meghalt volna!» A menyét aztán ugrálni kezdett, a rókával találkozott (tk. rókát talált). «Hát te itt sétálgatsz? A téged megmentett gazdád meghalt, [úgy] hallszik.»

A róka a rozsomákhoz ment, a rozsomáknak mondja: «Te még itt sétálgatsz? a téged megmentett gazdád mintha meghalt volna.» — «Csakugyan olyanformán van a dolog, [mert] én rosszat álmodtam.» A rozsomák a rókával együtt megy [tovább]. A farkashoz érkeztek. A farkas úgy megharagudott, hogy a róka és a rozsomák két felé ugrott. A róka, hogy merre ugrott, maga sem tudja (annyira megijedt). A rozsomák a farkas felé még lépeget, a farkashoz [így] szól: «Miért haragudtál meg? Én rajtam bizony nincs mit keresned (tk. én tőlem semmit sem veszel el). A minket megmentett gazdánk mintha meghalt volna.» A farkas megszólal: «Te rozsomák, menj csak magad [előre], a míg mi [is] odaérünk, keresd meg, hol van.»

Ezenközben vércsét látott. «Vércse, állj meg csak, gyere ide!» — mondja a farkas. A vércse odajött. «Mi ujság?» — «A rézhüvelyes Tyiberlosz meghalt. Te a szárnyasféle állatodat mindvalamennyit gyűjtsd össze!» A vércse [így] szól: «Majd összegyűjtöm.» A vércse izromba ment. A farkas a medvéhez

uārēš mnyti manəs. iēuər àsnì zoza ioytəs. «nyy uolàn xoi ōsən! matta nēyxoina iilβatsāien, si nēyxoī iwtta māsł, xolmal šātł.» àsnì nāuərməs, ittam xolna manł. iēuər nāuərməs, ittam manləyən.

uas zoza ioyətsət. uas tām̃bina sās keu-māni elti noy-xōy'əs. ār-siməl lōyγər ōs. mola-sir uai ōs, sāsna ārədēlna azət āktəmət. sās ligəzəs. àsnì pèlā lauəl: «malai xoy sitsatən (v. sitsadi)? matta nēyxoina iilβatsāien, iorən ior, noyāien noyā, tām keu ēuəlt nyy zozaien-ki nāuərmaləm, sēmlān azət xos-pāyəl'ləlām.»

toxlēy-sir uai azət ārədēlna ioyətmal. āktəsəm tɔyāiəl moyəl azət tōgnəs. àsnì lauəl: «ittam xaltsa ošlēm!» uaiət pèlā lauəl: «uantsalən, xos-pèlā tuuəm?» uaiət lauəl: «muy an' uantsēy. xptlna tūsa, ātlān tūsa, muy and ošlu.» àsnì lauəl: «sās, šerdā!» sās šertta ām'səs. sās šerdəs, šerdəs, sidi šerdal ēuəlt iōxmas: «kōrdi xpm-iux libina pon'sa.» uaiət lauəl: «xpm-iux libina pon'sa, mola moyna pon'sa, xol tūsa, and ošlu. moyna sməłtsa-gi loln, matti uaiəna ošsa loln.» si purisəl, purisəl, ošta kurtsəl.

érkezett. «Te ugyan derék ember vagy! Egykor egy ember megmentett tégedet, ezt az embert most segíteni kell, halott hire van.» A medve fölugrott, még most is megy [talán]. A farkas is fölugrott, még most is mennek.

[Egy] városhoz értek. A város innenső végén lévő sziklahajlásra a menyét fölkúszott. Sok-keves egér volt ott. A milyen állat [csak] volt ott, a menyét mindvalamennyit összegyűjtötte. A menyét megharagudott, a medvéhez [így] szól: «Miért késtetek ilyen sokáig? Egykor egy ember megmentett téged, az erőd erő, a husod hús! Ha erről a szikláról hozzád ugrom, mind a két szemedet kiverem!»

A szárnyasfajta állat mindvalamennyi megérkezett. A gyülekező helyük földje egészen tele lett. A medve [így] szól: «Hát hol találom meg?» Az állatoknak mondja: «Láttátok, hogy merre vitték?» Az állatok mondják: «Mi nem láttuk. Nappal vitték vagy éjjel vitték, mi nem tudjuk.» A medve [így] szól: «Menyét varázsolj!» A menyét leült varázsolni. A mint így varázsol, megszólalt: «Vaskoporsóba van téve.» Az állatok mondják: «Vaskoporsóba tették, [de] mely földön tették [bele], hová vitték, nem tudjuk. Ha a földbe temették volna, valamelyik állat csak megtalálta volna.» Így keresték, kutatták, nem tudták megtalálni.

«*uārēš manà! — uaiēt laulēt — tōrēm xoža iorētlen, mola arāt xōs ol, azāt arādēlna ənžəsšlā!*» *uārēš manəs, mola arāt xōs ős, arādēlna ənžəsšlā. xōzēt laulēt: «mun an' uantsēu, and ošlu. tōrēm kudəβna i ai xōs ol, sit ənžəsš, sižələli-gi, lou sižələli.» si xōs xoža iorəs, pōdər'l: «oxsātpi-tiberlos xvlēm tvrāiəl and ošlu, sməldəm tvrāiəl and ošlu. xada sməltsa?» ai xōs laulēt: «tām moyəlām and ősət?» xōs pələ laulēt: «and ōslət, arādēlna ənžəs-səlām.» ai xōs laulēt: «mā top uantsēm. mā uantsēm, šārəs-iəη'kna ēsšlsa.» uārēš si iāzəη xōləs, il-ōxləs.*

iāxləl laulēt: «mola iāzəη tūsen?» — «šārəs-iəη'kna ēsšlām.» selta uaiēt šārəs iəη'k pələ oγēl'sət. iəη'gəl male pādəm. uaiłl toγo-iγətsət, šārəs-iəη'k azāt pudiñ iis. toxləη-sir ar uai laulēt kurəη-sir uai pələ: «ittam loxel iəη'k ilb(i) əuəlt nox-uıda məsl!» əsnı nōχmal: «iəη'k ilb(i) əuəlt loxel xodi-svγāt uilēm nox?» kārəs nōχməs: «lokkı-sugəllədi, uanna əl olədi! mā ilis

«Vércse, menj! — mondják az állatok — az égbe érsz, a mennyi csillag [csak] van, mindvalamennyit kérdezd meg!» A vércse ment, a mennyi csillag [csak] volt, mindvalamennyitől megkérdezte. A csillagok [azt] mondják: «Mi nem láttuk, nem tudjuk. Az ég közepén egy kis csillag van, azt kérdezd meg, ha látja, csak ő látja.» Ahhoz a csillaghoz érkezett, [így] beszél: «A rézhüvelyes Tyiberlosz haló helyét nem tudjuk, hol van eltemetve (tk. eltemetett helyét) nem tudjuk. Hol van eltemetve?» A kis csillag [így] szól: «Ezek a többiek [é. csillagok] nem tudták?» A csillagnak mondja: «Nem tudják, [pedig] mindvalamennyitől megkérdeztem.» A kis csillag [így] szól: «Én éppen hogy csak láttam. Láttam, a tenger vizébe eresztették.» A vércse ezt a szót meghallotta, leszállott.

A népei [így] szólnak: «Mi hírt hoztál?» «A tenger vizébe van eresztve.» Erre aztán az állatok a tenger jege felé szál-lottak. A vize már be volt fagyva. Az állatok odaérkeztek, a tenger jege egészen fekete lett. A szárnyasféle sok állat a lábas szerű sok állathoz [így] szól: «Most tehát a víz alól föl kell venni!» A medve megszólal: «A jég alól hogyan veszem föl?» A kerecsen-sólyom megszólal: «Szanaszét tör-

tvɔ̀ɔ̀ ɔ̀antlɛm, mola pulɔ̀y ol. tɔ̀rɛm ʔɛɛm and-ki ɔ̀ntl, ɔ̀ɔ̀y'k elti ant pʔɔ̀ntlɛm.»

kārɛs sitɛlna pɔ̀rlɛs, sidi mandal ɛ̀uɔlt uollɛ pɛndɛs. (sɛm ɛ̀uɔlt pɛndɛs). sidi lɔ̀ɔ̀llɛt, ʔmɛslɛt. ɛ̀-mosaɔ̀na ɔ̀ɔ̀ltlɛl: tɔ̀rɛm ʔɛɛy ɔ̀ɔ̀t-pɛli ponɛs, mola tut-pɛli vlɛs, marɛy sɔ̀ɔ̀l sɛmalɛs. mosa-pɔ̀rɔ̀ɔ̀tna kārɛs ɔ̀rɛs ɔ̀ɔ̀y'k ɔ̀ɔ̀ɛa sɛlta il-pidɛs (ɔ̀ɔ̀y'g ilbina). ɔ̀ɔ̀y'gɛl loy pitmal svɔ̀ɔ̀t ɔ̀ɔ̀tsɛtɛlna mɔ̀riɔ̀s (sugɔ̀lɛs). loy ɔ̀ɔ̀y'g ilbina sidi i manɛs. ɔ̀ɔ̀n-kɛba ɔ̀ɔ̀n ɔ̀ɔ̀y'ɔ̀l, ɔ̀ɔ̀n-kɛba ɔ̀ɔ̀y ɔ̀ɔ̀y'ɔ̀l, ɔ̀ɔ̀y'g ilb(i) ɛ̀uɔlt nox-ɛɛɛs. kɔ̀rdi ɔ̀m-ɔ̀y ʔɔ̀yɛl ɛ̀uɔlt kuɛna kɔ̀tllɛsɛl, ɔ̀ɔ̀y'k elti lɔ̀kɛslɛ, ittam ʔr-simɛl ɔ̀ɔ̀ ʔɔ̀t ʔrɔ̀ɛɛlna toyo ʔrɔ̀tsɛt. kārɛs ɔ̀ɛɛa tɔ̀dɔ̀ɛɛk ʔm'silɔ̀l, ʔɛɛl tɔ̀ɔ̀ɔ̀na.

toɔ̀lɛy ɔ̀ɔ̀ɔ̀t kurɛy ɔ̀ɔ̀ɔ̀t pɛlɔ̀ pɔ̀ɛrtta pitsɛt. «mɔ̀y ɛ̀ ɔ̀ɔ̀ɔ̀ kārɛsna ɔ̀ɔ̀tɛɛtɛsɛ, ɔ̀ɔ̀di ɔ̀ɛrdi? ittam nɛy ɔ̀m-ɔ̀yɛl punɛɛlɛn!» ʔsɔ̀nɛn-ɔ̀ɛɔ̀rɛn ɔ̀m-ɔ̀y ɛ̀sugɔ̀tta ɔ̀vɔ̀ɔ̀ nɔ̀uɛrmɛnɛn, ɔ̀m-ɔ̀yɛl lɔ̀yɛtlɛlɛn (v. lɔ̀yɛtlɛlɛn), ant ɛ̀sugɔ̀lɛs. kārɛs toltɛ tɛ ɔ̀is ʔs-ɔ̀nɛn ɔ̀ɔ̀ɛa, (sidi) lɔ̀ɔ̀l: «lilɛy ɔ̀ɔ̀y'k mɔ̀sl, lilɛy pɔ̀m mɔ̀sl.» kārɛs ɔ̀ɔ̀rɛs pɛlɔ̀ pɔ̀ɛr'l: «ɔ̀ɔ̀lɛɔ̀ lilɛy ɔ̀ɔ̀y'k tɔ̀da kidi!» ʔsɔ̀

tök, közel ne legyetek! Én majd lenézek, milyen irányban van. Ha az égi atyám nem segít, a jégre nem hozom föl.»

A kerecsen-sólyom erre fölrepült, a mint így megy, teljesen eltűnt (a szem elől tűnt el). Így várakoznak, ülnek. Egyszer csak hallják: az égi atyánk mintha szelet támasztott volna, mintha tüzet gyújtott volna, csattogó robaj hallatszott. Hát egyszer [csak] a kerecsen-sólyom leesett a tenger jégére. Az esésekor a jég mindenütt betört. Ő a víz alá ígyen ment. Rövidnek rövid ideig jár, hosszúnak hosszú ideig jár, a víz alól följött. A vaskoporsót az [egyik] végénél fogva a karmával megragadta, föl húzta, a jégre dobta. Most a sok-kevéssé állat mind valamennyi odaeredt. A kerecsen-sólyom egy kissé odább üldögél, külön helyen.

A szárnyas állatok a lábas állatokhoz beszélni kezdtek: «A mi emberünket a kerecsen-sólyom előteremtette, most mit csináljunk? Most hát ti nyissátok föl a koporsóját!» A medve és a farkas a koporsót föltörni egyszerre (tk. együtt) ugranak. A koporsót fessegetik, nem törött szét. A kerecsen-sólyom onnan ide jött a medvéhez, [így] szól: «Életvíz kell, életfű kell!» A kerecsen sólyom a véreséhez [így] szól: «A hollót küld el életvizet

pōdər'ta pidəs: «liləŋ pəm tūda xoǰidəu kitlu?» ləŋrər laul: «mə manləm.» ləŋrər liləŋ pəm kašta manəs, xōləx liləŋ iəŋ'k tūda manəs. kārəs əsn̄i pələ pōdər'l: «iərən ior, noraǰən noraŋ xəm-iux şugatti xodi-svət kurtsalən?» əsn̄i ligərəs, xəm-iux somm̄i soksəl̄i, somm̄i sokmal iubina ɣəraskəl̄i: kōrdi xəm-iux azə, rauīn pərəs.

xōlāǰəl nox-tal'səl xəm-iux duəlt, noraǰəl ai suxlīn mənzi-səl. xōləx ioxtəs, liləŋ iəŋ'k tuiəs tuumal. ləŋrər ioxtəs, ləŋrər ior-pəm tuumal. ittām mundi mənziəm noraǰəl̄l, sirəl xodī ōs, sidi pon'səl̄l. ior-pəm sməlna pon'sa. liləŋ iəŋ'kn̄i sǰzəl'ta pitsa. mola-kəmna sǰzəl'la, si-kəmna xandī nəŋxo noraǰī iil, noraǰəl azət taləŋī iil. liləŋ iəŋ'gəl xoləs, lil xolna andām. tām-idi əsn̄ina noraŋ'ta pitsa i iilβələləs.

əsn̄ina moritla, moritla i iilβələləs. səmləl ɣantl̄et. oxsətpi-tiberlos ɣantl̄əl̄i: şərəs-iəŋ'g azət pudi mou-idi iuumal. ār-siməl ɣaī loū pələl ox ponman ləktəmələt. — oxsətpi-tiberlos laul̄:

hozni!» A medve beszélni kezdett: «Életfüvet hozni kicsodánkat küldjük?» Az egér [így] szól: «Én megyek.» Az egér életfüvet keresni ment, a holló életvizet hozni ment. A kerecsensólyom a medvéhez [így] beszél: «Az erőd erő, a húsdod hús, a koporsót hogy is nem tudtad föltörni?» A medve megharagudott, a koporsót egyenesre fölállította, miután egyenesre fölállította, megcsapta: a vaskoporsó csupa apró darabokra szakadt szét.

A halottjukat a koporsóból fölvették, a húsát kis darabokra tépték. A holló megérkezett, életvizes nyírhéjdobozt hozott, az egér is megjött, erőfüvet hozott. Erre [aztán] az imént széttépett húsát, a hogyan következett egymásután (tk. a hogyan a rendje volt), úgy helyezték el. Az erőfüvet a szívébe tették. Az életvízzel öntözni kezdték. A mennyire öntözik, azon módon osztják ember húsává válik, a húsa teljes egészszé lesz. Az életvíz elfogyott, még nem lélezkik (tk. még lelke nincs). A medve ilyenformán mozgatni kezdte és föltámadt.

A medve [így] gyötri-kínozza (?) és föltámadt. A szemei néznek. A rézhüvelyes Tyiberlosz meg látja, [hogy] a tenger jege egészen fekete földformává lett, a sok-kevés állat feléje fejet hajtva ugrándozik. A rézhüvelyes Tyiberlosz [így] szól: «Isten rendelte

«tôrâm pàrdəm uaiet nəŋ xožilən mola iəm uèrilijsəm?» — «matta pvràina muij xolda uutsimèuna muŋalu nvy i-sidi iilβətsələn, — muŋ ittam nvyən si-pvràina lausu: ,mosa šàr'na-ki pitlən, mosa oy'kna-ki pitlən, muŋ nvyən iilβətlèu.» — ittam nvyən šàrəs-iəŋ'g ilb(i) èuəlt sitna i nox-təl'seu.»

lou uaiet pèlè pōdər'l: «nəŋ isi xàнна olàdi, nəŋ isi sutna olàdi!» kārəs lauəl: «oxsātpi-tiberlos toxləŋ uai xànni manəm àl nòmè! mà an' litləm olda.» — «toxləŋ uai xoza xànni xo'i litl?» toxləŋ uaiet lauəl: «siuəs lèžādadi xànni! siuəs iāzəŋ tūdi xuii uārəs āt ol!» — «kurəŋ-sir uai xoza xo'idən xànni litl?» sās lauəl: «mà and olləm.» oxsar lauəl: «mà and olləm.» azāt ant litlèt. àsnì xoza i àsnì lèžādəs: sèmlì-bvllì àsnì. sèmlì-bvllì àsnì kurəŋ-sir uaii xànni lèžātsa. «sèmlì-bvllì àsnì elti xo'i iāzəŋ tūda pitl?» — «kadì lèžātta māsł.» kadì laŋgər-xui iugànni lèžātla. àsnì kadì èuəlt paldà pitl. si iāzəŋləl iətsəsət, uəa uèr'sət, manda pitsət.

állatok, veletek (tk. hozzátok) mi jót tettem?» — «Egykor minket, a mikor már majdnem elpusztultunk, te ugyancsak megmentettél, mi akkor neked azt mondtuk, hogy ha valami bajba kerülsz, ha valami gödörbe esel, szintén segítségedre leszünk, ezért aztán most a tenger vize alól föl is húztunk.»

Ő az állatokhoz [így] beszél: «Ti is király alatt legyetek, ti is bíró alatt legyetek!» A kerecsen-sólyom [így] szól: «Réz-hüvelyes Tyiberlosz, a szárnyas állatok királyának engemet ne gondolj! én nem akarok [az] lenni.» — «A szárnyas állatoknál [hát] ki akar király lenni?» A szárnyas állatok mondják: «Királylyá a sast tegyéték! — A sas hírhordó emberévé a vércse legyen!» — «Hát a lábas állatoknál kicsodátok akar király lenni?» A menyét [így] szól: «Én nem leszek.» A róka is [azt] mondja: «Én se leszek.» Egyetlen egy sem akar [király lenni]. A medvék közül egy medvét tett [azzá], egy süket-vak medvét. A süket-vak medvét a lábas állatok királylyá tették. «Hát a süket-vak medvének ki hordja majd a hírt?» — «A macskát kell azzá [tk. hírhordóvá] tenni.» A medve a macskától félni fog. E beszéppükkel elkészültek, köszöntek és menni kezdtek.

7. màş-niŋ.

màş-niŋ ol, ādæl xātna ol. sidi ollūīdal ēuəlt tōrēm tuiiŋ iis. loŋ tuiŋmal noi-svŋ ūērūē ēuatman ol (xanzāŋ). kàsltəda kim-taŋar'səlī, laŋəl: «iēza āt kàsl!»

loŋ iōŋo-lvŋəs, ūərda āməsl, rōbitl. ila-pələi iis, kim-ēdəs, ŋantləli: svŋəl andām. si-kuš kātīs ŋandūil: andām! ūət ūēriliŋ-mal pà andām, al xol manl, ilamba nēŋxoiŋa tūsa. loŋ sōziliŋis, xātəl tombi pələ sōziliŋis, nēməza oəmal andām. loŋ xāl'ləda pidəs: «malai kim-taŋar'sēm pələ? āŋgəm manēm tuiŋda iāndəm svŋ xoliŋ tvl-kēmī iis, ant xūlilūila i ant šagəs. tuiŋda pitməm-tēlna xoliŋ pələ ūēt tvl-kēmī iis. xodi-svŋət ošta raŋəl? iltā manēm kurəŋ ŋaiŋa tūsa, ali nōmelta manēm toxləŋ ŋaiŋa tūsa?»

loŋ āt xōiŋs, xōidi an' ūēridəs. āləŋ-svŋət kiləs, līs. lūŋman iētsəs, vntpəl iərəs, oxsaməl ponəs i manəs. sēməl xoləs ŋandəs, sūis manəs.

ŋàn manl, xou manl, loŋ mandal ēuəlt uolli iorī pidəs. ālyis ŋantləli: pōzəŋ ētl. toŋo-iōxtəs: xāt. i xolēm pàràr' mouna

7. A tündér.

A tündér (tk. regebeli nő) él, magános házban lakik. A mint így éldégél, az idő tavaszra vált. Az ő birtokában levő posztó suba ugyancsak ki van czifrázva (hímzett). Szárítani kiakasztotta, mondja: «Kissé hadd száradjon!»

Ő bemegy [a házba], munkához ül, dolgozik. Estefelé jött [az idő], kiment, látja: a subája nincs. Bármennyire nézdegél is kétfelé: nincs! Szél se volt, hát hová lett (tk. megy), talán ember vitte el. Ő járkált, a házon túl lépdelt, semmit sem talált. Sírni kezdett: «Miért [is] akasztottam ki? Az anyám nekem viselni varrta subám [már] harmincz esztendőse lett, nem feslik ki, nem szakadt el. Mióta viselni (tk. bírni) kezdtem, huszonöt éve annak. Hogyan lehet megtalálni? Alant járó (tk. járt) lábas állat vitte el, vagy fönt járó szárnyas állat vitte el?»

Ő éjjel lefeküdt, aludni nem bírt. Reggel tájban fölkelt, evett. Az evéssel elkészült, övet kötött, fejkendőtt tett és ment. A szeme a merre látott, arra ment.

Rövid ideig megy, hosszú ideig megy. A mint így megy [mendégél], teljesen erőtlenné lett. Előrefelé meglátja: füst száll

sùdām (suilēman ol), ī xōlēn pāiār noγōš nīla (vagy: nōmēn nīlāiēt). sē iōxtas. loy iōγo-lōyda palēl: nēγxoi-li, ali mola kul-li tām xātna ol? sidi iōγōš xōlēntl: tut al-līla ī nēmēza sēi andām.

mosa-pvrāina ou pušsa, loy xāl'lēman āmesl. iēlta niy ēdās, laūēl: «xoiđau ōsēn?» — «mā, laūēl, ādēl xādēy mās-niy ōsēm.» ittam niy loy xōza arādās: «kōzū-niy malaii iūsēn tī?» loy laūēl: «mā āngēm līlēy olmalna iāndēm svγēm tabēs, sidēm tabēs.» tomi laūēl: «svγēn xodi xaltša ōlēm tvγāiēl ēuēlt tabēs?» — mā kāsłēda kim-tayardiūsēm, selta-svγāt andāmē iis. iltā manēm kurēy uaiņa tūsa, mola nōmalta manēm toxlēy uaiņa tūsa, si svγēm kašman iγγ'ēm.»

mōslēsa. «kōzū-niy iēuāiē, iōγo-lōyā!» iōγo-lōyēlta. lābēt-tētna lābētsa. loy iši-mvrt līl ī xāl'lēl. «nvy xāl'lēdēnna xundī-xvlt nvy xōzaiēn iōγētl, xundī ōslēn?» vbēl pēlā laūēl: «mā and ōslēm.» vbēl laūēl: «kilēn āt iōγētl, loy māzēy uandūiūs.»

sidi oldal svγāt kāmēn nēγxoi iōγētmal šātł. iōγo-lōyēs, azā nēmēza an' pōdēr'l. imēl laūēl: «and ōsti-mosa nēγxoi ōšia uutš-

(tk. megy) fölfelé. Odaérkezik, [hát egy] ház. Az egyik három oszlopa a földbe van süllyesztve, a másik három oszlopa fölfelé látszik. Odamegy, bemenni fél: ember-e vagy valami ördög van ebben a házban? Így befelé hallgatózik: a tűz ég csak, más nesz nincsen.

Egyszer csak az ajtót kinyitották, ő sírdogálva ül. Belül-ről [egy] nő jött ki, [így] szól: «Ki vagy?» — «Én a magános házban lakó tündér vagyok.» Erre a nő hozzárohant: «Úrnőm, miért jöttél ide?» Ő mondja: «Az anyám életében varrt subám elveszett, az veszett el.» Amaz mondja: «A subád hogyan, milyen helyről veszett el?» — «Szárítani kiakasztottam, onnét tűnt el. Lent járó lábas állat vitte-e el vagy fönt járó szárnyas állat vitte el, ezt a subámat keresvén járok.»

[Amaz] megcsókolta. «Úrnő testvérkém, jöjj be a házba!» [Úgy] vitte be. Ennivalóval megetette. Ő a mennyit eszik, annyit sír is. «Sírással [bizony] sohasem jut hozzád, mikor találsz meg?» A nénjének mondja: «Én nem találom meg.» A nénje mondja: «[Csak] a sógorod hadd jöjjön meg, ő talán látta.»

A mint így van, künn ember érkezte hallszik. Bejött [a házba], semmit sem beszél. A felesége mondja: «A nem ismerős

lèn?» kiləl laṽəl: «tvu-ṽatna sèmləm kurisàṽet, mà an' mostasèm, ittam ṽeliš mostasèm. — ādəl ḡādəṽ mās-niṽ malaiəl kašman tṽ iṽəṽtṽ? mà ḡou moṽ, ṽàn moṽ ṽəlβəsləman iṽḡ'alṽṽləm, nèməza and òzilṽṽsəm.» èṽi laṽəl: «mà àṽḡəm iàndəm svṽəm lāləm'sa, sidəm kašman iṽḡ'ləm.» — «tàmì kul' iṽḡ'tṽ moṽ nḡḡo ḡolna an' iṽḡṽlṽṽl.»

èṽi pōdər'ta pidəs: «nvṽ mosa ṽantsən?» — «mà nèməza and ošləm.» vbəl laṽəl: «lou iṽḡ'əm tvṽàṽl èṽəlt māzəṽ selta ṽèk an' tṽsa. selta-gi tṽsa, lou māzəṽ siṽàləsṽ ioln.» vbəl-ḡoṽ laṽəl: «ṽəṽən luy-sās-soṽna miṽ! moṽəl-gi ḡou moṽ mandal tvṽàṽna tòdù ādəl moṽ ḡoṽa aṽ vbəl ol, aṽ vbəlna māzəṽ mosa iāzəṽ èṽəlt ošl.»

lṽsət i ḡoṽsət. āləṽ-svṽət kil'sət. ittam kiləl ḡundsi male manmal, ḡoṽəm tvṽàṽl lāṽḡ-pun kulātna kiṽārtəm. lṽn (vbəl pilna) kil'səṽən, lṽṽən. ṽsi-mvṽ't lṽl, ṽsi-mvṽ't ḡà'l'əl. lṽman iṽtsəs, vbəl pèlā laṽəl: «svṽəm kašəm tvṽàṽna kuš āt ḡvlləm!» vbəlna mòslṽsa i manəs.

embert akarod megismerni?» A sógora mondja: «A tavaszi szél a szemeimet megrontotta (?), én [bizony] nem ismertem meg, de most egyszerre fölismertem. — A magános házban lakó tündér miét keresvén érkezik ide? Én halászva-vadászva messzi földet, közel földet bejárogatok, semmit sem találtam.» A leány mondja: «Az én anyám varrta subámat ellopták, ezt (tk. ezemet) keresvén járok.» — «Erre az ördög járta (tk. járó) földre halandó ember még nem [is] érkezik.»

A leány beszélni kezdett. «Te láttál valamit?» — «Én semmit sem tudok.» A nénje [így] szól: «A ő járta hely felől talán mégse vitték volna el örökre, ha arra vitték volna, ő talán [csak] meglátta volna.» A nénje embere [így] szól: «A húgodnak nyári menyétbőrt adj! Mikor a földje messzi földet bejárja (tk. járása helyén), ott a különálló földön a kisebbik nénje van, a kisebbik nénje talán valami hírt tud róla.»

Ettek és lefeküdtek. Reggel fölkeltek. A sógora már régen elment, fekvő helyét evetszőr vastagságú dér borította. Ők (a nénjével együtt) fölkeltek, ettek. A mennyire eszik, annyira sir. Az evéssel elkészült, a nénjének mondja: «A subámat megkeresem, még ha meghalok is (tk. a subámat keresésem helyén ám hadd haljak meg).» A nénje megcsókolta és ment [tovább].

uàn manl, ʒou manl. kmən lābət sòzəs, azət uollì ueilì pidəs, iorlì pidəs. sidi àrdələllì: «təm ʒutl-gi, ʒaləuət-ki ʒoldəm-lamba». si-kəmna uantləlì: ʒət aməstal nıla. àlɣis uantl: i-sidi ʒōləm pàiar-kəmna nıla i ʒōləm pàiar mouna sùlaman ollət. selta sitəlna sè ioxtəs, si ʒətna. ou pušta an' uèridəs, lib(i) èlta ouəl al-pušta. si ouəl punžəm niyna iəsl èuəlt ioxo al-təlsa. loy sèmləl pùləmel. «kòžà-niŋ ièuɣiè, malaiən ʒodi iis?» — «mà pōdər'ta an' uèritləm, ieža lələm ləškəməšik at iil, uəliš pōdər'ləm.» no, lābətsa, il-ʒoiəl'sa.

ī-mosaína nox uərləs. «kilən si ioxtəs.» ou pèlā uantl, ou pèlək-pušta, uantləlì: àsnì punləl ièžəlt sòɣmal(?), pəlləl azət iəžəlt sòɣmal. loy ittam èuì paldəməs. vələ lauəl: «mola and oštì nènɣoi ioxtəs?» sitəlna èuì sèmləl paidiɣlì, ilis uantləlì: àsnì-sox nōmən tajarman ləiɣl. — «ʒaltša tiuəm nələŋ or't, ioxləŋ or't! ʒundi-ʒarti siməs-lamba nènɣoi an' uandɣiləm!»

ittam ʒoi nōɣməs: «ādəl ʒədəŋ məš-niŋ, tāmən uai ioxətli ʒou. mou (= nènɣoi tām mouna an' ioxətli) malaiən kašman

Rövid ideig megy, hosszú ideig megy. Néhány hétig járt, teljesen elgyöngült, erőtlenné lett. Igyen mérlegeli: «Ha ma nem, hát holnap bizony meghalok.» Ezenközben meglátja, [egy] ház van előtte. Előrefelé néz: ugyancsak három oszlopnyi látszik és három oszlop a földbe van süllyedve. Aztán odaérkezett a házhoz. Ajtót nyitni nem bírt, belülről az ajtó csak kinyílt. Az ajtót nyitó nő kézen fogva csak bevitte. Az ő szemei meg voltak dagadva. «Úrnő testvérkém, mi történt veled?» — «Én beszélni nem tudok, a lélekzetem egy kissé hadd táguljon, mindjárt beszélek.» No, megetette és lefektette.

Egyszer [csak] fölébredt. «A sógorod ím megjött.» Az ajtó felé néz, az ajtó kitárult, [úgy] látja, mintha egy medve borzoló (?) vele szemközt a szőrét, a füleit is egészen neki tartotta. Ő, a leány megijedt. A nénje mondja: «Ismeretlen ember érkezett vagy mi?» Erre a leány odatekint, alulról nézi: a medvebőr föl van akasztva. «Honnét termett nyilas fejedelemhős, íjas fejedelemhős! ilyenforma embert [bizony] sohasem látok!»

Erre a férfi megszólalt: «Magános házban lakó tündér, ezen a madár sem járta messzi földön (= ember e földre nem juthat el) mit (tk. midet) keresvén jársz?» — «Az anyámtól

iny'lan?» — «*àngəm èuəlt xəzəm svəəm tabəs, sidəm kašman iny'ləm.*» — «*si svəən mōstī-mosa svəən?*» — «*mà si svəəm twiməmna mou kēratman azàt iny'alhūlēm, tām tōrəm mouəl mola-louāt, azàt səiitsēm, si svəəm twidəmna ant xūlilūla i and vriūl.*» *kiləl lauəl:* «*si svəən nvγ-ārdən nigna xundi iorātla? toyləy uaiṇa iorātta an' uērəmṭa.*» *isi-ārāt pōdər'l èui i xəl'ləl. èui lauəl:* «*svəəm kaštəm tvṛāṇa liləm kuš āt manl!*» — «*nvγ nvməs-ki tvilən, liləy māzəy an' manl.*»

līsət, xoīsət, āləy-svṛāt kil'sət. kiləl lauəl: «*èuən luγ-lanγs-soxna miṛi!*» *èui pèlā pōdər'l:* «*uul kiləmna malṇina masāṇən?*» — «*mà uul kiləmna luγ-sās-soxna masāṇəm.*» — «*miṛimən uul kilən si abər èuəlt ošmal. ittām manlən, mandən èuəlt Ās silna i šārəs silna mur ār. nvγ si mur xoṛa āl xōləndā i āl uandā! moγtī manā! si mur xašlēt, āləyən èuəlt uas ētl. uas tām āləyṇa siməs-lamba i xāt ol, si xāt mouṇa and āməsl, nōmən iux-twīna āməsl. si iux-twīna āməsti xāt xoṛa isṇi ilbina svəən nirna lāṇl. nvγ si iux-puṛi lēp-iorātlan, sās-sox sōmdā! si svəən*

rám maradt subám veszett el, azt (tk. ezemet) keresvén járok.» — «Valami kedves subád az?» — «Én ezt a subámat viselve a földet megkerülvén össze-vissza járok, ez az isten földje a milyen nagy, [azt] egészen megkerültem, a subám, mióta csak hordom, nem feslik és nem szakad el.» A sógora mondja: «Ehhez a subához magadfajta nő mikor jutna el? még a madár sem tud hozzá jutni.» A menyit beszél a leány, [annyit] sír is. A leány [így] szól: «A subámat megkeresem, még ha belehalok is!» — «Ha van eszed, talán a lelked nem száll ki (tk. megy) belőled.»

Ettek, lefeküdtek. Reggeltájban fölkeltek. A sógora mondja [a feleségének]: «A húgodnak nyári evetbört adj!» A leányhoz [így] beszél: «Az öregebbik sógorod mit adatott neked?» — «Az öregebbik sógorom nyári menyétbört adatott nekem.» — «Az öregebbik sógorod, ha adott, tudta [is] a fortélyát. Most tehát elmegy, menésed közben az Ob szélén, a tenger szélén sok a nép. Te erre a népre ne hallgass és ne [is] nézz! Csak menj azonnal tovább! Mikor ez a nép elmarad [mögötted], város tűnik elő. A város innenső végén olyanforma ház van, a melyik nem a földön van (tk. ül), hanem a fa tetején. Ennek a fa tetején levő háznak az ablaka alatt a subád egy rúdon áll. Te

pèlā mandən svɹàjət iux kət pēlakna àm'βət iərman ollət. nēməza àl nvməsà! i àm'βatna and òslàien, aīlta i manà! χòη'tən èuəlt si χàtna iογətlən, svɹən uīlən i luy-lànggə-soχ sōmdà! selta sidi àl nvməsà: «mà svɹəm ittam iàsna pàjtsəm», sidi-gi nvməslen, àm'βatna an' luttəlàiən, mvχti uèllàien. nvη χada, mouna iογəttən-mosa àl nvməsà! tàm pōdər'dəm iāzənlàm àl iοrēmilà! ittam i manà!»

χου manəs, uàn manəs, ī kurəl mètta pidəs. uantləlì: Ās silna, šārəs silna mur sviβuīlət, īvχti χoi īvɹəl, āridi χoi āriiūl. lou (talán: louəl) seda uèrl andəm.

sidi manəs, àlηəl pèlā uantləlì: uas-li, mola-li — toγo-iοχtəs: ī χàt. iux-twina āməsl, sēmna top nīla. lou si iux χoza iοχtəs, luy-sàs-soχ sōmdəs i χòη'ta pidəs. χòη'tal svɹət àm'βət iux kət pēlgiš azət iərman χoīlət. kòrdi-kolna iərman iux èuəlt ollət. lou sidi χòη'əl, àm'βət si kolna iərəmət al kutl andəm. sidi mandal èuəlt svɹəl χoza iοχtəs, svɹəl uīslì, iɹvə-mvndeltsəllì i manəs,

mikor a fa tövéhez közel jutsz, a menyétbört vedd föl! A subád felé menésed irányában a fa két oldalán ebek vannak megkötve. Semmire se gondolj! és a kutyák nem ismernek meg, csendesen is menj! A mint fölkészol, ahhoz a házhoz odaérsz, a subádat fogod és a nyári evetbört vedd magadra! Aztán így ne gondolkozzál: «a subámat íme kézhez kerítettem», — mert ha így gondolkozol, az ebek nem eresztenek el, iziben megöletel. Míg csak le nem érsz a földre, ne gondolkozzál! Most mondott szavaimat ne felejtse el, most menj is!»

Hosszú ideig ment, rövid ideig ment, az egyik lába fáradni kezdett. Látja: az Ob szélén, a tenger szélén a nép vonóhálóval halászik, a nevető ember nevet, az énekes ember énekel. Neki itt nincs dolga.

Így ment [tovább], előre felé látja: város-e vagy mi — odaérkezett, [hát egy] ház. A fa tetején van (tk. ül), szemmel alighogy látható. Ő a fához ért, a nyári menyétbört fölvette és kúszni kezdett. A merre [így] kúszik, az ebek a fa mindkét oldalán valamennyien megkötve feküsznek, vaslánczczal vannak a fához kötve. Ő így kúszik [fölfelé], a lánczra kötött ebek közt még csak köz sincsen. A mint így megy [fölfelé], a subájához érkezett, a subáját vette, összegöngyölgette és ment [lefelé], em-

nəŋxoi andi ʁandəs. si manl, luy-ləŋgə-χərəsna manl. iux-puina ioxtəs, ittam nvməlməs: «svɔm ɣəsna pəʁtsəm.» ittam əm'βət nāuərməsət i kətillsa, əm'βətna azət ai suχlii mɔnzisa. ittam ɛʁi seda i lisa əm'βətna. selta loʝ si χvləs. «liləm at manl!» ɛʁi nvməsl.

liləl manəs, svɔl seda i χazəs. liləl manəs, ai vbəl χətna ioxtəs, ou-ʁvri lvp-pəməs. vbəl lauəl: «ittam iʁɣ'amədəm ilamba χvləs.» vbəl χəl'ləda pidəs.

ittam lil selta manəs, ʁul vbəl χətna ioxtəs, ou-ʁvri lvp-pəməs. vbəl lauəl: «iʁɣ'amədəm svrəmna pidəs.»

ittam lil pə manəs. sidi mandal ɛʁəlt loʝ χətəlna ioxtəs. χətəlna ioxtəs, ʁai-pun-kutna, ɲoɣəs-pun kutna si lɔɣəs. iilβələda azət an' iilβələl. ittam lil kim-ədəs. moʝ iilβələda pidəs. ʁətn ʁərdi twibi pɔɣχrəs si ɛnəmɔda pidəs, χada ʁolɲis. ʁərdi twibi pɔɣχrəs ɛnməs, ɛnməs. əsɲi ioxtəs, ittam ʁərdi twibi pɔɣχrəs əsɲina iɔɣo-lisa. ittam məg-niɣ lil əsɲina iɔɣo-lisa. ittam əsɲi sidi iʁɣ'əl. sidi iʁɣ'tal ɛʁəlt ɲaurəm ɔzəs, i ɲaurəm twis, kimət

bert nem is látott. Így megy [tovább], nyári evet képében megy. A fa tövéhez érkezett, most elgondolta: «A subámat kézhez kerítettem.» Erre az ebek odaugrottak, megfogták, s apró darabokra tépték. Most a leányt az ebek ott meg is ették. Ő tehát meghalt. «A lelke hadd menjen!» — gondolja a leány.

A lelke ment, a subája ott maradt. A lelke ment, a fiatalabbik nénje házához érkezett, az ajtósarok becsapódott. A nénje mondja: «A kim odajárt, mintha meghalt volna.» A nénje sírni kezdett.

Erre a lélek tovább ment, az öregebbik nénje házához érkezett, az ajtósarok becsapódott. A nénje mondja: «A kim odajárt, meghalt.»

A lélek megint ment tovább. A mint így megy [mendegél], a maga házához érkezett. A maga házához érkezett és [ott] vadprém közé, nyusztprém közé temetkezett (tk. ment) im. Föltámadni ugyan nem támad föl. Erre a lélek kiment. A föld újulni kezdett. Odébb [a part felé], a hol eltűnt, piros rózsa kezdett nőni. A piros rózsa nőtt, nödögélt. A medve odajött, im a piros rózsat a medve megette. Im a tündér lelkét ette meg a medve. Most a medve így jár-kel. A mint így jár, gyermeket talált (értsd: terhessé lett), egy gyermeke lett, még egy gyermeke lett, harmadik gyermeke gyanánt osztják nőt, a magá-

naurēməl trisəlli, xolmət naurēməl xandi niy, ādəl xadəy mäg-niy i tris. əsüü lauəl: «xandi niy, iələm-niy əui trisəm.» əsüüna ənəməl'la. loy tōndi xorəl, siməs xanzəy smən iəntl.

sidi oldal əuəlt azət ənəmdī pitsət. əsüü-əngəl lauəl: «xandi niy, iələm-niy əui, mə susl(?) nəyxoiet ioxətlet manəm uəlda. nəy tām tvəiən əuəlt xos-pələ manda uədi!» əuəl lauəl: «mə ninən uəlda and əslləlm, si-kəm mošna manəm āt tūlət! nəy əygi ősən, mə iübəmna lələy tī xazədi!» — «xandi niy, iələm-niy əui, mə tōrəm pərdəm sorməm ioxəs, nəy ioxo-lōtta an' uərəmlən. xandi niy, iələm-niy, xundsi xandi moyna ioxəttəna mə noxəim lidən kutna kur-nəxərlu, iəs-nəxərlu nəy uədi sidəm tvəiəna ponilə! muş xoldey iübina si kur-nəxərlu, iəs-nəxərlu lilluna pondi tvəiən əuəlt muş ősəllu, tām pōdər'dəm iəzəymləm xəl'lədən kutna nōman tvūlə!» si iəzəymləl pōdər'set i kāmən nəyxoiet ioxətmel şətl.

«xandi niy, iələm-niy əui, xundsi muşilu nəy xaltša uəntlələn? muşilu, muş lillu tōrəm xoza seda i uəntlələn, si-kiñzə

nos házban lakó tündért szülte. A medve mondja: «Osztyák nő, égi nő leányt szültem.» A medve fölneveli. Ő (t. i. a leány) nyirhāncsot hānt és olyan hímes nyirhéjedényt varr [hogy még].

A mint így van, mindnyájan növekedni kezdtek. A medve-anya [így] szól: «Osztyák nő, égi nő leánykám, . . . emberek jönnek engemet megölni, te e helyedről igyekezz (tk. nézz) valamerre elmenni!» A leánya mondja: «Én titeket nem hagylok megölni, akkor már inkább vigyenek engemet! Te anya vagy, én utánnam maradjatok ti itt életben!» — «Osztyák nő, égi nő leánykám, az én istentől rendelt halálom jött el, te azt megváltani nem tudod. Osztyák nő, égi nő, majd ha az osztyák földre érkezel (tk. érkezésedkor), az én húsomat evésed közben kezünk, lábunk czirbolyatobozait [értsd: karmainkat] te majd odébb [a part felé] csöndes helyre tedd! Halálunk után kezünk, lábunk czirbolyatobozait [é. karmainkat] a lelkeinknek kitett helyen majd megtaláljuk. E most mondott szavaimat sirásod közben is emlékezetben tartsd!» E szavakat beszélték és künn emberek érkezte hallszik.

«Osztyák nő, égi nő leánykám, bennünket mikor és honnét látsz majd? Minket, a mi lelkeinket az égen, majd ott látod

nèməza lîrəmdəşəl andəm. xuiłl' xorlədi iúbina tórəmna kaləm lābat xòs siǵələlən, nèməl mola nèmua nuy məş-niy, xandi niy, iələm-niy nımsən pittina si nèmua nēmdilə: m à n i y x à t t ə l . lābat xòs muy sit oldi pitlu si pvràina.»

sitelna mur kāmən ār somilet. xət ouəl nox-iāxətti (şugätta) pitsa. āngəl lauəl: «èuııè, svsna òlà! moxətna māzəy pustələğən mē iugānnəmna!» loy sitelna i-nik uurətl oy pēlə. mur tōdā xət şugətlət. loy [èuı] mat'a xanzāy sruən iāndəs, si sruən uıslı, xət-oy xoza lvskslı. si-kēmna sruən siǵələsət, mur lauəl: «tāmı xaltıa pidəm sruən?» pā mur lauəl: «xət lib(i) èuəlt iis.» uandııləl: tām sruən sruən uērəm niy ipləl os andəm. pā iāx lauəl: «tāmı xət libina xodi svrət ioxtəm xanzāy sruən? muy ilbi-tēlna taməs sruən an' uandıısu.» iāzləl lauəl: «nəyxoı ant-pələ ol?» si-kēmna loy [èuı] aııltaşık kimət sruən pā lvskslı. mur pā serəm'sət: «tāmı xodi oldi uai? xundsi-xarti taməs uai-xatna sruən an' uandıılu.» āngəl lauəl: «èuııè, nuy svsna òlà!»

meg. Ennél több értesítése nincs. Az esti szürkület kialvása után az égen föltetzett hét csillagot látsz majd, a nevét milyen néven, te tündér, osztják nő, égi nő, ha úgy tetszik, ezen a néven nevezd: *Manying háza*. A hét csillag majd mi leszünk abban az időben.»

Erre a nép künn nagy zajt csap(?). A ház ajtaját kezdték föltörni. Az anyja mondja: «Leánykám, menj hátrább! Mert még talán helyettem benned tesznek kárt!» Ő erre egyre előre törekszik az ajtó felé. A nép ott a házat rombolja. Ő [a leány] régebben hímes nyírhéjedényt varrott, ezt a nyírhéjedényt fogta, a ház ajtajához dobta. Mikor a nyírhéjedényt meglátták, a nép [így] szól: «Ez honnét került (tk. esett) nyírhéjedény?» Mások (tk. más nép) mondják: «A ház belsejéből jött.» Nézegetik: ennek a nyírhéjedénycsináló nőnek a varrása nem ismeretes. Mások [azt] mondják: «Ebbe a házba hogyan jutott ez a hímes nyírhéjedény? Mi ezelőtt ilyen nyírhéjedényt nem láttunk.» Az emberek mondják: «Talán csak nem ember van [a barlangban]?» Ezenközben a leány csöndesen a másik nyírhéjedényt is odadobta. Az emberek megdöbbentek: «Hát ez micsoda állat? Ilyen medvebarlangban (tk. állat-házban) nyírhéjedényt sohasem szoktunk látni.» Az anyja mondja: «Leánykám, te menj,

andàm — ant xòll [èui], si xanzàn svuèn, xolmèt svuèn pà kim-lvskəsli. moʒət laulət: «sit, lauləl, xodi oldi xanzàn svuèn, ilamba, lauləl, nènxi ol.» moʒələl laulət: «xada oldi nènxi? siməs kul', māzəy kul' ol, nənxi and ol.» àngəl lauləl: «èuɿiè svəsna òlà!»

pvrà ioxtəs, xət-langəl èuəlt iux mètəsəsa, ittəm àngəl xət-ou (àsni xət-ou) èuəlt kim si manda pidəs. àngəl ioxo-tàlləlì. «ànguè, mà át tàllàim àləyna!» — «èuɿiè, tōrəm pàrdəm svrməm ioxtəs.» i àngəl kim-uanʒəs, kāmən seda i pustəsa i uəl'sa. iəx laulət: «kət apsəl xaʒəs.»

pà vundəl-iuxna iux mètəsəsa. xul apsəl iux kätlləsli, iuxi-təlna kim-tàlda pitsa. «iai, mà át tàllàim!» iaiəl lauləl: «èuɿiè, xandi nin, iələm-nin, mun iubeuna uəlìs át tàllàim!» iaiəl kim-tàl'sa i mənxi uəl'sa.

lou kudəβ iaiəl i iux xoʒa pà kätləs. «kudəβ iai, nin-xarti iəzəy xòlà! nun iugənnənni kuš-kəba mà át tàllàim!» kudəβ

hátrább!» Nem, [a leány] nem hall, a hímes nyírhéjedényt, a harmadik nyírhéjedényt is kidobta. Azok mondják: «Ez, úgy-mond, miféle (tk. hogyan levő) hímes nyírhéjedény, lehetséges, hogy ember lesz [t. i. a barlangban].» A többiek mondják: «Hol venné magát [itt] az ember (tk. hol levő ember)? Olyan ördög, talán [maga] az ördög, ember nem.» Az anyja [így] szól: «Leánykám, menj hátrább!»

Az ideje elérkezett, a ház teteje felől fát dugtak be, most az anyja a barlang nyílásán (a medveház ajtaján) kimenni kezdett. Az anyját visszatartja. «Anyácskám, engemet hadd húzzanak ki először!» — «Leánykám, az isten rendelte halálom jött el.» És az anyja kimászott, ott künn kárt tettek benne, meg is ölték. Az emberek mondják: «Két bocs (tk. öcs vagy testvér) maradt [még].»

A másik horogra (?) is fát illesztettek. Az idősebbik testvér a fát megragadta, a fával együtt kezdtek kihúzni. «Bátyám, engem hadd húzzanak!» A bátyja [így] szól: «Leánykám, osztják nő, égi nő! mi utánunk mindjárt ám téged is kihúzzhatnak!» A bátyját kihúzták és rögtön megölték.

A középső bátyja is odakapott a fához. «Középső bátyám, nőféle beszédre hallgass! Helyetted talán inkább engemet húzzanak ki!» A középső bátyja mondja: «Én utánam a szemem nem

iaiael lauel: «mà iubəmna sēməm an' uantl, xodi raxel, sidi at twiləian!» kudəß iaiael i kim-təl'sa i tōdā kāmən uəl'sa.

lou xəl'ləl iplnn, xət libina. mur sidi iətsadi pitsət, xələndiulət: əsnə-xət libina nənxoi xəl'lədal şatl. iax laulət: «xodi oldi nənxoi?» iəmas xələndal xələntlət, iəna' nənxo şatl. pə mur manda pitsət, sidi ləilət. lou [əui] lauel: «murəm uəl'sadi, manəm pə malai an' uəllalən?» moxət pōdər'diulət: «tām, laulət, nənxo ol, xodi-sxət louəl kim-təlda məsl?»

uəzəy or't-igi ai iixəl əsnə-xətna ioxo-lwəs, ittām xəl'lədi niy kim-təl'səlli: ioxəs-sux twiul, kəmkə oxsam twiul. kāmən iax pōdər'lat: «uəzəy or't-igi iixəl ədəl xadəy məş-niy ilamba si moşadəs.» uəzəy or't-igi iixəl niy ləldəs ərəl pərdə pəlgiş, oxkoləl uis, ittām ərəlna nəurəldiul.

uən-kəba uən tula, xoy-kəba xoy tula, uəzəy or't-igi uasna toxo-iuxtəßtəsa. uas-təl mur laulət: «uəzəy or't-igi iix ədəl xadəy məş-niy tūmal!» uəzəy or't-igi lauel: «tūdal məsl.»

lát, a hogyan kell, úgy bánjanak veled!» A középső bátyját is kihúzták és ott künn meg is ölték.

Ő sír bent a házban. Az emberek (tk. a nép) midőn így kezdtek elkészülni [a munkával], hallgatóznak: a medvebarlangban ember sírása hallszik. Az emberek mondják: «Miféle (tk. hogyan levő) ember?» Még jobban odafigyelnek, csakugyan ember hallszik. És a nép [már] kezdett menni, [mikor] így megállnak. Ő [a leány] így szól: «A családomat (tk. népemet) megöltétek, hát engem miért nem öltök meg?» Azok beszélgetnek: «Ez, mondják, ember, hogyan lehet (tk. kell) őt kihúzni?»

A városi fejedelem-öreg kisebbik fia a medvebarlangba be ment, íme a síró nőt kihúzta: nyusztsubája van, selyem kendője van. Künn az emberek [így] beszélnek: «A városi fejedelem-öreg fia mintha a magános házban lakó tündért kapta volna meg!» A városi fejedelem-öreg fia a nőt fölültette a szán bal oldalára, a fejkötelet fogta és ím a szánon eliramodik (tk. ugrik).

Rövidnek rövid ideig viszi (tk. vitetik), hosszúnak hosszú ideig viszi, a városi fejedelem-öreg városába juttatta. Az egész város népe [így] szól: «A városi fejedelem-öreg fia a magános házban lakó tündért hozta el.» A városi fejedelem-öreg mondja: «Hoznia kellett.»

ioɣo-lɔŋəltsa ɯəzəŋ or't-igi ɣətna. ittam mundì àŋgìləl, iəɣləl ərətəlɲa si lɔŋəltəsəɣət. sitəlɲa loɣ ɣɔʒəβna iər'sa. sidi ollɯɣlət. mur àkməsət i ɯəɣət ɣorda pitsəɣət. mur àkməs, iɯntti ɣoɣ iɯntl, ərəɣɣi ɣoɣ ərəɣɣl, səbən ɯərɣi ɣoɣ səbən ɯərɣ. lɣlət, iəʃlət, iəɣlət iəɣəl. sidi oldel ɣuəlt iətsəsət.

iəɣmel iətsəs. iəɣmel iətsəm iɯbina ɣɔʒəβ libina ɣui si ɣəl'ləl, ɣəl'lədal ɣuəlt səmləl pùlsət. ɣui ɯantman tɯɣəlɣl: kur-nəɣrət, iəs-nəɣrət lokkì iəɣəl'səɣət. ittam ɣui kur-nəɣrət, iəs-nəɣrət ərətəlɲa əgətsəlɣl i kim-tùslì. kim-tùslì, toɣoʃik ərɲa lɔs-kəsli, lilləlɲa ət oʃlɣɣət.

kur-nəɣərɣləl, iəs-nəɣərɣləl iəɣuəlməsli. ioɣoʃ, ɣət pèlɔ sòsl. i-mosajna ɣələntləli, əsɯl àŋgəl i iəɣləl iidel ʃətl, lilləl laɣdel ʃətl: «ɣandi niɣ, iələm-niɣ ɣui tɯɣsəm, ittam kur-nəɣərɣləm pòr-məda ant raylət. loɣ tanɣà ɣandi-ɣoɣ nɯməsna pitsa, muɣilu iorəməsli, muɣ pòdər'dəm iəsɣu iorəməsli. muɣ ittam sɣ man'su,

Bevitték a városi fejedelem-öreg házába. Most csak az imént az anyját, a bátyjait, mind valamennyit beszállították [ide]. Aztán neki [t. i. a leánynak] kárpitot kötöttek. Igyen vannak-vannak. A nép gyülekezett és az állatokat nyúzni kezdték. A nép összegyűlt, a játzó ember játszik, az énekes ember énekel, a varázsló ember varázsol. Esznek, isznak, a tánczos tánczol. A mint így vannak, végeztek (tk. az így levésükkel végeztek).

A tánczukat elvégezték. Miután a tánczukat elvégezték, a leány a kárpit mögött sír, a sírástól a szemei megdagadtak. A leány megfigyeli, hogy a láb-tobozokat, a kéz-tobozokat [é. karmokat] szanaszét elhányták. Most a leány a láb-tobozokat, a kéz-tobozokat mind valamennyit összegyűjtötte és kivitte. Kivitte, egy kissé odébb az erdőbe dobta, a lelkeik hadd találják meg azokat.

A kezük, lábuk czirbolyatobozait [é. karmaikat] elhajigálta és vissza, a ház felé megy (tk. lép). Egyszer [csak] hallja, hogy medveanyjának és bátyjainak a jövésük hallszik, a lelkeik beszélnek, hallszik: «Osztják nő, égi nő leányt szültem, most a láb-tobozaimat lábbal taposni nem szabad. Ő talán az osztják embernek megtetszett, minket elfelejtett, a mi beszéltük szónkat elfelejtette. Mi íme arra mentünk, osztják nő, égi nő leányka, a honnét a sírásod hallszik. Mi a láb-tobozainkat, kéz-tobozainkat

χandi niy, iēlēm-niy ēuñiē, χaltsa χāl'ledən šātł. muγ kur-nāγārļu, iās-nāγārļu ośśolu, ittām muγilu kanzəmətlu ośśolu, ittām lillu tōrəməna si man'sət. — χandi niy, iēlēm-niy ēuñiē, ittām noγoš uandə! tōrmə kaləm lābət χōs luγdılə! lābətəmət χōs sit mə, si tombina iāγrēmłəm mə kət pēlgəməna ollət. χundsi χāl'ledən iūbina mur pələ tām iāsγəm sidi laγldiñ! tām mur ləu and ośtəl χolna. ādəl χadəγ mās-niy ēuñiē, tōrmə kaləm lābət χōs χundsi sidi nēmdı: mə niy χättəl. moγət χundsi laγda pitlət, mola dərəyna mə niy χättəl nēmə iıl?» sidi laγə: χandi niy, iēlēm-niy ēui twisəm, sit dərəyna ośəm nēməł: mə niy χättəl. ēuəm ādəl χadəγ mās-niy oś, sit dərəyna nēmdəm nēm. ittām selta χodi ioyo-ləñə! χalēuət mur nuγ pələn laγlət: «nuγ twiə!» sidi pōdər'də! «mə āngəm ioyə lida an' uēritlēm, χundi seγkə šārəllələn, mə lābət tvlə-luγəl i pul ant uiləm, χundi-gi olda ant razləm, sēməm γol pitl, sē manlēm.»

uəzəγ or't-igi laγəl: «ēuñiē, mandən dərəyna γun' tē iūsən? nuγnən lidət matti twəiñna məzəγ ol tanγə.» uəzəγ or't-igi laγəl:

[é. karmainkat] megtaláltuk, a miket kerestünk, megtaláltuk, íme a lelkeink az égbe szálltak. — Osztják nő, égi nő leányka, most nézz fölfelé! Az égbe föltetszett hét csillagot számláld meg A hetedik csillag az én vagyok, azonkívül a gyermekeim az én két oldalamon vannak. Majd sírásod után a néphez ezt a szómat mondd! Ez a nép még nem tudja. Magános házban lakó tündérnő leányka, az égbe föltetszett csillagot egykoron így nevezd: *Manying háza*. A többiek majd [így] szólnak: «miért *Manying háza* a neve?» — te mondd [csak], hogy osztják nő, égi nő leányt szültem, ezért talált [= rejtélyes] neve: *Manying háza*. A leányom a magános házban lakó tündér volt, azért lett ez a neve (tk. azért nevezett név). Most már aztán [csak] menj be [a házba]! Holnap majd a nép [így] szól hozzád: «Egyél!» — te így beszélj: «Én az anyám husát nem tudom megenni, ha nagyon erőltettek, én hét évig (tk. tél-nyár) egy falatot sem veszek, ha pedig majd [itt] nem maradhatok tovább, a merre a szemem lát (tk. esik), arra megyek.»

A városi fejedelem-öreg [így] szól: «Leányka, csak nem azért jöttél ide, hogy elmenj? Neked való eleség valahol talán csak van.» A városi fejedelem-öreg mondja: «Kis menyem, té-

«mehùè, nnyèn èui-idi twida pitlèm.» sitelna si iázəy xoləs. mola uèrdət loy twidi svɔl uázəy or't-igi uasna lābət tolā-luyəl si svɔl twisəllì, i punlāl šugələs (?) i lvnəl ant taɣnəs. uázəy or't-igi wantləlì, loy si svɔl an' twiləllì, xir libina pon'səllì.

si niny ioxtam-təlna mur azət tumdəgət, uəlβəs azət iəmas uèllət, mola-pugət uai-xul azət uèllət. loy ittam èui i náurəm twiis, si náurəməl ènməlman ittam xolna ènməlləlì, si náurəm ènməldəm twjəina mà seda ősəm.

8. pàm-tagar-tòrbi xoi mèn'gət na palla.

apsisəyən kət xoi olləyən, nəməza-xos-pèlā an' iyy'li(?) liləyən. iaiəl pōdər'ta pidəs, apsal pèlā lauəl: «manləmən!» apsi lauəl: «xoləs-twjə manləmən?» — man'səyən.

apsəl sōməttì svɔ-ñir ant twiɫ. «mola sōməttət twjəm? tōrəm iski uèrəs.» iaiəl ār-siməl pàm òžəs, ioxo-lvɔltsəllì, pàmətna iər-sələslì. mil isi pàmət èuəlt lèžətsəllì, selta man'səyən. apsal lox

ged leányom gyanánt foglak tartani.» Aztán ez a beszéd véget ért. Az ő viselő subáját a városi fejedelem-öreg városában hét éven át viselte, a szőre megtörött, az ínból készült czérnája nem szakadt. A városi fejedelem-öreg látja, hogy ezt a subáját már nem hordja, egy zsákba tette.

E nő érkezétől fogva a nép teljesen egészséges, jó fogásokat csinálnak, a miféle vad-hal [csak van], mindent fognak (tk. ölnek). Ő, a leány, ím egy gyermeket szült, azt a gyermeket nevelvén még most is neveli. Ennek a gyermeknek a nevelő helyén magam is ott voltam.

8. A fü-gyé-kény-sap-kás embertől félnek a manók.

Két egytestvér ember van, semerre se járva élnek. A bátya beszélni kezdett, az öcscséhez [így] szól: «Menjünk!» Az öcsese mondja: «Hová menjünk?» — Mentek.

Az öcscsének öltöző ruhája (tk. subája-botosa) nincs. «Micsoda öltöznivalóm van? az isten hideget csinált [= az idő hidegre vált].» A bátyja sok-keves füvet talált, bevitte [a házba], a füvekkel körülkötözte. Sapkát is füvekből készített [neki], aztán mentek. Az öcscsének hótalpa nincs, egy hosszúkás fatálat

ant twiɪl, ɪ ān pēlək-šugətsəlli (ləngətsəlli), lox ɲēr'səlli, apsəl kur elti sōmətsəlli, selta manda pitsəyən.

ieža toɾoʃik man'səyən, ɲotàzà ɲis. ɲaiɲəl ɲazəs, sòsta an' ɲèritl. apsəl sidi manəs, ɲoɾoʃ-ɲandal andàm. apsəl lāɲəm twiɪl, ɲux ɲuəttə pidəs. ɲuɲəl sidi sēɲər'səlli, ɲàttì āmətsəlli.

ɲàt libina tut vləs, ɲaiɲəl ɲolna andàm. selta āttì ɲis. āttì ɲuymal ɲubina ɲòləntləli, ɲaiɲəl si ɲidal ʃàtl. tutl vləs, tutl sidi vləs, ɲòləntləli: sɲiɲəl andàm. ɲelta-sɲɲàt nōɲməs: «mola kāmən ɲòləntlən?» — sɲi azàt andàm. kim-ēdəs, ɪ ɲàsəlna aɲ nāɲ'k, kimət ɲàsəlna aɲ ɲòl. «malai tàdà lāɲlən? mola lāɲlən? ɲaiɲəm òziliɲsən?» — «ɪ ɲòrdi-ox-siski òziliɲsəm.» selta laɲəl: «ɲol manəs?» — «ɲuɲ ɲoɲàn ɲouàt lɲəs.» — «ittam nɲɲ malai mà ɲoʒəm ɲisən?» — «nɲɲ nèmən mola?» — «mà nèməm, laɲəl, pām-tagar-tòrbi ɲoɲ.» — «nɲɲ nèmən mola?» — «nɲl-twi-kòrdi mēɲ'k.» — «nɲɲ ittam isi lida litlən tanɲà?» — «ɲà, laɲəl, muɲ lābətən?» — «mà isi mōsa lɲuman olləm.» — «ɲodì, laɲəl, lida

kettétörött (hasított), hótalpat csinált, az öcsce lábára fölhúzta aztán menni kezdtek.

[A mint] egy kissé odébb mentek, házivatar támadt. A bátyja elmaradt, lépni nem bír. Az öcsce így megy, vissza nem néz. Az öcscsének fejszéje van, fát vágni kezdett. A fáját ilyen vágta, házat csinált (tk. házzá ültette).

A házban tüzet gyújtott, a bátyja még [most] sincs. Aztán éjre vált [az idő]. A mint éjre vált [az idő], figyel: a bátyjának a jövőse hallszik ím. A tüzet meggyújtotta. A tüzet így meggyújtotta, hallgatózik: nesze nincs. Belülről megszólalt: «Miért hallgatózol künn?» — Semmi nesz sincs. Kiment, az egyik kezében kis vörösfenyő van, a másik kezében kis feketefenyő. «Miért állsz itt? Mit vársz? A bátyámmal találkoztál (tk. megtaláltad)?» — «Egy vörösfajú madarat találtam. Aztán [így] szól: «Merre ment?» — «A torkolatos folyó hosszában ment.» — «Hát te miért jöttél hozzám?» — «A te neved micsoda?» — «Az én nevem, úgymond, Fű-gyékeny-sapkás ember.» — «A te neved mi?» — «Vasorrú manó.» — «Hát te úgy-e enni akarsz talán?» — «Nos, úgymond, mit adsz enni?» — «Én is [csak] valamit even vagyok.» — «Hogyan, úgymond, az ennivalót ki-

kim-tùlèn, mola iòro-lwyləm?» loy ñol-twi-kòrdi mèn'k' pèlè laùl: «iòro-lwylà!»

ñol-twi-kòrdi mèn'k' iòro-lwyləs. loy tut vlda pidəs. matta-pvraïna iuuman wèləmvtl i ləngə. si ləngəl wisl i kəuarta pitsəlli. mèn'k' pèlè laùl: «təm nir puləŋ əm'sà!» mèn'k' əm'səs. «put kəuerti-svət nirəm il si toznəs, pudən anda kəuərəs, nny oʔənnə nir nox-uordù!» tomi oʔəlnə nir nox-uortsəlli. sitəlnə loy putl ələm'səlli tut èuəlt, ənə xvn'səlli, lida əm'səs. nwl-twi-kòrdi mèn'k' ləiil. liuman iətsəs, sidi laùl: «xodi. ñol-twi-kòrdi lida lilən tanjə?» — nəməza ant pōdar'l. «nny ilamba svnzən kazidəs, mə mvs sokləm.» sitəlnə laùl: «mə ədəl əsəm, ittəm pilna iʔətsəiəm.» mundi līs, iənəzəs, il-xōiis.

sidi xōiil, mosa-pvraïna xuiil xorləs, kəmalta vudəs: «pəm-tagar-tòrbì xoi iirəm xol tūsən?» loy kim-ədəs, wəntləli: kət oʔəl (kət oʔpi mèn'k'). «iirən xol tüləm? iuua! mai!l! iirən xolna mai!l!»

selta iòro-lwylə pidəs, ou-xòmβət šugatta wuətləlli, iirəl

hozod vagy bemenjek?» Ő a vasorrú manóhoz [így] szól: «Gyere be!»

A vasorrú manó bement [a házba]. Ő tüzet kezdett gyújtani. A multkor jöven a fogása egy evet volt. Ezt az evetjét fogta és főzni kezdte. A manóhoz [így] szól: «Ezzel a gerendával szemben ülj le!» A manó leült. «A fazék fővése közben a gerenda letörött, a fazekad [még] nem főtt meg, a gerendát a fejeddel nyomd föl!» Amaz a fejével a gerendát fölnyomta. Ő aztán a fazekat a tűzről leemelte, tálba merte, leült enni. A vasorrú manó áll. Az evéssel elkészült. «Hogyan, vasorrú, talán enni akarsz?» — Semmit sem beszél. «Lehetséges, hogy a hátad megfájdult, majd megtámasztom (tk. támasztékot állítok).» Aztán [így] szól: «Én egyedül voltam, íme most társam érkezett.» Az elébb [már] evett, ivott, lefeküdt.

Igyen fekszik. Egyszer [csak] az esti szürkület kialudt, kívülről bekiáltott [valaki]: «Fű-gyékény-sapkás ember, a fiamat hová tetted (tk. vitted)?» Ő kiment, látja: két fej (kétfejű manó). «A fiadat hová tenném? gyere, vendégeskedjél! a fiad még [most] vendégeskedik.»

Aztán kezdett bemenni, az ajtóragasztókat majdnem összetöri az erőlködéssel, oldalvást ment be. Aztán belépett, leült a

svr̀at lv̄as. selta īo-ro-lv̄as, il-ā-m'sas nir pul̄ay. «ā-m'sà-sà! mà n̄v̄n̄en tut v̄l̄am.» tut v̄l̄as. «m̄v̄s-χo-z̄aȳn̄ èuelt n̄ir̄n̄en pà-si s̄ugàl-lada-lamba, nox-laīa! man̄em sv̄r̀a l̄īū!» lou (pàm-tagar-tòrbi χoi) kim-ēdas, īo-ro pà lv̄as. «χodi, laūēl, il sv̄ra ām̄sl̄en?» n̄em̄za ant pōdar'̄l, i mundi χodi l̄īūs, si-sirna l̄īūl. [lou] sit̄elna χoīdi tv̄r̀āina man̄as, il-χōīas.

χal̄euat̄ al̄ay-sv̄r̀at kil̄as, kim-ēdas. kim-ēdas i īuχ mola s̄euarta pid̄as. īuχ s̄euarman īets̄as, īo-ro-lv̄as. «ād̄el̄ ōs̄em, itt̄am χōl̄am̄ χoīī īis̄em.» mola l̄id̄at laūand̄īūl, mola ant laūand̄īūl. s̄euar̄em̄ īuχl̄al̄ īo-ro-ā̄lts̄ell̄i. sidi old̄el sv̄r̀at̄ ila p̄el̄ā īis̄. top pat̄l̄as, ī kur̄aȳpt̄ īid̄al̄ s̄āt̄l. moȳ n̄oχ̄ēl, k̄am̄en̄ īoχ̄ē̄t̄mal̄ s̄āt̄l. «pàm-tagar-tòrbi χoī īīr̄ḡel̄am̄ χol̄ t̄īsl̄an?» — «īīr̄ḡel̄an̄ maīl̄el̄-n̄en. — n̄v̄n̄ itt̄am̄ isk̄ina p̄ats̄āīen̄, χoū moȳ īis̄en̄ tan̄r̀a? īo-ro-lv̄a!» īo-ro-lv̄as — n̄al̄ oχ̄p̄ōz̄χ̄el̄. pàm-tagar-tòrbi χoī laūēl: «mà tud̄em̄ v̄l̄l̄em̄, n̄v̄n̄ ā-m'sà!» tutt̄ v̄l̄as. kim-ēdas, īo-ro pà lv̄as. «man̄em̄ sv̄r̀a l̄īū! χād̄em̄ sun̄el̄ il̄ sī k̄ōrīūl, nox-χord̄i!» nox-

gerendával szemben. «Ülj csak le! én neked tüzet gyújtok.» Tüzet gyújtott. «A támaszték mellett a két gerenda megint olyanformán van, mintha le akarna szakadni (tk. törni), állj föl! engem aztán egyél meg!» Ő (a Fű-gyékény-sapkás ember) kiment meg bejött [a házba]. «Hogyan, úgymond, le hamar ülsz-e?» [Az] semmit sem beszél, és a hogy az imént állt, oly módon áll. [Ő] aztán a fekvő helyére ment, lefeküdt.

Másnap reggel fölkelt, kiment. Kiment és fát-mit kezdett vágni. A favágással elkészült, bement [a házba]. «Magam voltam, íme most [már] hárman vagyunk (tk. három emberré lettem).» Valami ennivalót eddegél vagy nem eddegél. A vágott fát beemelte [a házba]. A mint így vannak, este felé jött [az idő]. Alig hogy besötétedett, egy lábas valaminek a jövése hallszik. A föld reng, künn megérkezése hallszik. «Fű-gyékény-sapkás ember, a fiaimat (dual.) hová tetted?» — «A fiaid vendégeskednek. — Te íme a hidegtől megfáztál, messzi földről jöttél talán? gyere be!» Bement [a házba] — négyfejű. A Fű-gyékény-sapkás ember [így] szól: «Én a tüzemet meggyújtom, te ülj le!» A tüzét meggyújtotta. Kiment meg bejött. «Engem [majd] aztán egyél meg! A házam szöglete ím leesik, tartsd föl (tk. taszítsd föl)» Föltartotta. Ezenközben [azt] mondja: «Gyere, én majd támasztékot

uortsəlli. si-kəmna laʊəl: «iʊuà! mà mʊs soklɛm.» — nɛməza ant pōdər'l. loʊ iəstəs: «mà ādəl ɔsəm mundì, ittam nəl xʊi oldi (vagy: olda) pitsu.» sittəlna loʊ pà il-χòis.

āt-kudəβ-kəmmi iis, xoiman χòlɛntì, mundì moʊ nɔʊəs, itta (?) χolna tàgan nɔʊəl, χàtəl šugàlləda ʊutšiił. sitəlna nox-kiləs i kāmən ioxtəs. «iiɣlām χol tʊslàn?» — «iiɣlàn maiłəłət.» — iiɣlām malai sidəman ollət?» — «nɔʊà-pulətna ʊəlləl tɛʊəlsət. — nʊɣ ioxo-lʊə! ioxo-lʊɣda pidəs. ioxo-lʊɣəs: ʊèt oʊəl. il-āmətsəlli. tomi ʊɣləl pələk-tʊlłəlli, loʊ ioxo χvš lʊɣəl. «aiłtašik! manəm svə̀t lʊi! tàm χàtna si ʊəllaimən, nʊɣ nox-ʊordì!» tomi iəstəs: «mà ʊortlɛm.»

pàm-tagar-tòrbi xoì kim-ədəs, sittəlna ioxo pà lʊɣəs. tomi làił. «purəš nɛɣxoì il-ām'sà!» il-āməsta pərtsəlli, ant χòlləli. tomi ʊɣəl andəm, χodi làiis, sidi làił. sitəlna loʊ manəs, χoidi tʊɣəiəlna il-χòis. χoidal svə̀t χòlləli, moʊ tàɣəl. moʊ tàɣtal svə̀t i χàtəl tarida pidəs. moʊ tàɣəl, χàt χvɣəl pələk-vrəməs, kòrdi iðš nox-ədəs: nɔmər kòrdi mɛɣ'k'.

állitok.» — [Az] semmit sem beszél. Ő [így] szólt: «Magam voltam az imént, most [már] négyen vagyunk (tk. kezdtünk lenni).» Aztán ő megint lefeküdt.

Éjfél tájban (tk. éjfélnyire jött) fekvén hallgatja, hogy a föld most még erősebben reng, mint előbb rengett (tk. a föld az előbb rengett, most még erősebben reng), a háza össze akar dűlni. Erre fölkelt és kiment. «A fiaimat hová tetted?» — «A fiaid vendégeskednek.» — «A fiaim miért vannak csendben?» — «Húsfalatokkal teletömték a szájukat. — Te [is] gyere be!» Kezdett bemenni. Bement [a házba] — ötféjú. Leültette. Az a száját eltátja, ő majdnem beleesik. «Csak lassabban! engem aztán egyél meg! Ez a ház mindjárt megöl bennünket, tartsd föl!» Amaz szólt: «Majd föltartom.»

A Fű-gyékény-sapkás ember kiment, aztán megint bejött. Amaz áll. «Öreg ember, ülj le!» Leülni rendelte, nem hallja. Amannak szava (tk. szája) nincs, a mint állt, úgy áll. Erre aztán ő ment, fekvő helyén lefeküdt. A mint fekszik, hallja, [hogy] a föld zúg(?). A föld zúgása közben a ház inogni kezdett. A föld zúg, a ház padlója kettérepedt, vas nyárs (v. szög) emelkedik fölfelé: csupa vas manó.

sidi laʊəl: «pàm-tagar-tòrbi ʒoɪ ollən?» — «olləm» — laʊəl.
 «náʊrèmlàm ʒol tùslàn?» — «náʊrèmlàn tàmət.» — «náʊrèmlàm
 mola ʔèrlət?» — «náʊrèmlàn tòrəm pèlâ ʔurbətłət.» — «si tòrəm
 ʒada ol?» — «nʌʏ oʒən noʒ-ʔordɪ!» loʏ. ant litl oʒəl noʒ-ʔor'ta.
 «mâ nʌʏèn, pàm-tagar-tòrbi ʒoɪ, lîlèm.» — «alt lîlèn! — laʊəl —
 mà ʔaɪəm ʔsi malai lîsèn?» — «ʔaɪən mà lîymèm andàm.» —
 «ʒoɪna lîsa?» — «kudəβ-náʊrèmnâ lîsa taɲʔà.» si-kèmnâ kudəβ
 ʒuɪ áʔəsłi: «pàm-tagar-tòrbi ʒoɪ ʔaɪəl ʒol tùsèn?» kudəβ ʒuɪəl
 laʊəl: «mâ and oslèm, ʒolmət ʒoɪna lîsa taɲʔà.» si-kèmnâ kòrdi
 mèn'k' laʊəl: «mâ nʌʏèn lîlèm.» — pàm-tagar-tòrbi ʒoɪ laʊəl:
 «manèm sʌʔàs'k lîʊɪ! ʔaɪəm tɪ tùʊɪ!» kòrdi mèn'k' laʊəl: «ʒoʊ
 pòdər'səm, mà nʌʏèn lîlèm.» — «manèm àl lîʊɪ, ʔaɪəm tùʊà!»
 kòrdi mèn'k' sidi pòdər'tal ɛʊəlt noʒ-ɛdəs. «ʒodi, laʊəl, kòrdi
 mèn'k' ʒodi nʌməslən?» — «mâ nʌʏèn si lîlèm, ʔàslàm ɛłłət.» —
 «manèm àl lîʊɪ, ʔaɪəm tùʊà!» — «aɪ ʔiʔəmna, ʔıvl-toɪ-kòrdi

Így szól: «A Fű-gyékény-sapkás ember vagy?» — «Az vagyok» — mondja. «A gyermekeimet hová tetted?» — «A gyermekeid ezek [itt].» — «A gyermekeim mit csinálnak?» — «A gyermekeid az istenhez imádkoznak.» — «Az az isten hol van?» — «Emeld föl a fejedet!» Ő a fejét nem akarja fölemelni. «Én téged, Fű-gyékény-sapkás ember, megeszlek.» — «Csak egyél! — úgy mond — a bátyámat is miért etted meg?» — «A bátyádat nem én ettem meg.» — «[Hát] ki ette meg?» — «A középső gyermekem ette meg talán.» Ezenközben a középsőt (tk. a középső embert) kérdezi: «A Fű-gyékény-sapkás ember bátyját hová tetted?» Erre a középső ember [azt] mondja: «Én nem tudok [róla], a harmadik ember ette meg talán.» Ezenközben a vas manó [így] szól: «Én téged megeszlek.» — «Engem majd csak aztán (tk. egy kissé később) egyél meg!» A Fű-gyékény-sapkás ember [így] szól: «A bátyámat hozd ide!» A vas manó [azt] mondja: «Sokáig beszéltem, én téged megeszlek.» — «Engem ne egyél meg, a bátyámat hozd!»

Miközben a vas manó így beszél, fölemelkedett. «Hogyan, úgy mond, vas manó mit gondolsz?» — «Én téged mindjárt megeszlek, a kezeim már nyúlnak (tk. előjönnek).» — «Engem ne egyél meg, a bátyámat hozd!» — «A kis fiam, a vasorrú

mèŋ'k'na lisa tayrâ.» kòrdi mèŋ'k' sidi palli iida pidəs, pàm-tagar-tòrbi xoi quantlèl, oɾəl paɪda si pidəs xət xoža, quantlèl, oɾəl xàis. kòrdi mèŋ'k' uŋəl-ŋəsl pèlək-tàldalna pàm-tagar-tòrbi xoi i ɣəsl, i kur[əl] mèŋ'k' uŋəl libina xwş lwŋŋən i kòrdi mèŋ'k' oɾəl xət xoža nox-xàis. «manèm, laŋəl, xalèuət lūi! tàm-xvɪl an' lisen (an' uèritsèn).» sitəlna kòrdi mèŋ'k' top ləl'l, ant pòdər'l. pàm-tagar-tòrbi xoi laŋəl: «ittam laŋi! manèm lida an' uèrəm'sèn, na ittam tórəm pèlè iurbəldà!» pàm-tagar-tòrbi xoi si iā:əŋ tɔis, ila pèlè iis, il-xòis. mèŋ'gət mvs iuganna soksəlli. xalèuət kiləs i manəs.

9. uai-pèlək pà oxsar.

i xui ol, ādəl xətna ol, nèməza nèŋxoi an' tɔiɪl, loŋ nəz xolna iux sɛwarta an' uèritl. i-mosəina xətl iskina pàtsa, xət-libəl pèlè tuŋgət èuəlt ləş si iis. loŋ iskina pàtsa, i tɔɾəina xòil. xoiŋan xòl'ləli, ouəl punžiliŋla. «xoiday ol? ouəm xoiŋa

manó ette meg talán.» A vas manó így mindegyre magasabb lett, a Fű-gyékény-sapkás ember látja, a feje im a házig ért, látja, a feje megütődött. Á mint a vas manó a szája nyílását eltátja, a Fű-gyékény-sapkás embernek az egyik keze, az egyik lába majdnem beleesik és a vas manó feje a házba ütközött. «Engem, úgymond, holnap egyél meg, ma nem ettél meg (nem bírtál).» Erre a vas manó csak lehel, nem beszél. A Fű-gyékény-sapkás ember [így] szól: «Most [már] állj! engem nem bírtál megenni, nohát imádkozz az istenhez!» A Fű-gyékény-sapkás ember ezt a szót mondta (tk. tartotta), este felé jött [az idő], lefeküdt. A manókat támasztékul állította. Másnap fölkelt és ment.

9. A félbotosú [ember] és a róka.

Egy ember él, magános házban lakik, senkie sincs, még csak fát sem tud vágni. Egyszer a háza hideg lett, a ház bel-sejébe a mohok mellett hó jött. Ő igen fázott (tk. a hidegtől megfagyott), egy helyen fekszik. Feküvén hallja, [hogy] az ajtó ki-kinyílik. «Ki az? az ajtómat kicsoda nyitogatja?» Semmi nesz

punžilivila?» pōdər'ti sɛjəl an' šətl. oʊəl punžilivilli pà lvp-tōjərləli.

i-mosajina oʊəl pušsa, loʊ ʊantləli, oʊsar iɔɔo-lvɔəs. loʊ ʊoimən pōdər'l: «χē, lauəl, noʊ-ki killəm, nɔvɛn ʊəl'səm loln!» si-kəmna oʊsar nōɔməs: «molaɪən kaʒi?» — «nəməzəiəm kaʒi and ol.» — «muià ʊoɪda iertsəsən?» — «alt ʊoɪlən! svɔ-ɲir lōmattət an' tviləm.» oʊsar lauəl: «manəm lidət mià!» — «mà, lauəl, lidət an' tviləm.» — «nù, lauəl, mola lauəndiɪlən?» — «nvrəmna i švrəm oʊ-pōzəɔ tviləm.» oʊsar lauəl: «mà svməɔ ʊəɔta pitsa, sidəm tiləm,» oʊsar nvrəmna nənɛndiɪs, švrəm oʊ-pozəɔ nvrəməsli i lisli. si-kəmna ʊoɪdi ʊoɪ nōɔməs: «χēi, oʊsar, malaɪ nvrəməsən, mà mola tiləm?» oʊsar lauəl: «nɔv si ʊɔlda ʊutsimən.» oʊsar sitəlna lis i manəs.

loʊ oʊsar manmal ɔubina nvrəsl: «oʊsar azət lisli, mà mola tiləm? mundì noʊ-kilda an' ʊèritsəm, noʊ-kilda iorəm andəm. noʊ-ki kil'səm loln, loʊəl ʊəl'səm loln.» sidi āməsl, iɔɔo-ɔaɛəm

sincs (tk. a beszélő nesze nem hallszik). Az ajtaját [valaki] kinyitogatja meg becsukja.

Egyszer az ajtaja kinyílt, ő látja, [hogy] a róka bejött [a házba]. Ő fekve [így] beszél: «Hej, úgymond, ha fölkelek, téged megöltelek volna!» Ezenközben a róka megszólalt: «Mid fáj?» — «Semmim sem fáj.» — «[Hát] miért kell feküdnöd?» — «Hadd fekügyek! nincs öltöző ruhám.» A róka [így] szól: «Nekem adj ennivalót!» — «Nekem, úgymond, ennivalóm nincs.» — «Nos, mondja [a róka], hát te mit eszel?» — «A [halszáritó] állványon egy megromlott fejem [é. halfej] van.» A róka [így] szól: «Én igen éhes vagyok, ezt (tk. ezemet) megeszem.» «A róka az állványra fölágaskodott, a megromlott fejet hirtelen elkapta és megette. Eközben a fekvő ember megszólalt: «Hej, róka, miért ragadtad el, én mit eszem majd?» A róka mondja: «Te úgy is halófélben vagy (tk. halni akarsz).» Aztán a róka evett és ment.

Ő a róka elmente után [így] gondolkozik: «A róka mind megette, [hát] én mit eszem? Az imént nem bírtam fölkelni, fölkelni [való] erőm nincs. Ha fölkeltem volna, őt megöltem volna.» Így ül, a visszamaradt erejével (tk. lelkével) fölült.

lilna nox-ām'səs. èlèl pàtta si xoləs, il pà xòis. il-xoiman iùbina oxsar ioxtəs, ioxo pà lvnəs. «xodi, laùèl, liləŋ?» lox laùèl: «liləŋ kəməm si.» oxsar laùèl: «xodi, lida litlən?» — «mola tūsən?» — «mola tūsəm?» — iuxsəβ tūsəm.» — «mola iuxsəβ tūsən?» — «or-kvləŋ-iuxsəβ tūsəm.» — «mà uʒ lida an' uèritləm, mà laùèl, tutli xàtna lida an' uèritləm.» oxsar laùèl: «mà tut vlləm.» oxsar pèlè laùèl: «nvŋ tut vlà!» oxsar uantsəli, ʒoxəl-ox'kna iux azət andəm. «nvŋ olà! mà ioxəttəm-mosa àl xvlà!»

oxsar manəs, manəs, tòdà kanzəm iux màritl. oxsar iux màridəs, iuxləl ioxà-əxətsəlli, iuxləl əlməs, ioxo-iis, iux tūs (pəŋ'kna-li, kušna-li tūsli, xoi uandəs?). oxsar ioxo-ioxtəs, isməsli: «nvŋ, xodi, liləŋ?» — «liləŋ.» oxsar tut vlə pidəs, tutl v'ətsəlli. «na, igi, tì iuxà tut silna!» lox tut silna iida pidəs, tut silna i ioxtəs. nèməza an' tvjil, əmsəm' an' tvjil i uaj an' tvjil. oxsar laùèl: «nvŋ mola tviman əsən?» — «mà, laùèl, nèməza an' uèritləm lèğàtta.» oxsar pòdər'ta pidəs: «nvŋ igi, nèmən mola?» —

A teste ím megszűnt fázni, megint lefeküdt. A mint lefeküdt, a róka megérkezett, be is lépett [a házba]. «Hogyan, úgymond, még élsz?» Ő mondja: «Éppen hogy csak élek.» A róka [így] szól: «Hát, enni akarsz?» — «Mit hoztál?» — «Mit hoztam? Lapoczkát hoztam.» — «Micsoda lapoczkát hoztál?» — «Erdei rénszarvas lapoczkát hoztam.» — «Én [biz'] már enni nem bírok, én — úgymond — hideg házban (tk. tűz nélküli házban) nem tudok enni.» A róka [így] szól: «Én [majd] tüzet gyújtok.» A rókához [így] szól: «Te gyújts tüzet!» A róka látja, [hogy] a tűzhely mellett levő gödörben semmi fa sincs. «Te csak maradj (tk. légy), az én visszaérkezemig ne halj meg!»

A róka ment, ment, ott száraz fát tördel. A róka fát tördelt, a fát összeszedte, visszajött, fát hozott (a fogával hozta-e vagy a karmával hozta, ki latta?) A róka visszaérkezett, kérdezte: «Hát te még élsz?» — «Élek.» A róka tüzet kezdett gyújtani, a tüzet meggyújtotta. «No öreg, ide gyere a tűz szélére!» Ő a tűz széléhez kezdett jönni, a tűz szélére [oda] is ért. Semmi sincs rajta, nincs rajta nadrág, botosa sincs. A róka [így] szól: «Te mit hordván vagy?» — «Én, úgymond, semmit sem tudok készíteni.» A róka beszélni kezdett: «Te öreg, mi a ne-

«mà nèməm, lauəl, uai-pələk.» oxsar tùuəm nojàiəl tutna lulta pitsəlli, ittam igi nojàina ləbətti pitsa. «na igi, oxsar lauəl, mà kàl'məmna iùlən?» — «molaìem sòmətmən iùlən?» — «mà nnyèn sòməttət tùləm. nny tudən àl xördi!» oxsar manəs.

xoù iyy'əl, uàn iyy'əl, mōsa-poràietna oxsar ioytəs. náurəm triəm svx-ùir tùs (náurəm triəm svx-ùir kim-əxtəmət), uaiłal tùumal, svx-ùir tùumal. «uai-pələk igi sòmđilə!» — «tàmətna, lauəi, an' pətləiəm?» — «tadə xolda ant rayəl.»

sitəlna oxsar manəs, pəm sōrəttə manəs. oxsar pəm sōxtəs, ioytəs. «uai-pələk igi, tàm pəmət èlən elti iyyuərdilə!» uai-pələk igi pamləl èləl elti iyyuərtsəlli, svxəl sòmətsəlli, vndəβna iər'səlli. kurləl pəmna iyyuərtsəlli (kət kur i-kəmna), azət uərel iətsəs.

oxsar lauəl: «manləmən!» uai-pələk igi lauəl: «ittam patləs vndi.» — «andəm, lauəl, iəm!» uai-pələk igi lauəl: «ətəlna xol manləmən?» oxsar lauəl: «pozem xoža kətlə!» ittam uai-pələk igi oxsar pozi xoža kətləs, oxsar pozi xoža i iəsl toyo-xvnəs.

ved?» — «Az én nevem, úgymond, Félbotosú. A róka a hozott húst a tűznél olvasztani kezdte, most tehát az öreget hússal kezdte táplálni.» No öreg, mondja a róka, jössz-e a nyomomban?» — «Mibe öltözve (tk. mimet fölvéve) megyek (tk. jövők)?» — «Én neked hozok [majd] ruhát, [addig] te a tüzet ne oltsd ki!» A róka ment.

Hosszú ideig jár, rövid ideig jár, egyszer [csak] megjött. Gyermekek viselte teljes öltözéket (tk. suba-botos) hozott (a gyermekek viselte ruhák ki voltak akasztva). Botosokat hozott, teljes öltözéket hozott. «Félbotosú öreg, ezeket vedd magadra!» — «Ezekben, úgymond, nem fádom?» — «Itt meghalni nem szabad.»

Erre a róka ment, füvet tépni ment. A róka füvet tépett és megjött. «Félbotosú öreg, ezeket a füveket csavard a testedre!» A Félbotosú öreg a füveit a testére csavarta, a subát fölvette, övvel megkötötte, a lábait füvel becsavarta (mind a két lábát egyformán). Mindezzel (tk. dolgával) elkészült.

A róka [így] szól: «Menjünk!» A Félbotosú öreg [azt] mondja: «Már talán be is sötétedett.» — «Nem a', úgymond, jó.» A Félbotosú öreg [így] szól: «Éjjel hová megyünk?» A róka mondja: «Fogd meg a farkamat (v. kapaszkodjál a farkamba).

oxsar igi kim-nāuərməs, uai-pələk igi oxsar iubina kim-ivreməsə, oxsarna tula. xada vbləg-tvɣàina il-kòriiil. uai-pələk igi oxsarəl pèlè nōxməs: «nvɣ aĩilta!» oxsar ioro-kàreməs: «xodi, uai-pələk, pàtsàien?» uai-pələk lauəl: «madi pà pàtta! mà svɣ'kmə-sàiem.» pà man'səɣən.

sidi manda pitsəɣən, oxsar lauəl: «xàtna iorətləmən.» sidi mandal èuəlt xàtna iorətsəɣən. «uai-pələk, nvɣ kāmən laià!» oxsar ioro-lvɣəs, xàtna lvɣəs. oxsar əžəsl: «xodi, xàtna nēɣo ol?» xàdəɣ-xo iəstəl: «ol.» oxsar lauəl: «sàra, tut vlàdi! mà, lauəl, uul xoi tūsəm.» xàdəɣ-xo lauəl: «malai ioro ant lvɣəlt-sən?» — «loɣ šəɣk ivrəsl, mà iəsɣəm pèlè ant xòləntl, àdəm xàtna an' lvɣəl. — ioro-pvigi!» xàdəɣ xoi kim-ədəs: «xàn-àžəm, tōrəm-àžəm ioro-lvɣà!» uai-pələk nəž ant pōdər'l, mündi xolas uandəs, sè isi uəntl. xàdəɣ xoi ioro-lvɣəs. «xodi, lauəl (oxsar), iil?» — «pōdər'ta an' litl, mà ox si pon'səm, pon'səm.» oxsar lauəl: «nvɣ an' xvbətlən.» oxsar kim-ədəs: «uai-pələk, lauəl,

Most a Félbotosú öreg a róka farkába fogódzott, a róka farkához az egyik keze odaragadt. A róka kiugrott, a Félbotosú öreg a róka után kiragadtatott, a rókától vitetik. A hol mély hely van [é. gödrös], [ott] elesik. A Félbotosú öreg a rókához [így] szól: «Te, lassan!» A róka visszafordult: «Hát, Félbotosú, fázol?» A Félbotosú [így] szól: «Még fázni! [inkább] melegem van (tk. izzadok). Megint mentek [tovább].

Így menni kezdtek, a róka mondja: «Házhoz érünk.» A mint így mennek, házhoz érkeztek. «Félbotosú, te künn állj!» A róka bement, a házba ment be. A róka kérdi: «Hát, a házban ember van?» A házigazda szól: «Van.» A róka mondja: «Csak hamar, gyújtsatok tüzet! én, úgymond, urat (tk. nagy embert) hoztam.» A házigazda [így] szól: «Miért nem hoztad be?» — «Ő igen büszke, én rámm nem hallgat, rossz házba nem megy be. — Könnyörögj be!» A házigazda kiment: «Fejedelem-atyám, isten-atyám jöjj be!» A Félbotosú semmit sem beszél, a hova az elébb nézett, oda néz most is. A házigazda belépett [a házba]. «Hát, mondja a róka, jön?» — «Nem akar beszélni, én im fejet hajtottam [előtte], fejet hajtottam.» A róka [így] szól: «Te nem mozdítod el.» A róka kiment: «Félbotosú, úgy-

ioŕo-lwà!» uai-pèlak pòdar'ta an' litt. oŕsar ioŕo-lwəs pà iàstəl: «ŕàt twbàrəŕ, twbàrəŕ ŕàtna lwŕda ant ŕàsl.» ŕàdəŕ ŕoi lauəl oŕsar pèlà: «si-louàt iəm uèrà, ioŕo àt lwŕəl!» oŕsar kim-èdəs: «uai-pèlak, nŕŕ seda laià, ièŕa pŕrà ŕolna andàm.» oŕsar ioŕo pà lwŕəs. «ŕodi lauəl?» — «sidi lauəl — manəm elti twŕà àt lèŕàt-lat!» — ŕàdəŕ ŕoi lauəl oŕsar pèlà: «manà, ioŕo àt lwŕəl!»

àməstal twŕà taytina lèrəm'sa, swŕna pon'sa. oŕsar pà kim-èdəs. oŕsar na kàt iàsl èuəlt kàtllsa: «ŕàn-àŕəm, tŕəm-àŕəm ou punžà!» oŕsar igina uai-pèlak iorna ioŕo-tàlla. «ŕoŕəŕis manàdi!» — oŕsar lauəl — lou sŕmàttətləl ŕuli and àt twlèt!» ŕàdəŕ ŕoi kim-èdəs, mùlŕəŕət, uaiət i àmsəmət azàt lwŕəltəŕəŕət, swŕna mùndi pŕràina lwŕəltəŕəŕət. selta ŕàdəŕ ŕoi pà kim-èdəs, i sŕŕ lwŕəldəs. si sŕŕ kutpəl èuəlt sèuərməsli, i sŕŕəl nŕzəŕ ŕulli nŕŕəŕ'səlli, i sŕŕəl putna kəuəŕ'səlli. nŕzəŕ ŕul lūmel iètsəs, pudəl pà lida pitsət. lūmel pà iètsəs, ŕoisət.

mond, gyere be!» A Félbotosú nem akar beszélni. A róka bement [a házba] és [így] szól: «A ház szemetes, szemetes házba nem tud bemenni.» A házigazda [így] szól a rókához: «Tedd meg azt a szivességet, hadd jöjjön be!» A róka kiment: «Félbotosú, te állj [csak] itt! még nincs itt az ideje [annak, hogy bejöjj].» A róka megint bement [a házba]. «Hogyan beszél?» — «Úgy beszél: nekem helyet készítsenek hát!» A házigazda [így] szól: a rókához: «Menj, hadd jöjjön be!»

Az ülőhelyét rénszarvasbőrrel leterítik, subát tettek [oda]. A róka megint kiment. A róka a két kezénél fogva megfogta: «Fejedelem-atyám, isten-atyám, nyiss ajtót!» A róka-öreg a Félbotosú-öreget erővel húzza be [a házba]. «Menjetek félre, mondja a róka, az ő ruhái el ne piszkolódjanak!» A házigazda kiment, máliczasubákat, botosokat és nadrágokat sokat hordtak be, subát már előbb hoztak be. Aztán a házigazda megint kiment és egy tokhalat hozott be. A tokhalat a közepénél ketté vágta, az egyik felét (tk. tokhalat) nyers hallá aprította, a másik felét üstben megfőzte. A nyers hal evésével elkészültek, az üstöt [é. a főtt halat] is enni kezdték. Az evéssel megint elkészültek, lefeküdtek.

āt-kudəβ-kəmna uai-pələk pŋəs. oxsar nox-kiləmdəs, sidəman pōdər'l: «χodi iŋsən?» — «pŋəməm-tamba.» oxsar lauəl: «svəŋən ant pŋsən?» loŋ lauəl: «and ošlēm.» oxsar uai-pələk svχ loŋ pələl tāt'səllī, pozəlna mōŋχta pitsəllī. oxsar pozəl sidi pŋsna azət pvdələsa. toməŋən (χādəŋ χoi iməl pilna) χoiłəŋən, χoidi χādəŋ χoi imi taχtəl χoza pŋs oxsarna nərđi pitsa. selta sittəlna χoisəŋən. oxsar pà χōiŋs, uai-pələk pà χōiŋs.

āləŋ-svŋət χōlləŋən, toməŋən kil'səŋən pà pōdər'ləŋən. χādəŋ χoi iməl pələ lauəl: «mola pŋs ēbəlna əuəl? siməs uul-iaχ ioχtəm tɔŋəina χət pŋs-ēbəlna əuəl?» oxsar χoidəl svŋət nənəŋəndiul, sidi nōχməs: «sit mola pŋs-ēblət?» χādəŋ χoi nōχməs: «oxsar, sidəman òlā!» oxsar lauəl: «kōŋəim kiləl-gi, svŋə sàra lēŋədən!» itta χādəŋ χoi imina azət lēŋətla.

sidi oldəl svŋət uai-pələk igi oxsarna kiltəla. uai-pələk igi igi nox-kiləs. «pù, lauəl, mola ēbəl sit?» oxsar lauəl: «nəməza ēbəl andəm.» uai-pələk lauəl: «malai andəm? pŋs-ēbəlna si əuəl.

Úgy éjfél tájban a Félbotosú összeszarta magát (tk. szart). A róka fölébredt, halkan beszél: «Mi van veled?» — «Mintha összeszartam volna magamat (tk. olyanformán van, hogy szartam). A róka [igy] szól: «A subádat nem szartad le?» Ő mondja: «Nem tudom.» A róka a félbotosú subáját maga felé fordította (tk. húzta), a farkával kezdte [azt] letörölni. A róka farkára a szar mind odaragadt. Azok ketten (a házigazda a feleségével együtt) alusznak. Az alvó háziasszony rénszarvasbőréhez a róka a szart kezdte odakenni. Aztán lefeküdtek. A róka lefeküdt, megint, a Félbotosú is lefeküdt.

Reggel hallják [ám], [hogy] azok fölkeltek és beszélnek. A házigazda a feleségéhez [igy] szól: «Minek van [itt] szar szaga? Ilyen urak érkeztek a ház szarszagtól büzlik.» A róka fekvése közben nyújtózkodik, szólt: «Ez micsoda szarszag?» A házigazda megszólalt: «Róka, csöndben légy!» A róka mondja: «A gazdám mindjárt fölkel, aztán csak hamar takarítsátok el!» Erre a háziasszony mind eltakarítja.

A mint így vannak, a Félbotosú öreget a róka fölkelti. A Félbotosú öreg fölkel. «Piha, úgymond, micsoda szag ez?» A róka mondja: «Semmi szag sines.» A félbotosú mondja: «Hogy

uai-pələk oxsar pələ xainzidəs: «malai pəşən?» — «mà xodi, oxsar lauəl, mà pəşmə andəm.» — «sàra, lauəl, manəm sō-məttə!» xādəy xoi lauəl: «mola gʳek andəma ollūil? māzəy, lauəl, gʳekna pitsu tənʒà? xān-àžəm àl ligàzà!» mündi oxsar pələ xainzidəs, oxsar tōdāšik, xouənšik āməsl. «oxsar ti iuyà!» oxsar toltə ti iis, ox ponəl: «kōžāim, lauəl, mola rōboda?» — «manəm, lauəl, uaiām sōməttə, āməmə sōməttə.» oxsar lāiis, sōməttəda pitsəlli. sittəlna oxsar pələ lauəl: «sàra, manda məsl.» xādəy xoi pələ lauəl: «kvləy kātllà!» xādəy xoi i am'p' kidəs. iəža ōsət, kvləyət am'βna tādà uəstəsūjət, xādəy xoi ōʒəl ləžəttə pidəs. ōʒəl ləžətsa, uai-pələk lauəl: «sàra, manləmən! nny, xādəy xoi mà iubəmna èuən ləžādī!» xādəy xoi lauəl: «mà èuəm sēmna andəm (sēmna an' nīla).» — «èuən ant-ki ləžətlən, kimətti ioyətləm, sitna nvməsman òlà!» — «xān-àžəm nny iāzəyən (sic!) xōlləm.» uai-pələk nōxməs: «oxsar, manəm tūyà!»

ne volna (tk. miért nincs)! szarszagtól bűzlik im.» A Félbotosú a rókára rákiáltott: «Miért szartál?» — «Már mint én, mondja a róka, én [bíz'] nem szartam.» — «Csak hamar, öltöztess föl!» A házigazda [így] szól: «Hogyan lehet a bűnt jóvá tenni (tk. a bűn semmivé lesz-e)? talán bűnbe estünk. Fejedelem-atyám, isten-atyám, ne haragudjál!» Az elébb a rókára rákiáltott, a róka egy kissé távolabb ül. «Róka, gyere ide!» A róka onnét ide jött, fejet hajt. «Gazdám, úgymond, mi a munka?» «Nekem, úgymond, a botosaimat húzd föl és a nadrágomat húzd föl!» A róka fölállt és öltöztetni kezdte. Aztán a rókához [így] szól: «Gyorsan menni kell!» A házigazdához [így] szól: «Fogj rénszarvast!» A házigazda egy ebet küldött [t. i. a rénszarvasért].

Egy kicsinyég [így] voltak, a rénszarvasokat a kutya ide térítette, a házigazda szánt kezdett fölszerelni. Mikor a szán készen volt, a Félbotosú [így] szól: «Csak hamar, menjünk! Te, házigazda, én utánam a leányodat készítsd föl!» A házigazda mondja: «Az én leányom szemmel nem látható.» — «Ha a leányodat nem készited föl, másodszor [is] eljövök, azért eszeden légy!» — «Fejedelem-atyám, a szódat hallom.» A Félbotosú megszólalt: «Róka, engem vigyél!» A házigazda megszólalt: «Róka, hát én

χάδεγ χοῖ νόχμας: «οὔσαρ, mà τὺδὲμ ἀδὲμ?» οὔσαρ λαῦλ: «ννγ χοζαῖν an' litl.»

οὔσαρνα τῦσα, ἰογο-ἰοχτῶβτῶσα matta si οὔσαρ ὀζὲμ (ἰοχτὲμ) χὰтна. lin twisəŋən íal kvləŋ, οὔσαρəlna ārətəlna uəl'sàiet. οὔσαρ λαῦλ: «uai-pələk xorilù! ννγ τὰδὰ χαζὰ!» no, οὔσαρ manəs, mundì χὰтна ἰοχτῶς. χάδεγ χοῖ νόχμας: «χὰν-àžən, tōrəm-àžən xodì lauəl?» οὔσαρ ἱàστῶς: «èuən lèžàdì!» itta χάδεγ χοῖ ὀχλὲτ lèžàtta pidəs, noi-xorəŋ ὀχλὲτ-lèžàtti pitsàiet. χάδεγ χοῖ lauəl (οὔσαρ pələ) «ννγ manà! loŋ (èui) iil.»

οὔσαρ manəs, ittam χοῖ lauəl èuəl pələ: τὰς lida nènχοῖ an' twiləm, τὰžəm pilna manātən!» èui manəs i τὰς èui iubina uvs-təsa. sidi manləŋən.

mosa-pvràietna οὔσαρ χανῆμας. οὔσαρ top χανῆμας, kvləŋət si laisət. οὔσαρ nvməsl: «mola-xorbi èui āt uantsəm loln!» οὔσαρ i twàina χανῆμman ol, kvləŋət i twàina lailət. οὔσαρ nvməsl:

nem vihetem (tk. az én vivésem rossz)?» A róka mondja: «Téged (tk. hozzád) nem akar.»

A róka vitte, baza juttatta abba a házba, a hol [azelőtt] a róka rátalált (tk. a róka találta házba). Négy rénszarvasuk volt, a róka mind valamennyit megölte. A róka [így] szól: «Félbotosú, nyúzd meg! te [csak] maradj itt!» No hát a róka ment, az előbbi házba érkezett. A házigazda megszólalt: «Fejedelematyád, isten-atyád hogyan beszél?» A róka szólt: «A leányodat készítsd föl! Erre a házigazda a szánokat kezdte rendbehozni, a posztóval kivarrott szánok rendbehoztak. A házigazda a rókához [így] szól: «Te [csak] menj! ő (a leány) megy utánad (tk. jön).»

A róka elment, most az ember [így] szól a leányához: «A nyájamat fogyasztó (tk. evő) emberem nincs, a nyájammal együtt menjetek!» A leány ment, a [rénszarvas]nyáját a leány után hajtották. Igyen mennek.

Egyszer csak a róka elrejtőzött. A róka alighogy elrejtőzött, a rénszarvasok iziben megálltak. A róka [így] gondolkozik: «Milyenforma leány, szeretném látni!» A róka egy helyen elrejtőzve van, a rénszarvasok is egy helyen állnak. A róka gondolja: «Megyek.» A róka külön ment, a rénszarvasok is menni kezd-

«manlēm.» oxsar ādēl manēs, kvlāṇṇet pā manda pitsət. sidi mandal sv-āṇṇet oxsar pā ṇanēmās. «mola-ḡorbi ēṇi ṇēsl āt ṇantsēm lohn!» oxsar ṇantlālī, oxsaməl ḡondžāšīk iēža ḡatltamal, ṇēsl nīla. oxsar ṇanēmman ṇantlālī. tōdā oxsar ṇanēmās, kvlāṇṇet pā laisət. ēṇi ṇṇmēsl: «ilamba oxsar ṇanēmās.» oxsaməl ilšīk tāl'səllī. oxsar sidi lāiləsl, kvlāṇṇet manda an' lītət. oxsar kiləmdəs pā manda pidəs, kvlāṇṇet pā manda pitsət.

oxsar sidi mandal ēṇəlt ṇai-pələk ḡātna ioḡtəs. «ṇai-pələk kim-ēdā!» ṇai-pələk kim-ēdəs. «oxsar, laṇəl, mola iāzəṇ tūsən?» — «sāra, niṇ tūsəm, ḡāt lēḡātta mās!» oxsar nōḡməs: «nāṇ'g ēṇəlt nāṇ'g-ṇṇndəl ḡṇbədā! ḡōl ēṇəlt ḡōl-ṇṇndəl ḡṇbədā! mā mutrāiəmna ṇṇntlāṇən oḡən numbi ēṇəlt lvsədā! ṇoldəm iṇḡ ḡātṭi āt iṇ!»

si ḡāt libina ioḡo-lṇṇsəṇən, mui tōrēm pələ mola-puḡət pārməs, azāt ol, ioḡo-lṇṇsəṇən (oxsar ṇai-pələk pilna) oxsar nōḡmūl: «ṇai-pələk niṇən ioḡo-ṇāḡā!» ṇai-pələk laṇəl: «lṇṇəldi!» oxsar kim-ēdəs. kim-ēdəs, kvlāṇṇet ārātəlna pāṇtsəllī (oxsarna

tek. Miközben így megy, a róka megint elrejtőzött. «Milyen-forma leány, az arcját szeretném látni!» A róka látja, [hogy] a fejkendője egy kissé hátra csúszott, az arcza látszik. A róka elrejtőzve nézi. [A mikor] ott a róka elrejtőzött, a rénszarvasok ismét megálltak. A leány gondolja: «A róka alighanem elrejtőzött.» A fejkendőjét egy kissé lejjebb húzta. A róka így várakozik, a rénszarvasok menni nem akarnak. A róka hirtelen fölkel és menni kezdett, a rénszarvasok is menni kezdtek.

A róka a mint így megy, a Félbotosú házához érkezett. «Félbotosú, gyere ki!» A Félbotosú kiment. «Róka, úgymond, mi hírt hoztál?» — «Csak hamar, asszonyt hoztam, a házat rendbe kell hozni!» A róka megszólalt: «Vörösfenyőről vörösfenyő-forgácsot hánths, feketefenyőről feketefenyő-forgácsot hánths! az én fortélyommal ezeket a forgácsokat (dual.) a fejed fölött hajtsd el! Gyalult fából készült házzá legyen!»

Abba a házba beléptek, a mit, a mifélt az isten [csak] rendelt, minden van [ott]. Beléptek (a róka a Félbotosúval együtt), a róka megszólal: «Félbotosú, az asszonyodat hívd be!» A Félbotosú mondja: «Hozd be!» A róka kiment, a rénszarvasokat mind valamennyit kieresztette [é. kifogta a szánból], a

pàĩtsàiet), èui pèlè laùèl: «iõro-lwà!» èui nèmèza ant pòdèr'l. oxsar xòl'lèl, èui sòzilwìdal şàtl.

mosa-pvràina èui iõro-lwàs. èui oldal twrà lèğàtti pidəs. lida, ièšta pitsət. liwnel iètsəs, si xoısət. ālɛɣ-swɔt kil'sət, uai-pèlèk pèlè oxsar úõxməl: «tām tàžən mǎzəɣ sàwida an' uèrəm'lèn, mola-kèm sàwida uèritlən, si-kèm sàwìà! mola-kèm an' uèrəmdə-dən āt manl!» oxsar laùèl: «sməl uàɣti nènɣoĩ pà ol, lida litti nènɣo ār.» oxsar laùèl: «ār elti pà āl lida! tōrəm mola-kèm pàrdəs, si-kèm twìà! itam, laùèl, mà nvy pilənnə olda an' uèritlən, mà tōrəmnə nvməsna pàrdilwìsàiem, xolda uutsimən twrà èuəlt nvyèn iilžətsəm. mà nvy xàdənnə olda an' uèritlən. tām tàžən! tām tàžən, nvy-ki xvllən, nvy xvldən iubina, iix-ki twilən, iixənnə sàwila, iix-ki an' twilən, pà nènɣoina lida pitla, pà sàwidi pitla.» oxsar laùèl: «si iāzəɣəm (sic!) xòl'sèn? uai-pèlèk laùèl: «xòl'səm.» — «sàra-taxti pàiem ūləm āt ol!»

oxsar ēdəs kin, pà manəs. si manmal itna, uai-pèlèk oxsar

leányhoz [így] szól: «Jőjj be!» A leány semmit sem beszél. A róka hallja [ám], a leány lépegetése hallszik.

Egyszer [aztán] a leány bement [a házba]. A leány a lakó (tk. levő) helyét kezdte rendbehozni. Enni, inni kezdtek. Az evéssel elkészültek, mindjárt lefeküdtek. Reggel tájban fölkeltek, a Félbotosúhoz a róka [így] szólt: «Ezt a nyájadat talán nem bírod megőrizni, a mennyit meg bírsz őrizni, annyit őrizz! a mit nem tudsz [megőrizni], [az] hadd menjen!» A róka mondja: «Éhes ember is van, enni akaró ember sok van.» A róka [így] szól: «Sokat ne akarj! az isten a mennyit adott, annyid legyen! Ime, úgymond, én veled nem maradhatok, az isten engem megáldott észszel s téged, midőn már majdnem meghaltál, életre hoztalak. Én a te házadban nem tudok meglenni. Ez a nyájad! Ezt a nyájadat, ha te meghalsz, a te halálod után, ha fiad lesz, a fiad őrizi majd, ha fiad nem lesz, más ember kezdi fogyasztani (tk. enni) és őrizni.» Mondja a róka: «Ezt a beszédemet hallottad?» A Félbotosú [így] szól: «Hallottam.» — «Hamarosan, élj boldogan (tk. jó élet hadd legyen)!»

A róka ment ki, aztán elment. Így ment egyfolytában, a

manmal iubina ādēl xazəs. sittēlna tās xoza manəs. tās xoza si manəs, manəs. sàgàr silna taləy xatl manəs. sàgàr sil ēuəlt ioro-
iis, sàgàr sil ēuəlt sòstal itna āləy-svɹət ioxtəs, tās si-louəttē
iūmal. uai-pələk nvməsl: «tāmī-louāt tās xundi uərəm'lēm sà-
wida?» uai-pələk ioro-ioxtəs, il-xòis pà kiləs. līl pà xoilīl, an'
ròbitl. kpləy an' sàwīl, līl pà xòil. (si-us, si-kinžà xòllām-
kēməm si.)

10. pàm-xorbi-xoina xàn-èui niyè tusa.

(rus màš.)

«imi-lagè sābləm kažidəs.» iməl lauəl: «nny louətpən (nny
lambən) iix an' twīlən, tōrām pàrdəm nēyxoī min an' twīləmən,
min oldēmən twāina než nēyxoī andām.» igəl lauəl: «mā nnyən
xol-mosa sàwidi pitlēm?» igəl loxtas-keu uis, kèzəl lōgāštəs, loṛəttu
pitsəllē. iməl lauəl: «mouna ī-puš tiuəm nēyxoī andām.» kèzəl

Félbotosú a róka elmente után egyedül maradt. Aztán a nyáj-
hoz ment. A nyájhoz ment, ment. A legelő szélén egész nap
ment. A legelő széléről visszajött, a legelő széléről egyfolytában
lépve reggel tájban jött vissza, a nyáj olyan nagy lett. A Fél-
botosú gondolja: «Ekkora nyájat mikor bírok megőrizni.» A Fél-
botosú visszaérkezett [a házba], lefeküdt és fölkelt. Eszik meg
fekszik, nem dolgozik. Rénszarvast nem őriz, eszik meg fekszik.
(Eddig van, csak ennyit hallottam.)

10. A Fűforma-ember a királyleányt elvitte
feleségül.

(Orosz mese.)

«Te asszony, a nyakam megfájdult.» A felesége (tk. asszonya)
[így] szól: «Hozzád[fogható] nagyságú (magadforma) fiad nincs,
isten rendelte emberünk nekünk nincs, mióta [csak] vagyunk
(tk. a mi levésünk helyén), még [csak] ember sincs.» Az ura
(tk. örege) mondja: «Én tégedet meddig foglak őrizni?» Az ura
köszörükövet fogott, a kését elővette, köszörülni kezdte. A fele-
sége [így] szól: «A földön egyszer született ember nincs.» A kését

loṛətsəli, punna-gi ponla, pun moṛti ɛuətləli. iməl tʉslɪ aɪ ɣəli-ina, iməl iəm-pɛlɣəl sɔrəl noɣ-uɪslɪ, iməl pɛlə lauəl: «təm ɛɛrən ɣoliðŋ tɔlə-luŋəlli iis, malaina iəmmi iida kur'sən?» iməl uɪslɪ, pɛlək-uəssəlli kɛzina.

iməl uandɛəs, kim-ɛdəs, kāmən lau twimal twbəri-pai ilbina. lau kim-təl'selli, lau pɛlə lauəl: «kəɟə-niŋən ɣundi ɣvɛəs, nɔɣ pə ɣvɛlə!» lauəl ɣon i-sidi pə uəssəlli, kɛzəl lɔskəs, sɛməl mola-puləŋ ɔs, isi-puləŋ iorəml.

sidi mandal ɛuəlt i orna sidi lɔŋəs, si or kutni sidi sɔzi-lɪɪl. ittam mundɪ lɔɣ iuɔəm twɔɔɪəl and ɔsl, siməs twɔɔina iɔɣ-tas. sidi sɔziluɪndal ɛuəlt ɔxti uai ɔsl, ɔxti uai pɛlə lauəl: «manəm ɣanədi!» — «nɔŋən malai ɣanətləm?» — «mà, lauəl, lauəm uɛl'səm i iməm uɛl'səm, mà sitna orna i ɣontsəm.» ittam ɔxti uaina selta ɣanətsa, ɣada ləŋɣər ɣirəm oŋ'k ɔs, sɪ mɛtsəsa (kurgəsa).

lɔɣ sidi ɣòɪl, i lauəŋ ɣoi iorətmal ɟətl. «nɔɣ, lauəl, ɔxti

megköszörülte, ha szór[szálra] tevődik, a szór[szálat] rögtön elvágja. Az asszonyát vitte a kis házikóba, az asszonyának a jobb-fajta subáját fölvette [t. i. a földről], az asszonyához [így] szól: «Ez a bajod (tk. dolgod) harmincz esztendő lett [már], miért nem tudtál meggyógyulni?» — A feleségét fogta, kettéhasította a késsel.

A feleségét [ketté] hasította, kiment, künn [egy] lovat tartott a szemétdomb alatt. A lovát kihúzta, a lóhoz [így] szól: «A gazdasszonyod már meghalt, te is halj meg!» A lova hasát szintén fölhasította, a kését elhajította, szeme a milyen irányban volt, abban az irányban futásnak ered.

A mint így megy, egy erdőbe ment be, az erdőben (tk. az erdő között) igen lépdel. Egyszer csak az elébb jött helyét nem találja, olyan helyre jutott. A mint így lépdel, [egy] kígyót talál, a kígyóhoz [így] szól: «Engem rejts el!» — «Téged miért rejtelek el?» — «Én, úgymond, a lovamat megöltem, a feleségemet is megöltem, ezért [aztán] az erdőbe menekültem.» Erre aztán a kígyó elrejtette, a hol egér ásta (tk. ásott) lyukat talált, abba dugta bele.

Ő igen fekszik, egy lovas ember érkezte hallszik. «Te

uai nèŋxoi and òzihìnsèn? » oxti uai laùl: « andàm. » lou laùl: « kàltmèl tì si tùsèm. » — « nny xoidèn kàslèn? » — « mà, laùl, pañiy uèldi igi kàslèm. » oxti uai laùl: « mà and oslèm. » — « sasà, laùl, oxti uai, ioŋo-ìidèm-mosa and-ki vllèn, nvməs-man òlà! »

si laùŋ xoi manəs. xou ivŋ'əs, vàn ivŋ'əs, laùŋ xoi ioxtəs. « pañiy uèldi igi, laùl, tì tùuà! » — « nny malai uèrlèn? mà nnyèn, laùl, ant xàslèm. » laùŋ xoi pèlà oxti uai laùl: « nèmən mola? » — « mà nèməm pàm-xorbi-xoi. » — « sàvra mà tùlèm pañiy uèldi igi. » oxti uai manəs. ittam pañiy uèldi igi xòiem tɔɾà èuəlt nox-ivŋrèməsa. oxti uai-igi laùl: « pañiy uèldi igi mà sɔnzəmna lèlà-sà! »

lou oxti uai svsna lèləs, oxti uaina tùsa. mundì manəm laùŋ xoi ielta xvs ioŋətsəlli. lou toŋo-ioxtəs, laùŋ xoi si ioxtəs: laùl, nèŋxoial i-xorbəŋən. laùl nàvì i nèŋxoial nàvì.

ioŋo-ioxtəs, ioŋo-lvŋəs, iməl (pañiy uèldi igi iməl) ivlən. iməl laùl: « xol ivŋ'sən? » iməl pèlà laùl: « mà, laùl, paldà-

kígyó, mondja [az], emberrel nem találkoztál (tk. embert nem találtál)? » A kígyó mondja: « nem. » Ö [azt] mondja: « A nyomát idáig követtem (tk. hoztam) im. » — « Te kidet keresed? » — « Én a menyhal-ölő öreget keresem. » A kígyó [így] szól: « Én nem ismerem. » — « No megállj kígyó, ha visszajöttömig meg nem mutatod, eszeden légy! »

A lovas ember ment. Hosszú ideig járt, rövid ideig járt, a lovas ember megérkezett. « A menyhal-ölő öreget, úgymond, hozd ide! » — « Te mit akarsz (tk. csinálsz)? én téged, úgymond, nem értelek. » A lovas emberhez a kígyó [így] szól: « Mi a neved? » — « Az én nevem Fűforma-ember. » — Majd hát előhozom a menyhal-ölő öreget. » A kígyó ment. Most a menyhal-ölő öreget a fekvő helyéről fölrántotta. A kígyó-öreg [így] szól: « Menyhal-ölő öreg a hátamra ülj csak föl! »

Ö a kígyó hátára ült, a kígyótól vitetik. Az imént elment lovas ember hátulról már csaknem utolérte. Ö odaérkezett, a lovas ember im odaért: a lova, az embere egyforma. A lova fehér, az embere is fehér.

Hazaérkezett, bement [a házba], az asszonya (a menyhal-ölő öreg asszonya) benn van. A felesége szól: « Hol jártál? »

məsəm.» oxti uai ioŋo-lwɔl. oxti uai lwɔm-kəmna iməl laʊəl: «nwɔ pəm-ɣorbi iɣəm ɣol tūsen?» — «iɣən kāmən ol ɣolna.» pəm-ɣorbi iɣəl ioŋo-lwɔs, uza-pàmət uər'sət. loʊ sittəlɲa laʊəl: «mə àŋgəmna, nèm and ɔzəs, pàmɲi nèmətsàɣəm.» lisət, ièssət, mola-pugət liʊβəs, azət lɪlət. oxti uai laʊəl: «nwɔ tombəɲna, pəm-ɣorbi-ɣoi, nèmətti moʊna nɛŋɣo andəm ol ilamba.»

oxti uai manəs. oxti uai manmal iʊbina àzəl laʊəl: «iɣiɲiè, nèməza-ɣos-pèlā àl iʊŋ'aliɲià!» loʊ sit laʊəl ɣada tɔɪlɛlli i sɛmna an' nɪla.

àttià (?) ɣoisət. pəm-ɣorbi-ɣoi kim-ēdəs, sòmətlɪs, laʊəl nɪslɪ, sɛrmətl ɛʊəlt (uzdàɣəl ɛʊəlt) kim ʊəntəslɪ, laʊəl sɔs elti lèləs. laʊəl ʊvstəslɪ, iʊɣ-tɔi palàtna manl. kimətti pà ʊvstəslɪ: loʊ oʊəl paləŋət ɣoza ɣailɪɲda pidəs. ʊəntləli: mur iʊnttel nɪla.

aɪltaɪ laʊəl kàtlɪsəlli, si mur pèlā ɪlɪs mada pidəs. toŋo-iɔŋətsət: nèməza iʊnttiət and ollət, i ɣàn ādəl ɣasmal, mɪrəl azət ʊɛləmət, murna, ɣoləs iɔŋəml, sɪs iɔŋəlla.

A feleségének mondja: «Én, úgymond, megijedtem.» A kígyó bemegy [a házba]. A mint a kígyó bement, a felesége [így] szól: «Te, a fűforma fiamat hová tetted (tk. vitted)?» — «A fiad künn van még.» A fűforma fia bejött [a házba], köszöntek egymásnak. Ő erre [így] szól: «Az anyámtól, nevet nem talált, fűnek neveztettem.» Ettek, ittak, a miféle eleség [csak] van, mindent esznek. A kígyó szól: «Te kívüled, Fűforma-ember, mintha semerre se volna ember.»

A kígyó ment. A mint a kígyó elment, az atyja szól: «Fiacskám, semerre se járkálj!» Ő a lovát, [hogy] hol tartja, szemmel nem látható.

Éjjel aludtak. A Fűforma ember kiment, fölöltözködött, a lovát fogta, a gyeplőjénél fogva (a zablyájánál fogva) kivezette. A lova hátára fölült. A lovát megsarkantyúzta (tk. hajtotta), fahegy magasságban megy. Másodszor megint megsarkantyúzta: a feje a felhőkhöz kezdett ütödni. Látja: a nép birkózása (tk. játszása) látszik.

Lassanként a lovát [vissza] tartotta, a nép felé lefelé kezdett menni. Odaérkeztek [é. a lovával együtt]: nem birkózók azok (tk. semmi birkózók), egy király egyedül maradt, a népe mind meg van ölve, az [ellenséges] nép, a merre csak fut, oda követi.

sidi ñoꝛətlɪndi ɛuəlt loʊ ʒoʒaɪəl ioxtəs. «nɒŋ mola moʊ ʒən ɔsən?» — «mà, lauəl, soxta-uàzəŋ ʒən, ʒiʃ-uàzəŋ ʒən ɔsəm.» ʒiʃ-uàzəŋ ʒən pà ñoꝛəmdəs loʊ ɛuəltəl, tom ləlna azət uèldi uuràtla. tom ləl pàm-ʒorbi-ʒoɪ pèlà lauəl: «mundi ʒatsa (v. ʒaltsa) ʒisən, sɪis manà! mun, lauəl, loʊəl uèlləu, si ʒən uèlləu.» pàm-ʒorbi-ʒoɪ lauəl: «malai uèllən, loʊ isi ʒɔtl olda pà litl.» — «ʒən murel uèl'səu, loʊ pà at ʒɔləl!» — «manəm mola uèr?»

man'sət pà ñoꝛəmdəs. loʊ (pàm-ʒorbi-ʒoɪ) lau-sɔsna əməsl, il pà and oʊlɪl. ittam ʒənəl pà si tɪis ioxtəs. «ʒaltsa iuʊəm tɔrəm-ɪʒ ɔsən, manəm vndəstɪ! mà ʒadəmna niŋ uantli, ʒoɪ uantli ɛui tɔləm, manəm vndəstəsən-gi loln, ʒundi ioꝛətlən, ɛuəm nɒŋən masəm loln.» ittam ləlna ʒən loʊ ɛuəltəl pà si kòhɪtsa (uɔzətsa).

ləl lauəl pàm-ʒorbi-ʒoɪ pèlà: «nɒŋ muɣəu əl tɔrəstɪlà! kimətti-gi ioꝛətlu, nɒŋ sàbəl loʊəl i lauən sàbəl-loʊ soppɪ-səuərməlu

A mint így üldöztetik, ő hozzá érkezett. «Te micsoda föld királya vagy?» — «Én, úgymond, az agyagvárosi, a fővenyvárosi király vagyok.» A fővenyvárosi király megint megfutamodott tőle [is], az ellenség mindenáron meg akarja ölni. Az az ellenség a Fűforma emberhez [így] szól: «A honnét az imént jöttél, menj oda! mi őt, úgymond, megöljük, ezt a királyt megöljük.» A Fűforma ember mondja: «Miért ölöd [é. ölitek] meg, ő is csak akar még élni (tk. nappal lenni).» — «A király népét megöltük, ő is hadd haljon meg!» — «Mi közöm hozzá (tk. nekem mi dolgom)?»

Mentek, futottak tovább. Ő (a Fűforma-ember) lóháton ül, le nem ereszkedik. Most a király megint odajött [hozzá]: «Honnét jött isten-fia vagy, engem segíts meg! Az én házamban nő nem látta, ember nem látta leányom van, ha megsegítenél, a mikor jössz, a leányomat neked adnám.» Erre a királyt az ellenség tőle megint elűzte.

Az ellenség a Fűforma-emberhez szól: «Te minket ne késleltess (tk. akadályozz)! ha még egyszer (tk. másodszor) jövünk, a te nyakad csigolyáját és lovad nyaka csigolyáját ketté vagdaljuk és téged is [össze]vagdalunk. A Fűforma-ember ím

i nuḡen sēuarməlu.» pām-ḡorbi-ḡoi si lḡkməsa, alti kēzəl nvrēməs, ittam pōdər'dəm ḡoi sābəl-louəl soppi-sēuarməsli. «tāḡlūi ɣul lil twimən!» murna louəl paḡisa. lou selta lḡgəzəs, pām-ḡorbi-ḡoi lidi pul-sis an' uèridəs, ittam mur ārədəlna andəmi ḡisət.

ḡis-ḡəzəḡ ḡən, soḡta-ḡəzəḡ ḡən ioḡo-manəs. ioḡo-ioḡtəs, iməl pələ lauəl: «siməs-ḡorbi nēḡḡoi ḡzilḡisēm, manēm ḡilḡətsəli, mə molaina louəl pə malēm?»

ittam pām-ḡorbi-ḡoi lauəl nvl mola-puḡəḡ ōs, si-puḡəḡ i manl. mola-puḡət ḡəzət, mola ai ḡəzət, mola ɣul ḡəzət azət ɣant-səlli. pām-ḡorbi-ḡoi ioḡo-kērləs, tamotta ɣasəlna soḡta-ɣas ḡoza lauəl tūslī, iɣ ḡoza iər'səlli, ḡəmḡina ḡattśəsli: tal sələk-keɣ iis. lou twim alti kēzəl angəlli iis. ḡəmḡəl soksəlli, i-sidi angəlli iis. louəl sidi lēḡətsəlli: svḡəl-nūrl vriman ollət, nān vudi naurēm ḡorbiḡ iis. pə naurēmna toḡo-potkəla, pə naurēmna sḡis potkəla.

lou sidi potkədi ɣəlt ḡən ḡət ou silna si ioḡtəs. langər-

haragra lobbant, a kardját megragadta, erre a beszélő (tk. beszélt) ember nyaka csigolyáját kettévágta. «Hiába van nagy lelked!» A nép őt körülvette (?). Ő aztán megharagudott, a Fűforma-ember nem tudott volna egy falatot [lenyelni addig, a mikor] a nép már mindvalamennyi semmivé lett.

A fővenyvárosi király, az agyagvárosi király hazament. Hazaérkezett, a feleségének mondja: «Olyanforma embert talál-tam, engem megmentett, én mivel ajándékozom meg (tk. mit adjak neki)?»

Most a Fűforma-ember lovának az orra, a milyen irányban volt, abban az irányban is megy. A miféle városok, kis városok vagy nagy városok [csak vannak], mind látta. A Fűforma-ember visszatért [haza]. Az előbbi városába, az agyagvárosba vitte a lovát, fához kötötte, az ostorral megcsapkodta: kavicscsá lett. Az ő birtokában volt kardja tuskóvá lett, az ostorát [is] leszúrta, szintén tuskóvá lett. Magát pedig így készítette el: a subája-botosa [é. öltöző ruhája] össze van tépve, koldus (tk. kenyeret kérő) gyermek formává lett. Az egyik gyerek odalöki, a másik gyerek erre löki.

A mint így lökdösik, a király házána a küszöbéig (tk. az

χोजना σιιῦλῆσα. «*νῆη, λαῦῆλ, malai pōrēlladi?*» *lou sitelna uolūntsa naurēmætna.*

lou sirēlna sōzilūil. *ī purēs imi langēr-χoῖ zāt ēuelt kim-ēdas.* *purēs imi pēlā lauῆl:* «*νῆη χολ ἰνῆ'sen?*» — «*mā, lauῆl, langēr-χoῖ zātna ἰνῆ'sem.*» — «*mā νῆη χοῖza ollēm.*» *purēs imi lauῆl:* «*mā χādēm min χοῖdēmēn-louāt zātmen.*» — «*νῆηχο τῶlēn tanḡā?*» — «*mā nῆηχοῖēm χvlēm kimēt tvl tām. mā ittām ādēl olda an' uēritlēm, rōbitta pā an' uēritlēm — iuῦā!*» *imina lv-ḡēltsa χān langēr-χoῖ zātna, imi lauῆl:* «*mā ī sōr-alt naurēm ośsem.*» *langēr-χoῖ lauῆl:* «*naīli-ōr'li, nῆηχοῖ an' tῶidi naurēm nox-ēnmēldi!*» *imina tūsa.*

imi χān langēr-χoῖ zātna χvtl-luḡdi ἰνῆ'al. *ī mosaina imi pēlā pōdēr'l:* «*āḡgēm-imi χολ ἰνῆ'alūilēn?*» — «*mā, lauῆl, χān-āzēm zātna ἰνῆ'alūilēm, sēmna an' nīda ēuēl ol, sēmna an' nīda ēui χοῖza līdēt lēzādūilēm. χalēuēt χān-ēui āzēlna kitla.*» — «*χolas kitla?*» *imi lauῆl:* «*lāl' iil, āzēlna lāl' iēzēlt kitla. āzēl sidi lauῆl: uāzēm alt šugātla, ēui χalēuēt manl.*»

ajtó széléhez) jutott. A testőr meglátta. «Ti, úgymond, miért taszigáljátok?» Aztán a gyerekek békét hagytak neki.

Egymagában sétál. Egy öreg asszony a testőr házából kijött. Az öreg asszonyhoz szól: «Te hol jártál?» — «Én, úgymond, a testőr házában jártam.» — «Én nálad (tk. hozzád) leszek.» Az öreg asszony mondja: «Az én házam nekünk való (tk. nyugvásunkra elég nagy) házunk.» — «Urad (tk. embered) van talán?» — «Az én uram (tk. emberem) már két éve meghalt. Én bizony egyedül nem tudok meglenni, dolgozni sem tudok, gyere!» Az asszony bevitte őt a testőr házába, az asszony [így] szól: «Én egy árva gyermeket találtam.» A testőr mondja: «Ezt a gyermeket, a kinek e világon senkie sincs, neveld föl!» Az asszony elvitte.

Az asszony a testőr házába naponként [el]jár. Egyszer az asszonyhoz [így] szól: «Anyám-asszony, hova járogatsz?» — «Én, úgymond, a király-atyám házába járogatok, szemmel nem látható leánya van [neki], a szemmel nem látható leánynál én ennivalót készíttetek. Holnap a királyleányt az apja elküldi.» — «Hova küldi (tk. küldetik)?» Az asszony mondja: «Ellenség jön,

lou si iāzəŋ ɣòl'səlli. ìmi manəs, ɣaləuət ioxtəs ila pèlè. ìmi laulvɨl: «mola siməs-lamba èu! ləl iəžəlt al-kitla, ləlna si tɔrə èuəlt èu selta i tula.» lou (pəm-ɣorbi-ɣoi) si iāzəŋ ɣòləs i ɣoisət. nox-kilmalna ìmi ɣundsi manmal. ɣouən manəs, mola uənna manəs, lou nox-kiləmdəs, sōmətlɨs i uəs uətpina ioxəml. uəs uətpina ioxtəs, ɣəmɣəl logəməsli, ittam sələk-keu-uɨr selta ɣattəsəli i laulə nox-ləiəmdəs, nēməzaɨl ɣodaš iuəəm andəm. alti kəzəl nvrəməs, laulə svs elti lələs, laulə uəstəsli i paləŋ-kəmna manl.

ɣən-èu mural pilna mandal ūla. pəm-ɣorbi-ɣoi manmal svɣət èu mural al-kōrətlɨlət, èuina top laulə kət kur siɨləsa, nənɣoiəl mola-ɣorbi an' uantsəlli.

[sidi] manəs i ləl ɣoza ɣaiəs: mur iəna' ār. lou selta ligəzəs. «mà ɣoi olməm, and ošləiəm.» lou lələsta pidəs mur ɣoza ɣvɨl-iəŋ'k svɣət (ɣvɨl sirna siɨməs). ləl mur laulə: «ɣaltsə

az atyja az ellenség elé küldi.» Az apja [így] szól: «A városom ne töressék össze, a leány holnap megy.»

Ő ezt a hírt hallotta. Az asszony elment, másnap megjött [úgy] estefelé. Az asszony mondogatja: «Micsoda leány! Az ellenség elé csak elküldik és az ellenség aztán magával innét el is viszi.» Ő (a Fűforma-ember) ezt a szót hallotta és lefeküdtek. A mikor fölkel, az asszony már elment. Messzire ment, vagy közelre ment, ő hirtelen fölkel, fölöltözködött és a város mögé iramodik. A város mögé érkezett, az ostorát kirántotta, aztán a kavicsdobot megcsapkodta és a lova hirtelen fölállt, mintha semmi sem lett volna(?). A kardját megragadta, a lova hátára fölült, a lovát megsarkantyúzta (tk. hajtotta), úgy megy, mint a felhő.

A királyleány a népével együtt megy, látszik. A mint a Fűforma-ember [arra felé] ment, a leány népe csak leesik a földre, a leány csak a lovának a két első lábát látta, az embere [hogy] milyenforma, nem látta.

Igyen ment és az ellenségre rátalált (tk. az ellenséghez ütdődött): a nép valóban sok. Ő aztán megharagudott: «Hogy ki vagyok, nem ismernek.» Ő hadakozni kezdett a népnél keletről nyugat felé (a nap módjára villant meg). Az ellenséges nép szól:

iuuəm ior-nəŋxoi! lou manmal svət si-kut xoi iàsl märtəs i kural märtəs. lauel mur libina iŋ'əl, moxti uelda məsl! lauel mur kimbina iər'səlli, mur xoža toxo-manəs, lələsta pidəs, si mur xoža než i nəŋxoi an' xazəs.

pəm-xorbi-xoi lauel pələ mandal svət laudal šatl: «əl manà!» lou ioxoš-vŋgərməs, i nəŋxoi lau-svs elti ol. — «nvŋ murəm uelda xoina pàrtsàien?» — «mà nəŋxoina pàrtməm andəm.» — «nvŋ mola mou nəŋxo ōsən?» — «mà xiš-uàzəŋ xàn, soxta-uàzəŋ xàn iŋ'əl ōsəm.» — «xiš-uàzəŋ xàn, soxta-uàzəŋ xàn iŋ'əl andəm ōs.»

lou sidi pōdər'tal euəlt lauel svəs elti nox-lələs i lauitəlna i-iəžəlt iŋŋən. «mola mou nəŋxo ōsən?» iəža ləiŋs: «mà nèməm, lauel, pəm-xorbi-xoi.» — «pəm-xorbi-gi ōsən, kətis manləmən! svə i-iəžəlt pà iilmən! nvŋ lauən iŋl-gi iərà-gi kērləl, si-pvəràina nvŋən mà sēuərmələm, mà lauəm iŋl-gi iouərə-gi kērləl, manəm nvŋ sēuərmə!»

«Honnét termett (tk. jött) erős ember! Az ő menése közben némely ember a kezét törte, a lábát törte. A mint a lova a nép között jár, azonnal meg kell őt ölni!» A lovát a népen kívül megkötötte, a néphez odament, hadakozni kezdett, ebből a népből csak egy ember sem maradt.

A Fűforma-ember miközben a lovához megy, beszédet hall (tk. beszéd hallszik): «Ne menj! Ő visszatekintett, egy ember lóháton van. «Te kitől rendeltettél a népemet megölni?» — «Embertől én nem rendeltettem.» — «Te hová való ember vagy?» — «Én a főenyvárosi király, az agyagvárosi király fia vagyok.» — «A főenyvárosi királynak az agyagvárosi királynak fia nincs (tk. nem volt).»

A mint ő így beszél, a lova hátára fölült és lovastul együtt szembejönnek egymással. «Hová való ember vagy?» Egy kissé megállt: «Az én nevem, úgymond, Fűforma-ember.» — «Ha a Fűforma vagy, menjünk kétfelé! Aztán megint jöjjünk szembe egymással! Ha a te lovad orra oldalvást fordul, akkor én váglak meg tégedet, ha az én lovam orra fordul földre, te vágj engemet!»

lou i pàm-χorbi-χoi iorós-kērləşən, i-izəlt-manləşən, alti kēzilən noχ-ələm'səşən sēuərmədi-kossì. lau-ivləşən nēməttit iouir and vngərməl. lauəlal χodi iisən, sommì laidì pitsəşən. i χuiəl lau-svs əuəlt nāuərməs, pàm-χorbi-χoi selta sēuərməla, alti kēzəl tal tvrə əuəlt manl. «nvy χodi termələlən, ittam sàra manəm əl uəlì!» pàm-χorbi-χoi selta sēuərməs: kət sòβəl kət tvràina kòri-səşən. lauəl kutpəl əuəlt pà soppì-sēuərməsə. i χuiəl kutpəl əuəlt sēuərməsli, uyləl pòdər'l χolna. «pàm-χorbi-χoi kimətti iudəmna χis-uəzəş, soχta-uəzəş mola-kəməl χaşl, si-kəməl tutna vlləm.» ittam pòdər'dəm χoiəl tal soχtaì iis.

lou sittəlna manəs, lauəl uvstəsli, χàn-əui numbi əuəlt sidi manl. χàn-əui ləl' χoza ioxtəs, uəlìs tàm uələmət, χoina uəl'səjət i an' uantsəl i andi χòl'səl.

pàm-χorbi-χoi ittam ioro-kērləs, lou uasna ioxtəs. lauəl tamotta tvràina χətt'səsli: sələk-keu-uirri iis. alti kēzəl angəlli soksəlli, χəmžəl angəlli soksəlli, lou oləm χətəlna manəs. imi lauəl: «χol ivn'sən?» — «mà, lauəl, nūvremət pilna ivntsəm.»

Ő és a Fűforma-ember visszafordultak, szemközt mennek egymással, a kardjaikat vágásra fölemelték. A lóorrok közül egyik se tekint félre. A lovaik a hogyan jöttek, egyenesen állni kezdtek. A társa a lóhátról leugrott, aztán a Fűforma-embert megvágja, a kardja üres helyen megy. «Hát te [még] sietsz, hamar engem meg ne ölj!» A Fűforma-ember aztán vágott [egyet]: két darabja kétfelé esik. A lovát a derekánál fogva szintén kettévágta. A társát [a mikor] a derekánál fogva [ketté] vágta, a szája még beszél. «Fűforma-ember, [ha] még egyszer (tk. másodszor) jövök, a fővenyvárosból, az agyagvárosból a mennyi [csak] marad, annyiát fölégetem.» Most a beszélő (tk. beszélt) embere pusztá agyaggá lett.

Ő erre [tovább] ment, a lovát megsarkantyúzta, a királyleány fölött igeny megy. A királyleány odaérkezett az ellenséghez, csak az imént ölték meg őket (tk. csak az imént ölettek meg im), kitől ölettek meg, nem látták és nem is hallották.

A Fűforma-ember most hazatért, a maga városába megérkezett. A lovát a multkori helyen megcsapkodta: kavicsdombbá lett [az]. A kardját tuskóvá szúrta le, az ostorát tuskóvá szúrta

imi ioxtas. xan-èui ioxatmal şatl, laşl: «tôrâm-iixna ali xih-iixna nıtsaım, sëmna an' uantsəm, polna ant xol'səm.» âşl pëlâ laşl: «alta manmëu svrat uas-numbi eşl i laşl xoi laşl top kât kurl sişlâsa.» âşl laşl: «malai and nusalên?»

xan-xatna nèbëk ioxatmal şatl, sidi laşl: «mutràim pàm-xorbi-xoi tvil, xalëuət mà şvras-xoibi lâl kitlëm.» xiş-uâşl xan laşl: «pàm-xorbi-xoi sëmna an' uandvileu i polna ant xollvileu, tôrâm pàrdëm pàm-xorbi-xoi uèrîè ar, mola pàm oldal, and oşlëu.» xan laşl: «xalëuət lâl pilna i mà manlëm.»

ât xoışet. xol'lêl: xan murêl âşl. pàm-xorbi-xoi si iâşl xolês i manês laşl xoşa. alti kèşl nvrëmês i xamşêl nvrëmês, [sêlek-keu-ıı] xamşina uàraskêl, laşl nox-lâimds. «kôşâim, laşl, mola rôbôda?» — «tamotta iıı'am tvràimenna uât-xan iıı'el mutràim, laşl pëlâ laşl, svà nıl-ıışgalân eşl pèşâtşl lıl palât-këmna tutl i pöşl azât ar ât ol!»

le, az ő lakó (tk. volt) házába ment. Az asszony szól: «Hol jártál?» — «Én, úgymond, a gyerekekkel játszottam.»

Az asszony jött [haza]. A királyleány megérkezett, hallszik, azt mondja: «Az isten fiától vagy az alvilági fejedelem fiától mentettem meg, szemmel nem láttam, füllel nem hallottam.» Az atyjának mondja: «Mikor innét elmentünk, a város fölött egy lovas férfi lovának csak a két lába látszott.» Az apja mondja: «Miért nem kiáltottatok rá?»

A király házába levél jött, hallszik; [a levél] így szól: «Az én fortélyomat a Fűforma-ember tudja (tk. bírja), holnap én ezer emberből álló hadat küldök.» A főenyvárosi király [így] szól: «A Fűforma-embert szemmel nem látjuk, füllel nem halljuk, isten rendelte Fűforma ember bizony sok van, micsoda fű, nem tudjuk.» A király szól: «Holnap a haddal én is megyek.»

Éjjel nyugodtak. Hallja [ám], hogy a király népet gyűjt. A Fűforma-ember ezt a hírt hallotta és a lovához ment. A kardját megragadta és az ostorát megragadta, [a kavicsdombot] az ostorával megcsapta, a lova hirtelen fölállt. «Gazdám, úgymond, mi a munka?» — «A multkor járt helyünkön a szélkirály fia fortélyos, a lovának mondja, aztán az orrlukaidból hiteles öl magasságnyira tűz és füst támadjon (tk. igen sok legyen)!»

lau-svs elti lèləs, lauəl xəttəsli, uəs-numbi èuəlt manda pidəs. lou mandal svə̀əiat xiš-uəzəy xən al-kōrətliyələt murəl pilna. xiš-uəzəy xən lauəl: «mola xodi iis?» xiš-uəzəy xən langər-xoiəl lauəl: «i nāuē lauəy xoi uantsəm.» — «xolaš-tvə̀ə manəs?» — «si-narna (si-pulāy) manəs.»

lou (pəm-xorbi-xoi) toyo-ioxtas, švrəs-xoibi ləl tūla. uət-xən-iix ləl iubina ol. pəm-xorbi-xoi āt pvdā ī-puš kērləs, xptl-iəy'k svət ī-puš kērləs, uantlāli: švrəs-xoibi ləl xoəa nēməza xazəm nəyxo andəm. uət-xən-iix iil. «sasā, lauəl, āl termālā!» ī-ivə̀ə iuuəndiisəyən, kətni man'səyən. uət-xən-iix lauəl: «lauən iivl iə̀ə-gi kērləl, mē nəyən sēuərmələm, mē lauəm iivl ioùə-gi kērləl, nəy manəm sēuərmē!»

ī-iə̀əlt iiləyən, uət-xən-iix lauəl iivl-uš èuəlt pə̀zətəy ləl-sə̀ə palātna tutl ēil, pəm-xorbi-xoi lauəl iivl-uš èuəlt pə̀zətəy ləl-kəmna tutl ētl. uət-xən-iix lauəl iivl sērək ioùə kārēməs, uət-xən-iix talta sēuərməlli (pəm-xorbi-xoiina sēuərməla), lauəl-təlna

Lóhátra ült, a lovát megesapkodta, a város fölött kezdett menni. Mikor ő [így] megy, a fővenyvárosi király csak leasett [a földre] a népével együtt. A fővenyvárosi király szól: «Mi történt?» A fővenyvárosi király testőre mondja: «Egy fehér lovas embert láttam.» — «Merre ment?» — «Errefelé (ebben az irányban) ment.»

Ő (a Fűforma-ember) odaérkezett, az ezer emberből álló ellenség [csak úgy] vitetik. A szélkirályfi az ellenség [é. a népe] mögött van. A Fűforma-ember nyugatról keletre egyszer fordult, keletről nyugatra (tk. a nap vize szerint) egyszer fordult, látja: az ezer emberből álló ellenségből egy ember sem maradt. A szélkirályfi jön. «Ej hát, úgymond, ne siess!» Együvé jöttek, kétfelé mentek. A szélkirályfi szól: «A lovad orra ha oldalvást fordul, én téged megváglok, ha az én lovam orra fordul félre, te vágj meg engemet!»

Szembejönnek egymással, a szélkirályfi lovának az orra lyukából hiteles öldarab magasságnyira tódul ki a tűz, a Fűforma-ember lovának az orra lyukából [is] hiteles ölnyire tódul ki a tűz. A szélkirályfi lovának az orra hirtelen félrefordult, a szélkirályfit erre megvágja (a Fűforma-embertől vágatik meg),

(v. laʉəl pilna) i-oldiṇ soppi-kōriṇs. pām-ʒorbi-ʒoi laʉ-sʉs ɛʉəlt il-nāʉərməs, ʒandi nəŋʒo sirna ʉisl, ai suʒliṇ sēʉərləlɪ laʉəl molaṭtəlna, nəŋʒoiəl molaṭtəlna.

si-kəmna it pōdər'tal ʒətl: «nəŋ, laʉəl, ʉelda an' ʉərəmlən; lou ʒandi nəŋʒo iorə top ʉʉŋə-luiəl ʒoza seda taiṭ. (ʉʉŋə-lui taləŋ-ki, sidi pə manl, iilʒələl.)» lou si iāzəŋ ʒəl'səlli, si ʉʉŋə-lui ʉisl, iāsl iət-kəmna ʒaṇsa, taləŋdi iās-iət noʒ-āləməsl, lou iāsl ʉantləli, noʒ ālməm iās, kəzi ʉis, ʉʉŋəiəl pələk-ʉasməsl. munda iorəiəl sēʉərmalna laʉəl pilna ʒolna nəʒ ʉər an' twisəŋən, ʉʉŋəiəl ɛʉəlt mandɪ ʉər sən̄k ar. laʉdal ʒətl, ʒada pōdər'l, ant siṭələlli: «na ittam, nəŋ, laʉəl, ʒou nōbət twida pitlən, lou ʉasəlna lou lambəl nəŋʒoi tiʉmal andəm.»

pām-ʒorbi-ʒoi laʉəl sʉsna lələs i iorə-kərɪəs. iorəś-mandal sʉʒəiət tamotta ʉələm ləl ʒoza iorʒəs. ʒiś-ʉəzəŋ ʒən, soʒta-ʉəzəŋ ʒən mərəl pilna ləl ʒoza ʉəlɪs iorəlsət. ʒiś-ʉəzəŋ ʒən laʉəl: «mola tōrəmna ʉəl'səiət ali mola nəŋʒoina ʉəl'səiət, si ošl an-

[az] lovastul együtt két darabban esett össze. A Fűforma-ember a lóhátról hirtelen leugrott, osztják ember módjára fogta, apró darabokra vágdalja a lovával-miével, az emberével-miével együtt.

Ezenközben valaki (tk. egy) beszél, hallszik: «Te úgymond, megölni nem tudod; ő az osztják ember húsát csak a kisujjában bírja (ha a kisujja épen marad, úgy megint elmegy, föl-támad).» Ő ezt a szót hallotta, a kisujját fogta, a kézfejet levágta, a csonka kézfejet fölemelte, a kezét nézi (a fölemelt kezét), kést fogott, a kisujját ketté hasította. Az elébb mikor a húsát vágdalta össze a lovával együtt még csak nem is vérzettek, a kisujjából folyó (tk. menő) vér igen sok. [Valaki] beszél, hallszik, [hogy] hol beszél, nem látja: «No most már, úgymond, te hosszú ideig élsz majd, az ő városában hozzá hasonló ember nem született.»

A Fűforma-ember fölült a lóva hátára és visszatért [haza]. A mint visszafelé megy, az elébb megölt ellenséghez érkezett. A főenyvárosi király, az agyagvárosi király a népével együtt éppen csak most érkezett meg. A főenyvárosi király szól: «Az istentől ölettek-e meg vagy [halandó] embertől, azt nem [lehet]

dàm.» lou (pàm-chorbi-choi) sidet ox-numbi èuelt mandal svrät si-kudat al-kōratluilēt. soxta-uāzəŋ xàn lauəl: «xodi iisti?» lauəl: «uāt pələ xais.» xàn lauəl: «tōrəm-iix uantsəm, lauəltəlna, nəŋxoiəltəlna (talán: nəŋxoiəltəlna) i-oldiŋ nāuət.» si təl xoža uantsət, ār nəŋxo uələmət, ali mola i nəŋxoi uələmədət.

xàn murəl ioŋo-kērətsəli. lou (pàm-chorbi-choi) uasəlna ioxtəs, lauəl tamotta toŋəina i-sidi xəmzəina xattəsəli, sələk-keu-ŋirri iis. oləm xətəlna manəs. imi lauəl: «xol iŋŋ'sən?» — «nāuərəmət pilna iŋntsəm.» imi lauəl: «mola lill iŋŋli nōŋəmdəŋlən?»

mosa-porəiatna xələnti, xis-uāzəŋ xàn ioxtəs, sidi lauəl: «tōrəmnə iŋtsəŋu, nəŋxoiəl top siŋləsəu, nōməta manəs.»

mosa-porəiatna xoisət. xələuət ələŋ-svrat̃i iis, imi lauəl: «xiliŋə, nŋŋ iŋlŋn olà tàm xvtl! xàn mur əgətl, pàm-chorbi-choi kašla, xada ol, xàn mutrəŋŋ təkərna kašla. nŋŋ, lauəl, nəŋxoiət xoža olda an' uèritlən, moŋatna svrà toŋo-pōŋəlmələŋ, manəmnə uantta səl ōsən.»

tudni.» Ő (a Fűforma-ember) mikor ezeknek a feje fölött elmegy, némelyek csak leesnek [a földre]. Az agyagvárosi király szól: «Mi lelt titeket?» [Azok] mondják: «Mintha szél ütődött volna [hozzánk].» A király mondogatja: «Az istenfiát láttam, lovastul emberestül egyformán fehérek.» Az ellenséghez néztek, sok ember meg van ölve, vajjon egy ember megöltje-e [azok].

A király a népét visszafordította. Ő (a Fűforma-ember) megérkezett a városába. A lovát a multkori helyén ugyancsak ostorral megcsapkodta: kavicsdombbá vált [az]. A lakó (tk. volt) házába ment. Az asszony [így] szól: «Hol jártál?» — «A gyerekekkel játszottam.» Az asszony mondja: «Mit futkosol étlen-szomjan?»

Egyszer csak hallja, [hogy] a főenyvárosi király megérkezett, így szól: «Az isten megsegített bennünket, az emberét csak éppen hogy megpillantottuk, fönt ment.»

Egyszer lefeküdtek. Másnap reggel felé jött [az idő], az asszony [így] szól: «Öcsikém, te ma maradj itt benn [a házban]! A király népet gyűjt össze, a Fűforma-embert keresik, [hogy] hol van, a király tudós orvosa keresi. Te, úgymond, az emberek között nem tudsz meglenni, a többiek [még] aztán ide-oda lökdösnének, nekem téged látnom fájna.»

mur azàt àgotsàiet, uas-tèl mur. mosa-pvràietna mur pō-dar'let: «χολνα ι ναυρέμ andàm.» χὰν λαυῖλ: «χοι ναυρέμ?» mur λαυῖλ: «ιμι ενμῆτι ναυρέμ.» ittam pàm-χorbi-χοι sidi kasla, ιμι ναυρέμῆλ tùsa toxo, pàotna toxo-potkela, pàotna sùis potkela. ιμι λαυῖλ: «soxalt ναυρέμ malai pōxallalen?»

mur uantvūda pitsàiet, χὰν-èui mutràietη tēkàrəl pilna mur kut èuəlt sòziliūlən. ittam pàm-χorbi-χοι mur uətpina χanēməs, sidi sòziliūdi svpət ossa. ənēsla: «nēmən mola?» — «mà nēm an' tviləm.» ιμι pèlā lauḷet: «ναυρέμən nēməl mola?» ιμι λαυῖλ: «mà and oslēm, mà tviam ναυρέməm and ol, àγγəl, àzəl lou χolna než and osləlli.» mutràietη tēkàr lauḷet: «nvη molaien en-məltəsən? χὰν-àzēu iilβədam pàm-χorbi-χοι lou tàm!»

χὰν-èuina i kàtllsa i tùsa, selta χὰν-èui toxo, àzəl xoža ioxtas, àzəl pèlā lauḷet: «nvηèn iilβədam χοι mà ossəm.» χὰν lauḷiil: «olmal. — nēmən mola?» — «uolāη nēm an' tviləm, χὰν-àzəm, tōrəm-àzəm, lauḷet, mà pàm-χorbi-χοι olləm.» — «nvη matta

A népet mind összegyűjtötték, az egész város népét. Egyszer csak a nép beszél: «Még egy gyermek nincs [itt].» A király szól: «Kinek a gyermeke?» A nép mondja: «Az asszony nevelte (tk. nevelő) gyermek.» Most a Fűforma-embert ighen keresik, az asszony gyermekét odavitték; az egyiktől odataszíttatik, a másiktól erre taszítatik. Az asszony szól: «Az árva gyermeket miért lökdösitek.»

A népet vizsgálni kezdték, a királyleány a tudós orvossal a nép között lépdel. Most a Fűforma-ember a nép mögé el-rejtőzött, a mint így lépdelnek, [egyszer csak] rátaláltak. Kérdezik: «Mi a neved?» — «Nekem nevem nincs.» Az asszonyhoz szólnak: «A gyermeked neve micsoda!» Az asszony mondja: «Én nem tudom, nem az én gyermekem, anyját apját még csak nem is ismeri.» A tudós orvos szól: «Te midet neveltél föl? A király atyánkat megmentett Fűforma-ember ez itt ő!»

A királyleány megfogta és vitte, aztán a királyleány oda, az apjához érkezett, az atyjának mondja: «A téged megmentett embert én megtaláltam.» A király mondogatja: «Az ám (tk. ő volna). Mi a neved?» — «Ilyen-amolyan nevem nincs, király atyám, isten atyám, úgymond, én a Fűforma-ember vagyok.» —

poràina, uàt-xàn-iix lauəl, pàm-xorbi-xoi òsən, iəna', lauəl, nny?»
[lou sidi] lauəl: «mà».

xàn si iāzəy xòləs, nèməza ant pòdər'dəs, èuəl pèlā lauəl:
«nnyèn pàm-xorbi-xoi elti nnyì maləm, manèm xòləm-puš lələəβsi
[èuəlt] iilβətsəli.» mur pèlā lauəl: «pozàn uèràdi!» mur i pozàn
uèrda pitsət i pàri lèžàtta pitsət. xàn-èuina xolna kim-ətti and
əslla. «xàn-àžəm, lauəl, manèm iəža əsləmdiñi! mà tàm svγəm-
nirəmna, lauəl, mur kutna tàdà aməsta an' uèritləm.» manəs kim,
uèt soldàtna, uèt xàžəyna xos-pèlā tùsa.

[lou] manəs lauəl xoža, lauəl xattšəsli: lauəl iis. alti kèzəl
nvrəməsli, louəl sòmətlvīs, isi tōrəm-iix, isi xàn-iix!

xàn xət pèlā manəs. «xàn-àžəm, lauəl, lauəm tobəjət šugà-
ləsət.» lauəl làjil, noi elti làjil. iγo-lyγəs, lou lyγdal svγət mur
kātñis man'sət. xàn lauəl: «iəna' pà pàm-xorbi-xoi olmən, mà,
lauəl, matta nnyèn uan'məm sirna si-xorbi olmən.»

uas lida uul pàri uèrdi-xouət mur iəšlət kāmən i lilot. porà

«Te régebben (v. azelőtt), a szélkirályfi [is] mondja, Fűforma-
ember voltál, hát igazán te vagy [az]?» [Ő így] szól: «Én.»

A király ezt a szót hallotta, semmit sem beszélt, a leányá-
hoz szól: «Téged a Fűforma-emberhez nőül adlak, engem három
izben megmentett az ellenségtől.» A néphez szól: «Asztalt állít-
satok (tk. csináljatok)!» A nép asztalt kezdett állítani és lakomát
kezdték rendezni. A királyleány [még csak] kimenni sem ereszti.
«Király atyám, úgymond, engem egy kissé eressz ki! én ebben
az öltöző ruhámban, úgymond, itt a nép között nem tudok ülni.»
Ment ki, öt katona, öt kozák kísérte valamerre.

[Ő] ment a lovához, a lovát [tulajdonképpen: a kavics-
dombot] meg csapkodta: lóvá lett. A kardját megragadta, föl-
öltözködött (tk. magát fölöltöztette), akárcsak az isten fia, akár-
csak a király fia!

A király háza felé ment. «Király atyám, úgymond, a lovam
patkói eltörtek.» A lova áll, posztón áll. Bement [a házba],
mikor belép, a nép kétfelé ment [előtte]. A király [így] szól:
Igazán te vagy a Fűforma-ember, én, úgymond, a mikor téged
láttalak, ugyanilyen voltál.»

Város-evő nagy lakomát csaptak. A lakoma ideje alatt a

ioxtas, pàm-χorbi-χοι̇ ìmæl iēmæη χàtna tùslì i uèñzàliisηæn tayrà.
χàn lauðl̃: «nvηen — pàm-χorbi-χοι̇ χòlèndà! — ìñχ iugànñi
nèmlèm.» — «tòrêm-àzəm, χàn-àzəm, mà ìsi mou-χοι̇ òsəm, mà
ìsi mouəm nvmasna pitlàzəm.» uàn ollìĩl̃l̃ot, χou ollìĩl̃l̃ot.

sidi oldel euəlt pàm-χorbi-χοι̇ lauðl̃: «χàn-àzəm, tòrêm-àzəm,
manèm èsll̃! mouəm nvmasna pitsàzəm.» χàn lauðl̃: «nvη χοĩna
kātllàzèn? muηilu àl iorèmìl̃à!» [sittèlna] χοisət.

[pàm-χorbi-χοι̇] χalèuət kiləs, kim-ēdəs, lauəl lèzàtta pidəs.
χàn murəl àgətsəllì i lau-tàs̃ uəstəsə (vagy: uəstəsàzət), òγlat
lèzàtsàzət, lauət kirsàzət. χàn euəl elti mola-kèm ox lèzàdəs, sit
χundi osla? mola-kèm toγàr lèltsa, sit χundi osla? «uòlβəsən i
padidən.»

sittèlna lou (pàm-χorbi-χοι̇) uza uèrda pidəs. «χis̃-uàzəη
χàn, soχta-uàzəη χàn nèmətti mou pèl̃à l̃l̃ àl kidà! sēηk-ki
iērəmlən, mà pèləm nvmsən àt iγη̃alìĩl̃! mà ittam manlēm, euən
murna àt tula!» euəl murna si tùsa. pàm-χorbi-χοι̇ kardəη libina

nép künn iszik és eszik. Az ideje elérkezett, a Fűforma-ember az asszonyát a templomba vitte és talán megesküdtek. A király szól: «Téged — Fűforma-ember halljad csak — fiam gyanánt szeretlek.» — «Isten atyám, király atyám, én is [csak] földi ember vagyok, én is [csak] kíváncsozhatom a földemre (tk. a földem eszembe juthat).» Rövid ideig éldegélnek, hosszú ideig éldegélnek.

A mint így vannak, a Fűforma-ember szól: «Király atyám, isten atyám, engem bocsáss el! a földemre kíváncsozom.» A király szól: «Ki tart vissza téged? minket ne feledj el!» Erre aztán lefeküdtek.

[A Fűforma-ember] másnap fölkelt, kiment, a lovát kezdte fölkantározni (tk. fölszerelni). A király népet gyűjtött össze, a lónyáját elhajtották, szánokat szereltek föl. A király a leányának [hogy] mennyi pénzt adott, ki tudja? hogy mennyi árút raktak föl neki, ki tudja? «Ez itt mindened.»

Erre aztán a Fűforma-ember búcsúzni kezdett. «Fövenyvárosi király, agyagvárosi király, semerre se küldj hadat! Ha nagyon szorongatnak (tk. szükségben léssz), csak gondolj rám! Én most már megyek, a leányodat hadd vigye a nép!» A leá-

lau-svnsa lèləs, lauəl uàraskəsli, xatśa manəs, murna i xànna ant siàləsə.

sidi mandal èuəlt ī uasna ioxtəs, lou uasəlna. lou ioxət-malna lou oləm tɔɣàl uàssi iuɯmal. pàm-xorbi-xoi lauəl: «tɔɣsəm tanɣà?» lauəl lauəl: «mìn xàtmən tàm.» kardəŋ oyna ioxətsenən, lauəl soysəli (kurna soysəli), lauəl tɔbəri pai ilbina il-lɔɣəs. ī-mosaina xòləntləlì, uas-təl sangàn nóxləs (səŋ'làjət). lou ioxo-lɔɣəs, àŋgəl lauəl: «uəs malai nóxəl?» àŋgəl pèlè lauəl: «uəs an' nóxəl, mà, lauəl, xis-uàzəŋ xàn, soxta-uàzəŋ xàn èui túsəm, xàn-èui iidi lɔɣanzèβ sɛjət.»

kāmən ioxətsət i xàn-èui ioxo-lɔɣəltsa. pàm-xorbi-xoi pəri uèrəs i mur lida, ièšta pitsət. si soxta-uàzəŋ xàn-èui pilna pàm-xorbi xoi ittam pà lin olləŋən tɔɣɣà.

nyát im vitte a nép. A Fűforma-ember a kapu aljánál lóhátra ült, a lovát megcsapta, [hogy] merre ment, a nép se látta, a király se látta.

A mint így megy, egy városba érkezett, az ő városába. Mikorra megérkezett, az ő volt helye várossá lett. A Fűforma-ember mondja: «Eltévedtem talán?» A lova szól: «A mi házunk ez itt.» A kapu ajtajához érkeztek, a lovát megrúgta (lábbal rúgta meg), a lova a szemétdomb alá ment. Egyszer csak hallja, az egész város harangja szól. Ő bement a házba, az anyja szól: «A város miért harangoz?» Az anyjának mondja: «A város nem harangoz, én, úgymond, a főenyvárosi király, az agyagvárosi király leányát hoztam [el], a királyleány csenge-tyűjének a hangja az.»

Künn megérkeztek és a királyleányt bevitték a házba. A Fűforma-ember lakomát rendezett és a nép enni, inni kezdett. Ezzel az agyagvárosi királyleánynyal a Fűforma-ember még talán most is él.

11. uätli-igi xòntəŋ-mou läl'na iorätla.

uätli-igi uëtsät xui'bi uasna ol, uul iirəl pilna xäβ uërləŋən. iirəl pələ lauəl: «xäβ-ki uërlən, xäβən padəl kul át ol, luβ-ki uërlən, luβən nvləl kul át ol!» iirəl lauəl: «ōiəm nəŋ'k-pələk luβ xodī twila? luβ uërla, alt tās ol, luβ uërla, alt ōrəl ol!»

iirəl lauəl: «sidi-ki ollən, tām xol'təŋ tvlna, tām läləŋ iisna lāuəl'tu'idən tvrāna läl'na ētlāiən-ki, al-uëllāiən, iorī-ki xontlən, luβən-ki šugäləl, ādām ām'β'-idi al-uëllāiən! xäβən-ki ōrəl, tāglī šugäləl, siski-lil ālŋən tāglī uila! mā iāsŋəm át xöl'sèn, mā potram át nòm'sèn, svrmən xou ōs lölən!»

iirəl lauəl: «purəš nəŋxoi ār nvməs xun twil? manəm āl òntlī!»

iski-tvl sòβən xoləl, mēlək uät rnuəl ponla. tvl pidəm iski lāuš lolda pitl. kāmən i'vntti ār náurēm euəlt uätli-igi xodī xöl-

11. Vatli-öregre kondavidéki ellenség támad.

Vatli-öreg ötszáz emberes városban él (tk. van), az öregebbik fiával együtt csónakot csinálnak. A fiának mondja: «Ha csónakot csinálsz, a csónakod feneke vastag legyen! Ha evezőt csinálsz, az eveződ nyele vastag legyen!» A fia szól: «Vörösfenyő hasábból készült evezőnk hogyan lenne? Ha evezőt csinálunk (tk. evező csináltatik), akár vastag (?) legyen [az], ha evezőt csinálunk, akár vékony legyen [az]!»

Az apja [így] szól: «Ha így leszel, ebben a vészes esztendőben, ebben a háborús világban evezgetésed alkalmával ha ellenség támad reád, csak megöletel, ha visszafelé menekülsz és az eveződ eltörik, úgy megölnek, mint a rossz ebet! A csónakod ha vékony, könnyen eltörik, veréblelked végét könnyen veszik. Bárcsak az én szómat meghallgatnád (tk. meghallgattad volna), az én beszédemet eszedben tartanád, a halálod soká következ-
nék be!»

A fia [így] szól: «Öreg embernek sok esze hogyan volna? engemet ne taníts!»

A hideg tél darabja (tk. téldarabod) elfogy, meleg szél fúvása támad. A télen esett hideg hó olvadni kezd. A künn játszó sok gyermektől Vatli-öreg miképpen hallja: a délvidéki sok állat (= költöző madarak), a tavi csüllő-madár sok falkája

lɔ̀lɛ: mǎrdi mou ǎr uai matti lǎr-ɣalɛu ǎr pugɛt landɛy ǎs uɣɛl
pɛ̀lǎ pugtɛy uai ǎr pugɛt manda pitmɛl ɣǎtl, lǎr-ɣalɛu raxmɔ̀y
ɛvɣ ɛvɣman mandel ɣǎtl. si iɛbel matti mǎrdi-mou toɣlɛy ǎr uaiɛu
ioɣǎtmal ɣǎtl.

uas ǎri ǎr ɛaurɛmɛl uas uɛlmɔ̀y ǎr ɔ̀r't uas uɛlda pitmɛl
ɣǎtl, ɣanɣɔ̀y ɣonɛɣ ǎs-lɔ̀n'di ǎr pugɛt landɛy ɣǎrɛs uɣɛl pɛ̀lǎ ai
ɛǎlmɛɣ iɛm uai loɣman mandel ɣǎtl. landɛy ǎs iɔ̀y'geu landɛy
ɣǎrɛs uɣɛl pɛ̀lǎ matti tuɣɛm ɣǎtl.

uǎtli-igi nɔ̀mɛsl: «mǎ lɔ̀lɛn ɣǎɣ uɛrdi ɔ̀r'tl ɔ̀sɛm, ɣǎɣ ǎt
uɛrlɛm lɔ̀lɛn!» iɛɣa ol, ɛuɛ lɛla ɣuɛɔ̀y ɔ̀nɣ ioɣǎtl, pɣɣ ɣoni ɣuɛɔ̀y
ɔ̀nɣ ioɣǎtl. ɣoltipi iɛm ɣǎɣ mǎ ǎnt twilɛm, iɛy'k-ɣul uɛldi kǎzɛy
ɣui ɔ̀sɛm vndi, or-uai uɛldi kǎzɛy ɔ̀r't ɔ̀sɛm kuɣ. libɛy ɣǎt libɛmna
ɣoɣman purɛɣ lou ǎlɣɛlna pitlɛm.

luɣ iorɔ̀y iɛm nai twiɛy iɣɣ palǎtti ioɣtɛs, uǎtli-igi ɛmɛl
pɛ̀lǎ lauɛl: «ɛmi, nɣy lɔ̀lɛn twi sǎrɛltɛm ɛoɣǎ kǎuǎrtlɛn lɔ̀lɛn!»
ɛmɛl lauɛl: «sǎrɛltɛm ɛoɣǎ lɛdi-kɛmna ǎnt olda uǎtsisɛn. matti
mou ɛuɛlt tanɣǎ ǎr mur tɛlbi ɣǎɣna [iɣy'ɛm] ǎr ɔ̀r't luɣ kǎuɛ-

a táplálékos Ob torkolata felé falkás madár sok falkája menni
kezdett, hallszik, a tavi csüllő-madár rikoltó nevetését nevetve
mennek, hallszik. Majd ezután meg a délvidéki szárnyas sok
állatunk megérkezte hallszik.

A város sok gyermeke, récze élő sok fejedelemhős, réczét
kezdek vadászni (tk. ölni), hallszik. A tarka hasú obi lúd sok
falkája a táplálékos tenger torkolata felé kis nyelvű jó állapotot
[é. éneket] énekelvén megy, hallszik. A táplálékos Obunk jege
a táplálékos tenger torkolata felé már elvitetett, hallszik.

Vatli-öreg gondolkozik: «Én mintha csónakesináló feje-
delemhős volnék, hadd csináljak [hát] csónakot! Egy kis idő
mulva a leányevő bőséges halszállás megérkezik, a fiú gyom-
rának való bőséges halszállás megérkezik, keczehálóval halászó
jó csónakom nincs, pedig vízi halat fogó (tk. élő) vigasságos
ember volnék, erdei állatot élő vigasságos fejedelemhős vagyok
bár. A belsős házam belsejében fekvén öreg csont végére jutok.»

A nyári erős jó nap tetős fa magasságnyira jutott, Vatli-
öreg a feleségéhez [így] szól: «Asszony, te bizony a tavasszal
száritott húst megfőzhetnéd!» A felesége mondja: «Nem akartad,
hogy evéshez mértén [elé]g száraz hús legyen. Valamely vidéken

rəm nai mandī ēuəlt sārəm nōɣà sārəltal, si tɔŋɣà sārəltlələm? olmēmən ēuəlt nɔŋən ɣund ant ərɔdəlɪisəm!»

uətli-igi laɹəl: «mà pàrtsəm kāuərda, ant-ki kāuərtlən, nɔŋən tut-iuɣ tūdi lēu oɹ sɪlna lɔskəlēm, ɣət-šprēmna seda ām'sà! iəm nōɣà līdi iāsəm, nɔɣos-tūdi iāsəm uantman ām'sà!»

iməl sēm-iəŋ'gəl mōŋɣman nɔɣ-lāiəmdəs, rādəŋ ɣət əlɣəlna tutl nɔɣ-nl'səlī, put nɪk-taɣar'səlī. kim-ētliis, iŋŋ'əs, sārəm nōɣà uət mēuəl, or-kvləŋ uət mēuəl lɔŋəldəs. ēuətlɪisli, pōɣəl'səlī. nɪk-lɔskəsli. nəŋ'k-iuɣi lūməŋ tut pon'sa, ɣəl-iuɣi lūməŋ tut nl'sa.

kāuərmal iubina, posmal iubina uədi-āləm'sa, nəŋ'k-pələk ɣou ānna ɣvn'sa. uətli igi elti ɣöləm mēuəl ɣvn'sa. uətli-igi nɔɣman nɔɣ-ām'səs, sātɔpəŋ kəʒəl lōɣəβtəsli, iməl i nōɣà līdi ēuəlt ən əlɣəl uurəina ɣattəsli, tal uŋləl lɔɣlɪlɪl ɣondʒà ɣatməs. «ɣɛ, ɣɛ, imi-lagè, kāuərdəm pudən siməl olmal!»

iəsli mōŋɣəs, oɣəl ɣoʒəŋ-nvri pələ kērətsəlī, iɣəl pələ laɹəl:

talán a sok néppel teli csónakon [odajárt] sok fejedelemhős a nyári meleg napon száraz húst szárít, talán azokat szárítsam meg? Mióta [csak] vagyunk, mikor nem becsültelek meg tégedet?»

Vatli-öreg [így] szól: «Én főzni parancsoltalak, ha nem főzöl, téged, mint [egy] tűzifa hordó szolgálot az ajtó szélére hajítlak, a házam küszöbén ott ülj! a jó husért nyúló kezemet, [a falatot] fölfelé [é. a szájamhoz] vivő kezemet nézven ülj!»

A felesége a könnyét (tk. szem vizét) törülvén hirtelen fölállott, a tűzhelyes házban a tűzét folyújtotta, a fazekat fölakasztotta. Ki-ki ment, [oda]járt, a száraz húsból öt mellett, az erdei rénszarvas öt mellét hozta be. Elvagdalta, megszurkálta, földobálta [a fazékba]. Vörösfenyőfából lángos tüzet rakott, fekete fenyőfából lángos tüzet gyújtott.

Miután [föl]forrott, miután megfőtt [t. i. a fazék], levette [a tűzről], vörös fenyőhasábból készült hosszúkas tálba merte. Vatli-öregnek három mellett tált. Vatli-öreg nevetve fölült [a padkán], hüvelyes kését elővette, [s] miközben a felesége egy falatot (tk. húst) eszik, a tál végét erővel megcsapta, üres száját rágicsálva hanyatt dült. «He, he! asszonykám, a főzött fazekad kevés volt.»

A kezét megtörülte, fejét az oldalsó padka felé fordította, a fiához [így] szól: «Ölnivaló vadat ölő fejedelemhöst nevel-

«uèldi uai uèldi òr't ènmèldiisem, uèldi iəŋ'k-xul uèldi òr't èn-məłtsəm, ittam èui lila ònigman ioxtas, landəŋ Ās pèlakmənna nòbat xuiəman xoldilixəm pan twisəmən, kàt xàβi kàzəŋ ios iŋrà lölən iŋŋ'ləmən, loxəŋ oxpi ār sòx uèlda iŋŋ'ləmən-sà!»

iŋrəl lauəl: «xì, xì! àzi pà nŋŋ xàβ ant twilən, molana manlən?» uätli-igi lauəl: «xàβ ant twiləm? kàt iux èuəłt àldəm xàβəm ol, sidəm twiləm.» iŋrəl lauəl: «uul vndi.» lox lauəl: «uul-ki, mèt iəm, uèləm xuləm lèłlèl, ləškàm āt ol!»

uätli-igi sòməłliul, xanžəŋ uai sòməłt, aləŋ uai sòməłt. kimbəŋ xàt kimbəlna kāmən ēł, iŋrəl pà lox iubəlna pà ēł, andəβ-sil aŋ iŋrəl lox iubəlna xàł'ləman uuràłt: «àzi, mà pà iiləm.» uätli-igi lauəl: «xei, iŋilap-xoi! nŋŋ uèldi uai uèldi-loxàt and òsən, tàm tələŋ pōrəl àlyənnə tàdà iŋndà! sərəm mox tax-tənnə tàdà iŋndà!»

uätli-igi sitlna panna nik-sòsl, uul iŋrəl ielta sòsl. lār-xaləu moxla(?) ívŋ ívŋxtal šàłt. uätli-igi nŋməsl: «malaxi ívŋrəl?» ioxos-uandilul: nèməza andəm.

gettem, ölnivaló vízi halat fogó (tk. ölü) fejedelembőst neveltem föl, íme a leányevő halszállásunk megérkezett, a táplálékos Obunk felén (tk. Ob-felünkön) ősemlerünk halászta fővényes partunk van, két csónakos vigasságos útat együtt járjunk mi ketten, csontos fejű sok tokhalat fogni (tk. ölni) nosza menjünk!»

A fia szól: «Hi, hi! atyus, neked csónakod sincs, min megysz?» Vatlí-öreg mondja: «Nincs csónakom? két fából összerótt csónakom van, [hát] ezem van.» A fia szól: «Az talán nagy [is] lesz.» Ő [azt] mondja: «Ha nagy, annál jobb, a megölt halamat rakom bele, tágas hadd legyen!»

Vatlí-öreg öltözködik, tarka botost húz föl, ragyogó (?) botost húz föl. A külsős ház kültájára kimegy, a fia is megy ki utána, bölcsőszéli kis fia is sirva törekszik utána: «Atyus, én is megyek (tk. jövők).» Vatlí-öreg [így] szól: «Hej, apátlan ember [káromkodó szó]! te [még] ölnivaló vadat ölü nagyságnyira nem nőttél (tk. nem vagy), ezen a teli falud végén (tk. falu-végeden) itt játszál! Száraz földed darabján itt játszál!»

Vatlí-öreg erre a fővenypart felé megy lefelé, az öregebbik fia lépdél utána. [Egyszer csak] a tavi csüllőmadár szíves (?)

pà sòsməl, sòstal svjət pà nvməsl: «kur-iatlänlām xoža mola xailiül?» iorj-vngərməl: pənəy mälšəy pənl xoža aī iijəl toji-kunžəməmal, ioro-tüdi iətləyña xailiüla uəšl lār-mou iəm soxta lillaməl, kanzəm mou iəm xiš lillaməl.

uətli-igi iorj-kàrəməl, iəsna kätlām'ləli, xos-mənməlli, kät kur əuəlt kätlman iorl iorətti xouätna ioroš-lvskəlli. nvmsəl nv-məsl: «si pittən tojəna xvllən-ki, xvlə! əžəl iəzəy ant xöləm mola nəurəm ol? uulli-ki iil, manəm uəll, iəsnyəm ant xölləli i-xvlda lvskəsəm.»

tòdà pitmal tojəna kät kurl elti pidəs, svsnə iorəml, əngəl tvijəm moyla nvx iuvxman iorəml. mə iijəl-ləuət ləuətləm: «iijen-mòn əm'p'-xuiəm manəm pənəy xui tēləm əuəlt xolna iorj-təlləli!»

tār xon-ləx səila pan oşəlləm, xöləm iux əltnəy, kät iux əltnəy xəšəm nox-pušmələm, sommì əmətsəm, ər't əməsti nəmak' tərəl ləžətsəm, ər't əməsti iəm lol-pəm pon'səm. nəl puš pōlən

nevetését neveti, hallszik. Vatli-öreg gondolkozik: «Miért nevet?» Visszatekinget: semmi sincs.

Megint lépdél, lépdélése közben megint gondolkozik: «A két sarkamhoz [ugyan] mi ütődik?» Hátratekint: a szegélyes málicza-subája szegélyéhez a kis fia odakapkodott, a hátra maradó (tk. visszavivő) sarkába ütődik, az arcza áradványföld jó sarával van borítva, száraz föld jó fövényével van borítva.

Vatli-öreg visszafordul, kézzel megragadja, lerázza [magáról], a két lábánál fogva megragadva olyan messzire dobja vissza, a mennyire csak bírja (tk. ereje erő messziségre). [Így] gondolkozik: «Esésed helyén ha meghalsz, [hát] halj meg! Az atyja szavára nem hallgató micsoda gyerek van (é. milyen gyerek az, ki az atyja szavára nem hallgat)? Ha nagyobb lesz, engem [is] megöl, a szómat nem hallgatja meg, egy halálig [oda] vetettem.»

A mikor odaesett, a két lábára esett, hátrafelé iramodik, az anyja bírta szíves (?) nevetést nevetve fut. Én az apja szidásával szidom: «Apád f... a, ebemberem, engem még a szegélyes öltözékem szegélyénél fogva visszatart!»

A daru-bögye [forma] csöndes (?) fövénypartra szállok, a három fából összerótt, a két fából összerótt ladikomat fölnyitom, egyenesre fölállítottam, fejedelemhős ülő puha fészket készítek, a fejedelemhős ülő ladikközbe [való] jó füvet tettem.

soʻam pon uisem, xolam uʻspi xolti keu laimàn koli pòn nāmən
 ätləm, uŋə(?) xäβ soppì ləl-uʻdāt uʻdəŋ sārəl ponləm, vu-ŋ
 iəŋʻk sòβəlna xäβəm nìk-tàlləm, sàs-mulāt məl iəŋʻk nìk-rugksəm,
 libəŋ xäβ libəmna nōmən lèlləm. iŋəm loŋ tvimal toxləŋ uai
 xanzəŋ xäβ nāmən lèləs, kət xuii kàzəŋ ios lāuəltlāmən.

landəŋ Ās pà-pəlgiš lāuəltlāmən, svəltʻt iuxəŋ iəm pōjār
 (kət Āsŋən kut-pōjār) iorətlāmən. oxəŋ pan oʻəl əuəlt xoləm puš
 soxməβ iəm pōnlāmən il-ponləlāmən, xoləm uʻspi uʻzəŋ keulāmən
 il-əslləlmən, loŋəŋ oxpi ār sòx kəslna pitsəmən, uʻəs-əŋnəβ ār uis
 kəslna pitsəmən.

iəŋʻk-nəβ ai xul uəldəmən kutna, iŋəm xodi lauəl: «äzi,
 mà quantəmna Ās kudəβ xas-iuxəŋ pōjār oʻ əuəlt xas-iuxəŋ mo-
 u-
 nəl əlŋəl əuəlt təl-lələm ləbat xäβ ētmel nila.»

mà aiŋi ant uiləisəm, uŋəl ələŋ i xāzəŋ lauməm andəm.
 mètà-pà iəŋʻk-xul uəldi kàzəŋ ios mètà laisəm.

kimətti iŋəm xodi lauəl: «äzi, mà quantəmna xontəŋ-moŋ

A négysoros kenderczérnából [font] kecze-hálómat fogtam, a
 három nyílású halászó kö állta kötéllel ellátott keczehálómat
 leemelem [t. i. a tartóról], a ladikon keresztül ölszélességű
 széles deszkát teszek, sodrós vízdarabba a ladikomat behúdom,
 térdig [érő] mélységű mély vizet gázoltam, a belsős ladikom
 belsejébe fölülök. A fiam az ő birtokában volt szárnyas állat (é.
 madár) rajzos csónakjára fölült, két emberes vigasságos úton
 evezünk mi ketten.

A táplálékos Ob tulsó felére evezünk, fűzfás jó szigetre (a
 két Ob közötti sziget) jutunk. A fejes fövenypart feje irányában,
 a háromszoros czérnából [font] keczehálóinkat behelyezzük, a
 három nyílású nyílásos köveinket leeresztjük [t. i. a vízbe], a
 csontos fejű sok tokhal vigasságába estünk, a keskeny állú sok
 lazacz vigasságába estünk.

Vizes orrú kis halat fogásunk közben a fiam miképpen
 szól: «Atyus, a mint látom (tk. láttamra) az Obközépi fűzfás
 sziget feje irányában, a fűzfás földnyelv (tk. föld-orr) végén, teli
 ült hét csónak jött ki, [úgy] látszik.»

Én kicsibe sem vettem, száj végére való egy szót se mond-
 tam, vízi halat fogó vigasságos útra méginkább [ki]álltam.

Másodszor a fiam miképpen szól: «Atyus, a mint látom

əuəlt lābət əltənəŋ ɣəβ-təl ləl'nə si iisəimən! ɣontləmən!» mə pələm-ɣər ələŋnə ɣəldəm andəm. nēməzə iāsŋəl mə ant pōdər'ləm.

ɣəntəŋ moʊ lābət əltənəŋ ɣəβtəl ər or'dən lār-ɣaləu moʊzə iŋɣ iŋɣman tɪ si ləuəltlət, ɣodɪ laʊlət: «ɣi! ɣi! uətli-igi olmən-ɣoɪ(?) sət nōbət əuəlt vberliisən, ittəm ɣodɪ landəŋ Ās kutpəl'nə moʊʔətməu-lamba, iisən sēuəm nəŋ'k-iuɣ al'lən libina iērəmmən-lamba!»

iɪrəm si-kəmna laʊəl: «ɣi! ɣi! əzi, ɣaltsəmən(?) mandə māsəs?» mə ɣodɪ laʊləm: «iɪlɔp ɣui moʊi mola əiʔəsən? mandimosa ɣərən-ki ol, mandən.» iɪrəm sitlnə si iāsəŋ ɣəldmal-kəmna, ɣoltəm pənl nok-ələmləli, ɣəβ libina ləskəlli, Ās pə-pəlgiʂ ləuəlməl.

loʊ ləuəlməmal svət loʊ əuəltəl ɛlləm, luβ-tvɪ əuəlt ɛlləm or-ɣət loʊət ər ɣum'p' ɣəntəŋ-moʊ lābət ɣəβən iŋləl-ki sokla, landəŋ Ās iēməŋ iəŋ'k iŋl'nə pitl, sēuəsəl-ki ləŋgətla (v. ləŋgəltla), ɣuləŋ Ās iēməŋ iəŋ'k iŋl'nə pitl, ɣəβləl lər-sù palət'nə vmərəsəiəŋ.

ɣəntəŋ moʊ lābət ɣəβ ər ər'dən ɣodɪ laʊlət: «iɪrəl ɣodɪ ət

(tk. láttamra), a Konda vidékéről hét nagy (tk. összerótt) csónakkal teli ellenség jött reánk im! Meneküljünk!» Én a fülem botját se mozdítom (tk. a fülem oldalának végével nem hallom). Semmi szót se beszélek.

A kondavidéki hét nagy (tk. összerótt) csónakkal teli sok fejedelemhősöd tavi csüllő-madár kedves (?) nevetését nevetvén erre felé (tk. ide) eveznek im, miképpen szólnak: «Hi, hi! Vatli-öreg, mióta csak vagy, száz év (tk. kor) óta ügyeskedtél, most íme a táplálékos Ob közepén mégis mintha elcsíptünk volna, az apád fonta vörösfenyő deszkádon [é. ladikodban] feledkeztél.»

A fiam ezenközben mondja: «Hi, hi! atyus, merre kellene mennünk?» Én miképpen szólok: «Atyátlan emberfia mit kérdezed? Ha menni való dolgod van, [hát] mégy.» A fiam aztán, a mint ezt a szót hallotta, a keczehálóját fölemeli, a csónakba dobja, az Ob túlsó felére evezett.

Miközben evezett, a tőle támadt (tk. emelkedett), az evező hegyétől támadt, szamojéd sátor nagyságú sok hullám ha a kondavidéki hét csónak orrához ütközik (?), a táplálékos Ob szentséges vize bele esik [t. i. a csónakba], ha a kormányát hasítja, a halas Ob szentséges vize bele esik, csónakjaik a fonás magasságáig elmerültek.

A kondavidéki hét csónakod sok fejedelme miképpen szól:

manl-sà! uâtli-igi loy seuy oγ-taxtəl uilu-sà! loy twimal luk-pun xanzəy tələl uilu!» iəndəy iōrəl iəndiləl uisləl, tiuət-pat nàuè toxləβ ār nàl svnzəy iōrəl svnzəl elti pon'sələl. mà nvməsləm: «tām siski-ār òr'na si uèldəm-lamba.»

mà-sà xolti-pònəm nox-tàlləm, iəy'gəl-ki xut ləl èuəlt nōmən təl'səm, libəy xàβ libəmna lvsəkəsəm. xòntəy-mou ār òr't lauləl: «ittam xodi uâtli-igi xol manlən? toγoşəyən-tùişəyən uanduiidənnə mola vndəs? àşən twiəm uul loy'kna xun uiləiən?»

ār xàβ kudətna loyəltəiəy, mà lauləm: «xòntəy-mou ār naurəməm, mà svγà sè nòxlələm.» mur lauləl: «nòxlədənnə ittam xodi mola vndəs, lāuəlmədənnə mola vndəs? toγi nòxlələn, xàβ xoza xaiən.»

mà i sàs-pələkna aməssəm, ai xui twiəm iorəmna lāuəlmələm, landəy As vu-svsna kàrəməsəm, xàβəm pulāy tikməy xàβ xoşəyis kuş lāuəltəy, àltənəy xàβəmna elti mantsələm, sēuəranttəm (sēuə-

«A fia [csak] hadd menjen! Vatli-öregnek az ő hajfonatos feje darabját vegyük csak! Az ő birtokában [levő] fajd pihétől tarka ruháját vegyük.» Idéges íjjuk idegeit fogták, a tegez fenékén [levő] fehér tollú sok nyilat háta s ijuk hátára tették. Én gondolkozom: «Ettől a madár-sok fejedelemlhöstől még utóbb is megöletem.»

Nosza én a keczehálómat fölhúzzom, a hat ölmélységű vizből (tk. a vize hat ölnyi) fölhúztam, a fenekes csónakom fenekébe dobtam. A kondavidéki sok fejedelemlhös [így] szól: «No hát Vatli-öreg hová mégy? Ide-odatekingetvén mi segítséget [látsz]? Az atyád birtokában volt öreg bálvány hogyan venne oltalmába?»

A sok csónak egészen közrefog, én [így] szólok: «Kondavidéki sok gyermekem, én aztán [majd] arrafelé tartok.» A nép [így] szól: «Ha arrafelé indulsz is, mit nyersz vele, ha arra evezel is, mit nyersz vele (tk. evezésedben mi segítség van)? Ha oda tartasz, csónakba ütközöl.»

Én az egyik féltérdemre ültem, fiatalkori erőmmel (tk. ifjú koromban bírt erőmmel) evezek, a táplálékos Ob torkolata felé (tk. folyása irányába) fordultam, a ladikom irányába esett csónakban félre eveztek bár, összerótt ladikkommal rájuk mentem. A vagdalkozó ember jóllehet vagdalkozott, ilyen mentem im.

ràntti?) *χui* *kuš* *sēuəràndəs*, *sidi* *si* *man'səm*. *landəy* *Ās* *məl* *iəŋ'kna* *vudi* *χui* *vūəl*, *χəl'lədi* *χui* *χəl'ləl*. *nāməltasik* *χotl* *mandi-* *idi* *ioŋo-kàrəmələm*, *mā* *ēuəltəm* *elləm* *ār* *χum'β'na* *χòntəy* *moŋ* *kāt* *χàβən* *χvmdà* *lvsəkələm*, *χatsa* *ədəm* *lvŋàrəy* *ār* *χui* *seltta* *χūləs*.

Ās *kudəβna* *ioŋətməm-kəmna* *oiəm* *nəŋ'k-pēlgəl* *luβ*, *uəiəy* *luβ* *kutpəl* *ēuəlt*, *nvləy* *luβ* *kutpəl* *ēuəlt* *soppì* *màrēməs*. *vŋ-nāβtəm* *iuz* *səβəl* *χauēməsəm*.

χòntəy-moŋ *ār* *òr't* *lauḏel* *šàtl*: «*χei*, *iūlap* *χui* *moŋi-sà* *uātli-igi* *àrdəmmēu-lamba-sà*, *luβli* *χàβ* *pitmən-lamba*.» *si-kəmna* *ləu* *tì* *uànəməmél-kəmna*, *χàβ-padi* *χoʒa* *iasəm* *mətsəsəm*, *aì-χui* *pvràna* *tviməm* *pəzàr-kulāt* *kòrdi* *uəiβi*, *kòrdi* *nvliβi* *nvləy* *luβ* *nōmən* *təl'səm*. *χòntəy-moŋ* *ār* *òr't* *pēlə* *χodi* *lauləm*: «*χì!* *χì!* *aì-χui* *olməmna* *tvim* *luβ-səβ-lagəm* *uēlis* *si* *uīsəm*, *ioχləsta* *litladi-ki*, *ioχləsàdi!*»

ioŋ-χui *uēimna* *lāuəlmələm*, *toŋoš* *əlyis* *səməm* *pəiutlēm*, *iŋrəm* *kutpəy* *Ās* *tombəlna* *top* *pidiliŋiməl*, *luβəl* *màrtəmal*. *mā*

A táplálékos Ob mély vizében az üvöltő ember üvölt, a síró ember sír. Egy kissé alább nyugat felé (tk. nap mente szerint) visszafordulok, az én tölem támadt sok hullámmal kondavidéki két csónakot fölfordítok, a honnan termett pánczélos sok ember aztán a vízbe merült (tk. bukott).

A mint az Ob közepére értem, a... vörösfenyő hasábból [csinált] evezőm, száras evezőm a közepén, nyeles evezőm a közepénél kettétörött. A víz folyása üsztatta fadarabját ki-halásztam.

A kondavidéki sok fejedelemlhős beszéde hallszik: «Hej! apátlan ember fia Vatli-öreg, ha jól látjuk, mintha evezőtlen csónakba estél volna!» Ezenközben ők a mint közeledtek [felém], a ladikom fenekébe nyúlok (tk. dugom a kezemet), fiatal (tk. gyerek-ember) koromban használt ököl-vastagságú vasfogantyúval [ellátott], vasnyelű nyeles evezőmet előhúztam, a kondavidéki sok fejedelemlhősnek miképpen szólok: «He, he! gyerekeMBER koromban használt evezőcskémet im csak az imént vettem elő, ha üldözni akartok, hát üldözzetek!»

Erős ember erőmmel evezni kezdek, arrafelé előre vetem a szememet, a fiam az Ob közepén alig hogy túl jutott (tk. esett), az evezője eltörött. A mint én [arrafelé] megyek, miképpen szól:

jidəm svrət xodī laul: «iŷi! àzi manəm uŷià! luβəm ŷugàləs, sārəm xàβ-padənnə manəm uŷià!»

mà loy xàβəl xnnman seltta manləm, xoŷəŷəŷ xàβ xoŷəŷəl èuəlt seltta manləm. mà lauləm: «xodī-svrət uŷləm, matta nŷŷèn iàsən-iət ènməltməmnə xund ant lausəm: «xàβ-ki uèrlən, xàβən kul āt ol! luβ-ki uèrlən, luβən kul āt ol!» luβən-ki märtəs, tām tŷrəna tādà āt uèllàien! — lŷxərəŷ xui tēlən, ai sèmbi iəm lŷ-rərən àl miŷ! iəm òr't-pŷx iəm lilən àl āt xŷləl!» mà iubəmnə xəl'ləman sidi si xaišmal šàtl, niŷ āridi-idi xəl'ləman xaišmal šàtl.

xòntəŷ-mou nəl xàβna ləl-tur vuman sièməsa, seŷəŷəŷ oŷ ant madalna, lŷxərəŷ xui tēləl ant madalna landəŷ Ās mol iorna il-səŷəs, loy tŷiməŷ tŷlənəŷ uai xanžəŷ xàβəl xŷmdà səzəməslī.

mà sidəmnə ilbəŷ ŷas ilbəmnə mà piləmnə manəm ār xum'p' pilna ŷas-ilbi sŷŷgəm xoza ŷədi xaišəm. iəŷ'k niŷ-soŷtəla, kanzəm pant tŷxtəl elti āməsləm. xōləm iŷŷ àltŷnəŷ xàβəm èuəlt nōmən laŷləm, luβ-tŷi səŷətnə il-oŷəlləm. loŷəŷəŷ oŷpi ār sòxəm kòr't-təl murəmnə ŷədi āltla, ŷàs-əŷnəβ ār ŷuŷəŷəm ŷədi āltla.

«Hej! atyus, engemet végy föl [t. i. ladikodba], az evezöm eltörött, a ladikod száraz fenekébe végy föl engemet!»

Én az ő csónakját megérintve onnét megyek [tovább], oldalas csónakja oldala mellett megyek [tovább]. Én [így] szölok: «Hogyan vennélek föl? [lám] egykor, midőn kézizmodat neveltem, nem mondtam-e: «ha csónakot csinálsz, a csónakod vastag legyen! ha evezőt csinálsz, az eveződ vastag legyen!» — Az eveződ ha eltörött, ezen a helyen ám ölessél meg! — Pánczélos férfi ruhádat, kis szemű jó pánczéلودat ne add oda! jeles fejelelemfi jeles lelked meg ne haljon!» Én utánam így sírván, maradt vissza, hallszik, nő éneklése módjára sírván maradt ott hallszik.

A kondavidéki négy csónak ellenséges torokkal üvöltvén pillantotta meg, hajfonatos fejedarábját nem adván, pánczélos férfi öltözetét nem adván, a táplálékos Ob mély örvényébe ugrott, az ő birtokában volt szárnyas állat (= madár) rajzos csónakját fölfordította.

Én aztán a velem jött sok hullámmal együtt a városom alján levő magas partnál szárazra vetődtem. A víz visszahúzó-dott(?), száraz útdarabon ülök. A három fából összerótt ladikomról föllállok, evezőhegyre támaszkodva leszálllok. A csontos

lauêl: «àzi, louəŋ oʒpi òn sòɣ uèlləmən-ki, svrə mɔxti ant lîləmən?» mà lauəm: «tàm ɣol't ɣûləm ɣou luŋna mozanəm lîləmən!»

landəŋ Ās pà-pêlgiš lāuəltlēm, pan-ori oʒəl èuəlt ɣôlēm soʒəm seymən pòn il-èsllem, louəŋ oʒpi ār sòɣ uèlləmən, vās-āŋnəβ ār uuníž uèlləmən, puzəŋ pan puzəl èuəlt āləmləmən, ɣòŋ'ta pitlēmən, kutpəŋ pan kutpəlna, oʒəŋ pan oʒəlna uànəməlmən, mà lauəm: «iɣiɣiè, lîda litlən tayrə?» — «aɣa, àzi, lîda litlēm.»

uədi ɣailəmən, uās-āŋnəβ uul uuníž uədi tûsmən, tut vl'səmən. kət ɣui lîdi ɣal-put sòɣ nik-taɣariləmən, uās-āŋnəβ uunížmən i pēlɣəl putna molləmən, i pēlɣəl nār ɣul ɣunətna lîləmən.

iɣrəm lauêl: «àzi tàm ɣonl iəna' uoizəŋ, uoizə tayrə iənas lîləmən!» mà lauəm: «tàm ɣol'təŋ ārtna mozanəm lîləmən?» loɣ lauêl: «alt lîləmən!» mà lauəm: «nāβtəm iux i altəl tuɣà-sà!»

toɣoʒik iɣŋ'əs, pà iɣɣi-nóɣəml. «àzi, tòdà lābət ɣàβ-təl mur

a száraz ladik fenekébe ülünk mi ketten, a fiam velem szemben ül, [így] szól: «Atyus, ha csontos fejű nagy tokhalat fogunk, aztán mindjárt nem eszszük meg?» Én [így] szólok: «Ezen az inséges hosszú nyáron miért ne ennénk meg!»

A táplálékos Ob túlsó felére evezek, a [halász] fővenypart feje felől a három[szoros] czérnából szótt kecze-hálómat leeresztem. Csontos fejű sok tokhalat fogunk, keskeny állú sok lazacot fogunk. A villás végű fővenypart vége irányában [meg]emeljük, a folyással szemközt kezdünk menni, a közepes fővenypart közepéhez, a fejes fővenypart fejéhez közeledünk, én [így] szólok: «Fiacskám, enni akarsz talán?» — «Ühüm, atyus, enni akarok.»

Kikötünk a partra, [egy] keskeny állú öreg lazacot kivittünk, tüzet gyújtottunk, a két embernek való (tk. két ember evő) útravaló fazekat fölakasztjuk, a keskeny állú lazacunk egyik felét a fazékban főzzük meg, a másik felét nyers hal gyanánt (tk. bőségében) eszszük meg.

A fiam [így] szól: «Atyus, ez a hasa igazán zsíros, a zsíkját talán külön együk meg!» Én [így] szólok: «Ebben az inséges időben mit nem ennénk meg?» Ő mondja: «Hogyne ennénk meg (v. persze hogy megeszszük)!» Én [így] szólok: «Vizen úszó (v. víz úsztatta) fából egy öltre valót hozz csak!»

Egy kissé odébb ment, meg visszafut. «Atyus, ott hét teli csónakkal nép jön.» Én [így] szólok: «Dehogy!» Ő mondja:

il.» mà lauləm: «tāgliñ!» loṽ laul: «χatśa tāgliñ; mà quant-
lēm.» — «kã! iəna' pà!» iṽəm pilna nār-χul lida iṽà-āməs-
səmən, min tut-pōzəymənnə uđi kätllsət. kät iṽχ saṽ duəlt tṽ ētsət,
pà χəntəṽ-mou lābət χàβ-təl olmel. χodi laulət: «ittam χodi uätli-
igi nvyən pəri put āmətti uas-āṽnəβ ul uuniz uəlmən, χəla-χui
pārən kəuərtə ilbi pitmən.»

iṽəm mà χozəm kunžəməs, sməl manəs. mà nṽzəχ χul
tṽməm andəm. noχ-laisəm, tudəm χas-iṽχ iəm sōβna iāuəlləm,
nālməl χas-iṽχ-tvi palātna iāuəlsəl, iūləṽ uai iūlyələm χos-əṽlələm,
uaiṽyələm il-nṽzərtlələm šōχsəṽ kur šōχsəm tutna χasməltlēm, uərdi
iṽχ-kār-idi iis. χəntəṽ-mou iāχ laulət: «uätli-igi sməl manəs,
louəl tutna lābətłəl, kurṽyələl uərlən si ētlət, əl uələlən-sə! χodi
vəbərłəl, tutna-ki kōrəβtiñil, uđi nṽrəmalən!»

si-kəmna mà iūləṽ uai kät iūləm (sic!) noχ-iərləm, toṽi
nənzəntləm, iəsəmna iṽəm kätləm'lēm, χonəm patna χattśələm,
nim-pōχər nim əlyis nōχəm'ləm. mà iubəmna χəntəṽ-mou ar ər'dən

«Dehogy is nem, én látom.» — «Hajh, igazán úgy van (v. csak-
ugyan)!» A fiammal együtt nyers halat enni összeültünk, a mi
füstünkre [azok] kikötöttek a partra és két fa mögénél errefelé
tartottak (tk. jöttek), kondavidéki hét teli csónak volt. Miképpen
szólnak: «Nohát Vatli-öreg magadnak most ételáldozatos fazekat
állítani ölted meg a keskeny állú öreg lazaczodat, halott em-
bernek való ételáldozatodat kezdted most főzni.»

A fiam belém (tk. hozzám) kapaszkodott, [úgy] megijedt.
Én sem eszem [már] a nyers halat, fölálltam, a tűzemre [egy]
jó darab fűzfát vetek, a lángja fűzfa teteje magasságban lobog.
Kötőszijas botosom kötőszijait (dual.) leoldom, a botosaimat le-
gyűröm [é. levetem], sarkas lábam sarkát a tűznél melegitem,
vörösfa kéreg formává lett (v. olyan lett, mint a vörösfa kéreg).
A kondavidéki nép [így] szól: «Vatli-öreg [annyira] megijedt,
[hogy] magát a tűzben elégeti, a lábaiból már jön is a vér, ne
öljétek meg! Hogyan fortélyoskodik, ha a tűzbe esik, ragadjátok ki!»

Ezenközben én a kötőszijas botosom két kötősziját föl-
kötöm, arrébb nyúlok, kezemmel a fiamat megragadom, a hónom
alá csapom, az alsó sziget alvégére iramodom. Én utánam a
kondavidéki sok fejedelemlhősöd, futamodó sok fejedelemlhősöd
futamodik. A felső-ég felé üvöltenek: «Menekülésedben, a hova

kāuərtəm kət χuɪ̯ lɪdɪ χal-put sɔχəm ʷəratna tām landəŋ Ās ɪəm-
 ɪəŋ'gən sɔŋgəŋ soχ-kulət aɪ karɪs χʉlɔdɪ pvràna mà āməsməm
 χandɪ kòr't sɔβəm ɛʉəlt ʉoɪəŋ ɲoɾà ʃuŋəŋ ānna ʃirtna tʉlləm,
 iski ɲolbi ɲvləŋ ʉət pondɪna ont-χàri ʉoɪəŋ ɲoɾà tɛləŋ put-tɛl
 ʃirtna tʉlləm. si-mosa laɪləsàdɪ!»

sidəmna ɪɪrəm pɛlə laɪləm: «svɾà ɪoɾo si ɪoɾətləmən, tɛləŋ
 pɔɾəl ər ɲaurəmən pɛlə àl laɪà! χòntəŋ-moʉ lābət χàβ-tɛl murna
 ɪoχtɪlɪɪsəimən, àl laɪà!» sitmənnə ɪoɾo-ɪoɾətləmən, ɛʉəŋ kòr't
 ɪlbəmənna ɪoɾətləmən, pɔχəŋ ʉas ɪlbəmənna ɪoɾətləmən.

χandɪ kòr't ər ɲaurəmən nɪk-oɾəllət, mà ʉələm louəŋ oχpi
 ər sɔχəm ʉədɪ àltla, libəŋ χət libəmna ɪɪrəm pilna ʉədɪ-sòsləm.
 χandɪ kòr't ər murəm pɛlə χodɪ laɪləm: «ɪəŋ'k-χul ʉəlməŋ ər
 χuɪ̯əm, Ās kudəβ pɔɾər pan àl manàdɪ! lòn'di-ki ər pugət ərəl
 pitmal, ont-χàri ər pugət ərəl ɪoɾətmal, χundsi tām moʉ pàttɪ
 pvràna, ʉèlɔda si-pvràna manlɪ. ɪttam səɪəŋ pɔɾər səɪəl àl ʉərələn!
 ɪlbəŋ ʉas ɪlbənnə tàdà χoldàdɪ!» sidəmna ɪoɾo-lɔŋləm.

magam főzte két embernek való uti fazékban [főtt] tokhalamhoz,
 majd ha ezen a táplálékos Ob folyótok szent vizén halpikkelyes (?)
 bór vastagságú jégvártya támad, a magam lakta osztják falucs-
 kámból zsíros hússal bőséges tálat hozok majd, a hideg orrú
 orros szél támadtakor erdei rénbika zsíros húsával teli egész
 fazekat majd akkor hozok. Addig várjatok!»

Erre aztán a fiamhoz [így] szólok: «Aztán majd ha haza-
 érkezőnk, a teli falud sok gyermekének ne szólj! [Hogy] konda-
 vidéki hét teli csónak nép ütött reánk, ne mondd!» Aztán
 hazaérkezőnk mi ketten. A leányos falunk alá érkezőnk, a fias
 városunk alá érkezőnk mi ketten.

Osztják falum sok gyermeke leszáll a parthoz, a magam
 fogta (tk. ölte) csontos fejű sok tokhalamat kiemelik [a ladikból],
 [én] a fiammal együtt a belsős házam belseje felé lépderek.
 Osztják falum sok népéhez miképpen szólok: «Vízi halat fogó
 (tk. élő) sok emberem, az obközépi sziget halászó helyére ne
 menjetek! Vadludas sok falka sokja szállt le [ott], erdei rén-
 bika sok falkájának sokja érkezett [oda], majd mikor ez a föld
 megfagy, akkor menjünk oda vadászni. Most a lármás sziget
 lármáját ne csináljátok [é. ne verjétek föl a sziget csendjét]!»
 Erre aztán belépek [a házba].

ī luŋ mola ʒou, ī luŋu ʒoləl. murəm pèlā ʒodī lauləm :
 «uèldī uai uèlmàn ar òr't ōstī, ʒàr ʒoutmàn ar òr't ōstī, Ās-
 kudəʒ pōrər-panu iŋʷlu-sà! kàt ʒuʀi àltnàn kàt ʒàʒ uŋiadi!»

tàr ʒon-lòʒ səila pan nāmən oʀəl'səm, ʒàʒnələl nŋk-təl'sələl.
 ʒòs ʒui pilna manləm, Ās-kudəʒ pōrər-pan iŋʷətsu. iàʒlām laulət :
 «uàtli-igi laulèn-pà or-ʒàr ar pugət iŋʷəl, ī ʒàr nāuərđi muŋ
 ant uantlu vndi, laulèn pà, lòn'di-ki ar nābəm pitmal, lòn'di-ki
 ar nābəm euəlt pilli pidəm ī lòn't vuətti ant ʒòllu.» mà lauləm :
 «nāurəmət, sidāman olādi!»

uəđi kàtllsu, toʀo-ētsəm, mà vllŋəm tut-ʒarəmna kàt pēlgiš
 sēl aməsmel. manəm uantmel-kəmna, ʒontəŋ-mou lābat òr'dən kuš
 oʒləl əlmilŋilət, noʒ-laidi iorlŋ pitmel, toʀošŋk pōrəmŋi ʒəmlŋ
 pitmel. mà lauləm : «ʒontəŋ-mou lābat òr't, iāzəŋ-səi ʒòllələn
 pèlā?» nāləmləl kuš kərđiŋlləl, pōdər'ta an' uèritlət. mà lauləm :
 «nāurəmləm, uèləm uai uèlda lidilŋilđi, ont-uai uèlda smmlən lidil-
 ŋilət, uèlādi!»

Egy nyár micsoda hosszú, egy nyarunk elfogy (elmulik).
 A népemhez miképpen szólok: «Vadásznivaló (tk. ölnivaló) vadat
 vadászó (tk. öld) sok fejedelemlhős vagytok, rénbika lövő sok
 fejedelemlhős vagytok, az obközépi szigetünk halászó helyére
 nosza menjünk hát! Két fából összerótt két ladikot vegyetek!»

A darubögy [forma] csöndes(?) fövenypartra leszálltam,
 két ladikjukat a vízre húzták. Húsz emberrel megyek, az ob-
 középi sziget halászó helyére érkezünk. Az embereim (v. népeim)
 mondják: «Vatli-öreg, [még] azt mondd, [hogy] erdei rénbika
 sok falkája jár, egyetlenegy rénbikát ugorni mi még eddig nem
 látunk; azt is mondd, [hogy] sok lúd szállt le, a sok vadlúd
 szállta felől társtalanná vált egyetlenegy ludat gágogni nem
 hallunk.» Én [így] szólok: «Gyerekek, csöndben legyetek!»

A partra kikötöttünk, odamentem: a magam gyújtotta tűz-
 helyemnél kétfelől ott ültek. A mint engem megláttak, a konda-
 vidéki hét fejedelemlhősöd a fejüket emelgetik bár, fölállni erőtl-
 lenné lettek, kissé odébb lépni sem volt erejük. Én [így] szólok:
 «Kondavidéki hét fejedelemlhős, a beszéd hangját (tk. zaját)
 halljátok még?» A nyelveiket forgatják bár, beszélni nem tud-
 nak. Én [így] szólok: «Gyermekeim, ölt vadat ölni akartok,
 erdei vadat ölni kíván szívetek, [hát] öljetek!»

soga-toxləß ār uāl si-kuš ēsllət, xòntəy-mou lābat òrt èuəlt nēməza ant sitlat, nālləl xos-mārīlat. mà lauləm: «uoliādī! nəy ārdən iāxna uērəmdī-kəmət ant oldel-lamba.» mà xas-iux iəm səngəß uīsəm, ār seui xoləy oxləlna al-səy'sələm. ləxərləl nox-ləgəftəsləm, seuəy ox-laxtiləl sitməmə andəm, nōzəy keu iəm sōppi vūlətsət.

mà twiəm naurəmləm ləu-lambiləl xòntəy-mou ār òrtləl èuəlt ləxər ant taiəm xui ləxər uīs, kəzi ant twiəm xui kəzi uīs, siduna muş xandi kòrt əlgu pələ ioyi-ləuəltəsu.

sī manmel itna ilbəy uas ilbəlna uədi-kətlət. xandi kòrt ilbəlna uət xum'βəy iəm panəlna iəlna xaisilnəm ār xandi ār xuiəl lauəl: «muş lōlən āt iwy'su! kəzi ant twiəm xui kəzi uīsə lōlən!» ləu əməsmel xāzəm xət ləxləl pələ uədi sōssət, tudəy xət ələyləlna uədi sōssət.

uətlī-igi aī iijəl pə ēnməltləlī, ēnəmdal mvr'tti ēnməltləlī.

Fogolytollas sok nyilat eresztenek bár, a kondavidéki hét fejedelemlhős közül egyet sem találunk, a nyilaik széttörnek. Én [így] szólok: «Hagyjátok abban! Magatokforma néptől le-bírhatók mintha nem lennének.» Én [egy] fűzfából való jó botot fogtam, sok fűrtben dús fejükön csak verdestem őket. A pánczél-jaikat lehúztam róluk, [de] hajfonatos fejükdarabját [é. fejük bőrét] nem kaphattam meg, tarka szikla jó darabjává üledtek.

Az én gyermekeim [közül], a hozzájuk hasonló növésű kondavidéki sok fejedelemlhőstől, a kinek pánczélja nem volt (tk. a pánczél nem bírt ember), pánczél vett, kinek szablyája (tk. kés) nem volt, szablyát vett. Erre aztán (tk. ezünkre) mi az osztják falunk felé hazaeveztünk.

Így mentek egyfolytában, a város alján partra kötnek. Az osztják falu alján, a széltől hullámos jó fövenyparton visszamaradt sok osztják férfi [így] szól: «Csak hát mi is [oda] jártunk volna! Kinek közülünk szablyája nem volt, szablyát vettünk volna!» A maguk lakta meleg házuk zugai felé beljebb lépdeltek, tűzes [é. tűzhelyes] házuk felé beljebb lépdeltek.

Vatli-öreg a kissebbik fiát is neveli, egészen fölneveli (tk. növekedése mértéknyire fölneveli). Ember vadászta (tk. ölte) erdei

χuí uēlēm or-uai àlɣəlna iŋɣ'ti louàttì iis, uēlēm iəŋ'k-χul àlɣəl uēlda pitsəli.

uātli-igi lauəl: «iŋɣ'niè, ior-ki twīlən, aiilta twī! šàm-ki twīlən, aiilta twī! luyi iil, ai svrt-pwl twīlən, lòn't-sòl muuəŋ pòsl twīlən, ai svrt uēlməŋ iəm pwl twīlən, luy ar χvtl iŋɣ'tənnə top lɔɣərən noχ àl èŋ'ù!»

uātli-igi iŋɣəl svrt-pwl uèrləli, iŋɣ'iliil, àltnəŋ χàβ i-sòβ arət uèlliil, svrt-šəŋ'k' uèrdi χuí svrt-šəŋ'k' uèrl, svrt-šəŋ'k' sārəlti χuí svrt šəŋ'k' sārəltl. uātli-igi iix tām χvtl pà manl.

χòntəŋ-mou èuəlt kət χuí iiləŋ, svrt-pwl χoza iorətləŋən. i χuíəl lauəl: «uātli-igi iix andəm olmal, tàdà làiilēmən! kət pòsl kət pələk èuəlt làiilēmən! svrà lɔɣərəl-ki twīl, ant ioutlēmən, lɔɣərəl-ki èŋ'man twīləli-ki, sitna ioutlēmən!»

kət pòsl èuəlt làiiləŋən, χvtl kudəβ kèmmi iuəəm-kəmna, iorən-χòr padi èuəlt, pòsl-χòr padi èuəlt ləuəltti səi šàtl. lin

vad után járó nagyságúvá lett, fogott (tk. ölt) vízi halát fogni kezdte.

Vatli-öreg [így] szólt: «Fiacskám, ha van erőd, [csak] lassan bánj vele (tk. lassan bírd), ha van bátorságod, [csak] lassan bánj vele! Nyárra fordul (tk. jön) [az idő], lúdbél [mód-jára] kanyargós folyóágad van, [ott] kis csuka fogó jó czégéd van, a sok nyári napon, meleg napon odajártadban csak a pánczéodat ne vesd le!»

Vatli-öreg fia csuka-czégét csinál, oda-odajár, egy egész összerótt csónakra valót fog. A szárított csukahátat csináló ember szárított csukahátat csinál, a szárított csukahátat csináló ember szárított csukahátat szárít. Vatli-öreg fia ma (tk. ezen a napon) is elmegy.

A Konda vidékéről két ember jön (dual.), a csukaczégéhez érkeznek. Az egyik ember [így] szól: «A Vatli-öreg fia [még] nem volt [itt], itt várjuk meg! A két folyóág két oldala felől várjuk! Aztán ha pánczélja van, nem löjük meg, [de] ha a pánczélját levette tartja (tk. bírja), akkor meglöjük!»

A két folyóág mellett várakoznak. A mint délre vált [az idő], a folyóvonal vége felől, a folyóágvonal vége felől evező nesz hallszik. Ők látják: erre tartott (tk. jött) a Vatli-öreg fia, a pán-

uantlalen: tì edəs uätli-igi iix, lɔɔərəl ɔos-ən'mal, uəşl pələ ɔəβ-toɔət elti ponmal. lin ɔoza uənəməmal-kəmna luβəl kätləm'səli, loɔ sɔɔəttəl pödərdiɔil: «al-pələ nərilm, iɔɔəl-iəndi täləm səi mostiməm-lamba!» sitna pə ləuəlməs. lin pułəŋən iɔɔətmal-kəmna kät iɔɔən kät pələk əuəlt kät iɔɔəl-iəndi i-pułəŋ pitləŋən. lɔɔərəl uəşl pələ ɔoim toɔət əuəlt oɔəl numbina kuş səzəməsli, uəş-pəlgəl əuəlt ioudəm uəl luβ-tvina noɔ-ɔattšəlli, sɔs-pəlgəl əuəlt iuəəm uəl lɔɔər-kiməl ilbi əuəlt lɔŋəl, uəɔəŋ uəl moɔti-ləɔnəm'li.

ɔəntəŋ-moɔ ɔuŋən ai ɔəβəna lələm'ləŋən, uätli-igi iix tvim lɔɔər noɔ-uillən, loɔəl ɔəβ libina panna uədi təllələn, tōɔəna, pəmna lɔp-ləŋglələn. lin iɔɔi-manləŋən, tōdäşik sɔrt-pɔl uandəm kät ɔui oşləŋən. «min ninən si uəlləlmən!» toməŋən laɔləŋən: «min ɔodi nin ɔožen nur ant tvisəmə, malai uəllələn?» — «min ninən kitləlmən, manātən uätli-igi uasna! sidi laɔātən, si iəzəŋ tuɔātən: nai-iɔɔəl, ōɔ't-iɔɔəl uəł'səmən, nōməɔ-ɔouət ɔatsə oşləli? ɔəntəŋ-moɔ əuəlt iɔŋəm kät ɔui min si! iɔɔəl

czélja le van vetve, szemben vele a csónak tutfájára van téve. A mint hozzájuk közeledett, az evezőjét megragadta, magában [így] beszélget: «Ha nem csalódom(?), mintha ijideg meghúzásának a neszét hallottam volna!» Erre aztán megint evezett [tovább]. A mint az ő irányukba jutott, a két folyó két oldala felől két ijideg egy irányban esik [rá]. A pánczélját a szemközt fekvő tatról a feje fölé emelte bár, az arcza felől lőtt nyilat az evezőhegygyel fölütötte [bár], a háta mögül lőtt nyíl a pánczél alján bemegy, a véres nyíl keresztül hatol [rajta].

A kondavidéki két ember [hirtelen] egy kis csónakra ül, a Vatli-öreg fia pánczélját fölveszik, őt [magát] a csónakban a főenypartra kiviszik, gazzal(?), fűvel betakarják. Ők ketten visszamennek, egy kissé odébb csukaczéje néző két embert találnak. «Mi titeket mindjárt megölünk!» Azok mondják: «Minekünk veletek semmi bajunk (tk. bosszúnk) sem volt, miért öltök meg?» — «Mi titeket elküldünk, menjete a Vatli-öreg városába! Így szóljatok, ezt a hír vigyétek: Napfiát, fejedelembős fiát megöltük, a kerek földön(?) hol találja meg? A Konda vidékéről [itt] járt két ember mi vagyunk ím! A fiát mi öltük

min uèl'sēmən, matta loṽ Ās-kudəβ-pōrər panəlna muru i-sidi uèl'səli.»

svrt-pvl uandəm xuiṽən uātli-igi uasna iilyən, panna kātll-səṽən, uədi killəṽən. uātli-igi xəβ uèrl, ant iətsəl, uəṽ'əntl, sēuərəntl. iuṽəm xuiṽən lauləṽən: «uātli-igi uoliṽà! uoliṽà! ādəm iāzəṽ tūsmən, ādəm pōdər tūsmən!» uātli-igi mètà-pà sēuərəntta pidəs, ant xōldi xui iugənni mètà sēuərəntta pidəs.

kimətti pà lauləṽən: «uātli-igi uoliṽà, uoliṽà! ādəm pōdər tūsmən, svmnə ant mōsti iāzəṽ tūsmən!» uātli-igi mètà sēuərəntta pidəs, oṽl èuəlt pōzəṽna ētl.

xolmətti asnal (= uànnasik) xatməsəṽən, lauləṽən: «uātli-igi, xodi pvlənnə an' iōrətl, xodi min si lauləṽən? — ādəm iāzəṽ tūsmən, ādəm pōdər tūsmən, xodi ant šətl?» uātli-igi tviam lāiməl svsl pèlā selttə tūuəm'ləli, itta svslə lāim xui il-kōrəβ-tiṽl, lāim eltəl manl.

uātli-igi laul: «uandṽ! mola pà vāṽ xui olmən, ant xai-

meg, [mert] egykor ő az Obközépi-sziget fövenypartján a mi népünket szintén megölte.»

A csukaczigét néző (tk. nézett) emberek (dual.) a Vatli-öreg városába jönnek, a fövenyparra kikötnek, partra kelnek. Vatli-öreg csónakot csinál, [még] nem kész; hasít, vagdal. A jött két ember [így] szól: «Vatli-öreg, hagyd abba, hagyd abba! rossz hírt hoztunk, rossz beszédet hoztunk!» Vatli-öreg méginkább vagdalkozni kezdett, nem halló ember módjára [é. úgy tett, mintha nem hallotta volna] méginkább vagdalkozni kezdett.

Másodszor megint szólnak: «Vatli-öreg hagyd abba, hagyd abba! rossz beszédet hoztunk, szívnek nem tetsző hírt hoztunk!» Vatli-öreg méginkább vagdalkozni kezdett, a feje csak úgy gőzölög (tk. a fejről gőz száll).

Harmadszorra kissé közelebb hatoltak, mondják: «Vatli-öreg, hát nem jut [el] a füledbe, hogy mi itt beszélünk? Rossz hírt hoztunk, rossz beszédet hoztunk, hogy nem hallod (tk. hallszik)?» Vatli-öreg a fejszójét hirtelen a háta mögé lódítja, a háta mögött álló (tk. állt) ember leesik [é. leguggol], a fejsze fölötte megy el.

Vatli-öreg [így] szól: «Látod, micsoda szerencsés ember

sàjan, kàt sòʒan lölən kàtnnì ràxnəs lölən! mola iāzəy tūdi xui i-puś laušl, ādəm pōdər tvidi xui i-puś laušl. mà xodi moxət əuəlt iŋy'ti kàt xuiŋa uəldi xorbi iix mà xund' ēnməldiisəm? loy ntšəməl padina uəl'sa, nəl šugətti xorbi təl ant tviis, iōrəl pəldi xorbi təl ant tviis.» si iāzəy iāstəs, il-ām'səs, xəl'ləda pidəs.

loy murəl əuəlt nələ-uət-kəm xui pārdəs: «əltənəy xəβna manədi, iōri tuuālən!» nələ-uət-kəm xui manəs, mundi iŋy'əm xuiŋən isi man'səyən.

ila iuuəm-kəmna uət xui ioxtəs, iixəl əltənəy xəβna ioxtəβ-təs: i louli sēuərəm, xiš-nambər uērəm, sei-nambər uērəm. uətli-igi xoza ioxətlet, laulət: «uətli-igi, nai-iixən, ər't-iixən taləy nioyā ant tviil, xodi uərlən?» — «xodi uərlələn? — laušl — səl-ox xpm-iuxna uəralən, al-sərləl pvdəroχ sərləna uəralən! kòr'dəm num-ələyŋna tuuālən, uasəm num-ələyŋna pal-mou xoza əmdələn, xundsi tviil-nai-ki pāyən, louəl āt pāyən, sus-nai-ki ētl, louəl āt kalləl!»

vagy, nem talált el. A két darabod kétfelé esett volna! Valami üzenet hozó ember [csak] egyszer szól, a rossz beszédet mondó (tk. tartó) ember [csak] egyszer szól. Hát én a más vidékről járó két embertől megölnivaló formájú fiút mikor nevelgettem? Ő [a maga] balgatagsága miatt öletett meg, nyíltörő forma pánczélja nem volt [é. olyanforma pánczélja nem volt, hogy a nyíl áttörhette volna], ij áthatoló forma pánczélja nem volt.» Ezt a beszédet (tk. szót) mondta, leült, sírni kezdett.»

A népéből valami négy-öt embernek meghagyta: «Összerótt csónakon menjete, hozzátok haza!» Valami négy-öt ember ment, az imént [oda]járt emberek is mentek.

A mint estefelé jött [az idő], az öt ember megérkezett, a fiát összerótt csónakon meghozták: egy csontig szét van vagdalva, [mint] fővenyszem [olyan] apróra van vagdalva, [mint] homokszem [olyan] apróra van vagdalva. A Vatli-öreghez érkezek, mondják: «Vatli-öreg, napfiadnak, fejedelemhősfiadnak egész húsa nincs, mit csinálsz [vele]?» — «Mit csináljatok? — úgymond — ezüst koporsót csináljatok neki, a városom felső végén a hegyháton (tk. magas földön) helyezétek el, hogy ha majd a tavaszi nap süt, reá hadd süssön! ha őszi nap támad, reá világítson!»

mur manəs, uätli-igi lou kim and ētl, xəl'ləman āməsl, louəl uēldi kēzi kašl, louəl sēuərdi lāiəm kašl, kət pēlgəl ēuəlt nəl xuiəna sāuiman tviła, uas-təl murəlna āmətsa, lēžātsa. lou tīləš-pēlək sidi si tistəl, uəštəl, līdət ant līl, iəŋ'g an' iēšl, nórāiəl pidəs.

uasəlna tviəm purəš igət ləŋlət lou xožəl: «kōžāiu, iŋru šakmən! sidi nórāiən pidəmna pà, sidi iēšti iəŋ'k an' iēšlən pà. iəsl-təlna, nōbtəl-təlna iixli pidiliəm xui iixli pidiliis, ēuəl xvl-liəm xui ēuəl xvliis. muŋ pēləu lōlən āt xōləntsən! iāsŋu ant xōl'sən. si-louāt iəm āt uēr'sən! nŋŋ sidi nórāiəli pitsən, selttaki iorətlāiu, xōntəŋ-mou ār ōr'ina selttaki iorətlāiu, uasu uēlla i muŋ uēllāiu.»

igatna selttā pōdərna xusta pitsa. ātl pà-iəx pōdər'let, xvtl pà-iəx pōdər'let, tīsl-uəšəl uolli manəs. iixəl xvləm uolli iŋrē-məsli. uätli-igi līdi pul līda pidəs, nórāiəl elti pidəs.

i-mosaiəna uätli-igi lauəl: «nəŋ lōlən xunt' litladi tanjə,

A nép ment, Vatli-öreg ő ki nem megy, sírva ül, magát megölni kést keres, magát megválni fejszét keres, két felől négy ember őrizve tartja, az egész város népe [ott] ült mellette, gondot viselt reá. Ő félhónapig ilyen gyászol, kesereg, ennivalót nem eszik, vizet nem iszik, a húsa egészen lefogyott (tk. leesett).

A városában levő öreg emberek járnak hozzá: «Gazdánk, urunk, össze vagy esve! [Mikor] így le vagy soványodva, [mikor] még innivaló vizet sem iszol. [Hisz] réges régtől fogva [úgy van], [hogy] a fiatlanná lett ember fiatlanná lett, a leánya meghalt embernek a leánya halt meg. Csak hát ránk figyelni, a mi szónkat hallgatnád meg (tk. hallgattad volna meg)! Ilyen jót tettél volna! Te így egészen lesoványodtál, [most már] aztán, ha ránk támadnak (tk. jövettetünk), a kondavidéki sok fejedelem ha ránk támad, a városunk megöletik, mi is megöletünk.»

Az öreg emberek aztán beszéddel [így] bizgatni kezdték. Éjjel is más emberek beszélnek, nappal is más emberek beszélnek, gyásza, keserve teljesen elmúlt (tk. ment). Hogy a fia meghalt, egészen elfeledte. Vatli-öreg ennivaló falatot kezdett enni, a húsát visszanyerte (tk. a húsára esett).

Egyszer a Vatli-öreg [így] szól: «Ha ti is [úgy] akarjátok

naurèmlàn èuəlt lölən mà nəl-ùèt-kəm xui kitti uèrəm ol.» — «pà xodi, purəş igət laulət, kitlən-ki, mola ādəm?» igət laulət: «xol kitti uutsillàn?» — «mà, lauləl, lrbət-iōxləŋ xanməm xoża kitta uutsilləm, nai-ùèŋəl, òr't-ùèŋəl kaşləli-pələ? xòntəŋ-moyna manda uutsiləm.» igət laulət: «nèŋxoi kidà! naurèmət āt àgətləiət!»

leui uèr uèrəm vr'l kitləli: «purişəm, sèŋxləm uèt xui ti uàrə!» mosa xou iŋŋ'əs, vr'l ioytəs. loy iubəlna uèt xui lvyəs.

ti sòsmel-kəmna laulət: «uātli-igi kòžəiu, mola iŋ'kna ēsllta uəxsəlàn, mola tutna vlda uəxsəlàn?» — «mà nəŋèn ittam tàm-ilbina iŋ'kna and ēsluisləm, ittam xund' ēsllələm? mà nəŋèn kitta uutsilləm lrbət-iōxləŋ igi xoża. sidi laulədi: nai-ùèŋəl, òr't-ùèŋəl ox-uvl kaşa mà piləmna ant-pələ iil?» tomət laulət: «āləŋ-svə̀t muŋ manlu. pvr-tvibi iòŋ xadu xoża killu, xàrəŋ oŋəlna manlu.»

uātli-igi si iāzəŋ xòləs, tomət ēdəm iubina purəş igiləl pilna iəm pòdər iəmmi pòdər'ləl. lābat-kəm tvrməm-kəmna purəş igət

talán, a gyermekeitekből négy-öt embert el kellene küldenem.» — «Hát persze, mondják az öreg emberek, ha elküldöd, mi rossz van abban?» Az öregek [így] szólnak: «Hová akarod őket küldeni?» — «Én a Sodrott-íjú nászomhoz akarom őket küldeni, napvejét, fejedelemhősvejét keresi-e? A Konda vidékére akarok menni.» Az öregek mondják: «Küldj [egy] embert, a gyerekek hadd gyülekezzenek!»

Szolga-munkát végző (tk. csináló) szolgáját küldi: «Válogatott, [jól] megtermett öt embert hívj ide!» Sokáig járt-e oda [vagy nem], a szolga megérkezett. Utána öt ember lépett be.

A mint ide léptek, [így] szólnak: «Vatli-öreg, talán vízért küldeni (tk. eresztteni) hívtál, vagy tüzet rakni hívtál bennünket?» — «Én titeket már ezelőtt se eresztettelek vízért, most hogyan eresztenélek? Én titeket a Sodrott-íjú-öreghez akarlak küldeni. Mondjátok neki (tk. így szóljatok): napvejének fejedelemhős vejének feje helyét [é. bőrét] keresni velem nem jön-e?» Azok [így] szólnak: «Reggel tájban megyünk. Fúróhegy [forma] tíz házuknál fölkelünk, rénbikás szánon megyünk.»

Vatli-öreg ezt a szót hallotta, azok elmente után az öreg emberekkel a jó beszédet jóvá beszélik. A mint egy hét eltelt,

lauhijilət: «tàm pvrà xvtlèt pvràna xodì lvrbat-ìòxləy igi aməsta
 nvràx pàm-xorbi mox-svnx elti kil'sət tanrà.» si iāzəy pōdərdui-
 mel iubina nəl xatl mola xōlām xvtl ōsət, igiləl lauhijilət: «tàm
 pvràna xodì naurəmlàn svrt-xuli pudel lələl tanrà.» si-kut iāxləl
 lauhijilət: «nvràx pàm xorbi-mox svnx əuəlt ētsət tanrà.»

pōdərtnel lābatmət xvtl naurəmət ioxo-kōrilət, àzəl-ki tādà,
 àzəl pələ laulət: «àziā ioxàn unu əuəlt lābat ōrəlna iisānu!»
 àziləl laulət: «mun şättəy tərāina xund' iisət? moza iāzəy
 ioxətl-ki uətli-igi elti ioxətl.»

sidi am'silijidel svrət, xət xoşəyna lābat ōrəl si laimel
 şətl. laşəl pargətsət, iðn'gel pargətsət, xox mox iwn'am, uən mox
 iwn'am ioxo-ləylət. «uətli-igi uuzə òlā!» uətli-igi laulət: «xox
 mox iwn'am iāxlām mola iāzəy tūstì? iəm iāzəy-ki tūstì, iəm
 iāzəy sirna laulən!» — «mola iāzəy tūsu? lvrbat-ìòxləy xanməy
 igi sidi laulət: «xundi-ki manl, mandal svrət manəm kətləm
 naurəm ət kitl! sətləm naurəm pilna mē iiləm. iwn'tti uəşpi sət

az öreg emberek mondogatják: «Ezekben a napokban már a
 Sodrott-ijú-öreg lakta zöld fűforma földháttra keltek talán.» Mi-
 után ezt a szót beszélgették, [még] négy vagy három napig
 voltak, az öregek mondogatják: «Ebben az időben a gyerekei-
 tek csukahalas fazekukat eszik talán.» Némely emberek mon-
 dogatják: «A nyers [é. zöld] fűforma földhátrol már eljöttek
 talán.»

Beszélgetésük hetedik napján, a gyerekek [csak] beronta-
 nak, a kinek azt atyja itt van, az atyjához szól: «Atyus, a fo-
 lyónk torkolata felől hét szán jött hozzánk.» Az atyjaik mondják:
 «A mi hallásunkra hogyan jöttek volna? Ha valami hír jön,
 [csak] a Vatli-öregnek jön.»

A mint így üldögelnek, a ház mellett hét szán ím meg-
 állott, hallszik. A havukat leverdesték, a jegüket lecsapkodták,
 messzi földet járván, közel földet járván, belépnek [a házba].
 «Vatli öreg üdvöz légy!» Vatli-öreg [így] szól: «Messzi földet
 járt népeim, mi hírt hoztatok? Ha jó hírt hoztatok, jó hír mód-
 jára mondjátok!» — «Mi hírt hoztunk? Sodrott-ijú nászöreged
 [így] beszél: Ha majd megy, menése közben hozzám (tk. nekem)
 valami két gyereket küldjön hát! Valami száz gyerekemmel én
 is megyek (tk. jövők), harcra termett (tk. birkozó formájú)

háurèm pilna mà ìlèm.» uâtli-igi xos-ñvɔ̀dəs. «sidi-ki, xodi ìəm» — lauɔ̀l.

ivɔ̀əm háurèmət lābatsàiat. «xodi, uâtli-igi lauɔ̀l, pà tayr̀à an' manladi?» si-kəmna lauɔ̀l: «tām uasna ant ivɔ̀əm [iàx] pà ollət vndi, pà-iàx ivɔ̀'tel ādəm?» uâtli-igi lauɔ̀l: «nomsəm sidi ant litl. pà-iàx xodi kittəmna mozanəm iāsɔ̀əm tɔ̀rlì tūla, ivɔ̀əm ròbòtāien aĩlta xodas' soɔ̀ɔ̀stəsəm lolən? mà-kèba èui ant tvisəm, ivɔ̀əm ròbòtāien iugàn èuina xodi sitsəlām lolən!» tomət lauɔ̀l: «pà xodi, ivɔ̀'lu tayr̀à.»

lūəm ānəl si lɔ̀skəsəl, mɔ̀xtì nox-laisət. xət xarna i soɔ̀mmì kàt soɔ̀mmì uèriliɔ̀səl. ouelna ñvɔ̀man ētsət, ivɔ̀tman ētsət. uâtli-igi kim-lāiəmdas. «háurèmət lāiəmdɔ̀iàdi-sà!» tomət lauɔ̀l: «mola ivrēməmèn?» — «nəɔ̀n ma sitna uolɔ̀səlām, pukkar-igi xanməm xosə ivɔ̀adi-sà! uul iɔ̀əm niɔ̀na seltta uũlɔ̀isəm, uèɔ̀l xouən-kèba xpləs, uèɔ̀l ox-nur ant-pələ kaslètì? si iàzəɔ̀ tuyàdi!

száz gyerekkel én is megyek (tk. jövők).» Vatli-öreg elnevette magát. «Ha így van, hát biz' jó» — úgymond.

Az odajárt ifjaknak (tk. gyermekeknek) enni adtak. «Hát, mondja a Vatli-öreg, megint talán nem mennétek el (tk. mentek)?» Erre [így] szólnak: «Ebben a városban nem járt [népek] is vannak talán, más emberek odajárása [talán] rossz?» Vatli-öreg [így] szól: «Nem így gondolom (tk. a gondolatom nem így akarja). Ha más embereket küldök, az üzenetemet talán ingyen (?) viszik, járt munkátokat [é. azért, hogy odajártatok] lassanként hogyan fizethetném meg? Nekem biz' leányom nincs, járt munkátok gyanánt [é. azért, hogy odajártatok] hogyan adhatnék nektek leányt!» Azok mondják: «Hát persze, megyünk talán.»

Evett tálukat ím elhajították, iziben fölálltak. A szobapadlón egy-két lépést tettek, az ajtón nevetve mentek ki, játszva (v. birkózva) mentek ki. Vatli-öreg hirtelen kiállt [t. i. az ajtóba]: «Gyerkekek, álljatok meg csak!» Azok [így] szólnak: «Valamit elfelejtettél?» — «Titeket én azért állítottalak meg, [hogy] a Pukkar-öreg nászomhoz is elmenjetek. Az öregebbik fiamnak onnét vettem feleséget (tk. a fiamat nővel onnét vettem), a veje bizony már régen meghalt, a veje fejének bosszúokát nem ke-

lauàdi: uàtli-igina uàxsàien.» iàxlàl lauàt: «mun nòməslu, munəu tanğà niğ tuda pàrtləlàn, mun nòməslu, əui lələmda pàrtləlàn.» sidelna nıxman iəl lələm'sət, ıas-səs pələ man'sət.

lou ioro-lıyəs, igət lauàt: «xodi, naurəmlàn pilna pōdər'sən?» — «ağà, naurəmləm pilna pōdər'səm.»

lābət tərəm-kəmna igiləl lauàt: «tə-tə! tām pvrə xvtlēt pvrəina xodi lıu-niğ sip təlbi putna kəuər'sàiet tanğà! tām pvrəna xodi səuər pvl-ıvr-təlbi ərəlna lətsàiet, səuər-mvərəl-təlbi xalna ləğàtsàiet tanğà.»

āləy-svğət kil'sət. ləsət, iğssət. purəğ igət lauàt: «tām xodi xou moı iıvğ'ti iàxlu ilamba iorətlət.» xvtl iıx-kutpət-kəmna xadəm-kəmna ıasna kāmən iındəm naurəmət ioro-kōrisət. əğəyvt əzəl səsna kōrəftiğs: «ıas-svz əuəlt, lauəl, lābət ərəl iıl.»

si iəzəy parəm-kəmna xət xozəyna iorətmel, oğ-kolləl ioro-

resi-e? Ezt a hírt vigyéték [neki]! Mondjátok: «Vatli-öreg hív tégedet (tk. a Vatli-öregtől hivattatol).» A népei [így] szólnak: «Mi [azt] gondoltuk (tk. gondoljuk), velünk talán asszonyt hozatsz, mi [azt] gondoltuk (tk. gondoljuk), velünk talán leányt lopatsz.» Erre aztán nevetve odább álltak(?), a város möge felé mentek.

Ő [t. i. a Vatli-öreg] bement [a házba], az öregek [így] szólnak: «Úgy-e, a gyerekeiddel beszéltél?» — «Aha, a gyerekeimmel beszéltem.»

Egy hét elteltével az öreg emberei mondják: «Nos, ezekben a napokban (tk. ezen időbeli napokban) már jászkeszeg epével teli fazekat főztek talán nekik! Ebben az időben már nyúlful-porczogóval teli szánra ültették őket, nyúlmájjal teli útravalóval látták el őket talán.» [Tréfálkoznak].

Reggel tájban fölkeltek, ettek, ittak. Az öreg emberek mondogatják: «Ezek a messzi földet járó népeink talán már meg is érkeznek.» A mint a nap a fa[törzsek] közepéig hatolt, a városban künn játszó gyermekek berontottak (tk. beestek) a házba. Az atyás az atyja térdére gurult (tk. esett): «A város möge felől, úgymond, két szán jön.»

A mint ez a szó véget ért, a ház mellé érkeztek, a fejköteleiket [é. a rénszarvasok fejkötélét] visszatartották, hallszik,

lâlmel şâtl, sæulâl nox-sokmel şâtl, uŋdîna pādēm moŋ sōrēs-
lēmna lāŋgādēm şâtl, ūēt sæu sogāmdēm svrāt pādēm moŋ sōrēs-
lēmna lāŋgātsa. laŋşi ūaŋl pargāttel şâtl, laŋşi kûzel pargātsæt,
ioŋo-lŋysæt. «ūātli-igi kōžāiŋ ūuza! xoŋ moŋ iŋŋ'mēu, ūān moŋ
iŋŋ'mēu ēuēt lilll xvtl ār ūantsu, ūotās xvtlāl ār ūantsēu.»
ūātli-igi laŋl: «no, mola iāzēŋ tūstī?» — «mola iāzēŋ tūsu?
pukkar-igi xanmēn sidi laŋl: «mā xožēm xodi mola iāzēŋ kitl,
mā xoŋēn lēžādīman ollēm, ūēt-iōŋ xuiēm pilna xoŋēn lēžādī-
man ollēm. loŋ tāmīna xolmēt xvtl āt iil! manēm ūazēm ēuēt
alt kašlāl, mā lŋrbat-iōxlēŋ igi xoža manlēm. loŋl min seda
lāiŋllēmēn.»

12. ūulβàsłēŋ igi.

ūulβàsłēŋ igi xātna ol, Ās pēlā al-iŋŋ'alŋiŋl ūēlβàsłēda. sidi
iŋŋ'al, pā nēŋxo ant tŋiŋl, kāt īmāl, ūul īmāl tām moŋŋŋ niŋ, ai
īmāl xōrēŋ niŋ, xolmētī ŋaurēm. lŋŋ-pvrāiŋ iil, ūēlβàsłēda iŋŋ'al,
xālβiŋman iŋŋ'al, xōltman iŋŋ'al.

[a rénszarvas irányító] rúdjaikat (tk. botjaikat) leszúrták, hall-
szik, a dárdás végével a fagyos földet arasznnyira berepesztették,
hallszik. Havas botosukat leverdesik, hallszik, havas felső subá-
jukat leverdesték, beléptek [a házba]. «Vatli-öreg gazdánk, üd-
vöz légy! A míg a messze földet bejártuk, a közel földet be-
jártuk, étlen (?) nap sokját láttuk, zivataros napot sokat (tk. a
zivataros napjának sokját) láttunk.» Vatli-öreg [így] szól: «No,
mi hírt hoztatok?» — «Mi hírt hoztunk? Pukkar-öreg nászod
[így] szól: «Én hozzám miért üzen? Én [már] régóta készen
vagyok [t. i. az indulásra], ötven emberemmel [már] régóta
harczra készen állok (tk. vagyok)! Ő három nap mulva hadd
jöjjön! Engem a városomban ne keressen, én a Sodrott-íjú öreg-
hez megyek. Őt mi ketten ott várjuk.»

12. A nagy-folyóági öreg.

A nagy-folyóági öreg a házban van, csak az Ob felé járogat
halászni. Igyen jár, más embere nincs, [csak] két felesége, az
öregebbik felesége idevaló asszony, a fiatalabbik (tk. a kicsiny)
felesége xōrēŋ-[falvi] nő, a harmadik a gyermeke. A nyár el-
érkezik (tk. nyár ideje jön), halászni jár, vonó-hálóval halászva
jár, érző-hálóval halászva jár.

mosa-prràietna xòtta manəs, xàβəl xulna teliñ uèl'səlli. xòrəŋ iàx ləl iorətmal, loŋ nèməz(a) and òsl. loŋ mandal svɔ̀àjət, xàβəl taldal svɔ̀ət ɔ̀rət kudəβna (kàt mouŋən kutna) xuli xàβəl tálləl, laŋəl: «xòrəŋ iàx loŋ ittam tì àt ɛtsət! mà loŋ uəs-pòzəx uèldi iorəlsigəmna arədəlna sàbəl-loŋləl ioutliisłəm loŋ.»

si-kəmna xòrəŋ iàx laulət: «si uulβəsłəŋ igina àlt siàlələiŋ, iln xanəmman olàdi! selta siàlələiŋ-gi arədəlna svɔ̀à uèlləiŋ!» xòrəŋ iàx azàt il-xanəməsət. xòrəŋ iàx laulət: «xolas-tvɔ̀à manl, uantlèu-sà! ios xolas ol?» xòrəŋ iàxna uulβəsłəŋ-igi uantman tvɔ̀la: uulβəsłəŋ-igi lăr tom-βələk pèlə uolli pëndəs.

xòrəŋ iàx laulət: «manlu-sà! xolas-tvɔ̀à manəs?» xòrəŋ iàx man'sət. xàβləl, molaìləl-tèlna manmel iubina uulβəsłna pitsət, xos-pèlə manmal and oslət. sidi si xanəmman ollət. i-mosajna uantləl: uulβəsłəŋ-igi ɛdəs, si-xorbi pòsl èuəlt uantləl: xolas manl. sidi uantman tvɔ̀ləl, tamotta tvɔ̀àjəl pèlə manəs. àt manl!

Egyszer érző-hálóval ment halászni, a ladikját tele fogta hallal. A *xòrəŋ*-[falvi] nép hada megérkezett, ő [t. i. a nagy-folyóági öreg] semmit sem tud [róla]. Miközben megy, miközben a ladikját, a halas ladikját sekély helyen húzza, [így] szól: «Csak hát most a *xòrəŋ*-[falvi] nép ide jönne! én a réceze fiókát ölü ijjaeskámmal mind valamennyinek a nyaka csigolyáját meg-lödzném!»

Ezenközben a *xòrəŋ*-[falvi] nép [így] szól: «A nagy-folyóági öreg meg ne lácson bennünket, lebukva legyetek! [Mert] ha meglát bennünket, aztán mindnyájan megöletünk.» A *xòrəŋ*-[falvi] nép mind lebukott [elrejtözött]. A *xòrəŋ*-[falvi] nép [így] szól: «Merre megy, lássuk csak! az útja merre van?» A *xòrəŋ*-[falvi] nép a nagy-folyóági öreget figyeli: a nagy-folyóági öreg az áradvány túlsó oldala felé teljesen eltűnt.

A *xòrəŋ*-[falvi] nép mondja: «Nosza menjünk! Merre ment?» A *xòrəŋ*-[falvi] nép ment. Ladikaikkal-miükkel mentek és aztán a nagy-folyóágra jutottak (tk. estek), merre felé ment, nem tudják. Igén elrejtőzködve vannak. Egyszer [csak] meglátják: a nagy-folyóági öreg elöbukkant, olyanforma folyóág felől nézik: merre megy. Igén megfigyelik, hogy a multkori helye felé ment. Hadd menjen!

χòρəŋ *jàχ* *man'sət* *uulβàsłəŋ-igi* *χàt* *kašta*. *sidi* *kašsəl* *i* *ossəl*. *kàt* *nij* *uèrəntłəŋən*. *ī* *χòρəŋ* *χoi* *manəs* *χanèmmən* *pàm* *kut* *pèlà*, *si-kèmnə* *tòdà* *χòρəŋ* *χoi* *kuku-ũũu* *βũšł*. *si-kèmnə* *uulβàsłəŋ-igi* *puraš* *iməl* *laušł*: «*siməs* *uaj* *mà* *ant* *χòllũĩsəm*, *uŋłəŋ*, *ńàłməŋ* *uaj* *olmal!*» *χòρəŋ* *nij* *laušł*: «*ittam* *luŋ-pvrà*, *uaj* *azàt* *βũdi* *pvrà* *ĩil* *i* *łoiđi* *pvrà* *ĩil*.» *uul* *iməl* *sitna* *azàt* *sidàməs*.

χòρəŋ *nij* *ũĩr* *àłəŋna* *ĩvŋ'al*, *χòρəŋ* *χoiŋa* *kàtłłsa*. «*nŋŋ* *uulβàsłəŋ* *igəŋna* *mũru* *uèłđi* *èuəłt* *azà* *ròtłi* *pàĩtsàũu*. *nŋŋ* *ittam* *mũŋilu* *ĩeža* *vndàs* *uèrà!*» *χòρəŋ* *nij* *laušł*: «*mà* *vndàs* *uèrdəmna* *χundi* *uèłda* *uèrəmladi?* *nəŋ* *uèrəmdən* *χorbi* *nəŋχoi* *and* *ol*. *àłtna* *χòĩł*, *ĩōŋłəł* *vzəmna* *tvĩłəłi*, *łvřàrəl* *vzəmna* *tvřłəłi*.» — «*mũŋilu*, *laušł*, *šàłidłłà!* *nŋŋ* *vbi* *ōsən*. *mũŋilu* *an'* *šàłitməŋna* *nŋŋən* *nŋŋ* *səmən* *uantman* *si-ārət* *χòρəŋ* *χoi* *uèłđina* *šàł* *and* *ol*. *nij* *laušł*: «*mola-sirna* *mà* *nəŋilàn* *šàłitłəłłəm*.» *nij* *pèlà* *laušł*: «*igən* *seũna* *seũł!*» — «*seũna* *seũdəmna* *mozanəm* *litł?*» — «*mosa-kèba*

A *χòρəŋ*-[falvi] nép ment a nagy-folyóági öreg házát keresni. Igyen keresték, meg is találták. Két nő munkálkodik [ottan]. Egy *χòρəŋ*-[falvi] ember titkon a fűves felé ment, ezenközben ott a *χòρəŋ*-[falvi] ember kakukk-hangot hallat (tk. üvölt). Erre a nagy-folyóági öreg idősebbik felesége [így] szól: «Ilyen állatot [é. madarat] én nem hallottam; szájas, nyelves állat volt!» A *χòρəŋ*-[falvi] nő mondja: «Ime nyár ideje, minden állat kiáltásának és éneklésének az ideje közelg (tk. jön).» Az öreg asszonya erre egészen elhallgatott.

A *χòρəŋ*-[falvi] nő a folyó partján levő erdő végén jár, a *χòρəŋ*-[falvi] ember elfogta: «A te nagy-folyóági-öregedtől, [mint-hogy] a népünket megölte, egészen nemzetségtelenné tettünk, te most egy kissé segíts meg bennünket!» A *χòρəŋ*-[falvi] nő [így] szól: «Még ha segítségetekre leszek is (vagy: az én segítségemmel), mikor tudjátok megölni? Nem olyan ember, hogy ti bírjátok vele. Éjjel alszik, az íjját a vánkoson tartja, a páncélját a vánkoson tartja.» — «Minket, úgymond, sajnálj meg! te nénénk vagy. [Ha] minket nem sajnálsz, a te szemed láttára annyi *χòρəŋ*-[falvi] ember megölését sem sajnálsz.» A nő [így] szól: «Mi módon sajnáljalak titeket?» A nőnek mondja: «Az uradnak a haját fond be!» — «Hátha nem akarja, hogy a haj-

muyilu sálidilà!» *χòρην* *νιη* *ἔσλσα*, *ἰογο-ἰοχτας*, *χul* *νερàνττα* *ām'sas*. *υulβàsləη-igi* *purəş* *ìmél* *lauəl*: «*siməs-mosa uηləη*, *ńàlmaη* *uaiət!*» *χòρην* *νιη* *ligàzes*: «*νvη*, *lauəl*, *puşəmàsàien*. *νvη* *χòldə-dən* *ār*, *mà* *nèməza* *ant* *χòlləm*.» *ittam* *purəş* *imi* *sidàməs*.

sidi *olluulət*, *υulβàsləη-igi* *ἰοχτας*, *χàβəl* *χulna* *tèlɛ̀i* *uèlmal*. *χulləl* *àl'sət*, *lida* *pitsət*. *υul* *imi* *pòdərta* *pidəs*, *igəl* *pèlè* *lauəl*: «*uηləη*, *ńàlmaη* *uaiət* *ἰοχtiluulət*.» *si-kəmna* *χòρην* *νιηəl* *ńòχmas*: «*νvη* *χòldədən* *pà* *ār*.» *χòρην* *νιη* *lauəl*: «*muη* *nèməza* *χòlda* *an' litlu*.»

υulβàsləη-igi *top* *sidàman* *līs*. *sittèlna* *χoīsət*, *ìmél* *pèlè* *lauəl*: «*χalèuət* *pìdəm* *uàs* *uèlda* *manlēm*.» *χòρην* *νιη* *lauəl*: «*oγəη* *seuləmən!*» *υulβàsləη-igi* *lauəl*: «*oγəm* *malaiəl* *seulèn?*» *selta* *ìmél* *pèlè* *lauəl*: «*νvη* *seul!*» *ittam* *χòρην* *νιηna* *oγəl* *kuşsa* *i* *seusa* *uərdi* *sir'kòlatna*. *seuəm* *iətsəs* *i* *χoīsət*.

χalèuət *kil'sət*, *igəl* *manəs*, *pìdəm* *uàs* *uèlda* *manəs*. *igəl*

fonatát befonjam (tk. hajfonatot fonjak neki)?» — «Valahogyan sajnálj meg bennünket!» A *χòρην*-[falvi] nőt eleresztette, [az] visszaíött, halat kikészíteni leült. A nagy-folyóági öreg idősebbik felesége [így] szól: «De ilyen szájjas, nyelves állatok!» A *χòρην*-[falvi] nő megharagudott: «Te, úgymond, megöregedtél, te sokat hallasz, én semmit sem hallok.» Az öreg asszony erre elhallgatott.

Igyen vannak-vannak, a nagy-folyóági öreg megérkezett, a ladikját hallal tele fogta. A halait [ki]emelték [a ladikból], enni kezdtek. Az öreg asszony beszélni kezdett, az urának mondja: «Szájjas, nyelves állatok jödögélnek.» Erre a *χòρην*-[falvi] nő megszólalt: «Te bizony sokat hallasz (tk. a te hallásod sok is).» A *χòρην*-[falvi] nő [így] szól: «Mi semmit sem akarunk hallani.»

A nagy-folyóági öreg csak hallgatagon evett. Aztán lefeküdtek, a feleségéhez [így] szól: «Holnap megszállt réczére vadászni megyek.» A *χòρην*-[falvi] nő [így] szól: «A fejedet [é. hajadat] fonjuk be!» A nagy-folyóági öreg mondja: «A fejemet miért fonod be?» Aztán az asszonyához [így] szól: «Fond be!» Erre a *χòρην*-[falvi] nő a fejét megfésülte és keskeny vörös szalagokkal befonta. A fonással elkészült és lefeküdtek.

Másnap fölkeltek, az ura ment, megszállt réczére vadászni

manəm iubina xòrəŋ niŋ uir àlagna manəs, tòdà xòrəŋ xoina kàtllsa: «xodi, igen seual seusèn?» — «seusèm.» — «ina' pà wantman twisèu, seumèn.» — «igen xundi iorətl?» — «svrə ila-pèlā iorətl.» — «igen iorətl-ki, lōmənna uàrā (i svrna xoida)! igen lvār-pànət iurā-iàndilā! selta nvy xòriman òlā! iāsŋəm si. muŋilu mosa-sirna nvdilā!»

igəl ioxtas, seual xou iàs-iət-kəmna seum. lou uulβàsłəŋ-igi talāŋ xāβ-təl uàs uəlmal. sittəlna t̄sət, iēs̄sət. iməl lauəl: «xoiu!» uulβàsłəŋ-igi pèlā lauəl: «i lōmna xoiłəmən!» — «imi-lagè xoi-səmən loln, mà uviəm'laiəm.»

igəl kim-ēdəs, xvžāβ libina lvār-pànət lv-iàntsəlłi. igəl ioro-lvŋəs, i lōmna xoisəŋən. i-mosa-pvràina mur si b̄udəs kāmaltā: «uulβàsłəŋ-igi xvl'sən, ina' ābərlii'sən!» lou nox-serāmdəs, lvārəl nvrēməsli, selta sōməttā uutsəsli, azət oɣəl elti nōmərđi manəs. xāt lāŋgləl elti mur xōŋ'sət. lvŋ-xāt-ou tōrərman ōs, selta pèlək-xatfsəsli, kurna sōŋxəlì: ou kāt pèləkna alti-kèzəŋ kāt xui

ment. Miután az ura element (tk. az ura elemente után), a xòrəŋ-[falvi] nő a folyó partján levő erdő szélére ment, ott a xòrəŋ-[falvi] ember megfogta: «Hogyan, az uradnak hajfonatot fontál?» — «Fontam.» — «Csakugyan, megfigyeltük, fontál.» — «Az urad mikor jön meg?» — «Majd este felé jön meg.» — «Ha az urad megjön, hívd a takaród alá (egy subában aludni!) Az urad pánczéljának a szegélyét varrd össze! Aztán rettegj! Azt mondom (tk. a beszédem ez). Minket valami módon segíts!»

Az ura megérkezett, a haja hosszú kezizületnyire be van fonva. Ő, a nagy-folyóági öreg, egész ladikkal teli réczét fogott. Aztán ettek, ittak. A felesége [így] szól: «Fekügyünk!» A nagy-folyóági öreghez [így] szól: «Egy takaró alatt fekügyünk!» — «Asszonykám, feküdnénk [ám], de én álmos vagyok.»

Az ura kiment, a függöny mögött a pánczél szegélyét összevarrta. Az ura bejött, egy takaró alatt feküdtek ketten. Egyszer [csak] nép üvöltött im kívülről: «Nagy-folyóági öreg, veszve vagy (tk. meghaltál), ugyancsak fortélyoskodtál!» Ő fölserkent, a pánczélját megragadta, aztán föl akarta venni (tk. húzni), egészen a fejére ment [az]. A ház tetejére a nép [föl]kúszott. A nyári ház ajtaja be volt zárva, aztán ketté törte,

laɪləŋən. ittam kàt χuɪ kàt iàsina kàtis χattšəsli, ou χozəŋna seda i χvɪ'səŋən.

sittəlna uulβàsəŋ-igi nāuərməs pòsl iəŋ'gna, iəŋ'g-ilb(i) èuəlt sidi si manl. uən manl, χou manl, putta pidəs. pudi rouà vndàsna aɪltaɪi noχ-χulləda pidəs, χòləntləli: mur iidal šàtl. selta tàm seunələl àləŋis ètsəŋən. χòrəŋ iàχ laulət: «seda mosa si ètmal nɪla.» loŋ sittəlna si iāzəŋ χòləs, i kur sòŋχsəman iəŋ'g-ilbina ləŋəs. ləŋmal svəiəst tàm siəŋəŋl èuəlt χaɪsa. i-manmal nàl ləŋəβtəslɪ. iəza tòdàšik ləbas tvɪɪl, uoləŋ ləŋàrləl, uoləŋ iəŋəlləl seda i ollət si ləbasəlna. si tvəiəina iəŋtəs loln, si-pvəiəina χvɪdi χol't and òzəs loln. si ləbas tàmbəšik èuəlt noχ-χùləs. uədi uəŋχti iorəi (v. iorl) andəm.

χòrəŋ iàχ iəŋətsət. «uulβàsəŋ-igi, nvəŋən možətsəu!» uulβàsəŋ-igi lauləl: «tòrəmnə χvɪda pàrtsəiəŋm tanɣà, lauləl, svrməŋ tàmb(ɪ) èuəlt manəm an' uəl'salən.» uulβàsəŋ-igi χòrəŋ iəŋna

lábbal rugta: az ajtó két oldalán szablys két ember áll. Ím a két embert két kezével kétfelé ütötte, az ajtó mellett meg is haltak [azok].

Erre aztán a nagy-folyóági öreg a folyóág vizébe ugrott hirtelen, a víz alatt ilyen megy ím. Rövid ideig megy, hosszú ideig megy, fulladni kezdett. A fekete meredek part mellett lassanként kezdett fölbukni, hallja [ám], [hogy] a nép jövése hallszik. Aztán ím a két hajfonata előre kijött [a vízből]. A χòrəŋ-[falvi] nép mondja: «Ott valami mintha kijött volna, [úgy] látszik.» Ő aztán ezt a szót hallotta, az egyik lábát [a parthoz] rugván, a víz alá ment. Miközben a víz alá ment, az egyik vékonya felől találva lett. Ment egyfolytában s a nyilat kihúzta. Egy kissé odébb kamrája van, a jó páncéljai, a jó íjjai ott vannak. Ha oda (tk. erre a helyre) érhetett volna, akkor halálos veszedelemben nem jutott volna (tk. halálos veszedelmet nem ismert volna). A kamrán egy kissé idebb fölbukott [a vízből], [de] a partra kimászni nincs ereje.

A χòrəŋ-[falvi] nép [oda]érkezett: «Nagy-folyóági öreg, téged [ugyan] helybenhagytunk!» A nagy-folyóági öreg [így] szól: «Talán az isten elrendelte a haláloamat (tk. halni rendeltettem), úgymond, a halálomon innen [bizony] nem öltetek

noχ-tal'sa (sārēm moyna uḏdi tál'sa), selta uulβāsləy-igi lauəl: «nəy tōrmən ittām uulli iis, mā mundī līlēm-ki ēdās, toχo-ki iorētsəm, nəy xvl'sədi loln. ittām, lauəl, iāsəyən ārāt si. rōt-nəyχoi an' tviłēm, ādəl ollēm, nēməza pil an' tviłēm.»

xōrəy iāx lauəl [sic!]: «mvr't pōdərđəs, uēlda mās!» sēməl quantmal si uēl'sa, ēuətlhiisa. xəua-louəl soppi-səy'sāiət, xəua-lou libi xouāt katra pāmna mētsəsāiət.

sittəlna xōrəy iāx lauəl [sic!]: «χundsi uulβāsləy iāx xōza siməs ior-nəyχoi anda tiuəl. mattit-ki tiuəl, ləiəm pām-idi al āt kōrətlhiul!»

uulβāsləy-igi iorā-svməl numb(i) ēuəlt nəyi keu-svm tviłmāl, murna sitna si palla. uēl'sa, azāt ēuətlhiisa. uēlēm iubina tāzi lōbas xōza man'sət, sittəlna lōbas pēlək-puśsəl: svrəm-nirən uēriē ār. tāš-uōlβəs lēltsət, lābət āltnəy χāβ lēltsət, lōbasna mola-kēm tnuār ōs, azāt lēltsālələt, man'sət. tamotta uulβāsləy-igi χātna

volna meg.» A nagy-folyóági öreget a xōrəy-[falvi] nép fölhúzta (száraz földre, a partra húzta), aztán a nagy-folyóági öreg [így] szól: «A ti istenetek győzött (tk. nagygyá lett), én az imént, ha a lélekzetem engedte volna, oda jutottam volna [t. i. a kamrához], ti meghaltatok volna. Íme, úgymond, [csak] ennyit mondok (tk. a szóm mindössze ennyi). Rokonom nincs, egyedül vagyok, semmiféle társam sincs.»

A xōrəy-[falvi] nép [így] szól: «Eleget beszélt, meg kell ölni!» Egy szempillantás alatt megöletett ím, fölapritották. A... csontjait ketté törték, a... csontja alá hosszában száraz (tk. régi) fűvet dugtak.

Aztán a xōrəy-[falvi] nép [így] szól: «A nagy-folyóági népnél ilyen erős ember sohasem születik, ha valaki [mégis] születik, rothadt fű gyanánt essék el!»

A nagy-folyóági öregnek a hús-szíve fölött fehér kő-szíve volt, a nép azért félt tőle. Megöletett, összevagdalták. Miután megölték, a prémes kamrához mentek, aztán a kamrát fölnyitották: öltöző-ruha (suba-botos) csakugyan sok van [ott]. A vagyont, a kincset fölrakták, hét összerótt csónakra rakták, a mi portéka csak volt a kamrában, mind fölrakták, mentek. A nagy-folyóági öreg előbbi házához érkeztek, ott kikötöttek.

ioṛətsət, sḷ ɣaisət. ittam purəs ḯmi uəl'sa, ḡaurəm pà uəl'sa, ɣòrəɲ niɲ tusa. ɣòrəɲ niɲ tɛuəm iubina mola-kəm uəlβəs ɔs, arədəlna tusaḷət, moʊelna man'sət, ɣòrəɲ iàɣ moʊna ioṛətsət.

tol ɔsət, lun ɔsət, ittam uulβàsɫəɲ-igi tɔɛəm ɣòrəɲ niɲ ḡaurəm tɔɛs, iɣ-ḡaurəm. mur pòdər'lat: «uulβàsɫəɲ-igi lou ɣvləs, lou iugànəlli ḡaurəm tɛuəs.» si ḡaurəm sidi ənəmɔda pidəs. àɲ-gəlna iəmas tɔɛda pitsa. ɣòrəɲ iàɣ tuma uərda pitsət: «təm ḡaurəm ɣundsi ɣòlda pitləli: ,mà àžəm uələm nəž!‘ ittam ḡaurəm ɣolna ai, top noṛəmdɛiɛdi-louàt, ɣòrəɲ iàɣ àziɲi laulləli, àžəl ɣoi oldal, lou ḡaurəm ɣolna ant ɣòl'səlli.

si-kəmna ittam ḡaurəm noṛəmdɛiɛl azət kāmən, ɣòrəɲ iàɣ laulət; tuma uərda pitsət: «təm ḡaurəm ənəməl, uul ɣuiɲi-ki ɲil, muɲilu ɣoža liɣəsta pitl, louəl ittam ai-puləɲ uərda məstallamba.» si iāzəɲ àɲgì-iəuəlna ɣòl'sa. nbəl pələ lauləl: «ḡaurəmən ədəl-tɔɛəɲina əl ɛslɛ!‘ nbəl si iāzəɲ ɣòləs. i ɣorida pidəs.

uulβàsɫəɲ ḡaurəm ḡaurəmət pilna iɛnɛl, nəmətti ḡaurəm lou

Most az öreg asszonyt megölték, a gyermeket is megölték, a ɣòrəɲ-[falvi] nő elvitetett. Miután a ɣòrəɲ-[falvi] nőt elvitték, a mi vagyon volt, mind elvitték. A maguk földjére mentek, a ɣòrəɲ-[falvi] nép földjére érkeztek.

[Egy] nyáron voltak, egy [télen] voltak, ím a nagy-folyóági öreg birta ɣòrəɲ-[falvi] nőnek gyermeke született, fiúgyermeke. A nép beszél: «A nagy-folyóági öreg meghalt, [de] helyette gyerek született.» Ez a gyermek igyen növekedni kezdett. Az anyja jól gondját viselte. A ɣòrəɲ-[falvi] nép tanakodni kezdett: «Ez a gyermek valamikor mégis csak meghallja: ,az én atyámat hát megölték!‘ Most még a gyermek kicsiny, alig hogy lóto-futó nagyságnyi, a ɣòrəɲ-népet mondja atyjának, hogy ki az atyja, ő még nem hallotta.»

Ezenközben a gyermek mindig künn futkos, a ɣòrəɲ-[falvi] nép [így] szól; tanakodtak: «Ez a gyermek megnő, nagy emberré lesz, mi ránk majd megharagszik, tehát még kis korában meg kellene őt ölni.» Ezt a beszédet (tk. szót) az anyja nőtestvére meghallotta. A nénjéhez [így] szól: «A gyermekedet magános helyre ne ereszd!» A nénje ezt a szót hallotta, félni kezdett.

A nagy-folyóági gyermek a gyerekekkel együtt játszik, egyik

χοζαϊελ an' uèritl, lou azàt náurèmət iāuðlləlì. χòρəη iàχ tuma uèr'sat: «pàri lida manlu, si náurèm uàχlèu!» àγγəl-ièuì lauðl: «náurèmən àl miñ!» si iāzəη χòləs. kàt χuì iογàtsəηən: «vbi, lauðl, náurèmən pàri lida twàina mun χοζeu àt ol, οχ àt ponl!» ittam uulβàsλəη-igi ìmi lauðl: «náurèməm an' maləm.» sittèlna tomat man'sat.

sitəlna si olluìlət, náurèm azàt i ènməl, tumdàgan ènməl. náurèm àdəl aì χàβna iññ'ti-louàtti iis. àzəl-igi (àγγəl àzi) tàs kàsltəda manl. náurèm lauðl: «iirìè! mà iiləm.» χòρəη igi lauðl: «mola pps kàsλən?» — «iirəm-igi, mà nνγèn matti uàsna iοutləm.» ittam àγγəl ièuina pàr'la: «iirən igi χοζa manlən, iirən igi χοζa tàzi ləbasna iογàtlən, iirən igi and oštì èuəlt χondà!» ittam uulβàsλəη náurèm azà iəmas' χòt'ləlì, χòρəη iàχ náurèmət lauðl: «nνγ, lauðl, uulβàsλəη χoi' osən.» — «mà, lauðl, uulβàsλəη χoi' oldəm and osləm, mà χòρəη χoi' osəm.» tomat uulβàsλəη náurèm

gyerek se bír vele, ő a gyerekeket mind földhöz vágja. A χòρəη-[falvi] nép tanakodott: «Menjünk ételáldozatot ünnepelni (tk. enni) és ezt a gyereket [is] hívjuk!» Az anyja nőtestvére [így] szól: «A gyermekedet ne add oda!» Ezt a szót meghallotta. Két ember jött [hozzá]: «Nénénk, úgymond, a gyermeked ételáldozat alkalmával (tk. helyén) hadd legyen velünk (tk. hozzánk), fejet hadd hajtszon!» Most a nagy-folyóági öreg felesége [így] szól: «A gyermekemet nem adom.» Aztán azok elmentek.

Aztán így éldegélnek, a gyermek egészen felnő, egészen ségesen, nő fel. A gyermek [már] magános kis ladikon járó nagyságúvá lett. Az öreg apja (az anyjának az apja) a holmiját száritani megy. A gyermek [így] szól: «Öreg atyus, én is megyek (tk. jövök).» A χòρəη-[falvi] öreg [így] szól: «Mi szart keressz?» — «Öreg apus, hátha valami réczét lövök neked.» Most az anyja nőtestvére megengedi neki [t. i. hogy elmenjen]: «Az öreg apádhoz mégy, az öreg apádhoz a prémes kamrába jutsz [majd], s öreg apád tudtán kívül fuss el!» Most a nagy-folyóági gyermek egészen jól hallja, a χòρəη-[falvi] gyerekek [így] szólnak: «Te, úgymond, nagy-folyóági ember vagy.» — «Én, úgymond, nagy-folyóági ember voltomat nem tudom, én χòρəη-[falvi] ember

pələ pōdər'lat: «àžən ɣodɨ uəllɨisa, i-sidi nɔŋ lɔln ət uəlləjən (v. uəl'sàjən)!» lɔɣ nəməz(a) ant pōdər'l.

mosa-pvraɨna iɨrəl igi tazi lɔbasna manda pitta pidəs. iɨrəl igi pələ lauəl: «mà pà ɣiləm.» iɨrəl lauəl: «tɔras.» ɣōrəŋ igi əuəl nōɣməs: «ɣilən tūdən?» ittam igina lətsa, aɨ ɣəβ nɔlna əməsl i manləŋən. iɔɣləl ləldəs. naurəm iɨrəl igi lauəl: «iɨlɔp-ɣoɨ!» əlɣəl pələ ɣantləli: kət pudi ɣəs nɨla. «iɨlɔp-ɣoɨ, ioudɨ! mundɨ ɣurətsən mà kəldəmna.»

ittam uulβəsləŋ naurəm selta iɔutsəlli: nəl kutna pidəs. «uoləŋ ɣoɨ olməŋ! mundɨ ɣurətsən, manəm lɨdətna uəl'sən?» kimət nəl naurəm pà iɔutsəlli, [nəl] ɣəsŋən tombina pidəs, ɣəsŋən əməsləŋən ɣolna. ɣōrəŋ igi lauəl: «iɨl ɣoɨ əm'β-iɨɣ! katra mà àžən uəlməmna, àžən iɣ'g ilb(i) əuəlt mandal tɔɣəɨna iɔut-səm, məsti nɔɣəɨl əuəlt, siɨləŋna ɣaɨsa, nɔŋ pà, lauəl, səmət əməsiɨ ɣaɨt uəlda kurtsən! àžən uəlməmna nəməz(a) and nɨsa.»

vagyok.» Azok a nagy-folyóági gyermekhez [így] beszélnek: «A hogyan az apád megöletett, úgy ölessél meg te is!» Ő semmit sem beszél.

Egyszer az öreg apja a prémes kamrába készült menni. Az öreg apjához [így] szól: «Én is megyek (tk. jövök).» Az öreg apja [így] szól: «Akadék.» A ɣōrəŋ-[falvi] öreg leánya megzólalt: «Az unokádat elviszed?» Erre az öreg elhelyezte, a kis ladik orrán ül és mennek ketten. Az íját [is] beletette [a ladikba]. A gyermek öreg apja [így] szól: «Apátlan ember! [káromkodó szó].» Előre felé látja: két fekete récze látszik. «Atyátlan ember, [hát] lödd meg, [ha] az elébb [úgy] törekedtél ntánam (tk. a nyomomban).»

Most a nagy-folyóági gyermek [a nyílát] kilötte: a nyíl nem talált (tk. közbül esett). «Ugyan derék ember vagy! Az elébb akaratoskodtál, hát öltél nekem ennivalót?» A másik nyílát is kilötte a gyermek, [a nyíl] a két réczén túl esett le, a réczék még [mindig] ülnék. A ɣōrəŋ-[falvi] öreg [így] szól: «Apja embere, ebfi! Régen, mikor én az apádat megöltem, az apád a víz alatt ment, a mikor [rá]löttem, [mégis] a kellő helyen (tk. húsánál), a vékonyánál lett eltalálva, te pedig, úgymond, a szem előtt ülő vadakat sem tudod megölni! Mikor az apádat megöltem, semmi sem látszott [t. i. belőle].»

ittam uàşņan āmāşlāņan ī-īrsu, ittam uàşņan si ioutsēlli, uàşņan pōrlāşņan, nox-pōrlāmdā uàşņan īvllāl ēuēlt soppi-ēuētsēlli ī-kēmna, sēm-sart ēuēlt ēuētsēlli. «mosa-kēba āzēn xodi ioutliis, si-sirna male ioutliida pitsēn.»

tāzi lobasna iōŗētsāņan, sittēlna uulbāşlāņ nāurēm roxa xoza xāida uutsiis, iōŗēl nōrēmās, nāllāl nōrēmās, uēdi nāuermās, uēdi nāuermamal svāt ittam iūrel igi xvmdā xvmbēlās. xāβ ī-pēlēk ēuēlt iūrel igi nox-ētl langērlāl-kēmna.

«iūram-igi, matta uulbāşlāņ āzēm-igi mola tvrā ēuēlt ioudi-liisēn?» xōrēņ xoi lauēl: «mā, lauēl, al-nōzlem, mā-kēmām nēņ-xoina āzēn xundi ioutta uēritla?» nālāl postēslī, iūrel igi kāt sēmņan kutni ti ioutsēlli, iūrel igi ox-pat-lox ādēl xvmbēlās [sic!]. «āzēm-ki uēl'sēn, nōņ pā xvlā!»

xāβēl uēdi tāl'sēlli, lobas punžās, loyēl mola mēzās, sidi lēldās. āzēl lvār mōstēslī, āzēl iōŗēl mōstēslī, xōrēņ iūx xoza simās iōŗēl, simās lvār xolna andām. lvār sōmdās, iōŗēl uis, kim-ēdās, uantlēli: ai xāβēņvt iidal nīla lin iuxām tvrāiēl ēuēlt.

Ím a réczék ülnek egymás mellett, most a két réczére [megint] rálőtt, a réczék [fö]lröppentek, a fölröppent réczéket az orruk irányában egyformán kettévágta, egy szempillantás(?) alatt kettévágta. «No hát, az apád a hogyan lődözött, olyanformán kezdte! már te is lődözni.»

A prémes kamrához értek, erre a nagy-folyóági gyermek, [mikor] a meredek parthoz akart ütődni, az íjját megragadta, a nyilait megragadta, kiugrott a partra, miközben [ő] kiugrott, ím az öreg apja fölborult [a ladikkal]. A ladik egyik oldalánál az öreg apja [úgy] a válláig följön [a vízből].

«Öreg apám, egykor a nagy-folyóági apám uramat milyen helyen lőtted meg?» A xōrēņ-[falvi] ember [igy] szól: «Én, úgy-mond, csak tréfálok, magamforma ember az atyádat hogyan tudta volna meglőni?» A nyilát [az íjjára] helyezte, megcélózta, az öreg apjának a két szeme közé oda lőtte, a koponyája külön lefordult. «Ha az atyámat megölted, te is halj meg!»

A ladikját kihúzta a partra, a kamrát kinyitotta, a mi kellett neki, ingyen megrakodott. Az atya pánczélját megismerte, az atya íjját megismerte, a xōrēņ-népnél ilyen íjj, ilyen pánczél még nincs. A pánczél magára vette, az íjját vette, kiment,

nɔmsɛl nɔmsɛl: «mà ilamba uèrna si pitlɛm, nèŋxɔina iɔɣɛtsàɛm. ittam loɥ isi ādɛl nèŋxɔi, manɛm tol'ɛna uèlɔi an' uèrɛmlɛli.» ti iɔxtɛs: àŋgɛl iɛui. «ī igɛn xol tɛsɛn?» — «ī igɛm uèl'sɛm.» — «nɔŋ ittam manà, moɥanna rɔt-nèŋxɔi azàt an' tɔɪlɛn, moɥanna iɔɣɛttɛn iɥbina iɛmas' tɔɣa sàraɪi iɪlɛn, si-pɔrɛɪna manɛm tɪda iɪlɛn.»

xàβɛlna lɛlɛs, xɔrɛŋ niŋna lɪdɛtna masa. «manà! tàm nɔn nɔxlà! sidi nɔɣɛldɛn èuɛlt mur xoza iɔɣɛtlɛn, nɔŋ moɥɛn loŋ'g-āuɛt-ɪvl tombina xoɥɛn and ol, uàn. loŋ'g-āuɛt-ɪvl èuɛlt liràmɔi! loŋ'g-āuɛt-ɪvlna iɔɣɛtlɛn, moɥɛn lɛp xoɥ and ol.»

xɔrɛŋ niŋna pàrtsa (kitsa), selta manmal itna ātl an' xɔiɪl, xɔtl an' xɔiɪl, xada ālmɛl iɪdina xàβɛl uɔdi tɛllɛli, moɥna xɔiɪl. ālmɛl manl, pà manl, sidi mandal èuɛlt moɥɛlna iɔxtɛs, loŋ'g-āuɛt-ɪvlna ālɛŋna iɔɣɛtl. selta nɛ́ɛsɛlɛli: «ma katra uulβàsɛŋ xɔi olmɛm, moɥɛm mola-xoza, xada-pɛlà ol?» — «moɥɛn xoɥ and ol. — seda ollɛt: kɛu-xàdɛŋ pɔɣɛl, pɛt-kàzɛŋ iàx, si pɛt-kàzɛŋ iàx moɥɛn èuɛlt ošlɛt.»

látja: kis-csónakos (é. kis csónakban ülő) jövése látszik az ő érkeztük hely felől. Elméje elmélkedik: «Talán még bajba is jutok, ember jön felém. Íme ő is magános ember, engem csak nem tud megölni.» Ide érkezett: [hát] az anyja nőtestvére. «Az öregedet hová tetted?» — «Az öregemet megöltem.» — «Te most már menj! A földeden nemzetségedből való embered ninesen. A földedre érkezted után ha [majd] hamarosan jó helyre találsz, akkor majd eljössz értem.»

A csónakjába ült, a xɔrɛŋ-[falvi] nő adott neki ennivalót. «Menj! E folyó folyását kövesd! A mint így követed, néphez érkezel, a te földed a Bálványhegyfokon túl nincs messze, [ahhoz már] közel van. A Bálványhegyfoknál kérdezősködjél! Ha a Bálványhegyfokhoz érsz, a földed onnét már nincs messze.»

A xɔrɛŋ-[falvi] nő elküldte, aztán ment egyfolytában, éjjel sem nyugszik, nappal sem nyugszik, a hol az álom jön [szemére], [ott] a földön pihen. Az álma elmulik (tk. megy), megy tovább. A mint így megy-mendegél, földjére érkezik, előbb a Bálványhegyfokhoz ér. Aztán kérdezi: «Én ezelőtt (tk. régen) nagyfolyóági ember voltam, a földem hol, merre felé van?» — «A földed [már] nincs messze. — Ott van a köházás falu, [aztán] a pɛt-kàzɛŋ-nép, ez a pɛt-kàzɛŋ-nép a földed felől már tud.»

lou si iāzəŋ ɣələs, l̩s, iḗŋəs i manəs. ʌn manəs, ɣou manəs, pet-kəzəŋ iāxləl ɣoza ioxtas, ʌdi-ɣai̩s. mur al-ʌantlət lou pələl. ʌuza ʌərəs, ʌul igət iɣɹ̩ əməsman pōdər'lət. «mà ʌul-β̩sləŋ ɣoi̩ ősəm.» — «ʌulβ̩sləŋ igi top ādəl ős, mun, laʌəl, iix tɔiməl and ősʌ. ʌulβ̩sləŋ igi i iməl purəş ős, i iməl ai̩ niŋ ős, ai̩ niŋəl ɣōrəŋ ős.» — «si ɣōrəŋ niŋ iix mà tām ősəm, mà tom moyna tiʌəsəm.» pet-kəzəŋ igi laʌəl: «iəna' sidi ős, kat niŋ tɔi̩s.»

ittam pet-kəzəŋ igi laʌəl: «mà ɣoʒəm òl̩! nɔŋən iix iugənn̩ tɔilēm.» — «malai̩ ādəm? olləm. mà, laʌəl, ādəl tɔɣàin̩ olda an' ʌèritlēm, mà i̩si māzəŋ moɣ tɔilēm tanɣà.» pet-kəzəŋ igi laʌəl: «ɣōltti-pōɣəl ʌi̩s ɕuəlt ʌulβ̩sl-təl̩na, ɣarva-təl̩na sitəl̩na azət nɔŋ moɣən.» selta pet-kəzəŋ igi pōdər̩dəs, lou si lɔɣərəl èŋ'səl̩, lai̩di ɣoi̩-idi l̩l̩l̩. pet-kəzəŋ igina ittam ʌulβ̩sləŋ ɣoi̩ iix-idi tɔi̩da pitsa. ɣōrəŋ iāx ɣoza si i̩aurəm ɣvələs-ki, ʌulβ̩sləŋ iāx rət andəm ős l̩in.

Ő ezt a szót hallotta, evett, ivott és ment [tovább]. Rövid ideig ment, hosszú ideig ment, a *pet-kəzəŋ*-néphez érkezett, kikötött a partra. A nép csak néz feléje. Köszönt, az öreg emberek együtt ülven beszélnek. «Én nagy-folyóági ember vagyok.» — «A nagy-folyóági öreg csak egyedül volt, mi, úgymond, nem tudjuk, hogy fia lett volna. A nagy-folyóági öregnek az egyik felesége öreg volt, a másik felesége fiatal nő volt, a fiatal felesége *ɣōrəŋ*-nő volt.» — «Ennek a *ɣōrəŋ*-nőnek a fia én vagyok, én ott (tk. azon a földön) születtem.» A *pet-kəzəŋ*-[falvi] öreg [így] szól: «Csakugyan úgy volt, két felesége volt.»

Most a *pet-kəzəŋ*-[falvi] öreg [így] szól: «Maradj (tk. légy) nálam! téged fiam gyanánt tartlak.» — «Miért [volna] rossz? [Itt] maradok (tk. leszek). Én, úgymond, magános helyen nem tudok meglenni, [jóllehet] talán nekem is van földem.» A *pet-kəzəŋ*-[falvi] öreg [így] szól: «A halász-falutól kezdve a nagy-folyóággal együtt, a *ɣarva*-folyóval együtt mind a te földed.» Aztán a *pet-kəzəŋ*-[falvi] öreg beszélt, ő ím a pánczélját levette, álló ember gyanánt áll [az]. A *pet-kəzəŋ*-[falvi] öreg most már a nagy-folyóági embert fia gyanánt kezdte tartani. Ha a *ɣōrəŋ*-népnél ez a gyermek meghalt volna, a nagy-folyóági nép nemzetsége [már] nem volna.

13. *pastər-iàχ ioxtəm uisəl si.*

pastər-iàχ rònàiel nōmən ol, Ās-trinə ol, uanna ol, mola xouən, osl andəm. kət xui uelβəsləda man'səgən, kurəy uai ošsəgən. uelta nōrəltə pitsalən, ielta nōrəllalən. i xuiəl tōrəlna manl, pōrləman manl, kurgələl moyna ant xailəgən, i xuiəl kurna sōsl, i xuiəl kurna sōsl-kəba, toxləy uai mvr'na manl. toxləy pastər xuiəl kurəy uai iubina manəs, i xuiəlna andi uantsa. lou kurəy pastər kurəy uai kəldəm nōrəlman sōsl, toxləy pastər kəldəm an'nila, kurəy uaiəl pilna iwrə-man'səgən. kurəy ielta xəzəs nōxləšman. kurəy pastər ioro-kərləda an' litl, sidi si nōxləsl kurəy uai kəldəm iubina. seda uər andəm, at nōxləsl kurəy pastər!

toxləy pastər kurəy uai pilna iwrə si man'səgən. xou man'səgən, uən man'səgən, mosa moyna iorətsəgən-kəba. lou toxləy pastər kurəy uaiəl iorətsəlē, kurəy uai toxləy pastərna ioutsa.

13. A *pastər*-nép eredete.

A pasztér-nép eredeti nemzetsége a felső vidéken, az Ob forrásvidéken van, közel van-e vagy messze, nem tudni. Két ember vadászni ment, jávorszarvast találtak. Hogy elejtsék, üldözni kezdték, hátulról üldözik. Az egyik ember szárnyon megy, röpülve megy, a lábai a földre nem érnek, a másik gyalog lép, ez ámbár gyalog lépdél, [mégis] szárnyas állat módjára megy [é. oly sebesen lépdél, mintha csak röpülne]. A szárnyas pasztér-ember a jávorszarvas mögött ment, a társa [már] nem is látta. Ő, a gyalogos pasztér, a jávorszarvas nyomát követvén lépdél, a szárnyas pasztér nyoma nem látszik, a jávorszarvassal együtt mentek. A gyalogos elmaradt hátul üldözvén [t. i. a szarvast]. A gyalogos pasztér visszafordulni nem akar, ilyen fut a jávorszarvas nyomában. Ezzel semmi dolgunk, hadd fusson a gyalogos pasztér!

A szárnyas pasztér a jávorszarvassal együtt ment im. Hosszú ideig mentek, rövid ideig mentek, valamely vidékre csak megérkeztek. A szárnyas pasztér a jávorszarvast elérte, a jávorszarvas a szárnyas pasztértől meglövetett. Íjjal lőtte meg és megdöglött

ĩōŗālna ĩoutsāli i ħvlās. «ĩōho! mētsēm!» il-ām'sās, ũandũil:
«mola moyuna ĩōŗātsēm-kēba, si ośl andām. mà moyēm ĩelta ħāzās,
ħouān ħāzās, kamān ħvlt-kēba ĩōŗlāssēm, ħoina luydamēt? mola
moyuna ĩōŗātmēm, oś andām. ũelta ũel'sēm, moyēm kut ħouān ħā-
zās, kurāy ũai ĩōŗāĩal ĩōŗo ħundi ĩōŗātl, moyāl kut ħou.»

kurāy ũaiāł ħor'sāli, ħormal ĩubina svs-ũoiāł ĩuātsāli, ũai-
ũy'kna pon'sāli, kurāy ũai ĩōŗāĩal sārālna lvp-lāngsāli, sok tālāsli,
pat ũēr'sāli — ĩētsās.

mundi ĩuūām moyāl pēlā ĩōŗo-mānda pidās. mandal-ħouāt
lāšna ĩ tōŗlāl ĩlta surēmāllī, ĩōŗo si kērlās, kurāy ũai ĩōŗāĩal sē
si ħvĩsāllī. ĩ tōŗlāl, ĩēza manl, pā ūurēmāllī, ĩēza manl, pā ūurē-
māllī. ũān manās-kēba, ħou manās-kēba, kurāy pastār ĩzāl't ōssāli.
ħolna ĩōŗlāsl.

kurāy pastār laŭāl toŗlāy pastār pēlā: «ĩōŗlām ũaiān ũel'-
sēn, mola ħol tūsēn?» toŗlāy pastār laŭāl: «ũelta ħodī kuš ũel'-

(tk. meghalt). «Ejha, elfáradtam!» Leült, nézelődik: «Hogy mi-
csoda vidékre (tk. földre) jutottam, azt nem tudni. Az én földem
hátról elmaradt, messze [el]maradt. Hogy hány napja úztem
nyomon, ki számlálta meg (tk. kitől vannak meg számlálva)?
Hogy micsoda vidékre jutottam, nem lehet tudni. Megölni [ugyan]
megöltem, de a földem ugyancsak messze van (tk. a földem köze
messzire maradt), a jávorszarvas húsa mikor ér haza, messzire
van az (tk. a földje köze hosszú).»

A jávorszarvast megnyúzta, miután megnyúzta, a háta
faggyuját levágta, a botosa szájába tette. A jávorszarvas húsát
deszkával letakarta, ágast(?) húzott rá, az alját [is] megcsinálta —
elkészült vele.

Az imént jött földje felé visszamenni kezdett. Mentében
(tk. menése hosszatt) az egyik szárnyát, a hóban húzta [baráz-
dát vont a hóban], tehát visszafordult, a jávorszarvas húsát ott
hagyta. Egy kicsinyég megy, az egyik szárnyát megint leereszti
(tk. lent húzza a hóban), kissé [tovább] megy, megint lent húzza.
Hosszú ideig ment-e, vagy rövid ideig ment, [egyszer csak] a
gyalogos pasztért szemközt talált. Még [mindig] üldözi a vadat.

A gyalogos pasztér [igy] szól a szárnyas pasztérhoz: «Üzött
vadadat megölted, vagy hová tetted?» A szárnyas pasztér mondja:
«Megölni ugyan megöltem, [de] messzi földön öltem meg, a

səm, ɣou moʊna uɛl'səm, kurəɣ ɯaiəm ɲoɣàɪəl sɪ si ɣvɪsəm. mosa moʊna-kɛba uɛl'səm, moʊəl an' mostəsəm.» toɣləɣ pastər laʊəl: «mà ɲoɣo si man'səm. kurəɣ ɯai ɲoɣàɪən ɣoʒa nɔɣ kuʃ manà! mà ɲoɣo-man'səm. kurəɣ ɯai ɲoɣàɪəl məsl-gi, nɔɣ manà!»

muɲdi toɣləɣ pastər kurəɣ ɯai svs-ɯoɪəl ɛʊətlɪɲɪslɪ, ɯai-ɯɣ'kna ponilɪɲɪslɪ, ittəm ɯɪslɪ, kurəɣ pastər elti məslɪ. «sidən lɪɯman manà!»

toɣləɣ pastər manda pidəs, mandal ilbina laʊəl: «si-kiɲɛ̀zà mà tòɣàlna ɲɪsəm, kàl'məm an' nila. tòɣləm ɪlta ɣurəmɲɪɪl, si pàsna manà! ɯàn manlən, ɣou manlən, kurəɣ ɯai ɲoɣàɪəl ɣoʒa ɲoɣàtlən. kuʃ seda lɪɲɪ, kuʃ sɪ olmədà, ɲelta moʊən ɣou, kurəɣ nɛɣɣo ɲoɣo an' ɲoɣàtl.»

toɣləɣ pastər manəs moʊəlna ɲoɣo, kurəɣ pastər kurəɣ ɯai ɲoɣàɪəl ɣoʒa manəs. mandal ɣouət kurəɣ ɯai svs-ɯoɪ ɛʊəlt i pul laʊəndɲɪɪl, sɔməl pà ɯolɪɪl. ɯàn manəs-kɛba, ɣou manəs-kɛba, svs-ɯoɪəl ɣoləs. lou kurəɣ pastər kurəɣ ɯai ɲoɣàɪəl ɣoʒa ɲoɣtəs, nɔ-

jávorszarvas húsát im ott hagytam. Hogy micsoda földön öltem meg, a vidékét nem ismertem föl.» A szárnyas pasztér tovább folytatja (tk. mondja): «Én im haza megyek, te csak menj a jávorszarvas húsához! Én haza megyek. Ha a jávorszarvas húsa kell, [hát] menj!»

Az elébb a szárnyas pasztér a jávorszarvas háta faggyuját levagdalta, a botosa szájába tette, íme most kivette s a gyalogos pasztérnek adta: «Ezt (tk. ezedet) even menj!»

A szárnyas pasztér menni kezdett, indulása (tk. menése) előtt [így] szól: «Idáig én szárnyon jöttem, a nyomom nem látszik. A szárnyam barázdát vont, azon a jelen menj! Rövid ideig mégy, hosszú ideig mégy, a jávorszarvas húsához érsz majd. Akár ott edd meg, akár ott is maradj, hátra [maradt] földed messzi, gyalogos ember [onnét] vissza nem jut.»

A szárnyas pasztér ment a földjére vissza, a gyalogos pasztér [pedig] a jávorszarvas húsához ment. Menése közben a jávorszarvas háta faggyujából egy-egy falatot eddegél, az éhsége [megint] csak elmúlik. Rövid ideig ment-e vagy hosszú ideig ment, a hátafaggyuja elfogyott. Ő, a gyalogos pasztér, a jávorszarvas

məsɪɪl, ielta moʊəl pələ nvməsɪɪl: «moʊəm ʒou! iɔɔo ʒundi iɔʒətləm kurna?» kurəy ʒai liyman sɪ olmədəs, kurəy ʒaiəl mola moyna ʒəl'sa, sɪ olmədəs. tɪ-toɾi nvməsəs: «təm moyna olda iəm-lamba, mɑ moʊəm si-kiŋʒɑ ʒou, kurna an' iɔʒətləm (an' ʒeritləm), matti moʊ ɪsi moʊ, i-sidi ʒul ol, i-sidi or-ʒaiəl ol ʒəlʒəsləda.» tɔrəm-ʒək-kossɪ sɪ olmədəs, ielta moʊəl ʒək iʋrəməsli. si ʒis ʒuəlt, si kurəy pastər ʒuəlt pastər-iəʒ selta i rɔtməsət. iɔxtəm ʒisəl si təm moyna. kurəy pastər ilbina pastər-iəʒ rɔt tɑdɑ an-dəm olmal, si ʒis ʒuəlt rɔtməsət.

14. kal d ə s - ə ɲ g i m ə ʒ ə l.

(Töredék.)

iməŋən-igəŋən olləŋən. i iɪʒ twisəŋən, si iɪʒəl ɲoʒəs-, ʒai-kur ʒuətti, on't-ʒai ʒəldi, iəŋ'k-ʒul ʒəldi loʒətti sidi ɛnməs. tɔrəm pərdəm ər ʒvlna on't-ʒai ʒələs, iəŋ'k-ʒul ʒələs; on'dəŋ-pələk ər lɔbas, ɔjət-moʊ-pələk ər lɔbas sidi si tɔgnəs.

lābət tvl olmal ʒuəlt, lābət luy olmal ʒuəlt i ʒvlna mərəm

húsához érkezett, elgondolkozik, a hátra [hagyott] földje felé gondol: «A földem [bizony] messzire van! Mikor jutok én oda vissza gyalog?» A jávorszarvast even ott éldegélt, a mely földön a jávorszarvas megöletett, ott éldegélt. Erre-arra gondolkozott: «Ezen a vidéken lakni (tk. lenni) is elég jó, az én földem innét messzire van, gyalog [oda] nem jutok el (nem bírok). Föld föld [ez is föld], hal is van, erdei vad is van vadászni való.» Örökre ott maradt, elhagyott földjét teljesen elfelejtette. Aztán így ettől a gyalogos pasztértől származott a pasztér-nemzetség. Erre a vidékre való jövetelük eredete (tk. nyílása) ez. A gyalogos pasztér előtt pasztér-nép itt nem volt, innen eredtek.

14. Kal d ə s - a n y a r e g é j e.

Asszony és férj vannak. Egy fiuk volt, ez a fiuk nyuszt-, vadláb vágó, erdei vad ölő, vízi halat fogó nagyságnyira növekedett ím. Az isten adta sok napon erdei vadat vadászott, vízi halat halászott; erdős félen [levő] sok éléskamrát, lapos félen [levő] sok éléskamrát megtöltött.

Hét tél elmulta (tk. volta) után, hét nyár elmulta után

ĩōŕəl ũērdĩ ĩvlna olmal, nvmsəl nvmsəl: «tuslām mēuəl-ŕonəmna tĩ ĩōŕətmel, àžəŕəlm-àngəŕəlm nĩŕ manəm nĩŕi suŕ, ŕui manəm ŕui suŕ lin and ośmən, purəs kurna, purəs ĩàsna mà si ĩōŕətləm, mà ŕol-mosa nĩŕlĩ olləm?»

si ĩubina àŕŕəl-ĩmi kət ĩəŕŕəl ũis, ũēdĩ manəs, ĩəŕ'gna ĩoŕtəs. ĩəŕ'k noŕ-rəŕnəs, noŕ-taŕsəmdəs. loŕ ĩəŕ'k ũan'man seda làŕl, nvmsəl nvmsəl: «mà olməm-tēlna ĩəŕ'gəm siməs ũēr an' ũērəs, ittam ŕodĩ ĩis?» tōdà làŕmal, ĩəŕ'k loŕ pèlā sidi lauəl: «manəm ŕodĩ ũantlən? Ąs nim-àləŕ pèlā ũandà, Ąs num-àləŕ pèlā ũandà!» Ąs nim-àləŕ pèlā ũandəs, Ąs num-àləŕ pèlā ũandəs: ŕōləŕ-ŕōrəsna ŕōləŕ ĩil, saŕ-ŕōrəsna saŕ ĩil, ĩvləl làŕŕgə-pun kulətna kũärtəsə. ŕou moŕ ēuəlt ĩuŕəm ŕōləŕ ləŕəŕ pōŕəl ləŕəlna toŕo-làdəs.

səmŕələl noŕ-ũĩlũĩdal kutna ŕōləŕ soŕəl èŕ'əlməsli: ŕaltsə tiŕəm nai-ĩŕ, ŕaltsə tiŕəm òr'-ĩŕ seda làŕis. sātŕəl ēuəlt kèzəl ũisli, ĩ ũaiəl èŕ'əlməsli, kur-ĩvl luiəl ēuətməsli, kēŕ elti si luiəl

egy napon törött iját csinálni benn volt [a szobában], elgondolkozik: «Az én szakállam a mellemig, a hasamig ért már le, atyám-anyám nő járta nős vidéket (tk. szögletet), ember járta emberes vidéket ők nem ismernek, öreg [é. öregedő] lábra, öreg [é. öregedő] kézre jutok immár, meddig legyen még nőtelen?»

Azután az anyja asszony két vedret fogott, a part felé ment, a vízhez érkezett. A víz fölbugyogott, fölfreccsent. Ő a vizet nézvéen ott áll, gondolja magában: «Mióta csak vagyok, a vizem ilyen dolgot még nem cselekedett, most meg mi lelte?» Ott állott, a víz így szól hozzá: «Engem nézel? Az Ob alsó vége felé nézz, az Ob felső vége felé nézz!» Az Ob alsó vége felé nézett, az Ob felső vége felé nézett: holló-alakban holló jön, szarka-alakban szarka jön, az orra evetszőr vastagságnyira dérrel van borítva. A messzi földről jött holló a réves falu révébe odaszállott.

Miközben a két szemét fölemelinti, a holló a bőrét levetette: honnan termett napfi, honnan termett fejedelemfi állt ott. A hüvelyéből a kését elővette, az egyik botosát levetette, a lába hegye ujját [hirtelen] levágta, a kövön az ujját nyillá faragta, a tegzé-

nállli nōrər'səlli, tiydəl d̥uəlt toxləŋ nāl ŋis, si nāləl toxləŋ nvl
 xoʒa uaiətsəlli, iōxləl ālēm'səlli, iēʒa ələŋis sōzəs, nāləl pàstəsli,
 si iubina keu ioutsəli, si nāl keu mɔxti manəs.

nīməlləl sōmdəs, toɾo sōsməs, sidi lauəl: «imileŋi seda ʒaʒa!
 si iubina toɾo-manà (ʒàtna manà), iirən elti si iāzəŋ tuuà! «pubi
 lābət uələmvtl-gi, kul lābət uələmvtl-gi, niŋ manəm niŋi suŋ, ʒui
 manəm ʒui suŋ kaʂta āt iil! pubi lābət uələmvtl, kul lābət
 uələmvtl an'-ki uèritl, lou ālt iil!»

ittam imi iəŋŋələl iəŋ'kna pon'səli, noɾos ʒəŋəs, ʒàtna
 iōxtəs, si iəŋŋələn ʒat-ʒarina pon'səli. si kàt iəŋŋələn noɾ-
 ràʒàh'səŋən, noɾ-taβsəm'səŋən, iirəl lauəl: «əŋgəm-imi mola
 iāzəŋ tùsən?» lou lauəl: «iir'vè, iəŋ'k d̥uəlt mola iāzəŋ tùlēm?»
 — «ant-ki tùsən, si kàt iəŋ'gi-iəŋŋələn toɾosik āmdəŋilà-sà!»
 lou si iəŋ'gi-iəŋŋələn ajiłta ālēm'səli, iēʒa ələŋis pon'səli, iəŋ'-
 gəl pà-si noɾ-ràʒnəmdəs, noɾ-taβsəmdəs. iirəl lauəl: «mundi lau-
 sən, iāzəŋ an' tùsən, ittam iāzəŋ tùsən.» əŋgəl-imi sidi lauəl:

ből tollas nyilat vett elő, a nyilat [é. az ujjából faragott nyilat]
 a szárnyas nyélbe illesztette, az íjját fölemelte, kissé előre lépett,
 a nyilat ráhelyezte, azután a sziklát meglőtte, a nyíl a sziklán
 keresztül ment.

Hótalpait fölvette, odalépett hozzá, így szól: «Asszonykám,
 itt maradj, aztán menj haza, fiadnak ezt a hírt vidd meg:
 «Ha pubi hét fogása van, ha ördögi hét fogása van, nő járta
 nős vidéket, ember járta emberes vidéket keresni hadd jöjjön!
 Ha pubi hét fogása, ha ördögi hét fogása nincsen neki, [akkor]
 ne jöjjön!»

Most az asszony a vedreit (dual.) vízzel megtöltötte, föl-
 kúszott [a lépcsőn], haza érkezett, a vedreket a szoba földjére
 tette. A két veder fölbuggyant, fölfreccsent, a fia mondja:
 «Anyám asszony, micsoda hírt hoztál?» Ő [így] szól: «Fiacskám,
 a vízről milyen hírt hoznék?» — «Ha nem hoztál, a két vizes
 vedret tedd egy kissé odébb!» Ő a vizes vedreket csöndesen föl-
 emelte, kissé előrébb tette, a vize megint fölbuggyant, fölfrecc-
 sent. A fia mondja: «Az imént mondtad, hogy nem hoztál hírt,
 íme hírt hoztál.» Anyja-asszony így szól: «Fiacskám, hírfélét

«*iijrùè, iāzəŋ-mattj tūsəm, iorən ior-ki, manà! iorən andəm-ki, nēməza an' uilən.*» *iijəl laušl*: «*mola iāzəŋ tūsən?*» *əŋgəl-imi sidi pōdər'l*: «*nij manəm niŋi suŋ məsl-gi, xui manəm xui suŋ məsl-gi, lābət pubi uələmvtl-gi, lābət kul uələmvtl-gi, āt iil mǎ iubəmna!*»

iijəl āməstj toŋà ɛuəlt nox-lāiil, sōmətlūis, iōyləl-ñálləl uis, kim-ēdəs, iəŋ'k pələ manəs. lōxəŋ pōŋəl lōŋəlna uul keu xoza iox-təs. i uaiəl ɛŋ'səli, kəzəl lōŋəβtəs(li), kur-ñvl ɛuəlt uul kur-luiəl ɛuətsəli, keu xoza pon'səli, nōŋərləli, ñáll i nōŋərləli. sət ñəl pon-məŋ saməŋ tiuət ɛuəlt i toxləŋ ñəl uis, uərəm ñələl toŋo-uaiətsəli toxləŋ ñəl-ñvl xoza. iōxləl āləməsl, tiis pǎ tiis, toŋos pǎ toŋos sōzəs, ñələl pǎstəsl, si ñələna uul keu mɔxti-ioutsəli, ñələl mɔxti-lōŋəmdəs, ɔndər-sox nīməlŋələl sōmdəs i sōsməs, si xui manəm iōs xoʉət i sōsl.

uən sōzəs, xoʉ sōzəs, murel ām'səm ɔn'dəŋ mou, murel ām'səm pāməŋ mou iubəl pələ xazəs, pǎ mur ām'səm ɔn'dəŋ mou, pǎ mur ām'səm pāməŋ mouna ioxtəs. tom xui ɛuəlt nīmliələna i

hoztam [ugyan], ha az erőd erő, menj! [de] ha erőd nincs, nem nyersz vele.» A fia mondja: «Mi hírt hoztál?» Az anyja asszony így beszél! «Ha nő járta nós vidék kell, ha ember járta emberes vidék kell, ha pubi hét fogása van, ha ördögi hét fogása van, hadd jöjjön utánam!»

A fia az ülő helyéről föláll, öltözködött, íjját, nyilait fogta, kiment, a víz felé ment. A réves falu révében [levő] nagy sziklához érkezett. Az egyik botosát levetette, a kését elővette, a lába hegyéről az öreg ujját levágta, a köre tette, megfaragja, nyillá faragja. Száz nyilat tevő pikkelyes tegzéből egy tollas nyilat vett [ki], a csinált nyilát beleillesztette a tollas nyíl nyelébe. Az íjját fölemelte, ide s oda lépett, a nyilát [az íjjára] helyezte, a nyíllal a nagy követ keresztül lőtte. A nyila keresztül hatolt rajta, vidrabörből [készült] botosait fölvette, elindult ama férfi járta út hosszában lépdel.

Rövid ideig lépdelt, hosszú ideig lépdelt, a népe lakta (tk. ülte) erdős föld, a népe lakta füves föld mögötte elmaradt, más nép lakta erdős földre, más nép lakta füves földre jutott. Ama férfinak az egyik lába hótalpastul együtt elmaradt, azon a

kurəl xasmal, si tvaṛaṇa leu ī kurəl pà xazəs, ittam kidəmdək ī kurna pitsəṇən. tom xui̯ ēuəlt songəḃitəlna ī iəsl xasmal, tām xui̯ ēuəlt ī-sidi songəḃ kətləm iəsl xazəs. ittam ī iəsna, ī kurna man'səṇən. tom xui̯ ēuəlt mandal svət ioro-xazəm kurəl nīm-litəlna seda xazəs. tām xui̯ sē ioxtəs, ī kurəl nīm-litəlna ī-sidi i xazəs. lin ioro-xazəm kurlən seda i xasəṇən, sidi man'səṇən.

ī tvaṛaṇa iōxlitəlna ī-βēlək iəsl seda i xazəs, tom xui̯ ēuəlt ī-βēlək iəsl iōxlitəlna pà xazəs, top pəṛvəṇ səḃəl manl. tom xui̯ ēuəlt pəṛvəl (?) xazəs, oṛəl lāriṇl. tām xui̯ ēuəlt pəṛvəl isi si tvaṛaṇa xazəs, top oṛəl lāriṇs. ī tvaṛaṇa ī xūt nila, oṛ-siṇa lāriṇsəṇən. tom xui̯ oṛ-pōzəx uisa, kōrdi uērdi rət xoza pon'sa, tutna poltsa, kōrdi pāiṇldi iəsna uēdi uisa, ild elti pon'sa, kōrdi sākna (kāuərna) sēṇ'ləli, toṛo-lārēməl, pà xaiṇa, ti lārēməl, pà xaiṇa. tutna pà pon'sa, pāiṇldi iəsna pà nox-uisa, ild elti pon'sa, kāuərna sēṇ'la, toṛo lārēməl, ti lārēməl. ild ēuəlt il-nāiəmdəs, oṛ ēuəlt il-nāiəmdəmət kim-iəuəlməsli, toṛo i lārēməs, ielta iuəṇəm iōs xovət

helyen az ő egyik lába is [ott] maradt, most mindegyikük egy lábú lett (tk. egy lábba jutott v. esett). Ama férfinak az egyik keze a bottal együtt elmaradt, ennek a férfinak is elmaradt a botot fogó (tk. fogott) keze. Most félkézzel, féllábbal mentek. Ama férfinak, a mint megy (tk. menése közben) a visszamaradt lába talpastul együtt ott maradt. Ez a férfi oda ért, [ennek is] a másik lába bótalpastul együtt elmaradt. Visszamaradt lábaik ott maradtak, úgy mentek [tovább].

Egy helyen ama férfinak a félkeze ijastul együtt ott maradt, ennek is a félkeze ijastul együtt elmaradt, csak a derekas darabjuk megy [tovább]. Ama férfinak a dereka elmaradt, a feje gurul [tovább], ennek is elmaradt egy helyen a dereka, csak a feje gurult. Egy helyen ház tűnik elő, a küszöbhez gurultak. Ama férfinak vették a fejét, vas-csináló tűzhelyre tették, a tűzzel fujtatták, vas-kovácsoló kézzel a tűzről elvétellett, az ülöre tétellett, vas kalapácsal kovácsolja, oda gördül, megint éri [a kalapács], erre gördül, megint éri [a kalapács]. Megint a tűzbe tették, a kovácsoló kéz megint fölvette, az ülöre tette, kalapácsal üti-veri, oda gördül, ide gördül. Az ülöről lecsusszant, a lecsuszottat az ajtón kihajította, és tovább gördült [az]. A ké-

lârêmäs. iōrät iōxtäm ojal pà uisli, tutna pon'sali, lulta pitsali, tut-idli iis (lulas), kōrdi iāsna uisli, ild elti pon'sali, sākna xat-fśasli — lokki šugālās. ild euelt ilis iāiēmđās, nox-uisli, kim-iāuālmāsli, ittām ox-pōzēx tojo-lârêmäs, mündi iuūām ios xouāt lârêmäs.

uān man'səyən, xou man'səyən. tom xui (āləy xui) pārrəl xoza iōxtās, pārrəl tojo-xvnmđās, ielta xuiəl pārrəl pà tojo-xvnmđās.

pà-si man'səyən. āləy xui iōrəl kātłəm iāsl xoza iōxtās, iōrəl kātłəm iāsl tojo-xanmđās. ielta xuiəl iāsl, isi iōrəl kātłəm iāsl, tojo-xvnmđās. uān man'səyən, xou man'səyən. āləy xui i-βēlāk kural xoza iōxtās, i-βēlāk kural tojo-xvnmđās, ielta xuiəl i-βēlāk kural pà tojo-xvnmđās. i kurna man'səyən. āləy xui songēβ kātłəm iāsl xoza iōxtās, si songēβ kātłəm iāsl tojo-xvnmđās. ielta xuiəl pà iōxtās songēβ kātłəm iāsl xoza, iāsl tojo-xvnmđās. si iūbina tom āləy xui iōjo-xazəm kural xoza iōxtās, iōjo-xazəm kural tojo-xvnmđās. azāt talāni iisəyən.

sőbb jött fejet is vette, a tűzbe tette, olvasztani kezdte, olyan lett, mint a tűz (fölvolt), vas kézbe vette, az ülőre tette, a kalapácsal megverdeste — összetört. Az ülőről lecsusszant, fölvette, kihajította, most a fej odagördült, az imént jött út hosszában gördült.

Rövid ideig mentek, hosszú ideig mentek. Ama férfi (az első ember) a derekához érkezett, a dereka hozzáragadt, a hátul [jövő] ember dereka is odaragadt (t. i. a gördülő fejhez).

Megint mentek tovább. Az első ember az íjjat fogó kezéhez érkezett, az íjjat fogó keze hozzá ragadt. A hátsó ember keze, ugyancsak az íjjat fogó keze, odaragadt [ehhez]. Rövid ideig mentek, hosszú ideig mentek. Az első ember az egyik lábához érkezett, az egyik lába hozzá ragadt, a hátulsó embernek is az egyik lába odaragadt hozzá. Egy lábon mentek. Az első ember a botot fogó kezéhez érkezett, ez a botot fogó keze odaragadt hozzá. A hátulsó ember is odaérkezett a botot fogó kezéhez, a keze odaragadt hozzá. Azután az az első ember az ott hagyott lábához érkezett, az ott hagyott lába odaragadt hozzá. Épekké lettek.

tom xui ios xouàt sòziluis. uàn manəs, xou manəs, xàt-kèba xàt ēdəs, kòr'-kèba kòr't ēdəs. sè ioxtas, xàt uul xàt, nàl-uèt lwl-kèm xàt. nāmèllàl èn'səlì, ou pussəlì, ioxo-lvəs. xàt-libəl iəŋ'k, xàt padì èuəlt èllədì xum'βət ouna lāriiḍi xum'βət xàt padì pèlā lāriiḍlèt. xum'βət kātis iŋŋ'lət.

sì xàt-xar libina γòlti xui γòl'l, uāsti xui uāsəl. sòx-ox sèŋ'lət, mŋxsəŋ-ox sèŋ'lət, uŋğ-ox sèŋ'lət. nvrina iməŋən-igəŋən āməsləŋən, imi oγəl sāuər-sox-idi nāuiiḍ iis, siuəs-kurək tēγəl-idi. imi igəl ī-sidi kurək-idi nāuiiḍ uādəm, siuəs-kurək tēγəl-idi oγəl iuumal. iməl kàt nōγəs-sox iin'man āməsl, kàt uai-sox iin'man āməsl, igəl γòl'l.

uàn ām'səs, xou ām'səs, imi iāndəsl, iāndəsti kèzəl, lwlβəŋ uwlbi kèzəl uisli, xoiḍi igəl siḡuləŋ èuəlt pwtksli, igəl nox-ām'səmdəs. «mola xodi iis? mai-xui ioxtəm, ioxətmal xou iəs, γol-moza àməsl lillì, ièslì?» sōmatliiḍs, xàt-xarina òxlas,

Ama férfiu az út hosszában lépdelt. Rövid ideig ment, hosszú ideig ment, háznak ház tűnt elő, falunak falu tűnt elő. Odaérkezett, a ház nagy ház, négy-öt ölnyi ház. A hótalpais levetette, az ajtót kinyitotta belépett. A ház belseje víz, a ház fenekéről támadó hullámok az ajtónak gördülnek, az ajtó felől gördülő hullámok a ház feneke felé hömpölyögnek. A hullámok kétfelé mennek.

A ház földjén az érző-hálóval halászó ember, érző-hálóval halászik, a vészhalóval halászó ember vészhalóval halászik. Tok-hal-fejet ütnek, mukszunhal-fejet csapnak, lazaczfeket vernek. A padkán [egy] asszony és [egy] öreg ember ül, az asszony feje [mint a] nyúlbor [oly] fehérré lett, olyanforma, mint a sasfészek (tk. sasfészekforma). Az asszony ura szintén sasfészek-fehérré őszült, a feje olyan lett mint a sasfészek. A felesége két nyest-bőrt varrván ül, két medve (tk. állat)bőrt varrván ül, az ura alszik.

Rövid ideig ült, hosszú ideig ült, az asszony varrogat, a varró kését, az ólomnyelű kését fogta, alvó urát a vékonya irányában megszúrta, az ura egyszerre fölült. «Mi ez? Vendég érkezett, megérkeztének [már] hosszú az ideje, meddig ül étlen, szomjan?» Felöltözködött a ház földjére leszállt, vidrabőrből

òndər-sox kàt nìmləl uis, uir-lōβtəŋ iòxləl uis, ìmi uyal pèlək-puśsəlì, uyal-uəs-libi xoùat nēmlitəlna sidi i manəs. uàn-kèba uàn ipŋəs, xoù-kèba xoù ipŋəs, i mosaiŋa àzəl-igi ìmi uyal-uəs èuəlt i xāləβ kimis təl'səlì, xāləβna xul ar, xulitəlna təl'səlì.

15. tudəŋ iəŋ'k m àşəl.

tōrəm nōmən ol. uàn ōs, xoù ōs, ìməl kažəŋi iis. tōrəm-əŋgi pàrdəs, iix twiis. iixəl òndəβna pon'sa, tōrəm iàstəl: «nōmər keu-xàtna pondi māsì!» iixəl pèlà lauəl: «xundi nvyèn kanžū-mələm, sit mà uèrəm.» keu-xàtna tùsa, ouəl lvp-tōrərsə, tvmàn'sa.

si iaurəm nōmər keu-xàtna uàn ōs, xoù ōs. i-mosaiŋa loy sidi nox-ām'səs. uàn ām'səs, xoù ām'səs. pōdərta òntlīməl, sidi lauəl: «tōrəm-àzəm manəm àl kanžāmèllì. loy matta-pvəiŋa iàstəl: ,mà nvyèn kanžāmələm' — səiəl andəm'»

uàn ām'səs, xoù ām'səs. si uàn-xoù āməsmal iubina iàsl uèşl xoza tùslì: «mà tusəŋ nèŋxoŋi iuyməm, manəm àl kanžū-

készült két hótalpát vette, vörös nyírhéjkéreggel [ellátott] íjját fogta, az asszony száját fölnyitotta, a szájnylás belsejébe hótalpastul együtt [be]ment im. Rövidnek rövid ideig járt, hosszúnak hosszú ideig járt, egyszer [csak] az öreg atya az asszony száján kifelé egy hálót húzott, a hálóban sok a hal, halastul együtt húzta.

15. A tűzözön regéje.

Az isten fönt van [t. i. az égben]. Rövid ideig volt, hosszú ideig volt, a felesége lebetegedett. Az isten-anya [úgy] rendelte, fia született. A fia bölcsőbe tétetett, az isten [így] szól: «Kerek kőházba kell tenni!» A fiához [így] szól: «Hogy mikor kereslek téged, az az én dolgom.» A kőházba vitetett, az ajtaját bezárták, belakatolták.

A gyermek a kerek kőházban rövid ideig volt, hosszú ideig volt. Egyszer csak fölült. Rövid ideig ült, hosszú ideig ült. Beszélni próbálgatott, így szól: «Isten-atyám engemet nem keres. Annak idején [pedig] azt mondta (tk. mondja): ,Én tégedet majd kereslek' — [semmi] nesze sincs.»

Rövid ideig ült, hosszú ideig ült. Ezen rövid-hosszú ideig [való] ülése után a kezét az arcához vitte: «Én [már] szakállas

məlli, marəməsəiəm.» olda an' uèritta pidəs, i tərəina laidə.
«törəm-àzəm xvləs, mola liləy, səiəl andəm!»

lou keu-xət libina nóyləs, keu-xət şugələs, keu-xət öləm
tərəiəl andəm. lou uandəs: nai seda laimal. nai ueliş uantsəlli,
lou nox-ləiis. uandiyil lokki, uas louatna: sərənəy xət seda əməsl.
«ilamba əzəm xət.» lou sōsməsəs əzəl xət pələ. əzəl xət xoza,
əuna ioxtəs, iəsna əuəl kətllsəli, puşsəli, ioxo-lvəş. ioxo-lvəş,
əu-silna seda ləiis. əzəl tē ioxtəs moxti lou xozaial: «iixiē, nvv
malai ioxətsən? ma matta lausəm: xundi nvvən kanžəmələm,
si-pvəriina mə ioxətləm: ittam manəm an' məslən, xol manə, si
manə! xundsi ior-xui əl ośa, mutrəiəy xui əl ośa! uèritlən-gi,
nvv uèrən! matta lauməm sirna, mə-ki kanžəməsəm loln, lauəl,
ior-xui and ośsən, i mutrəiəy xui and ośsən.»

əzəl sidi laum iubina lou ligəzəs, əzəl pələ lauəl: «manəm
riən laβtilyiməm andəm, manəm ièrnəs sōməttiməm andəm, kas

emberré lettem, még sem keres, eltespedek [egészen].» Nem
tudott már maradni (tk. lenni), egy helyen állni. «Isten-atyám
meghalt vagy életben van? Semmi nesze sincsen.»

A kőház belsejében megmozdult, a kőház összetörtött, a
kőháznak nyoma sem maradt. Ő látta: nő áll ottan. A nőt mi-
helyt meglátta, fölállott. Tekinget körül, a város hosszában:
Aranyos ház van (tk. ül) ott. «Talán az atyám háza.» Ő az atya
háza felé lépdelt. Az atya házához az ajtóhoz érkezett, kézzel
az ajtót megragadta, kinyitotta, belépett. Bement, ott a küszö-
bön megállt. Az atya azonnal idejött hozzá: «Fiacskám, te miért
jöttél [ide]? «A multkor mondtam, hogy a mikor kereslek té-
ged, akkor majd elmegyek hozzád. Most nekem nem kellesz, a
hova mégy, oda mégy (tk. a hova menj, oda menj)! Aztán majd
erős emberrel ne találkozz (tk. erős embert ne találj), fortélyos
emberrel ne találkozz! Ha bírsz vele, a te dolgod. Úgy, a mint
a multkor mondtam, ha én kerestelek volna föl, [magadnál]
erősebb embert sem ismertél volna és fortélyosabb embert sem
ismertél volna.»

Miután az atya így szólt, ő megharagudott, az atyjához
[így] szól: «Nekem ennivaló kenyerem sincs, nekem felölteni-

sōmattiməm andàm, sàbèχ sōmattiməm andàm. kuš uèritlēm, kuš andàm, sit mà uèrəm!»

lou kērləs, kim-ēdəs. tōrēm-àžəl langər-χui χàtna toyo-manəs. tom χuina olda litsa (olda pidəs). tōrēm-àžəl langər-χui χàtna oldal svjāiət langər-χui imi tvīda pitsəlli, sidi oldi ēuəlt lirāməs. tōrēm-àžəl langər-χui lou iugàn-murəl àgətsəlli, sidi iàstəl: «tāmi uèlɔda māsł!» mur iàstəl: «χodi-svjāt uèlɔda māsł?» mur pèlā lauəl: «mola-kēm lau ol, iux ivrā-tàlɔda māsł! louəl si iux pilna tutna ponda māsł. tutna āt lila, āt χvləl! siməs nēŋχo an' māsł.»

iurəl tutna vltsa, lou kātllsa, tutna pon'sa. lou ant pōdər-dəs, ant pà lāldəs, χodi kātllsa, sidi i tutna pon'sa. si tut χvtl lābətliis, ātl lābətliis. si tut χōrləs. murəl pèlā lauəl: «tut oləm tvjāəl uandāt!» lou murəl seda ivŋ'əs uantta, tut oləm tvjā lārì iuymal, si lār χoža ai lòn't iorətmal, lārna ivŋ'əl, tom-əlŋis ivŋ'əl, tām-əlŋis ivŋ'əl, kātis ivŋ'əl. mur man'sət kōžūiəl χoža, kōžūiəl lauəl: «mola uantsadi?» — «mola uantsu? tut liuəm tvjā lārì iuymal. si lār χoža ai lòn' iorətmal. ai lòn' iorətmal, tom-əlŋis

való ingem sincs, felöltenivaló gatyám sincs, felhúznivaló esiz-mám sincs. Akár bírok vele, akár nem, az az én dolgom!»

Ő megfordult, kiment. Az isten-atyá testőrének (tk. oldal-emberének) a házába ment. Annál akart lakni (ott kezdett lakni). Miközben az isten-atyja testőrének a házában lakik vala, a testőr feleségét bírni kezdte, ez aztán nyilvánvalóvá lett. Az isten-atyja testőr-embere a saját népét összegyűjtötte, így szól: «Ezt meg kell ölni!» A nép mondja: «Hogyan kell megölni!» A népéhez [így] szól: A mennyi ló csak van, [azon] fát kell összehordani! Őt a fával együtt a tűzbe kell vetni (tk. tenni). Hadd égesse el a tűz, hadd haljon meg! Ilyen ember nem kell.»

A fát meggyújtották, őt megragadták, a tűzbe vetették. Ő nem beszélt, nem is sírt, a hogy megragadták, a tűzbe vetették. A tűz nappal égett, éjjel égett. A tűz kialudt. A népéhez [így] szól: «A tűz helyét nézzétek meg!» A népe odajárt megnézni. A tűz helyén tó keletkezett, a tóra egy kis lúd érkezett, a tavon jár. Arrafelé jár, errefelé jár, kétfelé járkál. A nép ment a gazdájához, a gazdája [így] szól: «Mit láttatok?» — «Mit láttunk? A tűz helye tóvá lett. A tóra [egy] kis lúd ér-

manl, tàm-àlɣis manl. ilamba tōrēm iɣəl seda si iɣɣ'el.» loɥ lauəl: «sidi-gi, uɣiāt pɔškàn, uɣiāt sēla!» murna pɔškàn ātl pāɣella, ɣvɛtl pāɣella. si iɣbina sēla ɣoləs. ɣantsat: aɣ lòn't āməsl tàm lārna, ant ɣaɣla. «si-kiɣà uɛldi mutràɣəm andàm.»

si iɣbina aɣ lòn't uɛdi kiləs, moyna. kimatti ɣantsa: tōrēm-iɣ sòsl, aɣ lòn't andàm. loɥ tōrēm langər-ɣui ɣātna manəs, iɣo-lɣəs, langər-ɣui pèlè sidi lauəl: «manəm ɣundi uèllən? ittam iɣrətsəm. nɣɣ iàsna ittam manəm uèl!» tōrēm langər-ɣui ligəzəs. tōrēm langər-ɣui noɣ-làɣs. si iɣbina loɥ pà ligəzəs, iàsna iɣrə-kətlɣən, i iàsna loɣl kətlɣəllə, oɣəl sɛɣtsəllə, oɣəl iənas təɣnəs (v. təɣnəmdəs), tōrēm langər-ɣui ɣvɛləs. loɥ ɣvɛmal iɣbina tōrēm àzəl ɣātna pà manəs. àzəl ɣātna iɣo-lɣəs, àzəl tɛ iɣs. «ɣodi iɣɣi, mola uɛr'sən? langər-ɣuiəm ɣol tūsən?» àzəl lauəl: «nɣɣən tàm moyna olda ādəm, iln, tòdà moɥ ol, si moɥ ɣoza mur ol, si mur ɣoza òɣlè! si mur nɣɣ ɣožen āt pɣiɣsəlet!»

kezett s arrafelé megy, errefelé megy. Talán az isten fia járkál ott.» Ő [így] szól: «Ha így van [a dolog], fogjatok puskát, vegyetek puskaport!» A nép a puskát éjjel durrogtatja, nappal durrogtatja. Aztán a puskaapor elfogyott. Látták: a kis lúd itt ül a tavon, nem érte [a golyó]. «Eddigelé megölésre való fortélyom nincs (é. nem tudtak megölni).»

Aztán a kis lúd a partra kelt, a szárazra (tk. földre). Másodszor [is] meglátták: Az isten fia lépdél, a kis lúd nincs [sehol]. Ő az isten testörének a házába ment, belépett. A testörhöz így szól: «Engem mikor ölsz meg? Íme itt vagyok (tk. megérkeztem). Most [hát] a saját kezeddél ölj meg!» Az isten testör-embere megharagudott. Az isten testöre fölállott. Aztán ő is megharagudott, birokra keltek (tk. kézzel összekapaszkodtak), az egyik kezével megragadta, a fejét megcsavarta, a feje [csak] levált, az isten testör-embere meghalt. Miután az meghalt, innét elment isten-atyja házába. Az atyja házába belépett, az atyja oda jött eléje: «Hogyan, fiacskám, mit csináltál? A testörömet hova tetted?» Az atyja [így] szól: «Neked [itt] ezen a földön nem jó (tk. rossz) lenned, lent, ott föld van, a földön nép van, ahhoz a néphez szállj le! A a nép hadd könyörögjön hozzád!»

törâm-iix il-òxlas, tàm oldi mouna il-iòxtas. mur tàdà olmal, murna kòžàxi lèžàtsa, lou mur xoža kòžàxi ol. mur mosna-ki pitl, mos lèžàtlallì. mur louèl pviiksàlat. törâm-àžal nvməsüil: «mà pèlèm mur an' uantta pidəs, mur kòžàxił pilna uèlda mäsł. mà pèlèm an' uantłat. nutràixəy kòžà lou seda ol, manèm iivrèməsət, si mouna tudəy iəy'k əsłłta mäsł.»

lou (törâm-iix) si iāzəy xòł'səłłi, mur pèlè sidi laul: «törâm-àžəy tudəy iəy'k əsłł muɣəy uèlda.» lou murəl si iāzəy xòł'sət: «muɣ nɣnən tinəy kəmgà ar malu, nɣnən pviiklu, lābət xanžəy lau iir uèllu, lābət pudì oxsar nɣnən malu, lābət sàrnəy-ox an nəyən malu, törâm-àžən elti nɣ miilà!»

louèl mur pviiksəsət, iirəsət. lou si iubina törâm-àžəl xoža manəs. àžəl xoža manəs, àžəl xàtna ioro-lɣəs. iästəl: «murəm pviiksəsət, tàm-ārət, si-ārət uðłəsən tàm, muɣəy àl uèłi!» àžəl laul: «nɣy àl pà iästà, àl pà pōdərđà! tàmına lābətmet xvtł tudəy iəy'k əsłłəm.» lou pà ligəzəs àži pilna: «xundi litlən-ki,

Az isten fia leszállt [a földre], erre a földre lejutott. Nép volt itt, a néptől gazdává tétetett, ő a nép gazdájává lesz. A nép ha betegségbe esik, a betegséget meggyógyítja. A nép őt imádja. Isten-atyja gondolkozik: «Én felém a nép már kezd nem tekinteni, a népet gazdástul együtt meg kell ölni. Felém [már] nem tekintenek. A fortélyos gazda, ő ott van, engem elfelejtettek (v. rólam megfeledkeztek), a földre tűzözönt (tk. tüzes vizet) kell bocsátani.»

Ő (az isten fia) ezt a szót hallotta, a néphez így szól: «Isten-atyánk tűzözönt bocsát a mi megölésünkre (tk. minket megölni).» A népe ezt a hirt hallotta: «Mi néked a drága selyem sokját adjuk, téged imádunk, hét tarka ló áldozatot hozunk (tk. ölünk), hét fekete rókát adunk neked, hét arany tálat adunk neked, add azokat isten-atyádnak!»

A nép könyörgött hozzá, áldoztak. Ő aztán az isten-atyához ment. Az atyjához ment, az atyja házába belépett. [Így] szól: «A népem könyörög, ennyi [meg] annyi marhád (vagyonod) ez [itt], minket ne ölj meg!» Az atyja [így] szól: «Te ne is szólj, ne is beszélj! Mához egy hétre tűzözönt bocsátok [le].» Ő is megharagudott az atyjával együtt: «Ha akarod, [hát] a

mola-kəm tɔɪlən, ɛsllà! murəm elti it an' maləm.» si iɪbina iàstəs: «pàɪəm-uləm!»

loɪ si iàzəɲ tɔɪs, loɪ manəs. murəl ɔɔza toɔo-iɔɪtas, murəl iàstəl: «mola aɪkol túsən?» murəl pèlā lauəl: «mola aɪkol túsəm? tàmina lābatmət ɣvtl tōrəm-àžēu tudəɲ iəɲ'k ɛsll.» mur sɔmlāl man'sət, ɣəl'lədi ɣuɪ ɣəl'ləda pidəs, ɣəl'lədi niɲ ɣəl'ləda pidəs. loɪl vantti šàli iəsət. loɪ iàstəl: náurəmət, àləɲna mà-ki ɣvlləm, uəlís ɣəl'lədi! ɣizəm, ɣanzəɲ lau tɔɪladi, manəm uəladi! ɣizəm, ɣanzəɲ mīs tɔɪladi, sit manəm uəladi!»

lābatmət ɣvtl murəl iirəsəs. lābat pudì oɪsar pà iɔɪtāβtasət, lābat sàrnəɲ-oɪ ān pà masət, lābat kəmgà-svɣ pà masət. iirəsmel iètsəs, si ɣvtl iètsəs, iɔɔo-man'sət.

iɔɔo-man'sət, ɣvtl ila-pèlā ɣəl'sət: iəɲ'k si ɛsllti šàtl. loɪ lauəl murəl pèlā: «si iəɲ'k tàmina lābatmət ɣvtl moɲna iɔɪətl.» murəl ɣəl'ləda pitsət, loɪl ɲantta šàli iəsət. «náurəmət, mà-ki olləm, šəɲk àl ɣoriɪàt!» lābat ɣvtl manəm ɔɪəlt səɪ šàtl, lābatmət ɣvtl patlās, moɲna iəɲ'k iɔɪətti andəm.

mennyid csak van bocsásd le! A népemre nem engedem (tk. adom).» Aztán így szólt: «Jó életet!»

Ő ezt a szót mondta, [és] elment. A népéhez érkezett, a népe mondja: «Mi hirt hoztál?» A népéhez [így] szól: «Mi hírt hoztam? Mához egy hétre isten atyánk tűzözönt bocsát le.» A nép megrémült, a síró ember sírni kezdett, a síró nő sírni kezdett. Neki látni is sajnálatra méltók voltak. Ő [így] szólt: «Gyerekek, ha én halok meg előbb, akkor sírjatok! Fehér és tarka lovatok van, nekem öljétek le! Fehér és tarka tehenetek van, azt nekem öljétek le!»

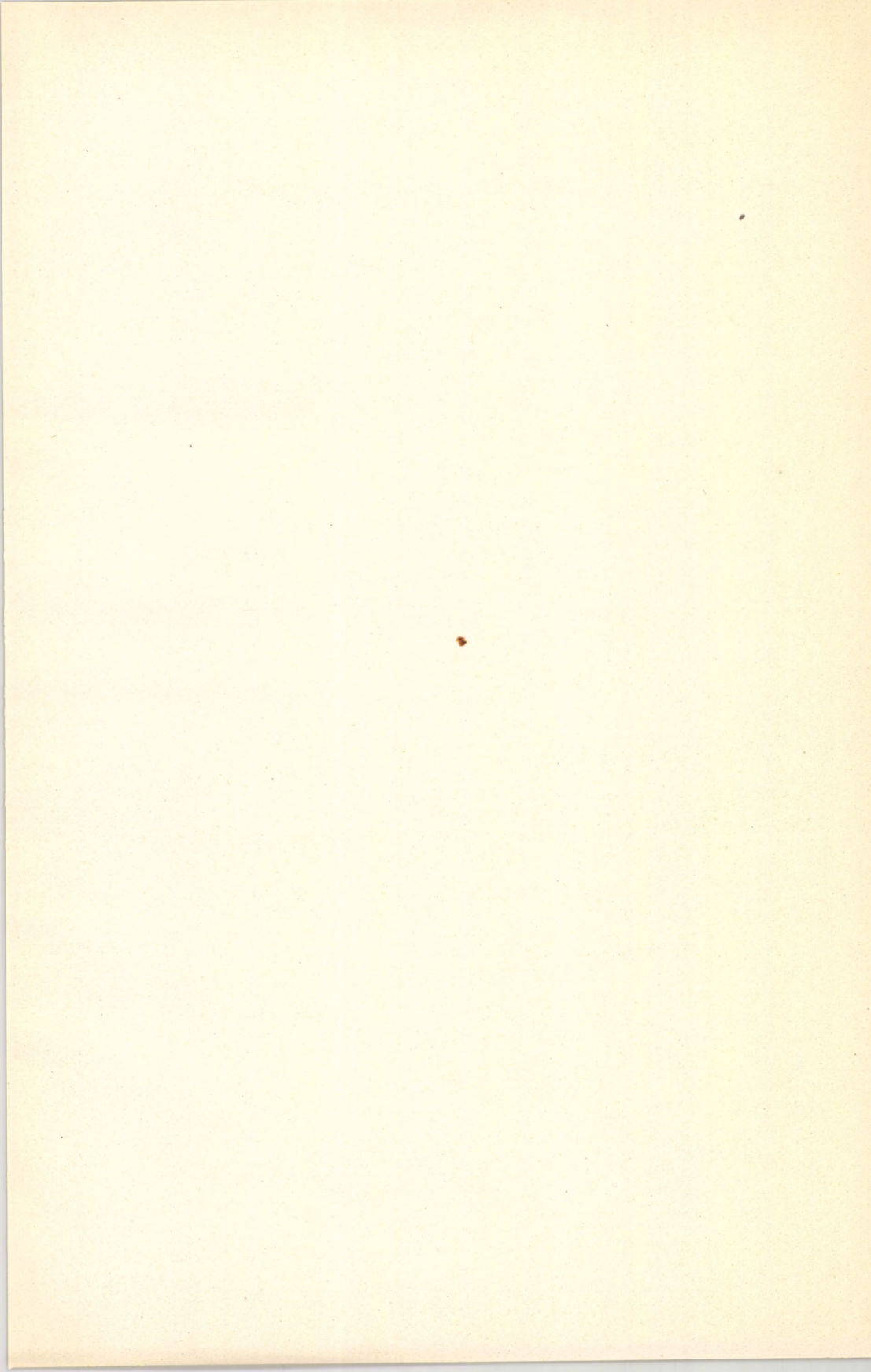
A hetedik napon a népe áldozott. Hét fekete rókát hoztak neki, hét aranytálat is adtak, hét selyem öltözetet is adtak [neki]. A mint az áldozatukkal elkészültek, a nap is lenyugodott (tk. kész volt), haza mentek.

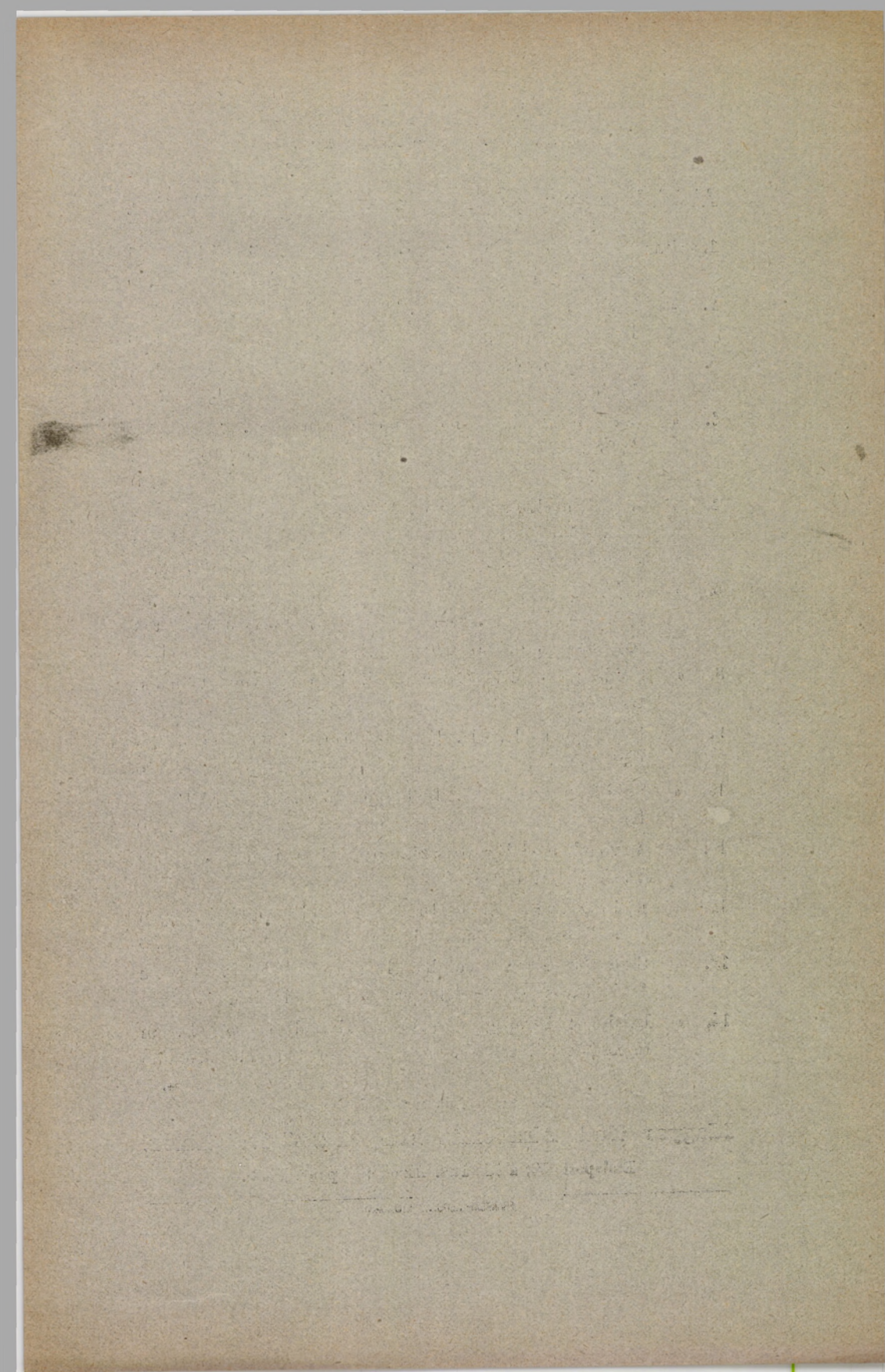
Haza mentek, este felé hallották ám, hogy a víz lebocsátása hallszik im. Ő [így] szól a népéhez: «Ez a víz mához egy hétre a földre ér.» A népe sírni kezdett, neki látni [is] sajnálatraméltók voltak. «Gyerekek, a míg engem láttok (tk. ha én [még] vagyok), igen ne féljétek! Az egész héten át hallatszik a

lābatmat: ʔv̄tl patlām-kēmna, tōrēm-àzəl ìlīs ʔantl: «mà
 ēslām iəŋ'gəm ʔolās manəs?» lōu iəmas ʔandəs: ta! kàt moʔ
 kutna šobər kul tās āmdəm, tut-iəŋ'k seda āməsl, ìlīs ʔəs andəm.
 itta moʔ matta ʔodi ām'səs, sidi āməsl, lōu iəŋ'gəl ārādəl si ʔolās.

suhogása, a hetedik nap elsötétült (beesteledett), a földre víz
 [még] nem jutott le.

Mikor a hetedik nap is beesteledett, az isten-atyá lefelé
 tekint! «A magam lelocsátotta vizem hová ment?» Jobban meg-
 nézi: hát a két föld között egy vastag réz teknő (?) van elhe-
 lyezve, a tűzőzön ott ülepedik, lefelé nyílás nincs. Tehát a föld,
 a hogy az elébb volt, úgy van (tk. ül) most is, a vize mind el-
 fogyott ím.

UGOR FÜZETEK.

Adalékok az ugor nyelvek ismeretéhez és összehasonlításához.

1. szám : Orosz-lapp nyelvmutatványok. (Máté evangelioma és eredeti textusok.) Gyűjtötte és fordította Genetz Arvid _ _ _ 1.20
2. „ Zürjén nyelvmutatványok. Közlik Budenz József és Halász Ignác _ _ _ _ _ 1.20
3. „ Svéd-lapp nyelvtan és olvasmányok. Irta és közölte Halász Ignác _ _ _ _ _ 1.20
4. „ Máté evangelioma moksa-mordvin nyelven. Tyumenyev A. fordításából bevezetéssel és szójegyzékkel közölte Budenz József _ _ _ _ _ 1.20
5. „ Votják nyelvmutatványok. Magyar fordítással és szójegyzékkel. Votják nyelvtanulmányok. I. rész : Bevezetés. Idegen elemek a votják nyelvben. Irta dr. Munkácsi Bernát 2.—
6. „ Felelet I. Nyelvészeti észrevételek Vámbéry Ármin «A magyarok eredete» cz. munkájára. — II. Vámbéry úrnak török nyelvújítása. Irta Budenz József _ _ _ _ _ 1.20
8. „ Svéd-lapp nyelv. II. Jemtlandi lapp nyelvmutatványok. Gyűjtötte és fordította dr. Halász Ignác _ _ _ _ 2.—
9. „ Svéd-lapp nyelv. III. Ume- és Tornio-lappmarki nyelvmutatványok. Gyűjtötte és fordította dr. Halász I. _ 2.40
10. „ Svéd-lapp nyelv. IV. Déli-lapp szótár. Irta dr. Halász Ignác _ _ _ _ _ 3.20
11. „ A vogul nyelvjárások szóragozásukban ismertetve. Irta dr. Munkácsi Bernát _ _ _ _ _ 5.—
12. „ Déli-osztják szójegyzék. Dr. Pápai Károly gyűjtései alapján összeállította dr. Munkácsi Bernát _ _ _ _ _ 1.20
13. „ Cseremisiz-szótár. (Vocabularium čeremissicum.) Genetz Arvid közreműködésével szerkesztette Szilasi Mórincz 6.—
14. „ Irtisi-osztják szójegyzék. (Vocabularium dialecti ostjakorum regionis fluvii Irtysch.) Szerkesztette Patkanov Szerafim 4.—

Megrendelések intézendők a

Magyar Tud. Akadémia könyvkiadóhivatalához.

Budapest, V., a M. Tud. Akadémia palotájában.